

148 OLDALON, BŐSÉGES KONCERTKÍNÁLATTAL, TÖBB MINT 170 KRITIKÁVAL

midem **mca**
MIDEM CLASSICAL AWARDS
HIVATALOS ZSÚRITAG

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz
2009. TAVASZ

JOSHUA BELL

HEGEDŰ, TENISZ, GOLF

HAYDN ÉS ESZTERHÁZA

Három évtized a tündérorszámban

BOLDOCZKI GÁBOR

Maurice André örököse

KINGS PLACE LONDON

Beethoven kicsomagolva

Budapesti
Tavaszi
Fesztivál

09

március 20.
- április 5.

A 2008. ÉVI
KONCERTKRITIKÁK
GYŰJTEMÉNYES
KIADÁSA

XIV. ÉVFOLYAM I. SZÁM

Ára:

950 Ft

€ 4,-

ISSN 1416-1109 03001

9 8771416 110003

Ez itt az Ön helye!

Budapesti Tavaszi Fesztivál

09

március 20.
– április 5.

Oleg Maisenberg – Kremerata Baltica
Tokiói Kamaraopera – Yuko Amanuma
Budapesti Fesztiválzenekar – Sir Andrew Davis – Arkagyij Volodosz
Skót Kamarazenekar – Piotr Anderszewski
Philippe Jaroussky
Mahler Chamber Orchestra – Daniel Harding – Fazil Say
Susan Graham – Ensemble Matheus – Jean-Christophe Spinosi

Részletes információ: (06 1) 486-3311

www.btf.hu

Hogyan tovább?

A lemezipar általános visszaeséséről évek óta hallani, tavaly pedig általánossá vált a recesszió a világgazdaságban. Így nem lehetett a legnagyobb nemzetközi szakvásár, a MIDEM elé sem optimizmussal nézni, bár a szektor egészét nézve olyan tendenciák voltak érzékelhetők, amelyek nem 2008-ban kezdődtek. Idén a kérdést a szakemberek már nem úgy fogalmazták meg, hogy milyen eszközökkel kell harcolni a kalózkodás ellen, hanem hogy milyen módokon lehet legjobban kihasználni a digitális zenei terjesztés új csatornáit, beleértve az internetes letöltéseket. A sok ezer résztvevő a Napster logójával kivarrott táskával rohant, és önálló fióktrendezvényre nőtte ki magát a Midemmet. Gyakran hivatkozott példa volt, hogy a Nokia új szolgáltatása egyes országokban

ötmillió zenei felvételt kínál az előfizetőinek, és hasonlóan törik a fejüket a Sony Ericsson, valamint az Orange vezetői is. Nemsokára köznévvé válhat az ájfón – hangzott el.

Azért arra, hogy mivel ásták el magukat a nagy lemezcégek, még idén is volt példa: az életműdíjat és hozzá egy francia nemzeti kitüntetést a tisztességben megőszült, de letűnt korok divat-bárdjaként jellemezhető brit előadó, Donovan kapta. Charles Aznavourért ma sem ciki rajongani – csak hát nincs teljesen összhangban az ő elismerése a Midem és az iparág fent hangoztatott, XXI. századi céljaival. De nem túl biztatók a nyitórendezvény nagy csinnadrattával beharangozott orosz popsztárjainak exportkilátásai sem, egy részüktől távol áll az eredetiség.

Sokkal kedvezőbb benyomásokat szerezhetünk a Midem két jazz-koncertsorozatán, a befutott sztárok és fiatal tehetségek bemutatkozásán. Feltűnt az új hang és a kiállítás frissessége, amit a Majestic klubjának részben laikus közönsége is örömmel nyugtázott. A Pesten tavaly felléptetett David Stapleton brit zongorista, az ugyancsak nagy tehetségű, de kialakulatlanabb billentyűs, Sean Foran Ausztráliából, vagy az újabban brazil ütősökkel összeállt svéd szaxofonos, Magnus Lindgren produkciója méltán került ebbe a seregszemlébe, ahogy az arrivék közül a Magyarországon is gyakran szereplő holland New Cool Collective és a Párizsban élő, belgrádi születésű Bojan Z is.

A CD-korszak azért még nem ért véget, ezt leginkább a klasszikus- és jazz-kiadók hangoztatják (és nem csak nosztalgiából: például egy Coltrane Blue Note első CD-kiadás 400 ezer példányban kelt el), mert az albumok eladása náluk továbbra is kulcskérdés, szemben a legfiatalabb közönséget célzó, többféle digitális csatornán slágerszámokat egyenként értékesítő popzenei vállalkozásokkal. A hordozók eladása Franciaországban hat év alatt a teljes zeneiparra vetítve hatvan százalékkal esett vissza. Az Egyesült Államokban a klasszikus és jazz lemezipiaci részesedése szintén visszazuhan 2001-től 2006-ig (3,2-ről 1,9 százalékra, illetve 3,9-ről 2 százalékra). A 2007-es adataik valamivel biztatóbbak: a klasszikus négy, a jazz hat ezreléket tudott visszaszerezni. Az értékesítési csatornákra vonatkozó diverzifikálási piaci kényszer azzal is járt, hogy a kisebb és független cégek – művészi értelemben mindenképpen – tekintélyt és valamivel nagyobb részesedést is szereztek a piacon. Az amerikai Thirsty Ear és a brit Kudos vezetői egy kerekasztal-beszélgetésen arra jutottak, hogy a kis kiadók sikeres marketingjébe az összes internetes promóciós csatorna folyamatos kihasználása is beletartozik, de nem szabad, hogy számukra a technológiai fejlesztés határozza meg a „hogyan tovább?”-ot.

Zepernovszky Kornél
a Gramofon főmunkatársa
www.gramofon.hu

DOSSZIÉ

Eszterházi tündérország

Kétszáz éve hunyt el Joseph Haydn

MIDEM 2009

Óvatos tapogatózás a francia Riviérán

KALEIDOSZKÓP

BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL

CÍMLAPSZTORI:

„Hűnek lenni önmagunkhoz”

Beszélgetés Joshua Bell hegedűművésszel

A földön járó diva

Susan Graham – „Amerika kedvenc mezzoszopránja”

Egy pálya beteljesülése

Fischer Ádám Haydn- és Mozart-előadásai

„A kontratenor nem csodabogár”

Bécsi találkozás Philippe Jarousskyval

Koncertajánló

KLASSZIKUS

A hangjával senki sem hazudhat

Beszélgetés Boldoczki Gábor trombitaművésszel

A TEHETSÉG KÖTELEZ

Baráti Kristóf egzotikus élményei

A megújuló Zeneakadémia

ZENEKARI KÖRKÉP

Vendégjárás a Művészetek Palotájában

Zene a transzformátorházból

Egy világpolgár a tűzfészekből

Tugan Szokijev oszét karmester portréja

Kings Place – új zenei központ Londonban

Interjú Decsényi János zeneszerzővel

KRITIKA

ZENÉS SZÍNHÁZ

„Megtanultam a szabályokat”

Héja Domonkos operáról, zenés színházi munkákról

A Xerxestől A szicíliai vecsernyéig

Ritkaságok az Operaházban

A titokzatos Mélisande

Natalie Dessay a Theater an der Wienben

Ruszalka-bemutató Brüsszelben

80

KRITIKA

81

6

JAZZ

Nagybögő és napenergia

Találkozás Esperanza Spaldinggal

86

12

Ötéves a Free Style Chamber Orchestra

89

Tavaszi jazzkoncertek, fesztiválok

90

Wayne Shorter: egyszemélyes intézmény

92

Ifjú tehetség – Ávéd János

93

14

KRITIKA

94

18

VILÁGZENE

Hatvan év a kubai zene jegyében

Beszélgetés Omara Portuondóval

106

19

KRITIKA

108

20

22

GRAMOFON-HANG

A kamerakarmester

Horváth Ádám rendező pályaképe

110

A sokcsatornás technika – 4. rész

Ujházy László tanulmánya

114

24

28

MELLÉKLET

A Gramofon Zenekritikai Műhely 2008. évi írásai

30

32

44

45

46

48

50

54

JOSHUA BELL

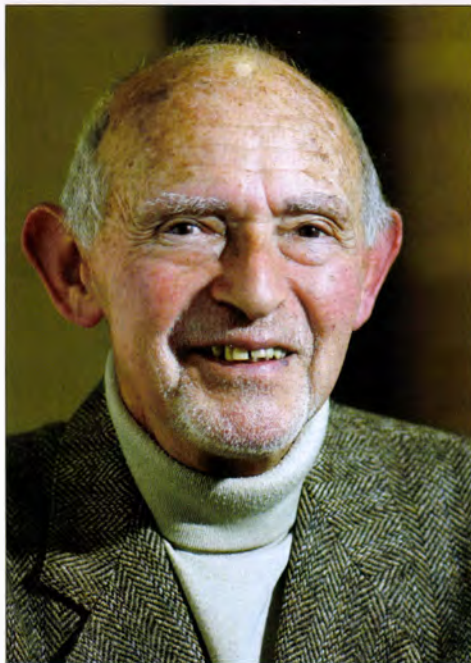
Virtuóz bulvárhős

a Budapesti Tavasz Fesztiválon

(14. oldal)

DECSÉNYI JÁNOS

Ihlető társművészetek
(50. oldal)

ESPERANZA SPALDING

Nagybőgő és napenergia
(86. oldal)

OMARA PORTUONDO

A Tropicana Clubtól
a Buena Vistáig
(106. oldal)

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

1996-ban alapította:

Iványi Margó, Bösze Ádám,
Retkes Attila és Ziperovszky Kornél

Főszerkesztő: **Retkes Attila**

Főszerkesztő-helyettes: **Albert Mária**

Főmunkatárs: **Ziperovszky Kornél**

Művészeti vezető: **Práczky István**

Tördelőszerkesztő: **Kondor Anna**

A szerkesztőség tagjai:

Albert Mária (zenés színház)

Bércesi Barbara (jazz)

H. Magyar Kornél (világzene)

Ujházy László (Gramofon-Hang)

Várkonyi Tamás (klasszikus)

E számunk szerzői:

Albert Mária, Aradi Péter, Bencsik Gyula, Bércesi Barbara, Bori Viktor, Csák P. Judit, Csurgai Dorottya, Deseő Csaba, Dobrovits Orsolya, Fittler Katalin, Friedrich Károly, Gilányi Gabriella, H. Magyar Kornél, Huszár Endre, Karcsay Ágnes, Katona Márta, Kozma Gábor, Laczkó Krisztián, László Zsuzsa, Lőrincz Judit, Malina János, Márton Attila, Máté J. György, Molnár Szabolcs, Ókovács Szilveszter, Pál Eszter, Pallai Péter, Párniczky András, Pödör Bálint, Pödör Eszter, Retkes Attila, Réfi Zsuzsanna, Rockenbauer Zoltán, Szántó András, Szászi Júlia, Teimer Gábor, Turi Gábor, Ujházy László, V. Nagy Viktória, Várkonyi Tamás, Veres Bálint, Vörös Eszter, Winkler-Nemes Gábor, Zay Balázs, Ziperovszky Kornél

Címlapfotó:

Timothy White / Sony Masterworks

A szerkesztőség címe:

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Telefon: (06-1) 430-2870

Fax: (06-1) 436-0101

E-mail: info@gramofon.hu

Honlap: www.gramofon.hu

Kiadja a **Klasszikus és Jazz**

Nonprofit Kft.

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Ügyvezető igazgató: **Retkes Attila**

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Art-Media Kft.

H-1021 Budapest, Tárogtató út 26.

Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként. Előfizethető a kiadó címén, telefonon, faxon, e-mailben. Az éves előfizetés ára: 3200 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Eszterházi tündérország

Kétszáz éve hunyt el Joseph Haydn

Amikor Joseph Haydn éppen kétszáz esztendeje, 1809. május 31-én örökre búcsút mondott a földi létnek, Eszterháza már régen csak emlék volt számára. A leggazdagabb – és talán leginkább Habsburg-hű – magyar arisztokrata családnál, az Esterházy hercegi udvarban betöltött karnagyi állása már jó másfél évtizede csak névleges volt. Miklós herceg 1790-ben bekövetkezett halála után már legfeljebb a kismartoni hercegi rezidencián tartózkodott – hosszabban utoljára 1802-ben. Eszterházát 1790 végi távozása után minden bizonnyal soha többé nem látta viszont.

♣ Malina János

Mindez aláhúzza az eszterházi fénykor valószínűtlen, álomszerű jellegét; azonban nem teheti meg nem törtéنتté azt a bő két évtizedet, amelynek során Haydn – hercegével, „Pompakedvelő” Miklóssal (1714–1770) együtt – elsősorban Eszterháza tartózkodott, és amely időszak, akár-hogyan is nézzük, súlyponti helyet foglalt el termékeny életében.

Az Esterházyak süttöri kastélya a Lés erdejének köszönheti létét. (Süttör a mai Fertőd város nagyobbik, keleti részét alkotó, középkori eredetű települése.) Ez a nagyobb részben ma is erdővel borított terület a kastélytól délre terül el, s annak idején néhány méterrel magasabban feküdt mocsaras környezeténél. Tölgyerdejében szarvasok és vaddisznók tanyáztak, így egyszerre nyújtott alkalmas területet az építkezéshez, és vadászterületet a földesúrnak. Az első igényes, kétszintes-manzárdtetős épületet 1720-ban kezdte itt építtetni Esterházy József herceg, Anton Erhard Martinelli bécsi építésmester tervei alapján. Ekkor még kisgyermek volt a későbbi „Pompakedvelő” vagy „Fényes” Miklós herceg, aki másodszülettként a lassan-lassan épülő süttöri kastélyt örökölte. Nagykorúvá válva, 1737-ben vette birtokba ténylegesen örökségét, amelynek „vagyonkezelője” addig édesanyja, Maria Octavia Gileis volt – aki arról is nevezetes, hogy a hercegi cím várományosának, Miklós bátyjának, Pál Antalnak (1711–1762) kiskorúsága idején, a családfői jogokat régensként gyakorolva, ő változtatta meg a hercegi udvar és adminisztráció nyelvét magyarról németre.

Miklós fényes katonai karriert futott be az osztrák örökösödési háborúban, majd Bécsbe visszatérve olyan költséges életmódot folytatott, hogy adósságait 1750-ben bátyjának kellett kifizetnie. Ennek azonban igen zord feltételei voltak: gyakorlatilag Süttörré számúzték, és még azt is meg kellett ígérnie, hogy tartózkodik az ottani építkezésektől. A két testvér viszonya tehát valószínűleg nem volt felhőtlen. Ugyanakkor volt egy erős rokon vonásuk: a zene szeretete. Pál Antal nemcsak válogatott zenészekből álló zenekart tartott fenn Kismartonban, de maga is kitűnő hegedű-, fuvola- és lantjátékos volt. Hatalmas kottagyűjteményt halmozott fel, figyelmesen követve a zenei stílusban végbemenő gyökeres változásokat. És bármilyen szigorú volt is öccséhez vagyoni ügyekben, életre szóló ajándékot adott neki azzal, hogy 1761-ben másodkarnagyként alkal-

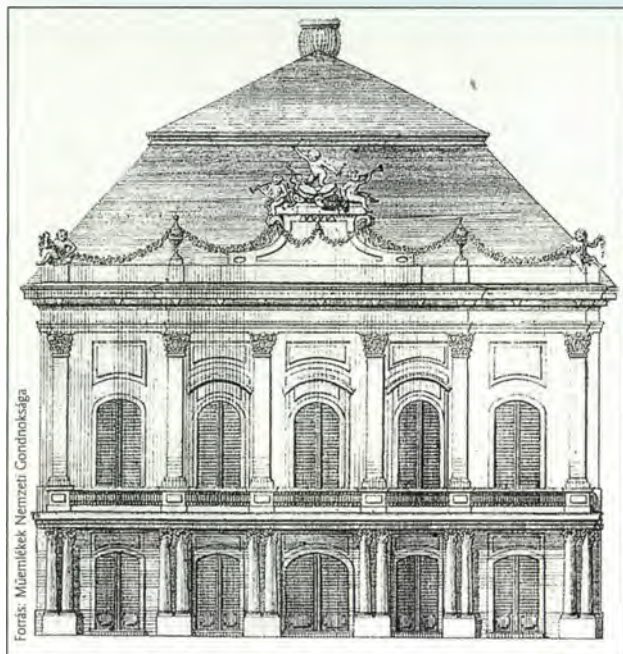

Joseph Haydn –
Christian Ludwig Seehas
festményén

mazta az addigra Bécsben már rangot szerzett Joseph Haydnt. S mintegy ráadásként ő fogadta fel Luigi Tomasinit, a kiváló olasz hegedűst és zeneszerzőt, a hercegi zenekar koncertmesterét, Haydn későbbi jó barátját. Esterházy Pál Antal herceg kevesebb, mint egy évvel Haydn szerződésének kelte után váratlanul meghalt, és ezzel megnyitotta az utat öccse, Miklós álmainak megvalósítása előtt. Miklós pedig tudta, mit akar.

A magyar paradicsom

Az egykori hadvezér széles műveltségű és merész fantáziájú ember volt. Behatóan érdekelték a könyvek, a képző- és díszítőművészet, gyűjtött órákat és porcelánt, de kedvelt mindenfajta tömeges látványosságot is: katonai parádét, lampionos kerti mulatságot, tűzijátékot. Utóbb említett szenvedélyeit emelte az örökkévalóságba az ifjú Goethe, aki Miklós hercegnek az 1764-es, II. Józsefet császárrá választó frankfurti birodalmi gyűlésre kihelyezett „látványparkját”

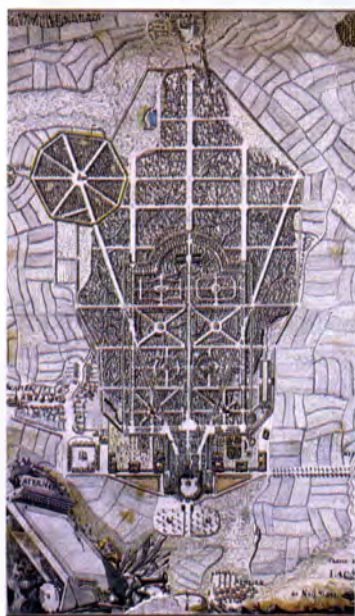

Az Esterházy kastély második operaházának homlokzatterve

„Esterházy-tündérország”-nak (Esterházyisches Feenreich) nevezte el önéletrajzában, a Költészet és valóságban – nem hallgatva el személyes rokonszenvét sem a magyar herceg iránt.

Az újdonsült herceg pedig 1762 tavaszán elkezdte megvalósítani elképzeléseit Nicolaus Jacoby elzászi születésű főépítész segítségével, aki 1765-re készült el a főépület bővítésének tervével, bő évtizeddel később pedig a park rendezési tervével. Az ambiciózus cél az volt, hogy a rezidencia – a palota, a kert, a park és a kiegészítő épületek együttese – ne maradjon el egyetlen német-római hercegtől se; modellje azok nyári rezidenciája (maison de plaisance) volt, annak ellenére, hogy ő fő lakóhelyként használta kastélyát, szinte az egész évet ott töltötte. Ez a szokatlan ellentmondás is része Esterháza egyedi, megismételhetetlen jellegének.

Esterházáról ezen a néven egyébként csak 1765 végétől esik említés. Haydn ezt az elnevezést első ízben 1766-ban írta le, s az építkezések előrehaladtával az udvar fokozatosan „lakta be” új

Esterháza a Haydn-korabeli térképen

székhelyét. Mindenestre 1770 táján már kialakult az új életrend: a herceg Kismartont csak alkalmasszerűen kereste fel, és csak december végét, illetve január nagy részét töltötte Bécsben, idejének többi részében Esterházán tartózkodott. A döntő súlypont-áthelyeződést éppen az első – színházként is működő – operaház 1768-as megépülése jelenti. Ezzel a kocka el volt vetve, hiszen az operaház – ha nem is olyan „nagyüzemi” módon, mint majd az 1780-as években – már szinte egész évben működött. 1773-ban pedig már a Mária Terézia nevezetes látogatása alkalmából felavatott marionettszínház is elkészült, pontosan szemközt az operaház épületével.

Időközben, 1770-től, egyre gyakrabban emlegették a kastélyt magyar Versailles-ként, vagy ahogy híres művében, az Esterházi Vigasságokban Bessenyei György megénekelte, „Magyar Verszália”-ként. Pedig a rezidencia, a park, a vadászterületek (így, többes számban, hiszen a vaddisznós az erdő többi részétől elkerített terület volt) teljes kiépítése a hercegi és hercegnői lakosztályokkal, a korábban különálló oldalépületek oldalszárnyként való csatlakoztatásával kialakított díszudvarral, kápolnával, könyvtárral és képtárral, télikerttel, narancsházzal, gyűjteményekkel, a parkbeli pogány szentélyekkel, kínai pavilonnal, mű-vízeséssel együtt egészen 1784-ig tartott. (A főépület például, a harmadik szint, a Belvedere befejezésével, csupán 1778-ban nyerte el mai alakját.) Nem véletlen, hogy éppen 1784-ben jelent meg Pozsonyban a „Beschreibung”, az esterházi birtok remek és finoman kidolgozott metszetekkel illusztrált leírása a „magyar paradicsomról” („delicia Hungarorum oder das ungarische Paradies”, ahogyan egy másik korabeli forrás emlegeti).

A szimfónia apoteózisa

A nyolcvanas évekre azonban már gyökeres átalakuláson ment át az ottani élet. Az első másfél-két évtizedben Miklós herceg – mai nyelven – erőteljes PR-tevékenységet folytatott, egyre-másra fordultak meg „birodalmában” a főurak, olyanok, mint Ferdinánd főherceg vagy Louis Rohan herceg, a bécsi francia követ. Ezek a látogatások a vendégeknek minden elképzelhető szórakozással szolgáltak a lampionokkal és fáklyákkal kivilágított parkban rendezett esti bálaktól az opera-, balett- és báb-előadásig, a vadászattól a lakomáig, a tűzijátéktól a hangversenyig, a környező falvak lakosságának felvonulásáig és táncaiig. Ez a korszak Esterháza birtokba vételétől az 1770-es évek végéig tartott; akkor a látogatások sora megszakadt. Miklós herceg talán bele is fáradt a zajos látványosságokba: ne feledjük, akkoriban már hetedik évtizedét taposta.

Zenei szempontból ez a korszak a szimfónia apoteózisa. Miklós herceg mellett, hogy hangszere, a tenorgambához hasonló, de annál bonyolultabb, több húrral rendelkező, kissé már régimódi és excentrikus ízlést tükröző baryton számára tucatjával rendelte a kamaraműveket,

ekkoriban elsősorban szimfóniákat óhajtott hallani egyre bővülő zenekarától. Haydn pedig ráveti magát a feladatra, és nagyjából 1766 és 1774 között (sok mű közelebbi datálása nem lehetséges) formai, sőt dramaturgiai és zenekar-kezelési szempontból is egészen új és szédítően gazdag lehetőségekkel bíró műfajt alakít ki. Ez az időszak, amelyre pontosan illenek jóval későbbi, híres szavai: „Hercegem valamennyi munkámmal elégedett volt; egy zenekar vezetőjeként kísérletezhettem, megfigyelhettem, mi erősíti és gyengíti a hatást, vagyis javíthattam, kockáztathattam. A világtól elzártan éltem, közelemben senki sem akadt, aki önmagamban megingathatott volna, így eredetinek kellett lennem.”

Talán különös, de a kutatás mindmáig nem szolgált világos támponttal arra vonatkozóan, hogy pontosan hol hangzottak el a kastélyban Haydn szimfóniái. Egy korabeli forrás említi ugyan az épület földszintjének központi részében elhelyezkedő, a díszudvarra nyíló, viszonylag kicsiny és alacsony termet – egy meglepően nagy zenekari létszámmal egyetemben –, de a legtöbb – ha nem is az összes – zenetörténész történeti források híján is kézenfekvőnek tartja, hogy a fő helyszín a mennyezetfreskójáról ma Apolló-teremnek is nevezett, lenyűgöző szépségű és remek akusztikájú díszterem lehetett.

Haydn mint operakarmester

Haydn ugyanebben az időszakban azonban a bécsi klasszika másik központi hangszeres műfajában, a vonósnegyes

terén is történelmet írt. Op. 9-es, 17-es és 20-as sorozatával legalább annyira befolyásolta a következő egy-két évszázad zenei gondolkodását, mint szimfóniáival. Ezeket a műveit kiadásra szánta, Eszterháznál szinte biztosan nem hangzottak el – hacsak nem privát házimuzika keretében, Tomasinivel és két további zenekarbeli kollégával összeülve játszotta őket Haydn. A kísérletezés lehetőségét azonban ebben az esetben is a világtól való elzártág, általában az eszterházi körülmények teremtették meg.

Haydn 1779-ig hét operát komponált az eszterházi operaház számára egy olyan időszakban, amikor ez a műfaj elsősorban nevezetes események (látogatás, névnap, esküvő) fényét volt hivatva emelni. Ugyanezen év novemberében azonban az operaház leégett, miközben éppen a Miklós herceg névnapjára komponált L'isola disabitata (A lakatlan sziget) bemutatójára készültek. A bemutatót az alig

Az Apolló-terem, a zenekari hangversenyek egykori színhelye

HAYDN-BÁL ESZTERHÁZÁN

Varga Kálmán, a fertői Esterházy-kastélyt kezelő Műemlékek Nemzeti Gondnoksága igazgatója elmondta: „A Haydn-év legjelentősebb hozadékának azt tartom, hogy ráirányítja a figyelmet erre a sanyarú sorsú, de európai értékű műemlék-együttesre, és hozzájárul a helyszín művelődéstörténeti jelentőségének tudatosításához. A helyreállítási folyamat előrelépését és a látogatókat fogadó programok színeseződését, bővülését remélem 2009-től. A Haydn-év zenei programjait Fertőd-Eszterháznál is a Hungarofest Kht., illetve azon belül a KLASSZ zenei iroda szervezi; mi arra törekszünk, hogy Haydnal együtt a mecénás, Miklós herceg alakját, illetve az általa életre hívott udvari életet is felidézzük. Rendezünk egy hét termet elfoglaló, országos jelentőségű, másfél évig nyitva tartó kiállítást Esterházy Fényes Miklós és tündérvilága címmel. Hogy Joseph Haydn személye tartósan ott maradjon a kastélyban, mecénásával együtt szobrot is állítunk neki; az avatás május végén, az évfordulós események sorába illeszkedik. Tervezünk különböző családi programokat is, így a látványos Eszterháza-bált vagy a Haydn-bált, ezek a gyermekek számára is tartogatnak majd izgalmas programokat. Emellett a kastélyban játszóházat alakítunk ki. Az Esterházykról könyvet is meg fogunk jelentetni. Ami a helyreállítást

illeti, végre révbe ér az idevágó uniós projekt; februárban megtörtént a finanszírozási szerződés aláírása. Az első lépésben a marionett-színház tetőszerkezetének a helyrehozása, őszől pedig a díszterem, a díszudvar és a lépcsőház kerül sorra.”

(További információ: www.nemzetimuemlek.hu, www.haydn-2009.hu)

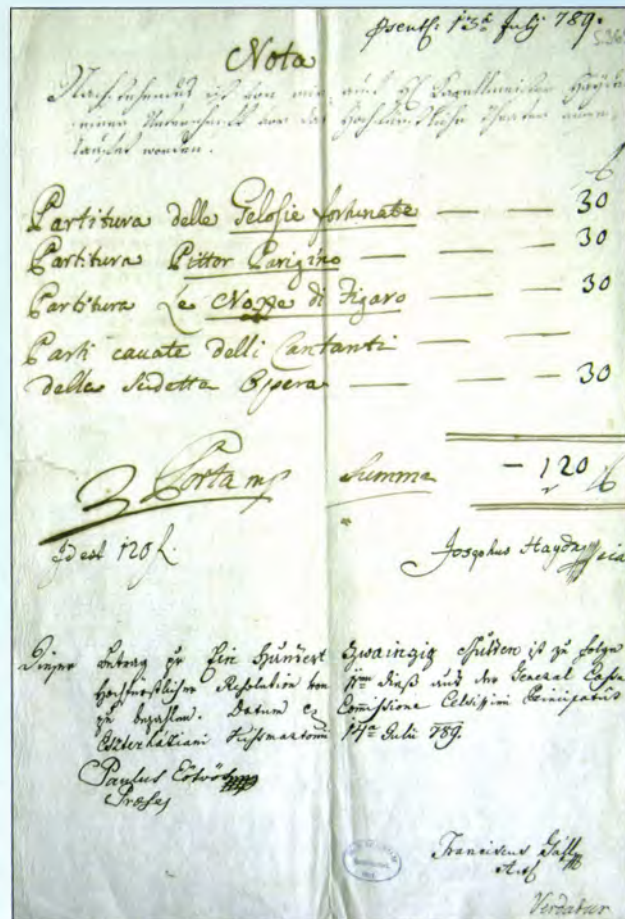
három hét alatt erre a célra átalakított marionett-színházban mégis megtartották. Ez csak szükségmegoldás volt, de 1781 februárjában felavatták az új, nagyobb – a korabeli leírások szerint négyszáz főt befogadó –, ámulatot keltő színpadi gépezetekkel felszerelt, pazar pompával kivitelezett, második eszterházi operaházat. Az 1784-es leírás illusztrációinak és egy-két további korabeli ábrázolásnak, illetve tervrajznak köszönhetően ennek a színháznak mind a külső, mind a belső kialakítását jól ismerjük.

A új, Michael Stöger tervei alapján hatalmas költséggel felépített reprezentatív operaházat, illetve színházat azonban a herceg ki is akarta használni – olyannyira, hogy ez az udvar zenei életét is teljesen átalakította. Haydnnak, a sokak szerint már kezdettől fogva vonakodó operakomponistának nem jutott sok feladat, annál inkább az „operaproducernek” és operakarmesternek. A már állandó operatársulattal – és egy kiváló olasz díszlet- és jelmeztervezővel, Pietro Travagliával – dolgozó Haydn ebben az időszakban hatvanhét korabeli olasz nyelvű operát vitt színpadra, nem kevesebb, mint 1038 előadásban. Ez azt jelentette, hogy amikor a herceg Eszterházában tartózkodott, általában heti három operaelőadás (és mellette szintén három prózai előadás) volt a színházban. Ez hatalmas megterhelést jelentett Haydn számára, hiszen Paisiello, Cimarosa, Sarti, Anfossi, Salieri és a többi divatos operaszerző műveit egytől egyig átdolgozta a helyi viszonyok számára: számokat hagyott ki, újakat komponált, transzponált, vagy módosított a rendelkezésre álló énekes adottságai szerint, valamint számos helyen dúszította az olasz szerzők szegényesnek érzett hangszerelését, kihasználva a rendelkezésére álló fúvósokat – s mindezt még próbálnia is kellett. Haydn a legtöbb betétáriát kedvese, Luigia Polzelli szopránénekes számára komponálta, akit szerényebb hangú adottságai és korlátozott hangterjedelme ellenére igyekezett a legkedvezőbb helyzetbe hozni.

Szűkülő aranykalitka

Ez az időszak a hatalmas penzum miatt már a legkevésbé sem kedvezett annak, hogy az időközben nemzetközi hírnévre szert tett zeneszerző nyugodtan kísérletezzen tovább (például a billentyűs szonáta egyre fontosabbnak érzett műfajában), illetve hogy külföldi kiadók számára publikáljon, anyagilag is egyre nagyobb sikerrel. Haydn ekkoriban már nagyon is szűknek érzi „aranykalitkáját”, amelyből ráadásul egyre nehezebb elszabadulnia. „Képtelen [vagyok] engedélyt kapni arra, hogy akárcsak 24 órára Bécsbe [látogassak]. Szegény ördög vagyok! Mindig sok munkától gyötörtén, igen kevés szabad idővel” – panaszkodik 1790 májusában szellemi társának, Genzingernének.

Az idézett levél megírása után pár hónappal, hatvanhat évesen meghal Miklós herceg, és ezzel Haydn előtt kitarul a nagyvilág. Tudjuk, hogy lehetőségeivel – mint mindig – jól élt, hátralevő életében szabad művész volt, de az Esterházyaktól kapott fizetését is megtartotta. Maga

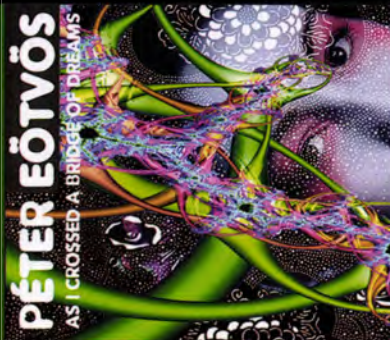
A nagyüzemi operajátszás egyik dokumentuma:
Haydn kottarendelése (köztük a Figaro házassága)

Eszterháza, egy valószínűtlen és sok tekintetben életidegen, „kései” egyéniség valószínűtlen és gyönyörű tündérországa szappanbuborékként pattant szét, és átvette fölötté az uralmat a kijózanító realitás. A Fényes Miklós követő, udvartartását Kismartonba visszaköltöztető, színtelen és földhözragadt ízlésű Antal herceg ugyan Eszterházában rendezte meg megyei főispánná történő beiktatását – cigánybandával –, de a színházi díszletekről a Fertő-tavon mosatta le a festéket, hogy a vásznat kevésbé haszontalan célokra lehessen felhasználni. Eszterháza elnémult; a francia park lassú romlásnak indult, a szobroknak lába kelt, a színházat és a bábszínházat mezőgazdasági célokra hasznosították.

Azt mondtuk: megkésített virágzás volt Eszterházáé; és valóban, 1790-ben már az igazi Versailles sem volt a régi. Mégis, ez az Eszterháza adott otthont a zenetörténet egyik leginkább előre tekintő, folyton újra törekvő, sokszor és sok mindenben korát megelőző komponistájának és művészetének. Egyike a csodálatos ellentmondásoknak, amelyek Eszterházákat új és új nemzedékek számára teszik izgalmassá.

A szerző köszönetét fejezi ki Dávid Ferenc művészettörténésznek a cikk elkészítéséhez nyújtott segítségéért.

A BMC Records újdonságai

BMC CD 138
Eötvös Péter

As I Crossed a Bridge of Dreams

BMC CD 146
Sáy László

Niagara

BMC CD 152
Winand Gábor, Ramón Valle, Eric Vloemans

Fabulas

BMC CD 155
Borbély Mihály Quartet

Hommage à Kodály

A BMC-lemezek forgalmazójának aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon,
illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon.

Budapest Music Center Records

www.bmcrecords.hu

info@bmcrecords.hu

Óvatos tapogatózás a francia Riviérán

A MIDEM zenei szakvásárnak nem is jött olyan rosszul, hogy a lemezadás világszerte visszaesett. A nyolcvan országból érkezett mintegy nyolcezer résztvevő elsősorban azt próbálta kideríteni, merre van a kiút: a legtöbben az új digitális terjesztési csatornák iránt érdeklődtek.

◆ Zipernovszky Kornél / Cannes

Persze azért a rutinos midemezők tapasztalták, hogy a korábbi évekhez képest sokkal kevesebb ember, kisebb izgalommal járka fel és alá a standok, kerekasztal-beszélgetések, koncertek között. Az optimisták főleg az olyan statisztikákra hivatkoztak, amelyek azt mutatták, hogy a zenei termékek eladása – az internetes letöltéseket és az új médiumokat is beleszámítva – látványosan nőtt. A CD-eladásra vonatkozó kérdésekre Pieter Van Winkel, a Foreign Media Music egyik vezetője rögtön elismeri: senki sem állítja az iparágban, hogy az üzlet jól menne. Az FMM hollandiai vállalkozás, egyebek között a Brilliant

Classics sorozatot adja ki, amelynek van magyar terjesztője is. A cég azzal tűnik ki a vásáron jelen voltak közül, hogy a CD-gyártásnál rögtön belépnek az értékesítési folyamatba, és a hagyományos „nagyker–kisker” vonal helyett számos alternatív terjesztési- és marketing-technikát és eszközt iktatnak be.

A CD-eladás helyzete nagyon megváltozott pár év alatt, emlékeztet Van Winkel. A lemez már nem számít értékes hordozónak, hiszen tartalmát az ember az interneten is megszerezheti. De ki kell használni azt, hogy sokan ugyanannyira kíváncsiak a zenére, mint régebben. „Ezek az emberek akkor fognak a CD-hez ragaszkodni, ha az árát megfelelőnek találják. Nekik, jellemzően, nem húsz, hanem kétezer lemezük van. Viszont egy új lemezt feltehetően csak ritkán fognak meghallgatni. Ha viszont ritkán hallgatják meg – érvelt a holland üzletember –, akkor az árnak ehhez kell igazodnia.” Az összes Mozart-mű, a teljes oeuvre díszdobozos kiadását hozza fel példaként arra, hogy a csomagolás is sikerre vihet egy lemezt. A 99 eurós hatalmas díszdobozban egy korong ára kiugróan alacsony – persze ezt a receptet sem lehet mindig újra megfőzni. A minőségi követelmény szintjét is feljebb kell emelni, ha valaki még lemezt akar eladni. A vásárlók ugyanis ma már válogatósabbak, csak a legmagasabb minőség érdekli őket – ez persze testet ölthet egy összkiadás vagy más átütő koncepció formájában. CD-t sok helyen el lehet adni, például a könyvesboltokban is. „A cég indulásakor – idézi fel Van Winkel – egy drogériálánca kezdtek el lemezeket kihelyezni, meg kell találni a közönséget” – ők erre a feladatra specializálódtak.

Jonas Kaufmann, a fiatal tenorista köszöntötte Carlo Bergonzit a Midem Classical Awards gálán

Foto: Gramofon-archív

Szélesebb piacot találni

Az egyik legnagyobb japán lemezkiadó, a King Records vezetője, Hirofumi Sigemura rendkívül bizakodó, mert a CD továbbra is kelendő a belföldi piacon, és még exportra is jut – persze ehhez hozzátette azt is, hogy egy másik piacon licencben, gyakran teljesen átcsomagolva jelenik meg ugyanaz a korong. Még nem kell teljesen átállni az új digitális hordozókra, a CD rejt tartalékokat, a japán piacon nem kell úgy diverzifikálni, ahogy az észak-amerikain, mondta el a cég nemzetközi osztályvezetője, Jun Nakanishi. Büszke cége múltjára és jelenére is, hiszen 1931-ben alakultak, és olyan külföldi labelek exkluzív terjesztését végzik, mint a Harmonia Mundi, a Hänssler vagy a Naïve. Saját lemezeiknek külföldön is szélesebb piacot keresnek, esetenként akár licencszerződéssel. Művészek közül Oroszországban nagyon nagy név Tomomi Nishimoto dirigens, aki a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarát is vezényelte Budapesten tavaly ősszel, és ismert a virtuóz hegedűs, Atsuko Temma is. Jazzben egyik büszkeségük Cheryl Bentyné, a legendás Man-

hattan Transfer szopránja, aki négy szólólemeze közül az utolsó kettőt már a Kingnél hozta ki. Billie Cobhamre emlékeztető, pörgős jazzrockot játszik a dobos Akira Jimbo, akinek kvartettjében Otmar Ruizt és Frank Gambale-t is hallhatjuk.

Egyre fontosabb a Midem Classical Awards szerepe – írta a tekintélyes filmszaklap, a Variety idei első számában. A szakújságírók által odaítélt díjat komoly érdeklődés övezi – ezt jelzi, hogy már a vásár első teljes napján kihirdették az összes kategória győztesét, a zárónapon pedig több órás koncerten ünnepelték a díjazottakat. Lise de la Salle zongoraművész nagy sikert aratott a gálán, amelyet amúgy James Jollyval, a Gramophone főszerkesztőjével együtt konferált is. A szóló produkciók közül Anssi Karttunen cselló-, Sabine Meyer klarinét- és Philippe Jaroussky kontratenor fellépése élményszámba ment. Az igazi, viharos ünneplést azonban Carlo Bergonzi kapta, aki megköszönte a díjat, de énekét sajnos csak videofelvételről élvezhettük. (Mint ismert, a Midem Classical Awards zsűrijének egyetlen kelet- és közép-európai tagja lapunk főszerkesztője, Retkes Attila.) ■

A Midem Classical Awards 2009. évi díjazottainak listája

Régizene

Monteverdi: Quinto Libro dei Madrigali – La Venexiana (Glossa)

Barokk zene

Carestini – The Story of a Castrato – Jaroussky, Le Concert d'Astrée, Haïm (Virgin Classics)

Énekes szóló

Schubert: Die schöne Müllerin – Prégardien, Gees (Challenge Records)

Kórusművek

Händel: Messiah – Sampson, Padmore, The Sixteen, Christophers (Coro)

Hangszeres szóló

Bach: II., III., IV. partita – Murray Perahia (Sony-BMG)

Kamarazene

Janáček: I. vonósnégyes – Pavel Haas Quartet (Supraphon)

Opera CD-n

Janáček: The Excursions of Mr. Broucek – Vacík, Straka, BBC Szimfonikusok, Belohlavek (Deutsche Grammophon)

Kortárs zene

Saariaho: Notes on Light – Mattila, Orchestre de Paris, Eschenbach (Ondine)

Archív felvétel

Fritz Busch emlékalbum (Mozart, Gluck, Bizet művei) – Staatskapelle Dresden (Profil)

Versenyművek

Händel: Orgonaversenyek op. 4 – Academy of Ancient Music, Egarr (Harmonia Mundi USA)

Szimfonikus zene

Mozart: Szimfóniák, nos. 38–41 – Skót Kamarazenekar, Mackerras (Linn Records)

First recording

Wellesz: Vonósnégyesek – Artis Quartett Wien (Nimbus Records)

DVD – opera és balett

Adams: Doctor Atomic – Finley, Fink, Holland Filharmonikusok, Renes (Opus Arte)

DVD – koncertfelvétel

Mahler: III. szimfónia – Lucerni Fesztiválzenekar, Abbado (EuroArts)

DVD – zenés dokumentumfilm

Herbert von Karajan – Maestro for the Screen (Arthaus)

Életműdíj

Carlo Bergonzi

Az év énekművésze

Philippe Jaroussky

Az év hangszeres művésze

Julia Fischer

Az év hanglemezkiaadója

Sony Masterworks

Kimagasló fiatal előadó

Adam Walker fuvolaművész

Legjobb letöltő site

www.medici.tv

A zsűri jelöltje

Beethoven: Zongorasonáták vol. 5 (Michael Korstock, Oehm Classics)

Az év lemeze:

Schubert: Die schöne Müllerin – Prégardien, Gees (Challenge Records)

**Exkluzív interjú
Joshua Bell
hegedűművésszel**

Hűnek lenni önmagunkhoz

Nemrég még csak Vivaldi Négy évszajából készített legújabb lemezét hallgathattuk, a Budapesti Tavasz Fesztivál nyitóestjén, március 20-án, a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben Joshua Bellt már személyesen is üdvözölhetjük. A Camerata Salzburggal a zeneirodalom egy másik slágerét, Csajkovszkij Hegedűversenyét szólaltatja meg a Művészetek Palotájában, amelynek hivatalos megnyitása után az első külföldi szólótávendége volt 2005-ben. Bell napjaink sztárjai között különleges helyet foglal el. Rendszeres szereplője az angolszász bulvársajtónak, honlapjáról képernyővédőnek vagy akár háttérnek is letölthetjük számítógépünkre a szívtipró megjelenésű hegedűst, a Vivaldi-alumból pedig öt börszerelésben ábrázoló posztert hajtogathatunk ki.

➔ Várkonyi Tamás

Gramofon: *Miért vette lemezre a zeneirodalom egyik legtöbbet rögzített alkotását, Vivaldi Négy évszakját?*

Joshua Bell: Ez a kérdés ugyanúgy feltehető Mendelssohn, Csajkovszkij versenyműveivel és még számos más zenével kapcsolatban. Mert ez nagyon személyes darab, teret enged az előadó személyiségének – például a stílus megragadásában vagy a díszítések megformálásában –, éppen ezért sosem hangzik ugyanúgy. Népszerű darab, az emberek szeretik, sokat játszom turnékon is, és a közönség sokszor szeretné hazavinni azt a zenét, amit hallott tőlem élőben. Vártam a megfelelő alkalomra és arra a zenekarra, amellyel kellően összeszokottá válunk, így találtam a Sir Neville Marriner által több mint fél évszázada alapított Academy of St. Martin in the Fields kamarazeneikarát.

G.: *Kapcsolódik példaképe ehhez a versenyműciklushoz?*

J. B.: Természetesen minden lehetséges kutatási eredményt és előadói tapasztalatot számba veszek, ami a hatvanas-hetvenes évektől ehhez a stílushoz kapcsolódik. De nem érzem feladatomban a barokk zenei kor visszaidézését. A zene állandó mozgásban van, lényege a történelmi korok és stílusok felett áll. A felkészülés során nem az volt a célom, hogy historikusan autentikus legyek. Sokkal inkább az, hogy magamhoz képest legyek „autentikus”. Természetesen tizen-nyolc évesen másképp játszottam ezt a „tetralógiát”, mint most, a negyvenes éveim elején.

G.: *A felvételt hallgatva érezni, hogy ön nem tartozik a kísérletező előadóművészek közé.*

J. B.: Tanárom, Josef Gingold révén konzervatív, a XIX. században gyökerező hegedűoktatásban volt részem. Ő az Egyesült Államokban működött két-három legnevesebb pedagógus közé tartozott. Ysaÿe tanította, játszott Toscanini keze alatt az NBC Szimfonikus Zenekar elsőhegedű szólamában, majd tizenhárom évig a Széll György irányította Cleveland Zenekar koncertmestere volt. Ma már nem áll távol tőlem az early music szemlélete – barokk vonóval is kísérleteztem már –, de a legfontosabb, hogy jól érzem magam a bőrömben. Ez olyan, mintha egy színész valamilyen akcentusban próbálna beszélni: amint erre a technikai feladatra koncentrálok, az érzelmek hiteles továbbításáról vonja el a figyelmem. Sok jó barokk zenei specialistát hallottam, de sok

A VÖRÖS HEGEDŰ

Joshua Bell az 1713-ban épített, úgynevezett „Gibson” Stradivarin játszik, amelyen egykor Bronisław Huberman is muzsikált. A vöröses színű hegedűnek kalandos, de a Stradivari-hangszerek életében nem ritka „pálya” jutott részül. Kétszer lopták el Hubermantól: először 1919-ben, amikor nem sokkal később megkerült, de második alkalommal erre már ötven évet kellett várni. 1936 februárjában, a Carnegie Hallban adott szonátaestje előtt játszott ezen a Stradivarin, de – mivel a fellépésre a Guarnerit választotta – visszatette abba a tokba, amelyben mindkét hangszert tartotta. Az est egy Bach-versenyművel kezdődött. A szünet után, mialatt César Franck A-dúr szonátáját játszotta, titkárja, Ibbiken kisasszony észrevette, hogy a Stradivarius hiányzik a tokból. A mű végén felzúgó taps alatt elmondta ezt Hubermannak, rögtön értesítették a rendőrséget, de a koncert nem maradt félbe, a közönség nem szerzett tudomást a rablásról. Nagy erővel kezdtek nyomozni – állítólag Nathan Milsteint is leszállították ekkor a vonatról, amikor bevallotta, hogy Stradivarius van –, de az akkor húszéves tolvajt, Julian Altmant sosem tudták kézre keríteni. Jó ötven évvel később, Altman halálos ágyán vallotta meg feleségének, hogy ő lopta el, és játszott egész életében Huberman hegedűjén. Felesége később azt állította, hogy nem férje a tettes, ő csak a tolvajtól vette meg. 1987-ben visszaszolgáltatta a hangszert, Joshua Bell pedig

Fotó: Sony

rögtön eladta kétfélmillió dollárért addigi „Tom Taylor” Stradivariját, és négyélmillióért megvásárolta Huberman egykori csodahangszert. Ez a hegedű először a Romance of the Violin című albumon volt hallható, amely ötmillió példányban fogyott el, és több mint egy évig a klasszikus zenei slágerlisták élén maradt.

(Forrás: www.huberman.info)

olyat is, akiket hallva azt kérdeztem: „De hol a zene?”

G.: *Ön választja a műveket, amiket előad, illetve amiket lemezre vesz? Repertoárját, diszkográfiáját elnézve mintha kedvelné a már bejáratutakat.*

J. B.: Ez nem igaz. Egyik frissen megjelent lemezemen az amerikai John Corigliano 2003-ban komponált hegedűversenye hall-

Fotó: Sony

HÍREK A BULVÁRSAJTÓBÓL

Joshua Bell négyévesen kezdett hegedülni, miután édesanyja észrevette vonzódását a zenéhez: a kis Bell befőttes gumikat feszített ki egy vállfára, és mint egy hárfán próbálta visszapengetni a mama által zongorázott dallamokat. Kis hegedüt vettek neki, Bell pedig napról napra újabb ragyogó képességeknek mutatta jelét. A következő években igencsak megkedvelte a hegedülést, de élte a tizenéves amerikai fiúk életét: sportolt, bowlingozott, videójátékokkal is mulatta az idejét, és tízévesen az első között végzett egy nemzeti teniszbajnokságon. Szülei nem szerették volna, ha zenei pályát választ, csupán a legjobb tanár kezeibe kívánták adni. Így lett Bell az Ysaÿe-tanítvány Josef Gingold növendéke. Tizennégy évesen a Riccardo Muti vezette Philadelphia Zenekarral lépett fel szólolistaként, négy évvel később pedig már a Carnegie Hallban debütált. Neve világszerte ismertté vált: annyira, hogy az ő játéka hallható nemcsak az Oscar-díjas Vörös hegedű, hanem a Hölgyek levendulában című film zenéjében is.

A teniszt és a golfot egyaránt félprofi szinten művelő Bell honlapján mindig több tucat felhasználó böngész. Kisfiús arcú, kék szemű, és mindig legalább nyolc évvel tűnik fiatalabbnak a koránál – mindennek legalább akkora szerepe van a népes rajongótábor kialakulásában, mint fantasztikusan könnyed hegedülésének. Honlapjára rendszeresen érkeznek a fotók rajongóitól, akik többnyire tinédzser lányok. Naponta levelek és sms-ek százait kapja, amelyekben nem egyszer férjül is kéri őt. Neki azonban csak egy társa van: a Gibson Stradivari, jóllehet néhány éve különös elhatározásra jutott „exével”, Lisa Matricardival. Hét évig voltak együtt, de a baráti kapcsolat a szakítás után is megmaradt. És mivel mindketten szerettek volna gyereket, úgy is vállalták, hogy tudták, nem fognak együtt élni. 2007 nyarán megszületett Josef Matricardi Bell, akit Joshua Bell szeretett tanára, Josef Gingold után kereszteltek el. „Az édesanyjával fog élni, én meg folytatom örült koncertező életemet, de most azt a felelősséget is érzem, hogy a lehető legjobb szülőnek kell lennem.” Mindezt maga Joshua Bell osztotta meg a nagyerdeművel honlapja fórumán (www.joshuabellforum.com).

ható. Ő felhasznált benne anyagokat a Red Violin (A vörös hegedű) című film zenéjéből is, ami a legjobb filmzenéért járó Oscar-díjat nyerte el 2000-ben, és aminek én voltam a szólolistája. Barátaimmal, Sam Bush-sal, Mike Marshall-lal és Edgar Meyerrel olyan lemezt készítettem Short Trip Home címmel, amin bluegrass zenét játszunk. Ez a country egy fajtája, jelentős ír, angol és skót zenei hatással. Az igaz, hogy óvatos vagyok az új zenével, mert sokszor „nem szólít meg”. Másrészt: nem mérvadó diszkográfiára hivatkozni, hiszen az nem minden esetben tükrözi az előadó sokoldalú tevékenységét. Olyan zenéket rögzítetek, amiket már számos alkalommal előadtam, de sok mást is játszom, amit nem feltétlenül veszek lemezzre, mert nem érzem „lemezkésznek”. Bach szólószonátáit és

partitáit például másorra szoktam tűzni, de még nem vettem fel, mert nem érzem magam elég érettnek erre a feladatra.

G.: Nem azért nem játszik sok új zenét, mert fél, hogy eltávolodik a közönségtől?

J. B.: Nincs okom olyan zenét játszani, amihez nem kötődöm, amivel nem tudok kapcsolatot létesíteni. Amit igazán szeretek, azt veszem fel. Csak példaként említem: kedvenc karmesterem, Carlos Kleiber is csak a repertoár egy jól behatárolható részével foglalkozott, mégsem mondanám azt, hogy nem volt vállalkozó szellemű művész; alig több mint egy tucat lemezt készített. Nem lehet mindent eljátszani.

G.: Kapsolatban van a zenei élet többé-kevésbé egy generációhoz tartozó nemzetközi sztárjaival, mint például Anne-Sophie Mutter vagy a szintén Gíngold-növendék Leonidas Kavakos? Van rivalizálás önök között?

J. B.: Ha koncertet adok valahol, nyilván nem lesz ott például Maxim Vengerov, de fesztiválokon össze szoktunk futni. Svájcban, a Verbier Fesztiválon minden nyáron egy szállodában lakunk, és rendszerint Vadim Repin is ott van. Együtt reggelizünk, találkozzunk, beszélgetünk. Nincs rivalizálás közöttünk. A zenével nem lehet versenyezni.

G.: Egy neves bulvárlap, a People magazin a világ ötven legvonzóbb embere közé választotta önt 2000-ben. Nem mindennapi eredmény ez egy úgynevezett klasszikus zenét játszó muzsikustól.

Fotós: Gramofon-archív

BELLISSIMO

A művész ismertségére jellemző, hogy arca egy rendkívül népszerű amerikai képregénysorozat, a Dennis, a komisz egyik 2007-es epizódjában is feltűnt. A rajzon Margaret Hegedűl, és szerelmesen nézi a televízióban – a környezetből ítélve, valószínűleg videókazettáról „lejátzott” – Joshua Bell. Mellette áll Dennis és Joey, egyikőjük ezt mondja: „Margaret még nem döntötte el, hogy Joshua Bell vagy Mrs. Joshua Bell szeretne-e lenni.” De a Hegedűművész több korosztály körében jól ismert: 2000-ben a People magazin a világ ötven legvonzóbb embere közé választotta. Így került Joshua Bell olyan sztárokkal egy sorba, mint Julia Roberts, Tom Cruise, George Clooney, Catherine Zeta-Jones, Brooke Shields és Penélope Cruz.

J. B.: Ó, az ilyen magazinok mindig szeretnek választani egy-két, klasszikus zenészt, mert az színesíti a listát! Ez popkultúra. Ugyanakkor reménykedésre ad okot, hogy egy-egy klasszikus zenész még része a popkultúrának. Mégsem lehet annyira rossz a helyzet, ha ez így van.

Fotós: Sony

G.: Ön Huberman egykori hangszerén, az 1713-ban épített, kalandor életű Gibson Stradivarin játszik. Miért éppen ezt a hegedűt választotta? Fontos volt önnek, hogy Huberman hangszerét veszi meg?

J. B.: Minden Stradivariusnak jó a pedigréje, korábban például Joachim hangszerén játszottam. Nem Hubermannal nőttem fel – Heifetz volt az ideálom –, de egy londoni hangszerboltban kipróbáltam, és egy perc múlva már tudtam, hogy ez a hangszer kell nekem. Ez olyan, mint amikor az ember beleszeret valakibe: az okok kifürkészhetetlenek. Joachimnak több hangszere ma is közkezen forog, de nem mondhatjuk, hogy egyik jobb a másiknál. Mind-egyiknek mások a tulajdonságai. A hangszerek olyanok, mint az emberek: mások a személyiségi jegyeik. Hét éve ez a Gibson volt az esetem, de lehet, hogy két-három éven belül lecserélem egy Guarnerire. Mert az új hangszerből friss inspirációt is lehet nyerni. Az új hangzás új játékmódokat hív elő a hegedűsből. Ez egy különleges kapcsolat. ■

Joshua Bell hivatalos honlapja:
www.joshuabell.com

A földön járó díva

Susan Graham – vagy ahogy a brit Gramophone címlapsztorija nevezte: „Amerika kedvenc mezzoszopránja” – a Budapesti Tavaszi Fesztivál egyik sztárvendége lesz. A Manhattanben rendszeresen tizennyolc sebességes túrakerékpárján közlekedő díva április 4-én a Jean-Christophe Spinosi vezette Ensemble Matheus kíséretével lép a Zeneakadémia pódiumára.

➔ Várkonyi Tamás

Noha a Zeneakadémián Mozart- és Gluck-áriákat hallhatunk tőle, Susan Graham a francia zeneirodalom lelkes és elkötelezett megszólaltatója. Francia szerzők dalait éneklő legújabb lemezén is, de repertoárja bámulatosan széles nemcsak műfajok szerint, hanem a korokat, stílusokat illetően is. Például Charles Ives dalainak – Pierre-Laurent Aimard-ral készített – felvételéért kapott Grammy-díjat, Purcell Dido és Aeneas című operájának női címszerepéért pedig Grammy-jelölést. A BBC Music magazinnak nemrég adott interjújában Graham úgy vall, hogy pályájának egyik fő területe az amerikai zene. Mint nyilatkozta, jó munkát próbál végezni Berlioz, Strauss, Mozart és Mahler műveinek előadásakor, de mégis más, amikor nincs szükség nyelvi tanácsadóra, és közvetlenül kapcsolatba kerülhet a szavakhoz tapadó jelentésekkel, érzésekkel, hangulatokkal. Példaként a „tree” (fa) szót említi,

Susan Graham jól bevált New York-i közlekedési eszközeivel

aminek színe és emocionális súlya nem áttételesen nyilvánul meg számára, mint például a francia „arbre” vagy a német „Baum” esetében.

Lehet, hogy meglepő, de a ragyogó és most is szépen ívelő pályát magáénak tudó mezzó nem szereti a felhajtást, a csillogást. A New Mexico államban született Graham szívesen rója Manhattan népes utcáit tizennyolc sebességes túrakerékpárján, ami West Side-i lakásának erkélyén áll, néhány háztömbre a Central Parktól. Az operavilág talán legsportosabb dívjája azt is elárulja, hogy Santa Fe-i nyaralójában is tart egy hasonlóan kifinomult gépet, amivel a környék igen változatos tájain nagyokat túrázik. Otthonában rendszerint futócipőt és melegítőt hord, a brit magazin riporterét is ebben a szerelésben fogadta. Hazájában rendkívül ismert, és nem csak a zenei életben: többek között ő énekelt George W. Bush második elnöki beiktatási ünnepségén, 2005-ben, valamint ő az Egyesült Államok egyik UNESCO-nagykövete. A texasi Midland városa – ahol Graham gyermekkorát töltötte – szeptember 5-ét Susan Graham Nappá nyilvánította. „Amerika kedvenc mezzoszopránja” debütálása óta szoroson kötődik a Metropolitanhez, de a világ más rangos operajátszó helyein is rendszeresen fellép. A rendezők sokszor (vissza)élnek – ha kell atlétikus, ha kell nagyon is nőies – megjelenésével, de Susan Graham számára nincs lehetetlen. „Amikor egy rendező megkér, hogy lójak egy erkélyről, másszam falra vagy magas létrára, miközben kétvonalas Asz-hangot kell énekelnem pianissimo – mondja –, mindig megtalálom a módját, hogy miként legyen hiteles a helyzet. Sokszor olyan dolgokba is belementem, amikbe szívem szerint nem mentem volna – ezekben néha én tűnök nevenségesnek, de még gyakrabban a rendező.”

ENSEMBLE MATHEUS

A barokk zenére specializálódott együttest a kiváló hegedűművész, Jean-Christophe Spinosi alapította 1991-ben. Első sikereiket Antonio Vivaldi műveinek előadásával, eddig ismeretlen kompozícióinak felkutatásával és bemutatásával érték el – emlékezzünk csak a Griselda című operából készített, nagy visszhangot kiváltott felvételükre –, de repertoárjuknak ma már része a XVIII. századi, sőt a kortárs zene is. Ennek megfelelően a csapat összeállítása rugalmas: öt és harmincöt fő között változhat. Zeneakadémiai estjükön teljes létszámmal jelennek meg, hiszen az évfordulóra tekintettel két Haydn-szimfóniát is megszólaltatnak a korzikai születésű, negyvennégy éves Spinosi vezényletével.

Susan Graham hivatalos honlapja:
www.susangraham.com

Egy pálya beteljesülése

Fotó: Gramofon-archív

Fischer Ádám
Haydnt és Mozartot vezényel

A Budapesti Tavasz Fesztivál és a Haydn-bicentenáriumi egyik rangos eseménye lesz a Fischer Ádám vezényletével bemutatandó opera: az Orfeusz és Euridiké az Operaházban állítják színpadra március 29-én és 31-én. Mozart Don Giovanni-ját a Művészetek Palotájában, koncertszerű előadáson vezényli a karmester április 5-én, a bécsi Staatsoper zenekara és nemzetközi szereplőgárda közreműködésével.

➡ Csák P. Judit

Az Orfeusz és Euridiké, avagy a filozófus lelke próbái idején Fischer Ádám elmondta: mostani alkotói korszakában művészi fantáziáját lendületes kísérletező kedv hatja át, valamint izgatott kíváncsiság fűti az adott remekmű hangzásvilága és keletkezési idejének előadói gyakorlata

iránt. „Haydn ezen alkotása az opera seria műfajban alkotott egyik legnagyobb műve, annak ellenére, hogy talán nincs befejezve. Rendkívüli, hogy ahhoz a stílushoz képest, amit Eszterháznál Haydn harminc éven át képviselt, öreg korára valami tökéletesen újat kezdett el. Szeretném a lelkesedésemet átvenni muzikus társaimra és a közönségre egyaránt. Sokaknak újdonságot fog jelenteni, de bízom benne, hogy nagy zenei élményt is” – nyilatkozta Fischer Ádám.

Másfél évtizede a zürichi operaházban, egy próba szünetében beszélünk a dirigenssel a régizene előadói stílusának itt indult megváltozásáról, régi hangszerek rekonstruálásáról. Az Orfeusz és Euridiké bemutatójára 2009-ben készülő budapesti Operaházban, az előadás karmestereként nem törekedhet az eredeti hangzás teljes rekonstruálására, ám igyekszik a modern hangszerekkel is megközelíteni a korhű hangzást.

Bizonyos hangszerek esetében, ott, ahol a régi és az új különbsége különösen feltűnő, Fischer Ádám régi hangszereket választott. Lesz natúrkürt, natúrtrombita, régi harsona és bőrs üstdob. Az ütők faütők lesznek, viszont a vonós hangszereken nem bélhúrok, hanem mai fémhúrok feszülnek majd. Régi vonótartást kér, de mai vonóval, ám régi sordinóval. Olyan jellegű vegyes hangzást szeretne itt bevezetni, amit Zürichben már kipróbált, és ahol azóta létrejött egy újabb, csak XVII. századi hangszereken játszó muzikus-csoport, a Scintilla Kamarazenekar. Fischer Ádám hangsúlyozta: nem öncél, hogy szerző-hű legyen egy előadás. Ha mármint a librettó íróját sem tekintjük kevésbé szerzőnek, mint a komponistát, bizalommal és érdeklődéssel nézünk a bemutató elé, amelyen a budapesti közönség csakugyan megismerheti Haydn utolsó operáját.

A másik különleges operaélményt Mozart Don Giovanni-jának előadásától várhatja a közönség. Fischer Ádám ezúttal a bécsi Staatsoper zenekarát és nemzetközi szereplőgárdát vezényel Budapesten.

„Ez a félig koncertszerű előadás »exportcikké« a bécsi operának” – folytatja a karmester. „Többször vezényeltem már külföldön, jövőre például Törökországban adjuk elő. Furcsa, hogy mint bécsi vendég érkezem a produkcióval Budapestre. Még nem voltam itt főzeneigazgató, amikor lekötötték, csak azt tudtam, hogy a Staatsoper szerződött egy Don Giovanni-előadásra. Később derült ki, hogy hová. A budapestiek pedig nem tudták, hogy én vagyok a karmesterük, ők egyszerűen megvették a bécsi Staatsoper Don Giovanni-produkcióját. Harmincadik éve dolgozom Bécsben, ahol az utóbbi időben jöttek rá arra, hogy velem tudnak a legjobban Mozartot játszani, s most engem kértek fel a Salzburgi Ünnepi Játékokat megnyitó Così fan tutte karmesteréül. A Bécsi Szimfonikusok ugyanakkor meghívtak, vezényeljem tavaszi koncertjükön a Kék Duna-keringőt. A Bécsi Filharmonikusokkal Don Giovanni-t előadni, és megnyitni a Salzburgi Fesztivált egy Così fan tutte produkcióval: most úgy érzem, ez pályám beteljesülése.” ■

„A kontratenor
nem
csodabogár”

Fotó: Gramofon-archív

Bécsi találkozás Philippe Jarousskyval

Philippe Jaroussky francia zeneszerzők dalait éneklé március 28-án, a Zeneakadémia nagytermében, Jérôme Ducros zongorakíséretével. A budapesti közönség olyan művészt ismerhet meg, akit a nagyvilág már felfedezett. Foglalkoztatott és elismert, 2009-ben neki ítéltek a Midem Klasszikus Díját: ő az év énekese.

❖ Szászi Júlia

Szépen zengő baritonján fáradhatatlanul magyarázza: nincs miért meglepődni, a kontratenor ugyan valóban az egykori kasztráltaknak írt szerepeket (is) énekl, de ez nem egyéb, mint technika. Philippe Jaroussky készséggel avat be a kulisszatitkokba, abba például, hogy óriásiak az eltérések az egyes férfiszoprán szerepek között. Az ő technikája például nem is teszi alkalmassá valamennyi eléneklésére. A műfaj maga a folyamatos kihívás, és komoly fizikai megerőltetés is. A magyarázat kézenfekvő: annak idején a kasztrálás nemcsak a hangfekvést módosította, egyéb testi változásokat is okozott. A kasztráltak alacsonyabbak voltak, a hangszálaik másként rendeződtek el, vagyis a test felépítése is fejhang csengését szolgálta. Az ő eszköztára más, így – teszi hozzá megnyerő mosollyal – egy-egy szerepnél számára igazi erőfeszítés életben maradni. Észrevehető eltérés például, hogy a kontratenor gyakrabban vesz levegőt, mint egy másik énekes – fúzi hozzá.

Hibernált állapotban

Folyamatosan tanul, elengedhetetlen az állandó tréning – naponta legkevesebb fél, de inkább egy órát tölt csak a hangképzéssel, ami – jegyzi meg – mégiscsak kevesebb egy zongorista hat-nyolc órájánál. Akad persze olyan nap is, hogy nem énekel, és előfordul előadáson is, hogy nincs csúcsmódban: ekkor kell csak igazán a technika, ami átsegíti a nehézségen. És még valami: az alvás. Előadás előtt valósággal hibernált állapotban tartja magát – így tudja épen megőrizni az orgánumát. A pálya legelején nagy gondot okozott, hogy bár már birtokában volt a technikai tudás, de még nem bírt kellő fizikai kondícióval. Több éves kemény munkával erősítette meg a hangját – és szerezte meg hozzá a stabilitást. Ez nemcsak a kontratenor gondja: ha egyáltalán adhatna tanácsot a nála fiatalabb énekesnek, azt mondaná: senki se akarjon a hangjával nagyobbak látszani, mint amilyen, ne erőlködjön, és ne próbáljon másra hasonlítani. Hogy a nehézségek ellenére miért választotta mégis ezt a

hangfajt? Egyáltalán, mi volt a döntésének előzménye? Énekel, muzsikált valaki a családban? Utóbbi, amint a név is mutatja, orosz eredetű (a dédszülők menekültek Franciaországba a forradalom elől, bár a nyelvre már nagyszüleit sem tanították meg). A családban senki nem zenélt, és a gimnáziumban is mindössze heti egy énekóra volt. Igaz, ő mindig szívesen énekelgetett, tíz-tizenegy éves korában különösen a magas hangok nyűgözték le. Hegedülni tanult, ez a szenvedély vitte a konzervatóriumba, amelynek régizene tanszakán e hangszerből szerzett diplomát – de közben zongorázott és énekel is. Nagyszerű énektanárral hozta össze a sors, aki közölte: neki mindegy, melyik hangján énekel, mindegyiket szeretné meghallgatni. És akkor egyszeriben kiderült, hogy ezek a fejhangok sokkal könnyedebben és természetesebben törnek elő. Valósággal elbűvölte a hangfaj, az erre írt szerepek – különösen testhezállónak tartja, hogy mindehhez jobban illik az álmodozóbb, érzelmesebb lelki alkat. Mélységesen tiszteli az „elődöket”, a kasztráltakat, akiknek angyali hangját ugyan nagy megbecsülés övezte, de a társadalom magánemberként lenézte, megvetette, kiközösítette őket.

Áriák és miniatűrök

Ő maga nem kedveli, ha ezt az „angyali” hangot emlegetik. A jelző számára inkább valamiféle unalmas egyszínűséget takar, jobban örül, ha hangja helyett egyszerűen csak azzal dicsérik: tetszett az ária. Különböző ez a hangfaj igazán alkalmas az ellentét, a feszültség kifejezésére: ő például igen nagy sikerrel énekelte Nerone szerepét Händel Agrippina című operájában. Mert az e hangon előadott gonoszságok váltanak ki teljes döbbenetet – mondja, és hozzáteszi: szereti kihasználni ezt az ellentmondás-hatást.

A Budapesti Tavasz Fesztiválra francia szerzők műveiből válogatta össze műsorát. Nehéz összeállítani egy ilyen estet – jegyzi meg. Ha operaáriákat énekel egymás után, akkor hét-kilenc percenként változik a hangulat, a francia daloknál ez az időtartam alig kettő-négy perc, sok a miniatűr szerzemény. Össze kell kapcsolni őket, vagy ellenkezőleg, éles kontrasztokat behelyezni – különben nem lehet fenntartani a közönség érdeklődését.

Egyelőre időhiány miatt nem tart mesterkurzust, de boldogan foglalkozna – például egy-egy koncert után – egy-két napig azokkal, akik érdeklődnek e hangfaj és éneklési mód iránt. Meglepően sokan vannak – tapasztalja, utazik eleget a világban. Különösen Latin-Amerikában sok a tehetség, a nagyszerű hang. Úgy érzi, a kontratenor iránti érdeklődés roppant alkalmas lehetne a barokk muzsika szélesebb körű megismertetésére Európán túl. Mi a vágya? Egyrészt jó lenne, ha minél kevesebben tekintenek afféle csodabogárnak – avagy pusztán virtuóznak – a kontratenort. Ennél konkrétabb álma is van: nagyon szeretne egyszer megzenésített Verlaine-verseket énekelni.

PÁLYAKÉP

A neves francia kontratenor 1978. február 13-án született. A Conservatoire de Paris régizene tanszékén hegedűsként szerzett diplomát. 1996-ban kezdte ének-tanulmányait Nicole Fallien irányításával. Később Ensemble Artaserse néven saját együttest alakított. 2007-ben elnyerte a legjobb francia operaénekes címet. 2008-ban a Carestini – The Story of a Castrato című lemezeért a német Echo Klassik-díjat nyerte. Az év énekese elismerést ítélte meg számára ugyanezért a felvételért 2009-ben a Midem Classical Awards zsűrije is. Jaroussky szívesen lép fel a Jean-Christophe Spinosi vezette Ensemble Matheus kíséretével. Eddigi legnagyobb lemezsikere a Vivaldi-hősök áriáit tartalmazó, 2007-ben megjelent korong, amelyből nyolcvanezer darab fogyott el. Ő a címszereplője Stefano Landi *Il Sant' Alessio* című művének, amelynek DVD-felvételéről a 83. oldalon olvasható méltatásunk.

Florestan és Eusebius

Mintha Robert Schumann zenekritikáinak két alakja elevenedett volna meg Fazil Say és Piotr Anderszewski személyében, jó százötven évvel később. Különleges alkalomnak ígérkezik: mindkét zongoraművész fellép a Budapesti Tavaszi Fesztiválon.

Talán Anderszewski a szerethetőbb figura: csendes, elmélyült, törekeny – túlzás nélkül kijelenthető, hogy az utóbbi években adott magyarországi koncertjei nyomán a hazai közönség kedvencévé vált. De ez csak a látszat – már amit a megjelenése sugall. Az Eusebius szellemét sugárzó lengyel valójában soha nem nyugvó természet, könnyörtelen önmagával – tudja ezt, aki látta a Bruno Monsiegeon rendezte Diabelli-variációk 2000-ben készült felvételét. (Ismert, hogy ezt a mű-kolosszust nem éppen harmincéves zongoristák szokták műsorukra tűzni.) A legrangosabbak egyikének tartott Leeds-i Zongoraversenyen, 1990-ben – már a Diabelli-sorozat sikeres előadása után – a Webern-variációk közepén egyszerűen felállt a hangszerből, mert nem volt elégedett a teljesítményével.

Anderszewski lengyel apa és magyar anya gyermeke, Lengyelországban született, majd éveket töltött Franciaországban. Egy interjúban megvallotta, hogy Bartókért rajong, de Liszt zenéjén harminc másodperc után elalszik. Interpretációit a művek eredeti megközelítése és már-már természetfeletti intenzitás jellemzi. Tudható, hogy minden egyes olvasatot Richter alaposággal érlel meg és készít elő koncertre, legyen szó Bachról, Szymanowskiról, Webernről vagy Chopinről. Március 26-i hangversenyén – negyvenedik születésnapja előtt egy héttel – a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben Mozartot játszik a Sir Charles Mackerras karmester nevével összeforrt Skót Kamarazenekarral. Az együttessel gyümölcsöző a kapcsolata, velük rögzített korábban két másik Mozart-concertót is.

Piotr Anderszewski: eredeti megközelítés, természetfeletti intenzitás

Fazil Say, a zongora fenegyereke

A Florestan-karakterű Fazil Say négy nappal később lép ugyanezen helyszín pódiumára. Ő mindössze kilenc hónappal fiatalabb lengyel pályatársánál, és vastagabb művet, Beethoven Esz-dúr zongoraversenyét játssza a Mahler Kamarazenekarral. A török művész igazi fenegyerek: kivételesen virtuóz zongorista, sokoldalú zeneszerző, szenvedélyes jazzmuzikus, aki időről időre saját hangszerelései, átdolgozásaival lepi meg a közönséget. Ilyen volt például Stravinsky Tavaszi áldozatának négykezes átírata, amit egymaga vette lemezre. Jazzfantáziát írt Mozart Török-indulójára, de változatos műjegyzékében találunk jazzkvartetre, valamint „lemezlovasra és zongorára” írott darabokat is. Worldjazz elnevezésű formációjával fellépett többek között Bobby McFerrinnel is. A Mahler Kamarazenekar 1997-ben Claudio Abbado kezdeményezésére alakult. A tagok a Mahler Ifjúsági Zenekar muzikusai voltak, akik azután is szerettek volna együtt zenélni, hogy már túl voltak a huszonhat éves korhatáron. Tizenkilenc nemzet ötven ifjú zenésze muzikál együtt, művészeti igazgatójuk 2003 óta a Sir Simon Rattle és Claudio Abbado által felfedezett Daniel Harding.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Március 26., (Anderszewski)

Március 30., (Say)

Nigel Kennedy csak második hazájának tekinti a jazz birodalmát, de az ő neve mégis garancia arra, hogy kvintettjével ismét megbömbözzön a közönség.

Az angol származású Nigel Kennedy hegedűművész, akit Ausztráliához és Lengyelországhoz is rokoni szálak fűznek, tizenhat évesen a legendás Stéphane Grappellitől kapott meghívást egy közös fellépésre, a Carnegie Hallba. A neves New York-i Juilliard Schoolban azonban azt tanácsolták neki tanárai, hogy tartsa magát távol a jazztól, mert az veszélyeztetheti klasszikus zenei karrierjét. Mivel Kennedy tehetsége és személyisége már akkor sem ismert határokat, képes volt előbb sztárrá válni a klasszikus stílusban – különösen Vivaldi-interpretációi és extravagáns színpadi megjelenése, viselkedése által –, majd jazz-improvizatórként is bizonyított.

1999-ben azzal sokkolta hallgatóit, hogy Jimi Hendrix-számok ihlette, hattételes hangszeres művet vett lemezre, egy évvel később a The Who zenekarral vállalt közös fellépést, 2005-ben pedig elkészítette első „vegytisza” jazzlemezét Joe Lovano szaxofonossal, valamint Ron Carterrel és Jack DeJohnette-tel a ritmus-szekcióban. Az album kiadására a patinás Blue Note kiadó vállalkozott.

Kennedy olyannyira élvezte ezt a fajta együttműködést, hogy egy nyilatkozatában kijelentette: mostantól munkáinak legalább felét fogják kitenni a jazzprojektek. Ő pedig nem szokott a levegőbe beszélni: április 2-án lengyel jazzkvintettjével másodszer lép fel Budapesten. A koncert „témája” a tavaly megjelent A Very Nice Album című dupla CD anyaga, de nem árt felkészülnünk váratlan attrakciókra sem.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
Április 2.

A Very Nice Concert

Kubai zene a majomkenyér hazájából

A baobab, más néven majomkenyér jellegzetes őshonos afrikai gyümölcs, uborkaszerű formával, magas C-vitamin-tartalommal. A szenegáli együttes nem véletlenül nevezte el magát a kontinens egyik szimbólumáról, hiszen az 1970-es évek óta egyik legnépszerűbb formációja.

Aki azonban afropop tucatzeneire gondol, nagyot téved, és kellemesen csalódik. A szenegáli főváros, Dakar utcái az 1970-es években a kubai zenétől voltak hangosak – ezt a divathullámot, a bossa és a son jellegzetes lüktetését ültette a zenekar saját hagyományai, a helyi zenei tradíciók, vagyis a wolof és a mande népcsoportok jellegzetes igrice-hagyományába, a griot-krónikás zenélés világába. A kubai zene hangzása, ritmikája, eredeti afrikai hangszeren, a wolof zene jellegzetes, nazális kántálását kísérte az 1970-es évek derekán, amikor az Orchestra Baobab először a zenitre ért. A zenekar termékeny slágergyárosnak bizonyult, az elkövetkező egy évtizedben szabályosan lekörözték vetélytársaikat, így legalább akkora divathullámot gerjesztettek Afrika-szerte, mint az Abba Európában. A sikerek 1986-ig tartottak, amikor a zenekar elvesztette hazájában népszerűségét, és emiatt felbomlott.

Fotó: Gramofon-archív

Ám időközben lemezeik bejárták a világot, és óriási sikert arattak – a zenekart szerződtette a világzenei katalógusa révén méltán elismert World Circuit kiadó, és 2001-ben dupla CD-vel örvendeztette meg a rajongókat. Ettől kezdve természetes volt, hogy a zenekar együttműködjön a kiadó más művészeivel, ám a produceri fogás igazi kreatív szikrának bizonyult: fantasztikus sikereik egymást tették, amikor 2002-es lemezükön, illetve koncertjeiken Youssou N'Dour vagy Ibrahim Ferrer közreműködött.

Millenáris Teátrum
Március 21.

A Budapesti Tavasz Fesztivál teljes programja: www.btf.hu

A hangjával senki sem hazudhat

**Beszélgetés Boldoczki Gábor
trombitaművésszel**

Boldoczki Gábor egy év alatt az öt legjelentősebb nemzetközi verseny közül hármat megnyert, kettőn pedig díjat szerzett. Hat esztendő alatt öt lemeze jelent meg, és exkluzív szerződés köti a Sonyhoz. Händel-Telemann-albumával tavaly elnyerte a német Phono Akademie Echo-díját az Év hangszeres művésze kategóriában. Bár koncertjei zömét külföldön adja, a hazai közönség is találkozhat vele: április 26-án, a Művészetek Palotájában, a Pekingi Szimfonikusokkal lép fel.

Gramofon: *1997-ben több díjat is elnyert. Talán a legfontosabb ezek közül a párizsi Maurice André Verseny nagydíja volt, hiszen ezt követően indult el a külföldi karrierje. Valóban a versenyek eredményeképp fedezte fel a nemzetközi zenei élet?*

Boldoczki Gábor: Ha valaki azt gondolja, hogy egy versenygyőzelem után folyton csörögnek a telefonok a jobbnál jobb ajánlatokkal, súlyosan téved. A győzelmek hozadéka ma már csak néhány koncertfelkérés. Nekem szerencsém volt, hiszen a versenyt követően ismerkedtem meg mostani menedzseremmel, neki köszönhető, hogy egyre több hangversenyen léptem pódiumra. A karrierem azonban nem indult robbanásszerűen, évről évre nőtt a koncertjeim száma. Az igazi áttörés 2004-ben jött el, amikor Maurice André helyett játszottam a bécsi Musikvereinben, és még azon a nyáron debütálhattam a Salzburgi Ünnepi Játékokon, az egyetlen trombitásként, aki ezen a fesztiválon szólóestet adhatott. Most már évi hatvan-nyolcvan hangversenym van.

G.: *Nagyon kevés az a szólista, aki kizárólag koncertezik. Mikor döntött úgy, hogy nem szerződik le egyetlen együtteshez sem, hanem csak szólófeladatokat vállal?*

B. G.: Nagyon érdekes, hogy milyen következményekkel járnak az ember döntései... 2007-ben nyertem meg az ARD versenyt is, a Bajor Rádió Zenekara kísért. A muzikusok lelkesen kapacitáltak, hogy feltétlenül menjek el a próbajátékra, ám ennek időpontja egybeesett a Maurice André Versennyel, és én azt választottam. Később is akadt még egy-két ilyen lehetőség, de azt gondoltam, még fiatal vagyok ahhoz, hogy zenekarhoz szerződjem. Úgy gondoltam, erre ráérek később is, ha bizonyosodott, hogy a szólistapálya nem működik.

G.: *Mindig is szólókarrierre vágyott?*

B. G.: Gyerekként természetesen én is focista akartam lenni, az volt az álmom, hogy a döntő pillanatban gölt rúgok... Mivel azonban édesapám a zeneiskola trombitatanára volt, nyolcévesen először zongorázni kezdtem, egy esztendővel később pedig trombitálni. Öt év telt el így, és amikor édesapám megkérdezte tőlem, hogy a zeneiskolát vagy a gimnáziumot választom-e, inkább az utóbbihoz volt kedvem. Már csak matematikatanár édesanyám miatt is. De aztán tavasszal jött az országos zenei verseny, amin első díjat nyertem. Ez a győzelem felvillanyozott, és meghozta a kedvem a trombitáláshoz. Elvégeztem a Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskolát és a Zeneakadémiát. Amikor a genfi nemzetközi versenyen harmadik lettem – a díjat éppen a huszadik születésnapomon vehettem át –, akkor döntöttem úgy, hogy ki kell használnom a tehetségemet: teszek egy próbát a zenei pályával.

G.: *Kanyarodjunk még vissza a versenyekhez! Minek köszönheti a sikerét? Mi az, amiben jobb volt, mint a többiek?*

B. G.: Sohasem foglalkoztam azzal, hogy versenyen vagyok, koncertként fogtam fel a fellépést. Azzal sem törődtem, hogy a szomszéd szobában milyen gyönyörű hangon

gyakorol valaki, hiszen az számít, amit a pódiumon produkál. Minden versenyen a legfőbb célom az volt, hogy teljes egészében megmutassam, amit tudok, és azt a rengeteg munkát, amit a gyakorlásba fektettem, kamatoztassam. Igyekeztem mindig kívülről szemlélni a megmérettetéseket. Szerintem itt nemcsak a hangszeres tudás a döntő, hanem a muzikalitás. Sokan ilyenkor csak a hibátlan produkcióra koncentrálnak, de elfelejtkeznek magáról a zenéről, pedig ilyenkor is úgy kell muzikálni, mint egy hangversenyen.

G.: *A kritikusok sokszor emlegetik egyéni előadásmódját, hajlékony, természetes trombitahangját.*

B. G.: A hangjával senki sem hazudhat. A hangszeren a lélek hangja szólal meg, és a muzikálásban megjelenik a teljes személyiség. A játékom az egyéniséget is tükrözi, kifejezi zenéhez kötődő gondolataimat. Fontos számomra továbbá, hogy a színpadon általam a darab szülessen meg, és a zeneszerző mondanivalóját közvetítem a közönségnek.

G.: *Gondolom, játékára visszahat az is, hogy a barokk művek mellett több klasszikus, romantikus darab és számos modern kompozíció is szerepel a repertoárján.*

B. G.: Lényegesnek tartom a kortárs művekkel való foglalkozást. Úgy vélem, minden korban fontos volt, hogy a muzikusok együttműködjenek a zeneszerzőkkel. Szükség van a kölcsönös inspirációra, hogy minél több új darab keletkezzen trombitára. Nemrég kaptam a hírt, hogy a neves zongorista–zeneszerző, Fazil Say komponál számomra egy trombitaversenyt. Ez a darab 2010 nyarán, az egyik jelentős németországi zenei fesztiválon (Mecklenburg-Vorpommern tartományban) hangzik majd fel. A felkérés annak köszönhető, hogy ez a fesztivál, amelyen lassan tíz éve rendszeresen fellépek, 2010-re engem választott rezidens szólistájává. Ez azt jelenti, hogy több koncerten is muzikálok, és kikérték a véleményem a műsorválasztással kapcsolatban is. Fellépek itt zenekari esteken kívül kamarazenei hangversenyeken is, például Bogányi Gergely zongoraművésszel, akivel most tavasszal németországi koncertturnén is részt veszünk.

G.: *A repertoárépítéssel hogy halad? Sokadszorra eljátszva nem válik unalmassá egy-egy darab?*

B. G.: Éppen azért szeretem ezt a hivatást, mert minden koncert más és más. Szólistaként nagyon sok jó muzikus-sal játszhatom együtt, az előadásmód mindig kicsit változik. Nem szeretnék kizárólag egy adott kor zenéjére specializálódni. A barokk trombitaversenyek mellett nagy örömmel játszom hegedű-, oboa- és fuvolaversenyek átíratáit is. Büszke voltam, mikor Bach a-moll hegedűverseny átíratára – amelyet én készítettem – a hegedűsök azt mondták, hogy jobban szól, mint az ő hangszerükön... A legtöbb felkérést barokk és klasszikus versenyművek előadására kapom, éppen ezért nagyon élveztem legutóbb Ligeti György *Mysteries of the Macabre* című darabjának

Foto: Polónyi István

előadását az UMZE kamaraegyüttessel. A sokféle kompozíció előadásához tucatnyi trombita sorakozik otthon. Szerencsés vagyok abban is, hogy hangszerek terén barátokra és segítő társra is leltem a B&S német hangszergyár vezetőiben, akik kölcsönzik az általam használt hangszereket, sőt a tapasztalataimat is figyelembe veszik a gyártás során.

G.: *A gyakorlást is izgalmasabbá teszi a korok, stílusok változatossága...*

B. G.: A fúvós hangszereken, különösen a trombitán igen fontos a rendszeres gyakorlás. Élsportolóhoz hasonlóan kell naponta az izmainkat erősíteni, edzeni. A száj körüli izmok nagyon érzékenyek, ezért csak annyit szabad gyakorolni, hogy másnapra regenerálódjanak. Úgy kell építkeznem, hogy a koncerten legyek csúcsmódban. Olyan ez, mint a százméteres sprint, de ha a hangversenyen több darabot játszom, akkor inkább már az ezerméteres futáshoz hasonlít.

G.: *A gyakorlással kivédhető a fúvósok rémálma, a gikszer?*

B. G.: Igen, hiszen a napi munka során a jó reflexeket kell erősíteni. Fontos a hibátlan játék, de én emellett arra is törekszem, hogy elsősorban muzsikáljak, magam helyett a darabot állítsam a figyelem középpontjába. Hiszen, ha csupán arra koncentrálok, hogy tökéletes legyen az előadásom, akkor nagyon merev vagy túl görcsös leszek. Ha viszont többet kockáztatok, akkor nagyobb a zenei élmény, de megvan az esélye, hogy valami mellécsúszik. A koncerten meg kell találni az optimális arányt, akadnak pillanatok, amikor szorosan kell fogni, de van, amikor el lehet engedni a gyeplőt...

G.: *Akárcsak a jazzben, amit, úgy tudom, nagyon szeret.*

B. G.: Igen, improvizálni azonban nem tudok, bár lehet, hogy majd később ebbe is beletanulok. Közös munkát tervezgetünk ugyanis a jazztrombitás Fekete-Kovács Kornélal. A jazz mellett a latin dallamokat is szeretem, és egyszer még salsáznit is szeretnék megtanulni.

G.: *Gyakran az énekléshez hasonlítják a játékát.*

B. G.: Tényleg úgy gyakorolok, hogy először elénekelem az adott dallamot. A gyakorlásomat pedig gyakran felvesszem, majd visszahallgatom. Kicsit időigényes, de nagyon hasznos módszer, hiszen játék közben másképp hallok magam. Emellett a koncertek előtt az adott darabot zongorával is elpróbálom. Fontos időnként számomra olyan inspiráló egyéniségeket is felkeresni, mint Rados Ferenc. Ő ilyenkor – képletesen szólva – mindig ad egy pofont. Rengeteget tanulok tőle, és a zenéről olyan dolgokat mond, amiken hosszasan el lehet tűnődni.

G.: *Nem tartja zavarónak, hogy sokan Maurice André utódjának nevezik?*

B. G.: Ennek az a története, hogy Maurice André mindig azt mondogatta: ő az első, és nincs második meg harmadik Maurice André. Aztán, az 1997-es párizsi verseny után azt mondta: Maurice az első, de Gábor a második. Az általa írt gratulációt a gyakorlósobám falán őrzöm. Természetesen büszke vagyok rá, hogy hozzá hasonlítanak, de az én hangom, stílusom egészen más, mint az övé.

G.: *Hogyan talált rá a mozgásra, amivel az utazások, koncertek mellett is meg tudja őrizni a kondícióját?*

B. G.: Az én életemben is voltak nehezebb időszakok. Amikor Karlsruheban éltem és Reinhold Friedrich mesteriskolájában tanultam, akkoriban úgy éreztem, nem megy a trombitálás, mélypontra kerültem. Ott találkoztam egy jógamesterrel, aki felhívta a figyelmemet az lyengar-jóga fontosságára és még sok más összefüggésre. Az általa összeállított jóga programot nagyon hasznosnak tartom; olyan testmozgásnak, ami mindenkinek jót tesz. Helyre teszi a zenészek sokszor rossz testtartását, és a stabil lelkiállapot elérésében szintén segít. A jóga is hozzájárult ahhoz, hogy megtaláljam azt a bizonyos belső egyensúlyt. Egyébként az Indiában élő, idén kilencven-

éves Iyengar jógamester leghíresebb növendéke Yehudi Menuhin volt.

G.: *Nemrég jelent meg ötödik lemeze, és exkluzív szerződés köli a Sonyhoz. Harminckét évesen ez komoly eredmény.*

B. G.: Igen szerencsés vagyok, hogy manapság, amikor a lemeztársaságok komoly gondokkal küzdenek, lemezeimet a Sony adja ki. Bár nem volt egyszerű az indulás, hiszen a Sony, mint minden nagy cég, a lemezek eladhatóságára törekszik, mi azonban ragaszkodtunk néhány, számunkra fontos zenei szemponthoz. Így kompromisszumok árán, de izgalmas lemez készült el 2002-ben, a Liszt Ferenc Kamarazenekarral. Ezen az első albumomon Bach, Vivaldi, Telemann és Beethoven kompozíciói kaptak helyet. E népszerű versenyműveket trombitával még sohasem vették lemezre. A következő, 2004-es lemez apropója a Salzburgi Ünnepi Játékokon való debütálásom volt, ennek műsorán Haydn, Mozart, Hummel versenyművei szólnak meg a Zürichi Kamarazenekar kíséretével. A harmadikat az I Musici di Romával vettük fel, olasz lemez lett, Vivaldi, Marcello, Cimarosa, Bellini, Donizetti szerzeményei kaptak rajta helyet. Ezt követte 2007-ben a Händel-Telemann-album a Sinfonia Varsoviával.

G.: *...és ezzel a lemezzel nyerte el a második Echo-díját. Milyen az új albuma, ami tavaly novemberben jelent meg?*

B. G.: A négy kamarazenekarral felvett lemez után kicsit más hangzásra vágytam. Maurice André-tól megörökölttem egyik állandó muzsikuspárterét, Hedwig Bilgramot, aki idén hetvenöt éves, és még mindig nagyszerűen orgonál, csembalózik. A Gloria című albumon barokk szonátákat játszunk, az elmaradhatatlan cselló continuoóra Fenyő Lászlót kértem fel.

G.: *Nem zavarja, hogy Németországban sokkal népszerűbb, mint itthon?*

B. G.: Nem, nem vagyok elégedetlen, mostanra már egyre több a hazai fellépésem van, és a 2008-as Junior Prima-díjnak köszönhetően is egyre többen ismernek, gratulálnak. Szoros kapcsolat fűz a Liszt Ferenc Kamarazenekarhoz, sok szép koncertet adtam már a Budapesti Vonósokkal, a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusokkal. A Nemzeti Filharmonikusokkal pedig a sikeres németországi turnénk kapcsán közös, itthoni fellépést is ter-

vezünk. Az esztendő végén karácsonyi turnéra indulok az Osztrák-Magyar Haydn Zenekarral és Fischer Ádámmal.

G.: *Mennyire tervez előre? Gondolkodik már azon, hogy mivel foglalkozik tíz év múlva?*

B. G.: Nagyon szeretek tanítani, most is sokszor jönnek hozzám trombitások, hogy hallgassam meg őket, adjak tanácsot felkészülésükhöz. Úgy vélem, azért tudok segíteni nekik, mert én is voltam már fent és lent. A legfontosabb, hogy mindenkit rávegyek a saját útjára. Szeretnék olyan dolgokat mondani, amitől mindegyikük rohan haza, hogy a gyakorlatban is megvalósítsa mindazt, amiről beszéltem.

Elsősorban abban szeretnék segíteni, hogy jó muzsikusok legyenek. Ez azonban nagyon összetett feladat. Nemcsak jó hangszeres technika szükséges, a színpadon jó idegek kelljenek. Hiteles személyiség, aki a zene üzenetét a saját nyelvén tudja elmondani, és önmagát adva vívja ki a közönség tetszését. Minden hangversenynek örülök, és mindegyiken szeretnék még jobb teljesítményt nyújtani. Szakmám legszebb pillanatai közé tartozik, amikor a közönséggel találkozva, egy-egy koncert után önfelédten gratulálnak, és köszönetet mondanak az élményért, a szép együtt töltött estéért. Ez erőt ad, és a mindennapi munkám értelmét jelenti. Azt gondolom, később is szólózásból és a tanításból áll majd az életem, csak az arány fog változni. ■

(Boldoczki Gábor új lemezéről a 61. oldalon olvasható kritikánk.)

Boldoczki Gábor hivatalos honlapja:
www.gabor-in-concert.com

Egzotikus élmények

Az elmúlt tíz évet Párizsban töltő Baráti Kristóf kiemelkedő képességeire már jó ideje felfigyelt a nemzetközi zenei élet. Olyan nagyságok jósltak neki fényes karriert, mint Vadim Repin vagy Ida Haendel. A legkülönbébb forrásokból inspirációt lelő, világhírű fiatal hegedűművész új origónak szülővárosát, Budapestet választotta, ahol idén már a Starlet Music Management csapatában láthatja viszont a nagyközönség.

❖ Winkler-Nemes Gábor

Baráti Kristóf – saját gyökereiből táplálkozva

Igen összetett kérdés áttekinteni, mi minden állhat egy művészpálya alakulása mögött. A zenei tehetség nagy ajándék, de hogy ebből milyen előadói attitűd bontakozik ki, abban egy kiemelkedő tanáregyéniségnek, egy meghatározó versenynek vagy épp a család új otthonra találásának komoly szerepe lehet. Kétéves kora körül Baráti Kristóf családja Venezuelába költözött. Ez egyszerre jelentett multikulturális és egzotikus élményt számára. „Ott nőttem fel, az ottani kultúra számos hatása belém ivódott, amelyek közül talán a nyugalom volt a legfontosabb” –

emlékezik vissza Baráti Kristóf. Tudása megalapozásában a hegedűművész édesanyától vett könnyedebb, duózással gazdagított első órákat ideálisan egészítették ki a szigorúbb gyakorlási rendre és struktúrára összpontosító, cselista édesapától kapott leckék. Évekkel később, az 1997-es brüsszeli Erzsébet Királynő Versenyen szerzett harmadik helyezés után a karrierépítés azonnali megkezdésénél fontosabbnak látta a művészi érést célzó, több éves intenzív tanulómunkát. Az évek előrehaladtával az eddigi pályáját jellemző többlakiság csak még jobban megerősítette benne azt az ideát, hogy saját gyökereiből táplálkozva kell meghódítania a világ legnagyobb koncerttermeit. „Egy nagy külföldi zenekarhoz szerződő muzsikussal szemben, szólistaként élvezem azt az előnyt, hogy a karrierem építése érdekében nem kell végérvényesen vagy akár csak hosszabb időre elhagyni a hazámat” – vélekedik Baráti. A perfekcionizmusba, a zene és a hangszer spirituális kisugárzásába vetett szilárd hite, valamint alapvetően filozofikus hozzáállása korosztálya egyedi alakjává avatja. Ezek után korántsem meglepő, hogy egyik legkedvesebb idézete Márai Fűves könyvének remekművekről szóló gondolatsora. 1998-ban, a Jacques Thibaud Nemzetközi Hegedűversenyen fedezte fel későbbi mentora és mestere, Eduard Wulfson, a chicagói Stradivari Társaság vezetőségi tagja. Wulfson professzor nem pusztán zenét tanított, hanem – mint Neuhaus Richternek – felnyitotta a fiatal hegedűs szemét a művészet univerzális jellegére. Így irodalmi művek vagy egy Raffaello-alkotás megvitatása éppúgy részét képezte a „tananyagnak”, mint egy halhatatlan Kubrick-opus megtekintése egy párizsi panorámamoziban.

Amikor a mintaképek kerülnek szóba, idegenkedik a pusztán hegedűs példáktól. „Fischer-Dieskau, Horowitz vagy Toscanini zenei kisugárzása sokkal többet mond nekem a zene lényegéről, mint az, hogy egy adott hegedűs hogyan játssza el Waxman Carmen-fantáziáját” – mondja Baráti. Wulfson révén kiváló kapcsolata alakult ki a Stradivari Társasággal, amely már több hangszert is rendelkezésére bocsátott, köztük azt az 1703-as „Lady Harmsworth” nevű Stradivarit, amelyen Baráti ma is játszik. Telt hangzásának jó hasznát vette az Edel Classics-nál most megjelenő Paganini-lemezének felvételekor, amelyet az NDR Hannover Zenekarral és Eiji Oue karmesterrel rögzített. A két ismert – D-dúr és h-moll – hegedűversenyt terveik szerint a többi concerto felvétele követi majd. A Starlettel való kapcsolatát fontos állomásnak tartja jövője szempontjából. Együttműködésük legfrissebb gyümölcsét a Trónörökösök a színen április 28-i koncertjén élvezheti a közönség az MTA dísztermében, ahol tavalyi moszkvai koncertjéhez hasonlóan Bach összes hegedűre frott szólószonátáját és partitúráját adja elő Baráti Kristóf. ■

A Starlet Music Management hivatalos honlapja:
www.starlet.hu

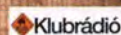

**Művészetek
Palotája**
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. február 19.

„Orgona-párbaj”

Wolfgang Seifen (Berlin), Thierry Escaich (Párizs)

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. február 25.

Gyenyisz Macujev zongoraestje

Csajkovszkij, Liszt, Muszorgszkij

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.00

2009. március 11.

Mozart: Figaro házassága

Vezényel: Fischer Iván

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. április 10.

„Via crucis”

Paolo Crivellaro orgonaestje

Vezényel: Bubnó Tamás

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. április 13.

Húsvéti orgonaünnep Kecskés Mónikával

Vezényel: Rácz Márton

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.00

2009. április 16.

Brecht–Weill: Koldusopera

Szenírozott koncert

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. április 18.

Gustav Mahler Ifjúsági Zenekar

Vezényel: Ingo Metzmacher

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

2009. április 26.

Pekingi Szimfonikus Zenekar

Vezényel: Tan Lihua

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárban 1095 Budapest, Komor Marcell u. 1. (tel.: 555-3300), a Concert & Media jegyirodáiban (tel.: 455-9000), a Libri könyvesboltjaiban, valamint az ismert jegypénztárakban.
A Múpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.
ISO 9001:2000

A megújuló Zeneakadémia

Ünnepélyes keretek között írták alá 2008. október 22-én a „Liszt Ferenc Zeneakadémiája, az európai felsőfokú zenei oktatás megújuló központja Budapesten” című kiemelt projekt támogatási szerződését az intézmény nagytermében. Új szakasz kezdődött az akadémia életében, előtérbe került a csapatmunka – véli Batta András, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora.

➤ Albert Mária

„Meggyőzttem a döntéshozókat – politikusokat, befolyásos embereket – arról, hogy érdemes ma Magyarországon 11 milliárd forintot a kultúrára szánni, közelebbről a zenére és a Zeneakadémiára, a zenepedagógiára. Ez nem volt kis feladat, és azt hiszem, a személyes munkámnak elég nagy szerepe volt benne. Szemben a következő időszakokkal, ami viszont csapatmunka lesz – mondja Batta András. – Sok bürokratikus akadályt kell legyőznünk, amelyek az uniós elszámolás – jogos – szigorúságából adódnak. A Wesselé-

A megújulási program uniós támogatást élvez, az EU-s szabályoknak megfelelően külön projektirodának kell vezényelnie a munkálatokat. Az iroda vezetője, Lakatos Gergely azt mondja, hogy az első kézzelfogható – látható – eredmény a Wesselényi utcai épület lesz. „Az építészeti rész a Mányi István Építész Stúdió munkája, de a többi szakági tervezővel is kitűnő kapcsolat alakult ki. Az informatikai hálózat egészen jövőbemutató. A Régi Zeneakadémia 1986-ban került vissza az akadémiaéhoz – bár nincs nagy távolság a két épület között, egy picit marginális terület az oktatás szempontjából. Ott van a Liszt Múzeum, ott van az egyházzenei tanszék, de az épület sosem integrálódott teljesen az egyetembe. A Wesselényi utcai háznál ezt a problémát igyekszünk elkerülni.”

Általános probléma a magyar felsőoktatásban a helyhiány. A Zeneakadémián ez különösen súlyos, hiszen itt egyéni képzés folyik; ahány növendék tanul, jóformán ugyanannyi tanteremre lenne szükség. „Nagyon kevés a csoportos óra – erősíti meg Lakatos Gergely. – Sajnos most a tantermekben folyik a hallgatók önálló munkájához elengedhetetlen gyakorlás is. A két funkciót szét kell választani, ezért a Wesselényi utcában huszonhat, egyéni

gyakorlásra alkalmas szobát alakítunk ki, egy teljes szint a hallgatók rendelkezésére fog állni, méghozzá 24 órán át! Az épület hallgatói szolgáltató központként funkcionál majd, végre lesz menza, az aulában kávézhatnak, beszélgethetnek. Ma, ha egy növendék külföldi versenyen indul, bemutatkozó anyagot kell küldenie. Kialakítunk egy olyan stúdiót, ami elsősorban a hallgatói demo-felvétel célját szolgálja. Jelen pillanatban a tanszékvezetőknek nincs saját irodájuk. Olyan »rezidenciák«, mint amilyenek például Bloomingtonban vannak, nem lehetnek, de a tanszékvezetőknek végre lesz szobájuk.” ■

(Azzal a kérdéskörrel, hogy a változások érintik-e a nemzetközi kapcsolatokat, a későbbiekben foglalkozunk, és más alkalommal számolunk be a Liszt Ferenc téri épület rekonstrukciójának további részleteiről is.)

nyi utcai épületünknel máris látszik egy picit csúszás, de nem zavar bennünket annyira, ha a Liszt Ferenc téri épület munkálatai időben elkezdődnek. Van ugyanis egy mankóépület, a volt BM Kórház rendelőintézete, amely kis megalkuvással átmenetileg pótolja a Wesselényi utcai helyet.”

A megújuló jelző nem pusztán építészeti felújítást jelent, hanem – az intézmény történetében először – tartalmi változást is: jelentős összeget különítettek el hangszervásárlásra. „Most eszközbeszerzésre több százmilliót fordíthatunk, talán félmilliárdnyit is.” Vásároltak már két barokk hegedűt, két natúr trombitát és két natúr kürtöt. „Ha szándékunk szerint 2010-ben megnyithatjuk a régizenei tanszékünket, akkor más kópihangszerekre is szükségünk lesz – fűzte hozzá a rektor. – Szeretnénk márkás csembaló- és fortepiano-másolatokat, hiszen adu van a kezünkben: ezen a régizenei szakon a világhírű mester, az egyébként Magyarországon rendszeresen megforduló Malcolm Bilson hajlandó lenne tanítani.”

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hivatalos honlapja:
www.lfze.hu

Művészetek
Palotája
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

Cecilia Bartoli

2009. május 1.
„Händel Itáliában”

2009. május 4.
„Maria Malibran”

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárakban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1, tel.: 555-3300 és 1061 Budapest, Andrássy út 28., tel.: 555-3310), a Concert & Media jegyirodában (tel.: 455-9000), a Libri könyvesboltokban, valamint az ismert jegypénztárakban.
A Múpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.
ISO 9001:2000

Művészetek
Palotája
Budapest

Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

Jazztavasz 2009

Barabás Lőrinc
Ekletric;
Dhafer Youssef
(Tunézia)

2009. május 16., 19.30
Fesztivál Színház

Rumba Caliente
Special
Else Valle és kubai
sztárvendégei

2009. május 20., 19.30
Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem

Budapest Jazz
Orchestra
Vendég:
George Duke (USA)

2009. május 21., 19.30
Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztárakban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1, tel.: 555-3300 és 1061 Budapest, Andrássy út 28., tel.: 555-3310), a Concert & Media jegyirodában (tel.: 455-9000), a Libri könyvesboltokban, valamint az ismert jegypénztárakban.
A Múpa szakmai támogatója a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem.
ISO 9001:2000

Verseny és trombita

Bányászenekartól az NFZ-ig

Szólistaként is egyre gyakrabban lép pódiumra Tóth László, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar trombita szólamvezetője. A muzsikusként, akit tavaly titkos szavazáson az együttes tagjai az év zenekari művészenek választottak, lényegesnek tartja a szólamon belüli műhelymunkát, és kamarazenei koncerteken is szívesen játszik.

→ Réfi Zsuzsanna

Tóth Lászlónak nagy örömet szerzett, hogy az elmúlt esztendőben kollégái az év zenekari művészenek választották, mert ez is jelzi, sikerült kivívnia elismerésüket. Már egy évtizede muzsikál a Nemzeti Filharmonikusok együttesében, fiatal zenészként jelentkezett a próbajátékokra, és rögtön a szólamvezetői posztot kapta meg. Az első időszakban nagy kihívást jelentett számára a zenekari munka, mert bár korábban időnként muzsikált a Szegedi Nemzeti Színház zenekarában, főleg szólistaként és tanárként dolgozott. Hamar elsajátította a zenekari irodalmat, sőt olyan

jól dolgozott az együttesben, hogy tavaly Kocsis Zoltán felajánlotta, négy esten szólistaként is koncertezzen a Filharmonikusokkal. Haydn Esz-dúr trombitaversenyét olyan sikerrel játszotta, hogy lesz folytatás, nyáron az együttes első maratonvásári koncertjén is megszólaltatja ezt a Haydn-versenyművet. Noha Tóth Lászlónak – akit a hazai zenei életben mindenki csak Leccsóként ismer, ezt a nevet még egy zenei táborban akasztották rá –, zenekari feladatai mellett sok többletmunkát jelentenek a szólista-feladatok, mégis örömmel vállalja, hiszen gyerekkori vágya rangos helyszíneken fellépni.

Már háromévesen eldöntötte: trombitás lesz. A budai Várban édesapja nyakában ülve hallott egy bányászenekart játszani, ekkor választotta ezt a hangszert. Hatesztendősen egyedül iratkozott be a zeneiskolába. Bár egy gyerekkori balesete miatt komoly küzdelmébe került, hogy trombitás lehessen – több szájszészeti műtéten kellett átesnie –, végül tizennégy évesen a Váci Konzervatórium növendéke lett. A szegedi főiskolán folytatta tanulmányait, és éveken keresztül szerepelt sikerrel zenei versenyeken. Diplomája megszerzése után két zeneiskolában tanított, majd következett a próbajáték az NFZ-nél. A tanításra az együttes tagjaként már nem jutott ideje, már csak azért sem, mert a családjá is bővült: megszületett a fia, majd a lánya.

A trombitaszólam tagjaival jó a kapcsolata, a muzsikusként a szabadidejüket is szívesen töltik együtt. A szólampróbákra minden nap szakítanak időt, mert lényegesnek tartják a műhelymunkát. „A világ egyik legjobb rézfúvós-szólamja a miénk” – mondja Tóth László. Kollégáival gyakran kamarazenélnek is, tavaly a maratonvásári koncertek előtt nagy tetszést arattak előadásaik, így idén ismét fellépnek. A kamaramuzsikálást azért is élvezi, mert amikor húsz esztendővel ezelőtt a Budapesti Központban Maurice Andrét a Liszt Ferenc Kamarazenekarral hallotta trombitálni, arra gondolt, milyen jó lenne ilyen darabokat, ilyen együttesel játszani! Ez a vágya is valóra vált, hiszen nemrég a kamarazenekarral Bach-darabok lemezfelvételét készítette el, a közös muzsikálást folytatni is fogják. Nyáron pedig a Miskolci Operafesztiválon is szólista szerepben mutatkozik be, szintén Haydn-darabokat játszik majd a Miskolci Szimfonikus Zenekarral. Noha a Nemzeti Filharmonikusok repertoárján ritkábban szerepelnek barokk darabok, tavaly a trombitaművész el volt kényeztetve, hiszen Bach zenekari szvitjei mellett a h-moll misét is előadták.

A Nemzeti Filharmonikusok és a trombitaművész számára a tavasz is izgalmas koncerteket tartogat. Áprilisban Stravinsky-estet ad az együttes a Művészetek Palotájában, ahol a Fanfár két trombitára című mű egyik szólistája Tóth László lesz. Májusban pedig egyhetes spanyolországi turnéra indul a zenekar – a műsorban Kurtág-darabok is szerepelnek.

Tóth László (a felső sorban középen):

„A világ egyik legjobb rézfúvós-szólamja a miénk”

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar hivatalos honlapja:

www.filharmonikusok.hu

budapesti fesztiválzenekar

A BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR TAVASZI HANGVERSENYEIBŐL

Március 22.
17.00

BFZ székház

Vasárnapi kamarazene sorozat

Schubert: a-moll szonáta, D.385
Beethoven: F-dúr szonáta, Op.24
Brahms: G-dúr szextett, Op.36

Közreműködik: Hrib Radu (hegedű), Gábos Judit (zongora),
Eckhardt Violetta (hegedű), Sipos Gábor (hegedű),
Bodolai Cecília (brácsa), Porzsolt György (brácsa),
Sovány Rita (gordonka), Eckhardt Éva (gordonka)

A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében:

Április 3.
19.45

Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem

Sibelius: Az okeanidák, Op.73
Prokofjev: 2. zongoraverseny
Schumann: 3. szimfónia

Közreműködik: Arkagyij Volodosz
Vezényel: Sir Andrew Davis

Április 19., 20.
19.45

Zeneakadémia

Mozart: A varázsfuvola – részletek
Dvořák: Fúvósszerenád, Op.44
Mozart: C-dúr rondó, K.373
Doráti: Trittico
Mozart: Oboaverseny, K.314

Közreműködik és vezeti: François Leleux

Április 26.
14.30, 16.30

BFZ székház

Kakaókoncert
Műsorvezető: Fischer Iván

Május 8., 9.
19.45

Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem

Május 10.
15.30

Zeneakadémia

Rossini: A tolvaj szarka – nyitány
Mozart: A-dúr hegedűverseny, K.219
Dvořák: 7. szimfónia

Közreműködik: Hilary Hahn
Vezényel: Fischer Iván

Május 17.
17.00

BFZ székház

Vasárnapi kamarazene sorozat

Debussy: G-dúr zongoratrió
Liszt: Obermann völgye
Brahms: c-moll zongoranégyes

Közreműködik: Kádár István (hegedű), Mahdi Kousay
(gordonka), Nagy Péter (zongora), Selmeczi György
(zongora), Selmeczi János (hegedű), Fekete Zoltán
(brácsa), Sovány Rita (gordonka)

Május 25.
19.45

Zeneakadémia

Fusz János: Isaak – nyitány
Hummel: E-dúr zongoraverseny
Rózsavölgyi: 1. magyar társastánc
Eberl: Esz-dúr szimfónia, Op.33

Közreműködik: Howard Shelley
Koncertmester: Szefcsik Zsolt

Május 31.
17.00

BFZ székház

Vasárnapi kamarazene sorozat

André Jolivet: Karácsonyi pasztorálok
Ravel: Öt görög népdal
de Falla: Psyché
Bruckner: F-dúr vonósötös

Közreműködik: Sebők Erika (fuvola), Benkócs Tamás
(fagott), Polónyi Ágnes (hárfa), Rácz József (hegedű),
Lezsák Zsófia (hegedű), Selmeczi János (hegedű),
Csoma Ágnes (brácsa), Bányai Miklós (brácsa),
Liptai Gabriella (gordonka), Halmai Katalin (mezzo),
Fekete Zoltán (brácsa), Sovány Rita (gordonka)

Jegyek vásárolhatók a BFZ titkárságán (Budapest, XII., Alkotás u. 39/c., telefon: 489-4332),
az ismert jegyirodáknban, valamint hitelkártyával a BFZ honlapján: www.bfz.hu

A Figaro házassága: határeset

Ebben az évadban két Mozart-opera került a Budapesti Fesztiválzenekar műsorkalendáriumába. Tél elején a Così fan tutte látható-hallható a kanári-szigeteki és a budapesti közönség, utóbbi a Művészetek Palotájában. Március elején, három estén a Figaro házasságát adják elő ugyanitt, a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben.

→ AM

Dominique Labelle a Grófné szerepében lép színpadra

Nicolas Hytner neve jelezte, hogy Così fan tutte a szerényebb színpadtechnikai körülmények között is egy korábban már létezett színházi előadás verziója. Most nem írja a műsorfüzet, hogy a Figaro házasságának lenne a rendezője. Fischer Iván, az együttes zeneigazgatója a Gramofon érdeklődése nyomán arra emlékeztetett, hogy már rendezett operát, egyedül is és társrendezőként szintén. „Ennek ellenére ilyen ambícióim nincsenek, az operarendezés most nem érdekel – szögezte le. – De az ilyesfajta munka minimális formája igen, olyképpen, ami határesetnek mondható a koncertszerű és a teljes színpadi előadás között. Amit nevezhetünk minimál-rendezésnek vagy megrendezett koncertnek is. Ez véleményem szerint külön műfaj, és a Figaro házasságát is így adjuk elő.”

Fischer Iván és a színpad kapcsolata nem új keletű, pályája kezdete óta foglalkoztatja, hogy a hagyományos operajátszást miként lehetne megújítani. Mozart Idomeneóját Ascher Tamás, a Don Giovannit Jurij Ljubimov rendezésével vezényelte a Magyar Állami Operaházban, illetve az Erkel Színházban. Mindkét produkció fontos állomása a dalszínház történetének. A Budapesti Fesztiválzenekarral is többször szólaltatott meg zenés színházi alkotásokat, elsőként fedezte föl, hogy milyen lehetőségek rejlenek az együttműködésben egy olyan szuverén látásmódú rendezővel, mint az azóta elhunyt Halász Péter, vagy olyan érdekes mozgásnyelvű koreográfussal, mint Bozsik Yvette, kivált a Bartók-alkotások életre kelésében. Lyonban, Párizsban, Glyndebourne-ben is több operapremiért vezényelt.

Ha egy kézben van az irányítás, nagyobb a felelősség abban, hogy milyen a szereposztás. A Figaro házassága e tekintetben is a szezon egyik jelentős eseményének ígérkezik. A Grófot Markus Werba játssza, az osztrák bariton számára a kiugrást A varázsfuvola Riccardo Muti vezényelte produkciója hozta meg a Salzburgi Ünnepi Játékokon: Papageno szerepét azóta a világ több tucatnyi dal-

színházában énekelte óriási sikerrel (Bécs, Párizs, Lisszabon, Berlin, Bologna, Nápoly, Lyon). A müncheni Operaházban Cavalli La Calisto című barokk operájában debütált. A Figaro házassága Gróf szerepét legutóbb a Lyoni Operaházban énekelte, William Christie vezényletével.

Dominique Labelle kanadai szopránra Peter Sellars az amerikai PepsiCo Fesztiválon bemutatott, majd New Yorkban, Párizsban és Bécsben is óriási sikerrel előadott Don Giovanni-produkció Donna Annjaként figyelt fel a nemzetközi zenei élet. A barokk kor, Händel, Bach műveinek kimagasló interpretátora, de repertoárja a kortárs zenéig terjed. Az operaszínpadon a közelmúltban Luciát (Seattle, Boston), Violetát (Boston) és Händel Rodelindájának címszerepét (Göttingen) énekelte. Két gyermek mamája, a massachusettsi családi farmon birkákat és lámákat tart, gyapjából – a maga font szálból – pulóvereket és textilképeket készít. Szeret sütni, specialitása a citromos pite. Susanna Jekatyerina Siurina lesz. Az orosz énekesnő a Covent Gardenben és a bécsi Staatsoperben a Hoffman meséi Olympia szerepében debütált. Keresett vendég a vezető operaházakban és fesztiválokon, a közelmúltban a New York-i Metropolitan Operában Gildát, a Salzburgi Ünnep Játékokon az Idomeneo Iliáját, a Bastille Operaházban a Titus kegyelme Servilia szerepét énekelte. Siurina először lép fel Magyarországon.

Figaro, azaz Marco Vinco jogi tanulmányaival párhuzamosan tanult énekelni. A nagy Rossini és Mozart bariton szerepekben különösen sikeres. Rendszeres vendég jelentős operaházakban (milánói Scala, Római Operaház, londoni Covent Garden, berlini Deutsche Oper, nápolyi San Carlo, madridi Teatro Real, velencei La Fenice). A közeljövőben a Don Giovanni címszerepét éneklí Tokióban.

A Budapesti Fesztiválzenekar hivatalos honlapja:
www.bfz.hu

A tavasz megszentelése

Tények és tervek a Pannon Filharmonikusoknál

Játszanak Stravinskyt, játszanak Faurét, Debussyt, Mendelssohnt és – amolyan kísérletként – crossovert is. Hamar Zsolt művészeti vezető szerint már nem tartható az a szoros tematika, ami budapesti és pécsi bérletműsorait korábban jellemezte. Úgy látja, Pécs nem lehet kulturális főváros, ha hiányzik belőle az operajátszás.

◆ Várkonyi Tamás

Az együttes márciusban a crossover műfajába rukkan ki: a Zempléni Fesztiválról is jól ismert UniCum Laude énekegyüttessel Freddie Mercury, George Harrison, Billy Joel, Bobby McFerrin zenéit játsszák. Hamar Zsolt kísérletnek tekinti az érdekesnek ígérkező produkciót. „Remek étel a mákos tészta, és nagyon finom a húsleves is – nem biztos, hogy jó együtt a kettő. Nem vagyok tévedhetetlen, de ki kell próbálni ezt is” – mondja.

Pécsi bérletük az Ethos et Spiritus nevet viseli. Ahogyan eddig is, a Pécs2010 Európa Kulturális Fővárosa program

Hamar Zsolt a kortárs zenében is szeretné erősíteni együttesét

nagyköveteként, ezzel a felvezető évek tematikájához csatlakoznak. Mivel 2009 a Vallási kultúra éve, azt gondolták, hogy olyan címet adnak, ami e két szálát – erkölcs és lélek – összeköti; a vallásos hitet és azt a fajta értékrendet, ami a zenész hivatását jellemzi. Az a fajta szoros tematika, amivel ezelőtt két-három évvel ezelőtt jelentkeztek, már nem tartható, mert túlzottan megköti a kezüket a műsorszerkesztésben. Hamar Zsolt szerint pedig vannak művek, amelyek esetében eljön a pillanat, amikor egy zenekarnak el kell játszania azokat. Ilyen például Stravinsky balettje, a Sacre du printemps, amelyet májusban, a budapesti bérlet utolsó hangversenyén szólaltatnak meg a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. E kivételes mű adta a budapesti sorozat címét is: A tavasz megszentelése. A nehéz előadás különlegessége, hogy az Amadinda Ütőegyüttessel együttműködésben készül el a produkció.

Konkrét zenei programokat még nem hoztak nyilvánosságra a 2010-es évre, de Hamar Zsolt biztos abban, hogy a pécsi születésű és több rangos versenyen diadalmaskodott Várdai Istvánt szolistának meghívják valamelyik koncertjükre. A pécsi együttes zenei vezetőjének terveiben már számos előadandó mű és meghívandó vendégművész merült fel a 2010-es program előkészítése során. „Rendteleg listát írtunk már, és nyilván fogunk is még írni” – mondja. „Minél később teszik lehetővé a döntéshozók, hogy szerződéseket kössünk külföldi sztárokkal, művészekkel, annál nehezebb koherens évadprogramot összeállítani. Műsorszerkesztésben így is, úgy is alkalmazkodnunk kell, de Zürichben eltöltött két évem után nagyon komolyan gondolom, hogy európai város nem lehet úgy Európa Kulturális Fővárosa, hogy nincsen magas színvonalú operajátszása. Az biztos, hogy Bartók és a Pécshez több szállal kötődő Kodály művei közül számos alkotást műsorra tűznénk, kortárs művek mellett. A zenekart egyébként is szeretném ebbe az irányba fejleszteni. Nagyon érdekes, hogy vannak olyan értékeink, amiket külföldön sokkal inkább tartanak számon, mint mi itthon. Ligeti, Kurtág, Eötvös művészetét tekintve például komoly restanciáink vannak.” Ide kapcsolódik, hogy a zenekar budapesti bérletének május 16-ai estjén a második világháború utáni magyar kortárs zene egyik emblemikus alkotását, Szóllósy András III. concertóját szólaltatja meg.

A budapesti sorozat a Pécs2010 EKF támogatásának köszönhetően bővelkedik a világhírű muzikusok fellépésében: Sharon Kam klarintéművész, Xavier de Maistre, a Bécsi Filharmonikusok hárfaművésze, Milan Turkovic fagottművész mellett vendégkarmesterként a svájci zenei élet mestere, Howard Griffiths, valamint a Magyarországon bemutatkozó Christian Gansch vendégjátékát élvezhettük-élvezhetjük a Pannon Filharmonikusokkal. ■

A zenekar pécsi és budapesti hangversenyeiről bővebben, jegyrendelés: www.pfz.hu

Síppal, dobbal, zongorával

Forrás: Gramofon-archív

A civisvárosban egyre többen kíváncsiak a Családi bérlet előadásaira, míg a Játsszunk zenét című sorozat iránt akkora az érdeklődés, hogy még egy szériát kellett indítani. A programok szerkesztője és háziasszonya, Failoni Donatella évek óta arra törekszik, hogy az ifjúsággal is megkedveltesse a komolyzenét – a Debreceni Filharmonikus Zenekarban jó partnerre talált.

◆ Réfi Zsuzsanna

A zongoraművész és impresszárió, Failoni Donatella 2007 szeptemberében lett a Csokonai Színház operatagozatának főtítkára. De már korábban is gyakran megfordult Debrecenben, sokszor játszott a Bartók és a Liszt Teremben, valamint az egyetem aulájában, az utóbbi években minden operai premiért, jelentős koncertet meghallgatott. Miután elvállalta a főtítkári posztot, az első igazgatói értekezleten megtudta, a debreceni fiatalság körében

nincs igazán érdeklődés az opera és a klasszikus zene iránt, és ezt sajnos a nézőtéren is megtapasztalhatta. Ezért különleges zeneórákat talált ki. Felkereste a város iskoláit, mesélt a diákoknak az éppen műsorra kerülő operáról, és eljátszott belőle néhány részletet zongorán. Bár eleinte kicsit csodálkozva néztek rá az intézményekben, ma már az iskolák sorban állnak azért, hogy náluk is tartson ilyen foglalkozást. A művész úgy véli, azért arat a gyerekek körében sikert ez az óra, mert nem a megszokott, komoly stílusban, hanem színesen és érdekesen beszél a művekről. Ha kell, akár rappel is, így kelti fel az érdeklődést a komolyzene iránt. Igyekszik közel vinni a fiatalokhoz a darabokat, ismerteti a rendezői és a zenei koncepciót. Failoni Donatellának e terén nagy gyakorlata van már, hiszen évtizedek óta játszik ifjúsági hangversenyeken az ország különböző részeiben.

A sorozat sikerén felbuzdulva a zenekarnál is közönségnevelésbe kezdett. Az Unokák és nagyszülők sorozatban Családi koncerteket is rendeznek, ezek a Debreceni Filharmonikus Zenekar hangversenyeinek ismételései, rövidített formában, és délután ötkor kezdődnek. A műsor háziasszonya Failoni Donatella, aki igyekszik úgy beszélni az elhangzó művekről, hogy a szülők és a gyerekek érdeklődését egyaránt felkeltse. Az első koncerten Kelemen Barnabás játszott, áprilisban pedig Kocsár Balázs vezényletével Francesca Provvisionato énekel.

A másik sorozat teljesen új – Játsszunk zenét: síppal, dobbal, nádi hegedűvel a címe. A bérlet kitalálója és szerkesztője Failoni Donatella. A kicsik a négy koncert során a vonós, a fúvós, valamint az ütős és pengetős hangszerekkel ismerkednek meg a zenekar próbatermében, majd a sorozat befejező, májusi estjén a Csokonai Színházban Prokofjev Péter és a farkas című szimfonikus meséjét hallgathatják meg. A koncerteken a zenekar tagjai kamaramuzsikálnak, akik szintén élvezik ezeket a fellépéseket. Akárcsak a közönség, hiszen a bérletet olyan gyorsan elkapkodták, hogy még egy sorozatot kellett indítani. A zongoraművész örül az érdeklődésnek, és annak is, hogy egyre több ifjúsági koncertre járót lát az operaelőadásokon és a nagyzenekari hangversenyeken.

A sorozatok ezért a következő szezonban is folytatódnak. A Játsszunk zenét jövőre a stílusokba avatja be a kicsiket. A Családi sorozat keretében továbbra is izgalmas programokat hallgathatnak meg az érdeklődők. A bérlet mellett a Filharmónia Kelet-Magyarország Kht.-val karöltve öt előadást tartanak a környéken. Jövőre még mesesorozatot is indítanak, az előadásokon a Csongor és Tünde, A diótörő, a Lúdanyó meséi és a Seherezádé hangzik el, s a muzikusokon kívül táncosok, színészek is pódiumra lépnek. A zongoraművész, aki bejárta a világot, neves koncerttermekben muzsikálhatott, a legszebb dolognak mégis azt tartja, hogy most új, a muzsika iránt fogékony közönséget nevelhet. ■

A Debreceni Filharmonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.d fz.hu

Szakmai őszinteség

2008 szeptembere, illetve idén január óta új koncertmesterrel és elsőhegedű-szólamvezetővel gazdagodott a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar. A két új tag számolt be eddigi tapasztalatairól.

◆ Teimer Gábor

Az új koncertmester Juniki Spartakus, aki a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok koncertmestereként vált ismertté, ottani feladatait nem feladva lépett be az együttesbe. Az elsőhegedű szólamvezetője Jász Pál lett, aki évekkorábban, a valamikori Magyar Posta Szimfonikus Zenekarában kiegészítőként már előfordult itt, de dolgozott a Fesztiválzenekarban és hét évig külföldön is.

Eddigi tapasztalataik alapján mindketten kedvező képet alakítottak ki az együttesről, amelyet korábban nemigen ismertek. A beilleszkedés könnyen ment, amit nagyban segített a befogadó és kifejezetten együttműködő, egymás munkáját segítő közösség. Jász Pál külön kiemelte, hogy bár a hazai zenészek között az anyagi bizonytalanság miatt komoly versenyhelyzet tapasztalható, ez a zenekaron belül szerencsére nem érezhető. Ennek hátterében mindketjük szerint a vezetés tudatos tevékenysége áll, amelynek része a zenészek biztonságos munkavégzésének biztosítása és önbecsülésük erősítése.

Az alkotóművészek pozitív önértékelésének egyik fő forrása a szakmai igényesség, és erre itt nagy súlyt fektetnek – emelik ki. Meggyőződésük, hogy az együttes fő ereje éppen ebben rejlik, ennek hátterében pedig a zenei vezető, Keller András egyéni, kamaramuzsikán edzett látásmódja és nagyra törő ambíciói állnak. Jász Pál szerint a zeneigazgató a vonósnegyes vezetése terén szerzett tapasztalatait és igényességét ülteti át a szimfonikus zenekarral végzett munkára. Juniki Spartakus számára is imponálóak a várakozások munkájukkal kapcsolatban, és az így adódó kihívások. Mindezt annyival kiegészíti, hogy a zenekar igazi erőssége a szakmai őszinteségében rejlik, amelynek alapja a félmegoldások elutasítása, eredménye pedig a közönséget mélyen megérintő, valódi zenei élmény.

„Ha a zenekarnak van gyengéje, akkor az, hogy néha talán nem mindenki hiszi el, hogy benne is mennyi lehetőség, kiaknázásra váró lehetőség rejtőzik” – véli a koncertmester. A szólamvezető szerint viszont az eltérő szemlélethez való alkalmazkodás, az azzal való azonosulás okozott némelyeknek kezdeti nehézségeket. Szerencsére azonban ma már nem ez a jellemző, és véleménye szerint mindenki belátta: a kreatívabb fellépésre, egyéni felelősségvállalásra ösztönző felszólítások mindannyiuk érdekét szolgálják. Az együttesben zajló zenei munkát mindketten egyfajta tanulási, érési folyamatként értékelik. Ennek során a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar magas színvonalú, a teljes szimfonikus repertoárt biztonsággal

Jász Pál és Juniki Spartakus komoly jövő előtt álló együttesnek tartják a zenekart

megszólaltató, ugyanakkor azt új szempontokkal gazdagítani képes együttesé fejlődik. Ennek kiemelkedő állomása volt Jász Pál szerint Bartók Concertójának tavalyi előadása, amikor jól tapasztalható volt kamarazenei igényességre törekvésük, és egyértelművé vált szakításuk az okkal vagy ok nélkül meggyökeresedett zenei manírokkal. Juniki Spartakus is úgy látja, a Haydn-tól a romantikusokon át a kortárs zenéig tartó repertoárbővítés célja és eredménye az egyre kézzelfoghatóbb szakmai háttértudás.

Egyöntetű megítélésük szerint épp ez a záloga az együttes jövőjének és saját pozíciójuknak is. Bár érzékelik a pénzihiány miatt a zenei együtteseket sújtó nehézségeket, úgy vélik, megalapozott és kiemelkedő színvonalú munkájuk garantálhatja az anyacég és a közönség támogatását. A jelenlegi hozzáértő, a repertoár és a szolisták ügyes kiválasztására törekvő háttérszervezés birtokában a zenekart komoly jövő előtt álló együttesként határozzák meg, amely kellő kitarás esetén hírnevet szerezhet a tagoknak, a fenntartónak és az országnak is. ■

A Telekom Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:

www.telekomzenekar.hu

Európai nívón muzsikálni

Rendhagyó zeneórák a Savaria Szimfonikusokkal

Hosszú távú tervekkel, öt szezonra szóló, kidolgozott elképzelésekkel érkezett a szombathelyi együtteshez 2006-ban Alpaslan Ertünger. A karmester elégedett az eddigi eredményekkel, és úgy véli, már lemezeiken is hallható, hogy szezonról szezonra magasabb színvonalon muzsikál az együttes.

➡ Réfi Zsuzsanna

A szombathelyi együttes 2009. március 17-én a Művészetek Palotájában Varga Gábor klarinétművésszel koncertezik, az est műsorában Wagner és Szkrjabin művei mellett Kovács Zoltán kompozíciója is szerepel. A zenekar Győrben is vendégszerepel, és nyáron is akad izgalmas felépésük, a Kékmadár Fesztiválon, a Nemzetközi Bartók Szeminárium és Fesztiválon, valamint a Korunk Zenéje eseményein Alpaslan Ertünger és Eötvös Péter vezényletével is játszanak.

A Savaria Szimfonikus Zenekar koncertfelvételeinek száma egyre gyarapszik, a lemezekből bérletvásárlók között is kisorsolnak néhányat. Alpaslan Ertünger fontosnak tartja a felvételeket, hiszen ezeken is hallható, mennyit fejlődött az együttes az utóbbi években. Az isztambuli születésű művész zongora és karmester szakon végezte el a budapesti Zeneakadémiát. Több nemzetközi díj nyertese. Három éve, amikor átvette az együttest, először technikai és zenei fejlesztésre törekedett. Ennek megfelelően alakította a műsorokat, próbarendeket, a zenekar repertoárja számos új művel gazdagodott. Mint mondja, sokkal jobb lett a fizikai erőnlétük, a próbákon intenzíven dolgoznak, és tudásuk legjavát adják a koncerteken. Játékukon már hallatszik a rendszeres szólampróbák eredménye, és az is, hogy tehetséges fiatal muzikusokkal bővült a zenekar. Az évadnyitón mutatkozott be két új koncertmesterük: Bozsódi Lóránt és Popa Gergely.

Ertünger mindent elkövet azért, hogy kihasználja a zenekar földrajzi helyzetét. Nem vidéki, hanem magyarországi, sőt európai zenekarként akarja pozícionálni a társulatot, amely ma már olyan hangzással képes játszani, hogy aki meghallgatja, úgy véli, nívós európai zenekart hall. Alpaslan Ertünger fontosnak tartja a közönségnevelést, és arra törekszik, hogy minél több korosztály hallgassa a hangversenyeiket. Nagy siker a tízforintos koncertsorozatok, ennyiért lehet ugyanis az együttes főpróbáit meghall-

Alpaslan Ertünger: Nemi a reklám biztosítja a minőséget, hanem a munka

ganni. Szombat délelőttönként Családi hangversenyeket rendeznek. Szerda délelőttönként Rendhagyó zeneórákat tartanak, amelyeken a városi és megyei iskolák tanulói betekinhetnek a zenekari próbákba, és moderátor ismereti a műveket. Két bérletsorozatot hirdetnek évek óta, amelyekre kilencven százalékban elfogynak a belépők. A zeneigazgató azonban azért, hogy még többen élvezhessék koncertjeiket, a Filharmónia Kht.-vel is megállapodást köt. Így jövőre közös bérlet- és ifjúsági sorozatokat terveznek. Így nagyobb lehetőséget kapnak vendégszereplésekre is. A következő szezonban Beethoven összes szimfóniáját eljuttatják, és visszakérülnek a műsorra a népszerű romantikus művek. Az évad műsorában emellett modern kompozíciók is helyet kapnak. A karmester kamara-zenekari koncertekkel is színesíti a kínálatot, a kottatárat korszerűsíteni, a hangszerparkot pedig növelni szeretné. Sajnálja, hogy az együttes bővítésére nincs lehetőség, ezért is bízik abban, hogy a fenntartók több évre szóló kultúrpolitikai tervezéssel segítik a helyzetüket. Bízik abban is, hogy olyan zenekari igazgatót neveznek ki, aki megfelelő alázattal dolgozik az együttes jövőjéért. (A választást lapzártánk után tartották.)

Alpaslan Ertünger kinevezése 2012-ig szól. Reméli, hogy ez idő alatt bebizonyítják: nem a reklám biztosítja a minőséget, hanem a munka. ■

A Savaria Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:

www.savariaorchestra.hu

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

Keller András
zeneigazgató

2009. március 23. (hétfő) 19.30

Zeneakadémia

Budapesti Tavaszi Fesztivál

Beethoven: Egmont-nyitány

Bartók: II. hegedűverseny

Csajkovszkij: IV. szimfónia

Közreműködik: **Keller András**

Vezényel: **Takács-Nagy Gábor**

2009. április 23., (csütörtök) 19.30

Nemzeti Hangversenyterem

Szimfonikus körkép koncert

Ligeti György: Régi magyar társastáncok

Mozart: G-dúr hegedűverseny No.3. K.216

Bartók: II. rapszódia BB 96b

Enescu: I. román rapszódia

Liszt: II. magyar rapszódia

Közreműködik: **Gilles Apap**

Vezényel: **Kovács János**

2009. április 6. (hétfő) 19.30

Zeneakadémia, Fischer Annie bérlet

Mozart: F-dúr versenymű három

zongorára és zenekarra KV.242

Mozart: Esz-dúr versenymű két

zongorára és zenekarra KV.365

Haydn: F-dúr nótturno Nr.7 Hob.II.28

Haydn: B-dúr szimfónia Nr.98

Közreműködik:

Klukon Edit, Ránki Dezső és Ránki Fülöp

Vezényel: **Keller András**

2009. május 26. (kedd) 19.30

Zeneakadémia, Fischer Annie bérlet

Haydn: C-dúr nótturno Nr.3 Hob.II.32

Mozart: F-dúr zongoraverseny Nr.1

Mozart: B-dúr zongoraverseny KV.456

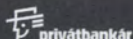
Haydn: C-dúr szimfónia Nr.97

Közreműködik: **Csalog Gábor**

Vezényel: **Takács-Nagy Gábor**

Jegyek kaphatók a www.telekomzenekar.hu
weboldalon, valamint az ismert jegyirodáknban

Partnereink:

NÉPSZABADSÁG

Hangokkal beszélünk

Vox Fortissima

A Vox Fortissima bérlet utolsó hangversenyén, április 19-én a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben szólal meg a zeneirodalom egyik legnagyobb szabású műve, Berlioz Requiemje. A sorozat jellegéből adódóan több együttes fog össze: a Budapesti Akadémiai Kórustársaság, a Honvéd Férfikar, a Nemzeti Énekkar, az MR Énekkar és az MR Szimfonikusok. A külső rézfúvósok fontos szerepet játszanak a műben – ezeket a szólamokat a Budafoki Dohnányi Zenekar művészei szólaltatják meg.

➔ Dobrovits Orsolya

Hollerung Gábor: „Berlioz zenéje olykor víziószerű, olykor monumentális, sőt sok esetben sokkoló effektusokkal lepi meg a hallgatót”

Ahogy a sorozat első előadásán, ezúttal is Hollerung Gábor vezényel. „A Vox Fortissima bérletben az oratorikus művek előadásában nagy tapasztalatokkal rendelkező kórusok és hangszeres együttesek fogtak össze, hogy olyan darabokat szólaltathassanak meg, amelyekhez egy-egy zenekar, egy-egy kórus önmagában nem elegendő” – mondja a dirigens. Drucker Péter, a Honvéd Férfikar karnagya szerint a zenei együttesek összefogásának, azaz a Vox Fortissimának a célja elsősorban az, hogy olyan műveket adjanak elő, amelyben az embertömeg nemcsak a hangerőt biztosítja, hanem más dimenziót ad a megszólaltatott műveknek. Az együttműködés másik lényeges eleme, hogy a közreműködő zenei együttesek mindannyian olyan előadói tapasztalatot szereznek, amelyet nem ismerhettek volna meg e kooperáció nélkül. Számukra az egyik legnagyobb élmény, hogy Muszorgszkij Borisz Godunovjában énekelhettek, jöllehet a férfikar nem operakórus.

Az első három esten a közös produkciók mellett az együttesek önálló darabot is bemutathattak, így a sorozat

előző hangversenyein elhangzott Händel Dixit Dominusa a Budapesti Akadémiai Kórustársaság, Mozart Requiemje az MR Énekkar, Stravinsky Oedipus Rex című alkotása a Honvéd Férfikar előadásában, míg Walton Belszár lakomája, Webber Requiemje valamint Muszorgszkij Borisz Godunovjának Prológja és IV. felvonása az énekkarok közös produkciójaként csendült fel.

Az április 19-i koncerten ismét egy gyászmise szólal meg a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, a szólista Cselóczki Tamás lesz. „Berlioz Requiemjének eredeti, francia címe Grande Messe des Morts – folytatja Hollerung Gábor –, ami kifejezi, hogy monumentális darabban gondolkodott a szerző. Berlioz annak a folyamatnak volt az egyik előfutára, amely a XIX–XX. század fordulóján tetőzött. Ekkor a komponisták elsősorban dimenziók-

ban kívánták felülmúlni egymást: minél hosszabb, minél nagyobb apparátusú, minél bonyolultabb műveket írtak. Berlioz Requiemjét elsősorban nem bonyolultnak, hanem hangsúlyozottan bombasztikusnak komponálta. A zenei anyag szándékosan egyszerű, ami az adott pillanatokban víziószerű képekké alakul, monumentális, sőt sok esetben szándékosan sokkoló effektusokkal lepi meg a hallgatót. A mű leginkább arról híresült el, hogy egyrészt az ütőhangszereket eddig még soha nem látott számban alkalmazta (például nyolc pár timpanit), másrészt az énekkart és a zenekart a négy égtájon elhelyezett rézfúvós együttesekkel egészítette ki, amivel a szerző addig soha nem hallott hangerőt kívánt elérni.”

Berlioz műve április 19-én a szerző szinte megvalósíthatatlan szándékaihoz képest kisebb, ám mégis soha nem látott nagyságú előadói apparátus előadásában hallható. ■

A Budafoki Dohnányi Zenekar hivatalos honlapja:
www.bd.hu

Hangversenyek a Zeneakadémia Nagytermében

2009. szeptember 29. (kedd), 19.30 óra

Ching-Yun Hu zongoraestje (a 2008-as Rubinstein-verseny győztese)

2009. október 10. (szombat), 19.30 óra

Perényi Miklós (gordonka), **Szokolay Balázs** (zongora)

2009. október 29. (csütörtök), 19.30 óra

Vásáry Tamás zongoraestje (A Zongorán túl, Schubert művei)

2009. november 13. (péntek), 19.30 óra

Piotr Anderszewski zongoraestje

A Művészetek Palotájában, a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben

2009. október 22. (csütörtök), 19.30

Bogányi Gergely zongoraestje

2009. december 9. (szerda), 19.30

Ránki Dezső zongoraestje

2010. január 18. (hétfő), 19.30

Fazil Say zongoraestje

2010. március 13. (szombat), 19.30

Oleg Maisenberg zongoraestje

2010. április 15. (csütörtök), 19.30

Grigory Sokolov zongoraestje

2010. május 12. (szerda), 19.30 óra

Midori (hegedű), **Charles Abramovic** (zongora)

Bővebb információ a

www.jakobikoncert.hu

honlapon

e-mail: jakobikoncert@gmail.com

A hangversenyek főszponzora a

magyar villamos művek

A filmzene klasszikusai

A Miskolci Szimfonikusok különleges estje

A Miskolci Szimfonikus Zenekar minden szomban körülbelül tíz, bérleten kívüli, különleges koncertet ad. A város és a régió közönsége ma már igényli ezeket a programokat. Idén többek közt filmzenékből összeállított esttel igyekeznek megfelelni az igényeknek.

◆ Dobrovits Orsolya

Az együttesben játszó muzikusok nyitottak mindenre, ami a zenekar repertoárját gazdagítja, mondta el Kovács László művészeti vezető, az est karmestere. Egy ilyen produkciónál elsődleges szempont, hogy a közönség olyan zenét halljon, amelyeket ismer, ilyen szempontból jó ötletnek tűnt a filmzene. „Az elmúlt évek nagy kasszasikereinek zenéiből válogattuk ki azokat, amelyek koncertszerű előadásban megállják a helyüket és a nagyközönség számára is szórakoztatóak. Sem a felkészülést, sem az apparátust tekintve nem különbözik ez a fajta előadás más klasszikus zenei programtól. A filmzenék parti-

túrájának megszerzése némelyik darab esetében problémamentes, de akadnak olyan zenekari anyagok, amelyek csak munka vagy anyagi áldozatok árán szerezhető be” – avat be a részletekbe Kovács László. A programban fellép Király Viktor, a legutóbbi Megasztár győztese is. Az általa énekelt dalokat is a karmester hangszerelte nagyzenekarra.

„James Horner, Hans Zimmer, Vladimir Cosma – ők ma a világ legelismertebb filmzeneszerzői” – folytatja Kovács. „James Horner szerezte a Titanic zenéjét, amiért két Oscar-díjat kapott, ezt mi is játsszuk majd a koncerten. A neve ismerős lehet még A bolygó neve: Halál, az Apollo 13 vagy az Egy csodálatos elme kapcsán, melyek zenéit szintén ő szerezte. Hans Zimmerrel A Karib-tenger kalóza című film zenéjét választottunk. Ő jegyzi többek között a Gladiátor és A Da Vinci kód zenéit is. Őt Az orosz-lánkirályért jutalmazták Oscar-díjjal a Legjobb filmzene kategóriában, Vladimir Cosma pedig a legismertebb francia filmek zeneszerzője.”

Filmzenéről lévén szó, úgy gondolták, a látvány elengedhetetlen része kell hogy legyen az előadásnak. A nagy kivetítők, a fénytechnika a zene hatását hivatott erősíteni. A hallgatók így egyben nézőkké is válnak, teljes audiovizuális élményt kapnak. ■

A Miskolci Szimfonikus Zenekar hivatalos honlapja:
www.mso.hu

Filmfónia

A legnagyobb kasszasikerek

legjobb filmzenéi

A Miskolci Szimfonikus Zenekar

koncertje

MISKOLCI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR

a Miskolc Városi Sportcsarnokban

2009. május 16-án
szombaton, este 7 órától

További információ: www.mso.hu

Főtámogató: **ÉMÁSZ**

Hallgasson Ránk!

Bérletakció 2009-2010

Bérletfoglalás:

a bérlettel rendelkezők részére: **2009. április 10-16-ig**
a fennmaradó helyekre: **2009. április 17-23-ig**

Telefonon: 06-1/322-1488, 09:30-12 óráig
interneten: www.bdz.hu 0-24 óráig

Bérletvásárlás:

2009. április 24-25-ig
Péntek 14-18h; Szombat 9-12h
Klauzál Gábor Budafok-Tétny Művelődési Központ

2009. április 27-30-ig
Hétfő, Szerda 9-12h; Kedd, Csütörtök 14-18h
Művészeti Titkárság, 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b.

További információ, részletes bérletprogram:

www.bdz.hu

Budafoki Dohányi Zenekar

A zenekari tevékenységet támogatják: Budafok-Tétny Budapest XXII. kerületi Önkormányzata, Oktatási és Kulturális Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alap • Mediatámogatók: Pester Lloyd, Gramofon

Trafó

A KORTÁRS
MŰVÉSZET
SZÍNE-JAVA

1094 Budapest, Lillom u. 41.
telefon: 215-16-00, jegy@trafo.hu
Jegypénztár: 14-20h, hétfőként: 17-20h
www.trafo.hu

A Trafó tavaszi zenei kínálatából:

2009. 03. 28. 20:00
Az Indiai Klasszikus Zene Mesterei VII. (IND)
N. Ravikiran és Dr. Trichy Sankaran koncertje 19.15-től filmvetítéssel

Dél-indiai dallamok a csodagyerekként feltűnt énekes-hangszeres Ravikiran és a vi lágghírű ütőhangszeres, Trichy Sankaran előadásában.

2009. 04. 15. 20:00
Gadó Gábor és a Trio Lignum közös koncertje ÖSBEMUTATÓ

Zene fafúvósokra és gitárral! A komponálás és a rögtönzés művészete mesterfokon. Bach még tudta, ők is tudják.

2009. 04. 25. 20:00
Sex Mob (USA)

Elképesztő erejű tánczene free jazzbe öltve, autentikus New Orleans-i atmoszféra és fergeteges party-hangulat. Steven Bernstein csapata visszatér!

2009. 05. 12. 20:30
Jimi Tenor & Kabu Kabu

Fotón: SEX MOB

Támogatók:

Vendégjárás a Művészetek Palotájában

Nehéz a dolga annak, aki a budapesti koncertínálatból akar szemezgetni, hiszen a következő hónapokban – a tavaszi fesztiválon kívül is – több nemzetközi hírű együttes és sztárszólista lép fel a Művészetek Palotájában. Egy név azonban szinte kiragyan a várva várt fellépők közül: Cecilia Bartolié, aki három különböző műsorral érkezik Budapestre.

➔ Várkonyi Tamás

Napjaink egyik legnépszerűbb énekes sztárja április 29-én, a Májusnap nyitókoncertjén, Fischer Ádám vezényletével Mozart- és Haydn-áriákat ad elő az Operaházban. Május 1-jén már a Művészetek Palotájában énekel, az Opera proibita című lemez anyagából, a Baseli Kamarazenekar közreműködésével. Ez az album is egyike azon produktumoknak, amelyeket a Rómában született művész zenetörténetekkel közösen, komoly kutatásokkal a háttérben állít össze. Az Opera proibita (Tiltott opera) című másor abba az időszakba kalauzolja a hallgatót, amikor az egyház – az 1700-as szent évre, majd a Rómát ért két földrengésre hivatkozva – az örök városban egy időre betiltotta a népszerű itáliai szórakoztató műfajt, az operát. Az invenciózus zeneszerzők azonban „álruhába bujtatták operákban”, azaz oratóriumokban éltették tovább a zenés színházi műfajt, és megtalálták a módját, miként fejez-

nek ki színpad nélkül, allegorikus témákkal érzékiséget és izzó drámaiságot. Händel, Alessandro Scarlatti és Caldara ezekben az években Rómában előadott műveiből szólaltat meg tehát Cecilia Bartoli egy csokorra valót, Paul Sacher együttesének 1984-ben alakult utózenekara kíséretével. Pár nappal később azon énekes-előd emlékére összeállított műsorral lép pódiumra, akit a zenetörténet első dívájának is neveznek. Ezzel a programmal ünnepelték tavaly Maria Malibran születésének 200. évfordulóját: Malibran szülővárosában és első sikereinek színhelyén, Párizsban Cecilia Bartoli három koncertet adott egyetlen nap leforgása alatt, a Malibran-maraton keretében, a Salle Pleyelben, olyan művészekkel együttműködve, mint Lang Lang, Vadim Repin, Fischer Ádám és Myung-Whun Chung. Továbbá a bicentenárium jegyében adták elő a zürichi operában Halévy 1829 óta feledésbe merült operáját, a Malibrannak írt Clarit – természetesen Cecilia Bartolival a címszerepben. Végül a Maria című album kiadása következett, amelyen Fischer Ádám vezényli a zürichi opera La Scintilla Zenekarát. E lemezen hallható muzsikák képezik a budapesti műsor gerincét is: Malibran egykori sikerszámain, apja és a maga által komponált ariáktól Bellini, Rossini, Pacini, Hummel dallamaiig, korabeli operaslágerek részleteitől Mendelssohn hegedűszólós koncertáriájáig.

A Művészetek Palotájában ad hangversenyt továbbá a **Gustav Mahler Ifjúsági Zenekar** április 18-án Ingo Metzmacher vezényletével – tőlük Mahler egész estét betöltő III. szimfóniáját hallhatjuk. Egy hétre rá, április 26-án már a **Pekingi Szimfonikus Zenekar** foglalja el helyüket, egészen érdekes műsorral, Boldoczki Gábor trombitaművész közreműködésével. Május 12-én a **Londoni Szimfonikus Zenekar** játszik Valery Gergiev vezényletével. Egyik tematikus bérletüket emigrációba kényszerült orosz zeneszerzők – például Rahmanyinov, Stravinsky és Prokofjev – külföldön írott műveinek szentelték, nekünk is ezekből adnak ízelítőt. A brit együttestől a **Frankfurti Rádió Szimfonikus Zenekara** veszi át a stafétát május 22-én, Paavo Järvi vezényletével és a jeles német hegedűs, Christian Tetzlaff közreműködésével. Ők hagyományosabb műsorral érkeznek: Bartók Hegedűversenyével, Haydn egyik párizsi szimfóniájával, valamint Brahms I. szimfóniájával.

Forrás: Gramofon-archív

Cecilia Bartoli három különböző műsorral érkezik Budapestre

További információ:
www.mupa.hu

Zene a transzformátor- házból

Egy elhagyott trafóház, némi önkormányzati forrás, egy újító kezdeményezésekre fogékony vezető és sok munka – az eredmény egy, a kortárs kultúra művészi útkeresését támogató, elismert intézmény. Tavaly ünnepelte tizedik születésnapját a kortárs művészetek háza, a Trafó.

➔ Teimer Gábor

Fotó: Erdős Gábor

Az 1990-es évek elején egy francia anarchista művészcsoporthoz tartozó magának egy elhagyott trafóházat: a Liliom utcában egy nyáron keresztül performanszok, koncertek, előadások követték egymást. Némi átmenet után az épület a fővárosi önkormányzat tulajdonába került, hogy a mai kornak megfelelő, többfunkciós kortárs művészeti központ jöjjön létre, amely az éppen megszűnő Fiala Művészek Klubja (FMK) szellemi utódjaként is szolgálhat. Az ötlet megvalósításához megnyertek egy fiatal, korábban az FMK-ban és a Petőfi Csarnokban is dolgozó kultúraszervezőt, Szabó Györgyöt – 1998-ban, a Budapesti Őszi Fesztiválon Bozsik Yvette egyik darabjával megnyitotta kapuit az új, kortárs művészeti központ. A főváros által közhasznú társaság formájában fenntartott szervezet már tíz éve látja vendégül a hazai és külföldi kortárs művészeket, zömmel a modern színház- és táncművészet területén megjelenő produkciókra összpontosítva. Emellett egyre hangsúlyosabban jelenik meg a kínálatban a képző- és a kortárs cirkuszművészet, öt éve van önálló arculattal jelen a kortárs klasszikus és a könnyűzene is.

Az, hogy a Trafó vezetése nem az első pillanattól fordított kiemelt figyelmet a kortárs zene eredményeire, nem szűklátókörűségre, hanem az értékválasztás nehézségeire utal – magyarázza a helyzetet Halmos András, a Trafó zenei szervezője. A zene – többek között Meredith Monknek vagy a Bang On a Cannek köszönhetően – a tánc és színház oldalvívén már az első esztendőkből is megmutatkozott. 2004-ben azonban külön zenei szervező kinevezésével helyet kapott a házból az átgondolt építkezés. A Trafó vezetői meglátták, hogy a hazai kortárs zenei életből hiányzott a kísérletező kedv támogatása, elhanyagolták a zene és a technológia együttműködésének, valamint a zene határterületeinek kutatását, ráadásul elmaradtak fontos kortárs zenei bemutatók. A Trafó elkezdett tehát a hiánypótlás, a multikulturalitás és a kísérletezés jegyében dolgozni, olyan szellemi műhelyként, amely megren-

delőként és befogadóként egyaránt háttérrel rendelkező kreatív komponistáknak és előadóknak.

Így támogatnak minden olyan produkciót, amely új utakat keres a zenében, akár elfogadott határainak feszegetésével. Ilyen volt a technológia legújabb vívmányait alkalmazó „Hallható fény” produkció, de ide tartoznak a Szigetvári Andrea vezette Magyar Komputerezenei Alapítvány rendezvényei is. 2008-ban tizedik alkalommal rendezték meg a Making New Waves fesztivált is, amely fiatal zeneszerzők számára biztosít rendszeres megjelenési, kísérletezési lehetőséget. Hiánypótló rendezvényeiken olyan darabok szólaltak meg első ízben Magyarországon, mint Stockhausen vagy Usztvolszkaja alkotásai. Hasonló elveken alapul saját szerzői sorozatuk is, amelyek során először tarthatott szerzői estet Dukay Barnabás. „Nagyon fontos számunkra – mondja Halmos András –, hogy az újítások mellett az autentikus muzsika, a zene transzcendens jellege is megjelenhessen a kínálatban. Ezt célozza az indiai zene nagyjait bemutató sorozatuk, valamint a most induló, Gift elnevezésű kezdeményezés. Emellett szemináriumok, elméleti előadások, workshopok formájában a képzésre is figyelmet fordítottunk.”

Minderre egy évben összesen 18 millió forintjuk jut. Az általuk nyújtott, erőn felüli segítség hiányát a hazai kortárs zenei élet és az erre fogékony réteg sínylené meg. Amíg azonban ez nem fenyeget, olyan meglepetésekre számíthatunk, mint Gadó Gábor és a Trio Lignum áprilisi közös estje, a Pierre Boulez által alapított Ensemble Intercontemporain szeptember 22-i, a Filharmónia Budapest Kht.-val közösen szervezett fellépése vagy a Making New Waves fesztiválsorozat új állomása decemberben.

A Trafó hivatalos honlapja:

www.trafo.hu

Egy világpolgár a tűzfészekből

Tugan Szokijev magát büszkén oszét származásúnak valló, orosz állampolgár, aki első komoly feladatát a Walesi Nemzeti Opera élén kapta. Jelenleg az Orchestre National du Capitole Toulouse zeneigazgatója. Ennek ellenére – vagy talán éppen ezért – a fiatal karmester legutóbbi budapesti látogatásán is hittelt vallotta, hogy igazi művésznek nemzetiségi kérdésekkel nem lehet dolga.

◆ Teimer Gábor

„Egy zenész számára egyetlen dolog nemzetisége lényeges: a zenéé. A komponista és a zene gyökerei, a mindebből kikövetkeztethető hagyományok igazítanak el bennünket az alkotófolyamat során. Minden más nemzetiségi felvetés számomra érdektelen” – válaszol kérdésekre: vajon ennyi „nemzeti” jelző együttállása terhet jelent-e személyes és művészi életében? Én, nem kis megdöbbenést okozva számára, úgy értelmezem életének eddigi állomásait, mintha valamilyen szimbolikus üzenetet kellene közvetítenie saját, szűkebb környezete felé, ahol nemrég épp ilyen okok miatt dörögtek a fegyverek. Ő azonban hajthatatlan: „Állásfoglalásra nem vagyok kötelezhető, de művészi megnyilvánulásokon keresztül felhívhatom a világ figyelmét erre a megengedhetetlen barbárságra. Csak ez lehet az én válaszom erre az elkésértő, a normális emberek életét romba döntő, nyilvánvaló politikai játéokra.”

Talán érthető, hogy őt a hovatartozás kérdése nem érinti oly mélyen, mint sok honfitársát, hiszen fiatal kora ellenére élete jelentős részét külföldön töltötte. Bár Vlgyi-

kavkazban született, zenei tanulmányait már Szentpéterváron végezte a legendás Ilja Muszin osztályában. A tanulmányait némi humorral summázza: „A lényeg, hogy a zenekar azt tegye, amit én akarok! Az mindegy, hogy ezt táncsal, fejen állással vagy higgadt kézmozdulatokkal érem-e el!” A diploma megszerzésében Jurij Tyemirkanov segíti, és még a szentpétervári Mariinszkij Színházban debütál, ettől kezdve azonban életét javarészt a külföldi felkérések sora határozza meg. 2003-ban a New York-i Metropolitan Operában dirigálta Csajkovszkij Anyeginjét, ezt követően többek között a müncheni, a milánói és a houstoni operaházakban vezényelt, és olyan zenekarokkal dolgozott, mint a BBC Szimfonikusok, a Concertgebouw együttese vagy a Birminghami Szimfonikusok. Innen a széles látókör és a kiváló nyelvtudás – a próbát franciául, az interjút angolul bonyolítja. A sok utazás, a zenekarok állandó cserélgetése miatt viszont könnyen megkaphatja a „repülő karmester” korántsem hízelgő jelzőjét, és okot szolgáltat a minőség miatt érzett aggodalomra – vélekedem, amit rögvest cáfol. „Néha a legnagyobb zenekaroknak is nemet mondok, ha nem adnak elegendő időt próbálni, mert megtanultam, hogy egy hangzatos önéletrajznál fontosabb a kiérlelt minőség.” Repülni pedig amúgy is utál. A toulouse-i felkérést és az azt megelőző hosszas unszolást is az általa képviselt minőség elismerésének tudja be. A zenekar ugyanis évek óta követelte őt a magas pozícióba, saját bevallása szerint azonban két évig habozott igent mondani. Tartott a francia mentalitástól, hiszen a gall zenekarok nem éppen fegyelmezettségükről és technikai tudásukról, csodálatos hangzásvilágukról híresek. A zenekar azonban rácsáfolt korábbi előítéleteire. „Az együtt töltött időszak alatt érdekes kapcsolat alakult ki közöttünk. A munka kémiaja, a koncerteken megélt energia, lelkesedés, a

megtapasztalt együttműködés meggyőzőtt döntésem helyességéről. Egyszer sem tapasztaltam akadékoskodást, sőt a választás néha magától értetődőnek tűnt, hiszen Oroszországnak és Franciaországnak mindig is komoly történelmi, politikai és kulturális kapcsolatai voltak. A közös hang megtalálásában pedig nagy segítséget jelentett a déli mentalitás, hiszen, bár ezer kilométerekre vannak egymástól, de Toulouse és szülővárosom, Vlagyikavkaz is a féltéke déli részén található.”

A beilleszkedés, a repertoár kialakítása már gyerekjáték volt – meséli, mert a műsor összeállítására a vezetéstől zöld jelzést, a zenészekről pedig bizalmat kapott. Az együttes korábban elsősorban arról volt híres, hogy számtalan nívós, de zömében francia művet rögzített Michel Plasson vezetésével. Nemzeti büszkeség ide vagy oda, a repertoárbővítést egyöntetűen elkerülhetetlennek ítélték, és ebben egyetértettek. Meggyőződése ugyanis, hogy a továbblépés útja orosz, német és kortárs darabok műsorba emelése: ez a biztosítéka a nemzetközi elismertségnek, az egyéni és közös fejlődésnek és az új, színesebb előadásmódnak is. Kapóra jött, hogy Plasson távozásával megvált az együttestől az EMI is, így azonnal tárgyalni kezdhették az elképzeléseikhez biankó csekket adó Naïve lemezcéggel. A kiadó a gazdaságiakkal szemben a művészi szempontokat helyezte előtérbe, és elegendő felkészülési időt is hagyott az új lemezek rögzítéséhez. Mindennek gyümölcse két CD és a 2009 októberében megjelenő újabb lemez, amelynek tartalmát egyelőre titokban tartja.

De mit is jelent Franciaországban „nemzeti” zenekarban muzsikálni? – firtatom. „Elismerést, kötelezettségeket, nem utolsósorban pedig tervezhető költségvetést. A francia »nemzeti« zenekarokat, tudásuk, felkészültségük, a hazai és nemzetközi színtéren betöltött vezető szerepük elismeréseként az állam pénzzel támogatja. Másik oldalról viszont követelményeket is támaszt, ezért számtalan koncertet adunk fiataloknak, nyilvános próbákat tartunk, igyekszünk közönséget toborozni.” Közben gondot fordítanak fiatal zeneszerzők, zenészek felkarolására is, így saját, házi zeneszerzőt is tartanak Karol Beffa személyében, aki sokak szerint a jövő francia reménysége. Az ilyen mértékű állami szerepvállalásra csak igent tud mondani, mert miközben a közönségük fogy, a válság tovább apasztja bevételeiket.

A körút, amelynek egyik állomása a Művészetek Palotájabeli koncert volt, kétszeresen is fontos volt számukra. „Mivel éppen Franciaország töltötte be az Európai Unió soros elnöki tisztét, a turnén kulturális nagykövetségként is szerepeltünk. Ez már önmagában is nagy megüsztetetés, de még nagyobb felelősség. Ezt fokozza, hogy bár a toulouse-i zenekar az ország egyik legjobb együttese, reflektorfénybe mégis párizsi zenekarok kerülnek, amelyek mesésen zenélnek, de alkalmanként igen-igen el vannak foglalva a párizsi élettel. Nekünk most meg kellett mutatnunk, hogy nem érdemtelenül kerültünk ilyen magas pozícióba.”

Bővebben az együttesről:

www.onct.mairie-toulouse.fr

Roland
www.rolandee.hu

V-Piano

Hölgyeim és Uraim, mélyen tisztelt Publikum!
Ismét **FORRADALMI** jelentőségű hangszert alkotott a Roland!
Íme, a nem mintavételei technikán alapuló digitális zongora.
A V-Piano megszólalása messze felülmúlja az eddig alkalmazott digitális hangkeltési módszereket. Minden egyes hang képzése a zongora fizikai jellemzőit modellezve történik, elkerülve a mintavételezett hang használatát. A valóság-hű zongora hangzás mellett ezáltal egyedileg megálmodott zongorákat is megszólaltathatunk. Májustól a színpadokon!

Képviselet: Roland East Europe Kft.
2046 Törökbálint, DEPO Pf. 83. | 06 (23) 338-041
Márkabolto: Roland ZeneGALÉRIA
1137 Budapest, Radnóti M. u. 9. | 06 (1) 239-9756,
www.zenegaleria.hu **Roland eZene Hangszerbolt**
6000 Kecskemét, Jókai u. 44. | 06 (76) 329-096
www.ezenebolt.hu **Hoffer Hangszerbolt**
9400 Sopron, Ógabona tér 16. | 06 (99) 333-626
www.hofferhangszer.hu

Japán minta után, szabadon

**Kings Place –
új zenei központ Londonban**

London belvárosának északi csücskében, egy fejlesztés alatt álló városrészben, közhajításnyira az Európát a brit szigetekkel összekötő gyorsvasút nyüzsgő pályaudvarától a kulturális élet új fejezetét írják.

❖ Csurgai Dorottya / London

A hektikus gazdasági klímával incselkedve, bravúrosan rendhagyó koncepció alapján, 2008 októberében nyílt meg a Kings Place multifunkcionális komplexuma: kulturális és művészeti centrum, étterem, konferencia- és rendezvényközpont, valamint kereskedelmi cégek irodaháza. Japán minta alapján készült, az ázsiai szigetországban az utóbbi húsz évben több, hasonlóan vegyes funkciójú házat emeltek. A Barbican Centre 1982-es megnyitása óta nem épült új koncertterem Londonban. A Kings Place állami támogatás nélkül, magántőkéből jött létre. Az üzleti koncepciót fontos társadalmi szempontok is vezérelték. Az ötletgazda olyan épületről álmodott, ami nem újabb, rideg irodaház, hanem nyitott és élvezhető hely a közember számára is. Részben, mert közfunkciókat lát el, másrészt a kultúra értékeivel gazdagítja a munkahelyi közeget, az irodai dolgozók például a folyosókon sétálva inspirációt meríthetnek a képzőművészeti alkotásokból. A National Portrait Gallery, a Somerset House és a Royal Opera House átalakításának nemzetközi hírvű tervezői – Jeremy Dixon és Edward Jones – által leleményesen kitalált épületegyüttesben két kiváló akusztikájú és emberi léptékű, négyszázhusz, illetve kétszázhusz személyes koncertterem várja a közönséget. Két ingyenes képzőművészeti galéria, valamint több, próbákra, konferencia-beszélgetésekre alkalmas helyiség és étterem is helyet kapott a hét emeleten elhelyezkedő irodák szomszédságában.

Irodák a kultúrtérben

A kulturális központ művészeti és oktató tevékenységének irányítását az erre a célra létrehozott Kings Place Zenei Alapítvány (KPMF) látja el, amely szorosan együttműködik a komplexum többi lakójával és a meghatározott periódusra felkért rezidens művészekkel, együttesekkel. Az épületben irodákat, próbahelyet és koncerthelyszínt kapott az eredetileg a Southbank Centre két rezidens vezető zenekara is: az Orchestra of the Age of Enlightenment és a London Sinfonietta. Az együttesek a Kings Place közösségi és ifjúsági programjának mozgatói, karöltve a Royal Academy of Musiccal és fiatal szobrászművészekkel.

A kulturális vállalkozás módfelett hasznos üzleti partnert nyert meg magának, amikor az Egyesült Királyság egyik vezető napi- és hetilap kiadójával (The Guardian és Observer) megegyezett abban, hogy központját betelepíti az új épületbe. A kiadó négy emeleten bérel testre szabott, modern irodákat. Speciális megállapodásuk eredményeképp nemcsak „lakótársa”, hanem médiatámogatója az itteni kulturális eseményeknek.

A működési elv alapja az, hogy a konferenciákból és más rendezvényekből származó bevételnek fedeznie kell a produkciós költségeket, a magas látogatottságra és népszerűsége a nemzetközi pályaudvar közelsége ígérkezik az egyik garanciának. Társadalmi érzékenységről tanúskodik, hogy a jegyárak alacsonyak és a jegyértékesítési rendszer flexibilis, mert a belépők internetes, valamint korai megvásárlás és nem helyre szóló verzió esetén még olcsóbbak.

A Kings Place programszerkesztése és művészeti koncepciója merész és ambiciózus. Zenei arculatát tekintve sokszínű, széles spektrumú, a világ minden részéről eredő

A Kings Place Londonban – kultúra a kőbőn

zenei stílusokat jelenít meg. Kamarazene, jazz, hangszeres és vokális szólóestek, világzenei, fúziós, crossover és kísérleti zenei alkotások mind megférnek termeiben. A zenei programokat filmvetítésekkel, beszélgetős előadásokkal, vitafórumokkal, költői estekkel egészítik ki.

Beethoven kicsomagolva

A koncerttermeknek nincs állandó művészeti igazgatója. A kurátori munkát az alapítvány által egy-egy ciklusra felkért művész, szakember, társaság vagy együttes látja el, akik szabad kezet kapnak a tematika, a fellépők, a darabok megválasztásában. Ez a szabadság óriási kreatív energiákat szabadíthat fel a kötött tematika béklyójába kényszerülő művészekben, és új távlatokat nyit meg.

Az újévi kínálatban szerepelt például a London Sinfonietta. A modern felfogásáról, kísérletező szelleméről híres kortárs komolyzenei társulat és a Guardian együttmű-

ködésével indult el egy izgalmas koncert- és próza-sorozat az életünkben fontos szerepet játszó hírekről, The art of news címmel. Visszatérő heti tematika idén a Beethoven kicsomagolva című sorozat Jean-Bernard Pommier, Daniel Barenboim, az Orion Quartet, Peter Cropper, Alekszej Ljubimov és mások közreműködésével. Májusban Várjon Dénes bontogatja majd a Beethoven-pakkot. A tavaszi programban egyebek mellett szerepelnek a Mendelssohn életművét újra felfedező beszélgetések és koncertek a szerző ismeretlen vagy alig felfedezett szerzeményeiből válogatva; a Classical Opera Company Haydn-sorozata, a Sacconi Quartet hangversenyei, az ECM Records kiadó művészeinek jazz és improvizációs összeállításai. A teljes műsor így egyhetes tematikus „minifesztiválokból” áll össze. Heti rendszerességgel a három jellemző megközelítésnek is fönntartanak egy-egy napot. Így a hétfőket – Words on Monday címmel – a beszélgetős sorozatoknak; a művészet, a kultúra, a politika és a tudomány kérdéseiről esik ekkor szó, jeles személyiségek közreműködésével.

Bátor és optimista

Keddenként a This is Tuesday szériában a kortárs experimentális, avantgárd, multidiszciplináris előadásoké a pódium. A programok a kisebb kapacitású, de könnyen átszabható teremben zajlanak, ahol akár több kisebb színpad is elhelyezhető, és ahol vetítésekkel ingerelhetik a vizuális érzékeket. A nézők leheveredhetnek a földre, babzsákokra ülhetnek, itallal a kezükben járhatnak. A tavaszi program keretében olyan érdekességek közül válogathatnak a kísérletező kedvű látogatók, mint például a barokk és avantgárd elemeket ötvöző énekes, Mihail Karakis és vendége, Martyn Bates avantfolk-estje, a John Metcalfe által felkért Christian Forshaw szaxofonestje vagy a kísérleti filmeket, zenéket, performanszokat ötvöző kortárs est, hárfajátékkal kiegészítve. A keddi esték egyik rendszeres előadója az ünneplélt brit zeneszerző, a Greenaway-filmek megzenésítője, Michael Nyman. A vasárnap este a kamarazeneé, mégpedig a nagy múltú London Chamber Music Society (Londoni Kamarazenei Társaság) patronálásával. A nagyterem intim atmoszférája és színpada – amely mintegy harminc muzikus számára kényelmes – kiválóan alkalmas kamarazenei tradíció életre kel az új helyen, ezt az egyet az első két évadban vonósokra írt darabok műsorra tűzésével ünnepli. Az intézmény emellett a helyi oktatási- és közintézményekkel való együttműködésen alapuló, komoly zenei tudást fejlesztő, oktató programokat kínál a környékbeli lakosság számára. A Kings Place 2008 októberében öt napon keresztül száz koncerttel indította útjára bátor és optimista vállalkozását. ■

A művészeti központ honlapja:

www.kingsplace.co.uk

Fotó: Németh András Péter

„Kevés dolog van az életben, ami engem nem érdekel”

Beszélgetés Decsényi János zeneszerzővel

Március 24-én lesz nyolcvankét éves. Két évvel ezelőtt, nyolcvanadik születésnapján koncertekkel és írásokkal köszöntötte a szakma, tavaly az Óbudai Társaskör rendezett hangversenyt a tiszteletére. Legutóbb a Mini Fesztiválon hangzott el egy kompozíciója. „Második otthonában”, a Magyar Rádióban lévő szobájában beszélgettünk.

➡ Aradi Péter

Gramofon: Több mint fél évszázada, 1951 óta dolgozik a Magyar Rádióban. Azt hiszem, ez igazán ritkaságszámba megy. Bár már nyugdíjas, de – ha jól tudom – még mindig rendszeresen bejár.

Decsényi János: Mondjuk úgy, hogy több-kevesebb rendszerességgel, még egy ideig. Nem akarom olyan értelemben túlzásba vinni, hogy innen vigyenek ki a temetőbe, de én szeretem a Rádiót. A rádiózás számomra hivatás volt. A zeneszerzés mellett a második. Kodály programját ma is érvényesnek tartom: azt mondta, legyen a zene mindenkié. Természetesen soha nem fogjuk elérni, hogy az a fajta zene, amire ő gondolt, vagyis az úgynevezett komolyzene valóban mindenkié legyen, de én a Magyar Rádióban, sok évtizedes munkásságom során igyekeztem mégis ehhez a kodályi programhoz tartani magam.

G.: Hogyan került annak idején a Magyar Rádióhoz?

D. J.: Szász Péter – a filmrendező Szász János édesapja – nyolc esztendőn keresztül osztálytársam volt a Bulyovszky

(ma Rippl-Rónai) utca és Szondi utca sarkán lévő Báró Kemény Zsigmond Gimnáziumban. Nagyszerű iskola volt: nyolc éven át, heti hat órában tanultunk latint – latintudásomat tekintve jórészt most is abból élek –, hat évig németet és német irodalmat, valamint négy évig olaszt. Szász Péter barátom már korábban a Rádióhoz került, és beajánlott engem, amikor a Rádió fiatal munkatársakat keresett. Előtte már kapcsolatba kerültem az intézménnyel, mert akkoriban felkértek külső személyeket, hogy egy-egy kijelölt műsorról az elhangzás után írjanak véleményt. Jó néhány alkalommal írtam ilyen kritikákat, többnyire zenei vagy részben zenés műsorokról. Itt aztán végigjártam a hivatali számlátrát is: először forgatónak vettek fel, ami azt jelentette, hogy én tettem fel az adáshoz a hanglemezeket a forgatókészülékre. Ez nem volt olyan egyszerű, mint amilyennek ma, a CD-k korában gondolnánk. Amikor egy egész szimfóniát vagy operát kellett leforgatni, ehhez minden lemezből két példány állt rendelkezésünkre, meg egy keverőasztal,

annak érdekében, hogy az átmenetet olyan folyamatosan oldhassuk meg, hogy a hallgató észre se vegye, hogy a zene már nem az első, hanem a második lemeze. Ehhez készítettünk kottapéldákat, amelyeken bejelöltük, hogy az első lemez vége zeneileg hova esik, amikor a második lemezt el kell indítani, és a keverővel átcsúsztatni az egyik hangzást a másikba. Itt, a forgatók között kezdte rádiós pályafutását például Lehel György karmester is, aki később a zenei osztályt is vezette – kitűnő ízléssel és nagy-szerű emberi hozzáállással. Én forgatóként nem is a zenei osztályon, hanem azokban a stúdiókban dolgoztam, ahonnan az adásokat sugározták. Amikor azonban rájöttem, hogy ez a fiú (vagyis én), akit ide fölvettek, olyan zseniális, hogy meg tudja különböztetni a lemez két oldalát, még akkor is, ha cirill betűkkel van ráírva a szöveg, azt mondták, feltétlenül a zenei osztályon a helyem. Így hat hét után ott folytattam rádiós karrieremet.

G.: Ezek szerint oroszul is tudott? Azt nem említette a nyelvek között.

D. J.: A Zeneakadémián, ahova jártam, valamit tanultunk, úgyhogy olvasni tudtam, és megértettem bizonyos zenével kapcsolatos kifejezéseket. Az orosz egyébként nagyon szép nyelv, csak nem feltétlenül kiskatonáktól kell megtanulni... Amikor a Rádióhoz kerültem, már zeneakadémista voltam, és kérvényemre külön minisztériumi engedélyt kaptam, hogy a napi nyolcórás rádiós munkám mellett folytathassam zeneakadémiai tanulmányaimat.

G.: Hogyan tudott akkor bejárni az órákra?

D. J.: Úgy osztottam be a rádiós munkámat, ahogy akartam: a munkát el kellett végeznem, de akkor jöttem mentem, amikor akartam. Jóllehet blokkolóóra volt a Rádióban, ezt valahogy megoldották számomra.

G.: A Zeneakadémia előtt a Székesfővárosi Felső Zeneiskolába járt, ami nagyjából a mai konzervatóriumnak felelt meg.

D. J.: 1948–49 táján kezdtem ott zenét tanulni: Vásárhelyi Magdánál zongorát és Sugár Rezsőnél zeneszerzést – ő később az egyik legjobb barátom lett. Azt megelőzően tettem egy-két kitérőt: előbb a Színművészeti Főiskolára, aztán a jogi egyetemre.

G.: Ezek szerint nem egyenes út vezetett a zenéhez.

D. J.: Nagyon is görbe út vitt oda. Kérdés persze, mit nevezhetünk nyílegyenes pályának. Arra szoktuk ezt mondani, amikor valaki úgy érzi, erre vagyok predesztinálva, erre ráállok, ezen az úton végigmegyek és kész. És akkor az az illúziója, hogy ő egyenes úton ment. Pedig nem olyan biztos, hogy az út olyan egyenes volt. Mint ahogy az sem, hogy ő boldogabb, mint az, aki sok vargabetűt csinál.

G.: Ez a fejtegetés is jól tükrözi filozófiai hajlamát. Úgy tudom, a jogi egyetemre is elsősorban a jogfilozófia iránti

érdeklődése vitte, és később több művében is tetten érhető a filozófiai inspiráció.

D. J.: Valóban hajlamos vagyok a filozofálásra. Filozófiám odáig terjed, hogy fel tudom tenni azokat a kérdéseket, amelyekre nekem szükségem van. Ezekre persze magamnak kell válaszolnom. A jogi egyetemre különben családi nyomásra is jelentkeztem, mert a szüleim ragaszkodtak hozzá, hogy – polgári, kereskedő család sarjaként – legyen valami komoly hivatásom is, a művészetet ugyanis nem tartották annak. Az alapvizsgáig el is jutottam, mert ebben is megtaláltam a számomra érdekes elemeket. Amúgy is kevés dolog van az életben, ami engem nem érdekel.

G.: Így végül is viszonylag későn kanyarodott a pályája a zene felé.

D. J.: Hosszú éveken keresztül nem tanítottam a családom zenére – úgy éreztem, erről már lekéstem, belőlem már nem válhat profi zenész, hiszen nem tanultam meg időben zongorázni. Ma is elég rosszul zongorázom, jóllehet hallok a zongorát, és azt is elég tűrhetően tudom, mit lehet lejátszani rajta, illetve mi az, ami már virtuozitást igényel. Természetesen nem vehetem fel ebben a versenyt olyan hírneves elődökkel, mint Dohnányi vagy Bartók, akik a legmagasabb művészi szinten zongoráztak, akárcsak kortársaim közül például Kurtág György. De sokszor valaminek a nem tudása, hanem akarása olyan dolgokra kényszeríti az embert, amelyekben a hátrányok előnyökké válnak. Természetesen ezzel nem a dilettantizmust pártfogolom. Arra gondolok, hogy ha valaki kitűnően zongorázik és zongora mellett komponál, akkor esetleg „elviszi” a keze, és olyan dolgokat ír le, amiket a keze sugallt neki. Végül is ez egy interakció: kipróbálok, hogy mit lehet, aztán az anyag visszabeszél, hogy ő mit enged meg, és ebből valami kialakul.

G.: Ön tehát nem zongora mellett komponál, hanem fejben?

D. J.: Is-is. Sokszor kipróbálok bizonyos dolgokat zongorán. Nekem nincs abszolút hallásom, csak elég jó belső hallásom, de abban nem bízom meg annyira, hogy fölöslegesnek tartanám a zongorás kontrollt.

G.: Egy partitúrát olvasva hallja az egészet belül?

D. J.: Igen, de nem száz százalékosan. Egyszerűbb partitúra nem okoz gondot, de a mai zene egyes partitúráit nem biztos, hogy tökéletesen meg tudom hallani, ilyenkor elég alaposan meg kell nézmem. Ebben van némi gyakorlatom, hiszen a nyolcvanas évek második felétől hosszú esztendőkn át én voltam a Bartók Rádió egyik zenei lektora, és erkölcsi, illetve lelkiismereti kérdés volt számomra, hogy ne felületesen ítéljem meg az elém kerülő partitúrákat, nehogy áldozatul essenek ennek azok a zeneszerző kollégák, akik rám bízták a műveiket.

G.: Lektorként pontosan mi volt a feladata?

D. J.: Lendvay Kamillóval és Sári Józseffel hárman voltunk lektorok: előbb egymástól függetlenül leírtuk,

aztán lektori értekezleten egyeztetttük a véleményünket egy-egy darabról, és javaslatot tettünk az osztályvezetésnek, hogy a Rádió felvegye-e azt a darabot, vagy ne, vagy csak egyszeri adásra tűzze ki. Ez nagy felelősséget rótt ránk, szinte életekről, sorsokról kellett döntenünk. Mi hárman nagyszerűen megértettük egymást, de hogy kívülről hogyan ítélték meg a munkánkat, arról nem én vagyok hivatott nyilatkozni.

G.: *Pedig érdekes lenne abból a szempontból, hogy vajon lektori munkája befolyásolta-e kapcsolatát pályatársaival.*

D. J.: A lektorálás során mindhárman hasonló szempontokat vettünk figyelembe. Egy befutott, idősebb zeneszerzővel nem lehettünk olyan szigorúak, akkor sem, ha éppen kevésbé sikerült darabot adott be. Olyankor elnézőbbek voltunk. A fiatalabbakkal szemben ezt a módszert nem lehetett alkalmazni. Persze elég hamar kiderült, hogy közülük kik a legtehetségesebbek. Őket azzal segítettük, hogy a darabjaikat akkor is elfogadtuk, ha nem tartottuk hibátlannak, azért, hogy alkalmat adjunk nekik a bizonyításra. A lektorátusnak abból a szempontból nem volt nehéz dolga, hogy az esetek kilencvenöt százalékában képzett zenészek munkáival kellett foglalkoznunk (nem úgy, mintha verseket kellett volna lektorálnunk), szerencsére csak kevés dilettáns próbálkozott. De velük is emberségesen bántunk, mert senkit nem szabad megalázni, akkor sem, ha (zeneileg) tehetségtelen. Udvariasan válaszoltunk, és nemegyszer azt is megtettük, hogy valamelyikünk személyesen leült az illetővel, és elmagyarázta, miért nem tudjuk elfogadni a darabját.

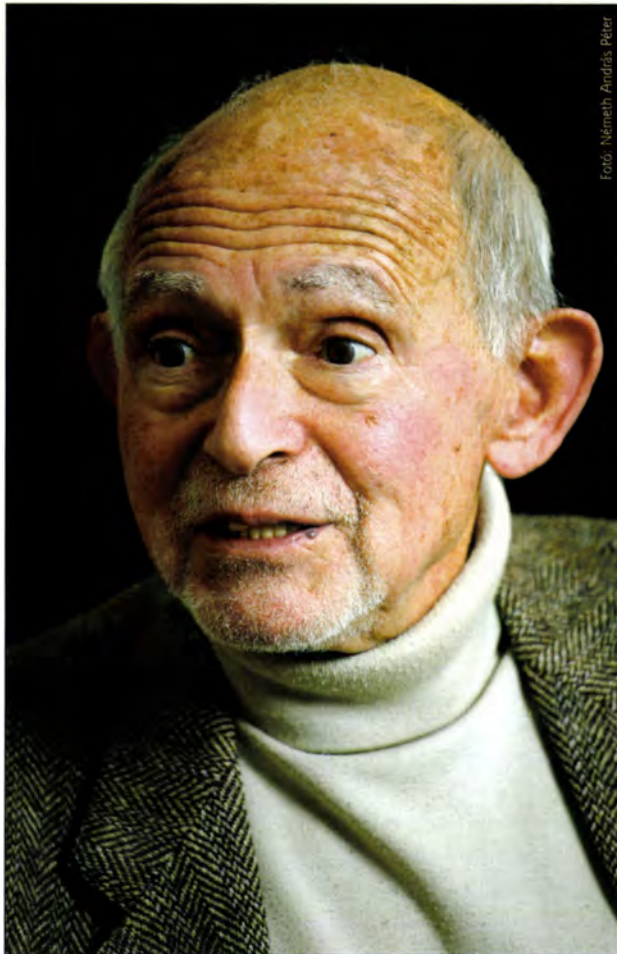
G.: *Senki nem volt a zeneszerzők között, aki megsértődött vagy megharagudott önre a számára kedvezőtlen döntés miatt?*

D. J.: Előfordult, hogy valaki kicsit morgott, hiszen senkinek nem esik jól, ha visszautasítják, de én nem tudok róla, hogy a zenei életben bárki is az ellenségem lett volna. Persze lehet, hogy naiv vagyok.

G.: *Mennyire összetartó a magyar zeneszerző-társadalom? Van olyan jellegű széthúzás, mint sok más művészeti területen?*

D. J.: Ha közös – művészi vagy anyagi – érdekről van szó, akkor elég keményen fel tud lépni a szakma, ugyanakkor a társadalmi harc, a „struggle for life” természetesen a mi berkeinkben is zajlik, hiszen mindenki érvényesülni akar. Amennyire ártalmas lehet ez az egyén számára, annyira hasznos a társadalomnak. Én nagyon szeretem, ha például a zenekarok rivalizálnak egymással, mert ez jót tesz nekem, mint hallgatónak, közönségnek.

G.: *Kanyarodjunk vissza beszélgetésünk korábbi részéhez. Szó esett arról, hogy a Színművészeti Főiskolára is járt egy ideig. Talán zeneszerzői pályáján sem volt ez teljesen haszontalan, hiszen sok kísérőzenét írt színházaknak, és még egy filmzenét is készített.*

Fotó: Németh András Péter

Decsényi János: „Amikor megpillantottam a Taormina-képet, rögtön felvillant bennem a látvány zenei „fordítása”

D. J.: Igen, a Daliás idők című, egész estét betöltő animációs filmhez komponáltam zenét – egyébként ez volt az egyetlen filmzeném. Eredeti formájában szöveg sem volt a filmben, csak zene, de a könnyebb forgalmazhatóság érdekében végül szöveget is tettek alá. Én persze a szöveg nélküli változatot szerettem jobban. Élveztem ezt a munkát, a „gúzsba kötve” zenélést, ahol a másodperc tört része alatti szinkronpontok voltak, amelyekhez hajszálponatosan kellett odaérnie a zenének. Hogy ez sikerült, az a karmesternek is köszönhető, aki akkor a Rádiózenekart dirigálta: kedves barátom és kollégám vezényelt, a két éve elhunyt Hidas Frigyes. Mivel nagyszerű zeneszerző is volt, belülről érezte az egészet.

G.: *Más művészeti ágak – így például a képzőművészet és az irodalom – is több művének ihlető forrásai.*

D. J.: Valóban. Első nagyobb volumenű kompozícióm az Öt Csontváry-kép volt. Egy székesfehérvári gyűjteményes kiállításon láttam először a Csontváry-képeket. Amikor megpillantottam a Taormina-képet, rögtön felvillant bennem a látvány zenei „fordítása”. A Mária kútja Názáretben című képen olyan gyengéd ritmusjátékot véltem felfedezni, amihez egy finoman elcsúsztatott, nem

egyenletes ringatót, egyfajta modern bölcsődalt társítottam. A képek tehát mindig is vonzottak, és legalább ennyire az irodalom is. Azt szoktam mondani, hogy én tulajdonképpen egész életemben a számomra kedves irodalmi szövegekhez írok kísérőzenét. De a program, a narratíva csak akkor érdekes, ha a zene önmagában is megáll. Attól nem lesz jobb a zene, hogy ismerem a kontextusát. Ezt fejtegette bővebben Veres Bálint, nagyszerű meglátással, egy jó másfél évvel ezelőtt rólam írott kritikájában, Erwin Panofsky példázatát említve – ez azóta is elgondolkoztat.

G.: Ezek szerint érdeklik a kritikák. Akár még hasznosít is belőlük valamit?

D. J.: Feltétlenül. A kritikán el kell gondolkodni, ha értelmes ember írja, megfelelő alapossággal és érzékenységgel. Akkor sem szoktam megsértődni, ha nem kimondottan pozitív egy kritika, mert senkiről sem feltételezek rosszindulatot.

G.: Hogyan ismerkedett meg az elektroakusztikus zenével?

D. J.: A hetvenes évek elején létrejött a Magyar Rádióban egy elektroakusztikus zenei stúdió – kezdetben kísérleti jelleggel. A stúdió munkája két részleghez kapcsolódott: a műszaki igazgatósághoz és a zenei osztályhoz. A stúdió mérnöke Horváth István volt, a zenei osztály pedig engem bízott meg a művészeti irányítással. Horváth Istvánnal évtizedeken keresztül dolgoztam együtt, nagyon sok mindent köszönhetünk egymásnak. Első elektronikus zenei kompozícióm néhány évvel a stúdió megalakulása előtt írtam, kísérőzeneként egy izlandi író A 79-es sofőr című darabjához. Ebben már olyasféle effektusokat használtam fel, amilyeneket később a stúdióban is alkalmaztunk. Később aztán magam is sok darabomat realizáltam ott.

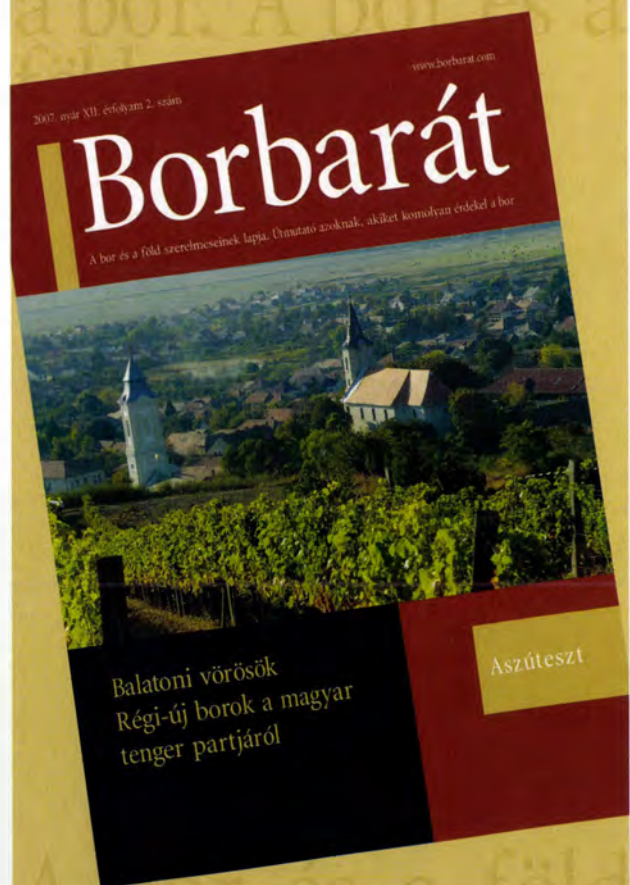
G.: Ezek az elektroakusztikus zeneművek mennyire nevezhetők „közönségbarát” daraboknak? Egy mai zeneszerzőnek mennyire ambíciója, hogy legyen közönsége?

D. J.: Ambíciója, hiszen közönségnek ír, de egy kicsit a kritikának is, egy kicsit a szakmának is, egy kicsit a fesztiváloknak is – ám van annyira realista, hogy tudja: amit ő megír, az nem lesz mindennapi kenyér. A crossovernek nevezett próbálkozásokért pedig nem rajongok. Ugyanígy nem kedvelem azt a fajta múltba fordulást sem, ami azt sugallja, mintha a zenében nem történt volna semmi az elmúlt évtizedekben.

G.: Milyen zeneszerzői tervek foglalkoztatják mostanában?

D. J.: Vannak elképzeléseim, de ezekről még nem szívesen beszélnék. Az utóbbi években írt darabjaim jó része visszatekintés és búcsú – koromnál fogva ez érthető. Ugyanakkor úgy élem meg a mindennapjaimat, mintha örökké élnék. Minden alkotó embert az vezet, hogy valami nyomot hagyjon, mert ez adja meg az értelmét annak, hogy élt. ■

A táj szépsége
és a bor azonos fogalmak:
amikor a tájat nézed,
a szemmeddel kóstolod a bort,
amikor a bort kóstolod,
a száddal csodárod a tájat.

Hirdetésfelvétel és előfizetés:

06 30 370 8689
info@borbarat.com
www.borbarat.com

**JOSEPH HAYDN ÉLETE
DOKUMENTUMOKBAN**
(CD-melléklettel; harmadik, bővített kiadás)
Európa könyvkiadó, 2008; 355 oldal

1959-ben, Haydn halálának 150. évfordulóján jelent meg az az angol nyelvű könyv, amelyben a zeneszerző összegyűjtött levelezése és londoni jegyzetfüzetei olvashatók a neves H. C. Robbins Landon közreadásában. A kötetet két év múlva már a magyar olvasók is kézbe vehették; a dokumentumokat Révész Dorrit fordította, és a nagy magyar Haydn-kutató, Bartha Dénes válogatta, illetve látta el azokat útbaigazító megjegyzésekkel, előszóval. A tavaly elhunyt Révész Dorrit készítette elő a most megjelent harmadik kiadást; mert a bicentenáriumi tiszteletére ismét megjelent, lényegében változatlan formában.

Az előszó okító-művelő jellege, valamint az, hogy Haydnt vallásossága miatt próbálja mentegezni, miközben az európai abszolutizmust és polgárságot kedvesen dorgáló hangnemben elmarasztalja, nyilván a kor elvárásait tükrözi – ma már elég furcsán hat. Valóságos remekmű viszont abból a szempontból, hogy Haydnt és korát virtuózan, mindössze másfél oldalon helyezi el a zenetörténetben; beszédes részletekre rávilágítva szemlélteti a korszakok észrevétlen átváltozását, egymásba hajlását. Még sosem gondoltam bele például, hogy Haydn halála és Chopin születése között mindössze egy év telt el; és Mozart halála évében „Haydn először szabadul el az udvari szolgálatból, hogy megizlelje

Londonban a teljes szabadság számára még ismeretlen levegőjét”. Bartha Dénes összekötőszövegei ma is az ismeretterjesztés és egy szakterület professzionális művelésének, valamint e kettő összefonódásának a mintapéldái. Mert a dokumentumok között tántorgó „ismeret-űrt” ki kellett tölteni, a puzzle hiányzó darabkát kipótolni – így kap az olvasó teljes képet egy mozgalmas élet és a kultúrára sokat áldozó kor belső történéseiről, mozgatóiról. Az előző kiadásokhoz képest fontos bővülés, hogy nemcsak névmutató, a címzettek és a Haydnnak írott levelek feladóinak a jegyzéke, hanem a dokumentumokban előforduló Haydn-művek mutatója is megtalálható a kötetben. Egy „nesze, semmi, fogd meg jól” CD-mellékletet is kapunk, ami egy hegedűversenyt, a D-dúr zongora-versenyt és „A szórakozott” alcímű szimfóniát tartalmazza a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok előadásában. Az irodalomjegyzéket aktualizálták, másként csoportosították, mint a korábbi kiadásokban. Szomorú tény, hogy a magyar nyelvű irodalom a világ egyik legértékesebb Haydn-gyűjteményét és az Esterházy-hagyatékot birtokló országban harminc év alatt csupán egyetlen kötetet, Somfai László harminc éve megjelent, Haydn zongoraszonatáiról írott, ma már fellelhetetlen munkájával bővült. Nincsenek illúzióink, nem hisszük, hogy az idei Haydn-év fordulópontot hoz.

Várkonyi Tamás

**SURÁNYI LÁSZLÓ:
MEGSZÓLÍT VAGY ELVARÁZSOL?**
A zene szelleméről

Typotex Kiadó, 320 oldal

Könyvcimben kérdezni: nem mindig szerencsés. Ugyanis a könyv ígéri a választ. Akkor most a zene megszólít vagy elvarázsol? Dialogikus viszonyba lép velünk (maga a dialogikus gondolkodás a könyv egyik fő témája), vagy irracionális hatalmánál fogva bűvkörébe von? A szerző – felteszem – úgy gondolja, hogy saját kérdésére adott valamilyen saját választ. Vagy-vagy, is-is. Szerintem nem válaszolt sem vagy-vaggyal, sem is-issel.

Minden kérdésnek van létjogosultsága, a könyvcimben feltettnek is. Ám a létjogosultság – bármily filozófiaellenesen hangzik is ez egy kiugrott filozófus szájából – önmagában nem biztos, hogy elég az értelmességhez. Surányi László matematikus, tanár, filozófiai kérdések iránt érdeklődő zeneszerető ember. Érdeklődési köre igen tágas, ám könyve alapján úgy tűnik, hogy gondolkodásának horizontja szűkös. Annak ellenére az, hogy az eszmei bázist adó Tábor Béla-életmű széttartó nézetek sajátos olvasztóedénye, aforisztikus bölcseltyűgyűjtemény, a jelentés nélküli (ld. a Surányi által is hivatkozott Carnap köbaltás logikai pozitívizmusát) metafizikai kijelentések öntudatlanul paródiába hajló óceánja, s mint ilyen, mégiscsak tágas. Tábor

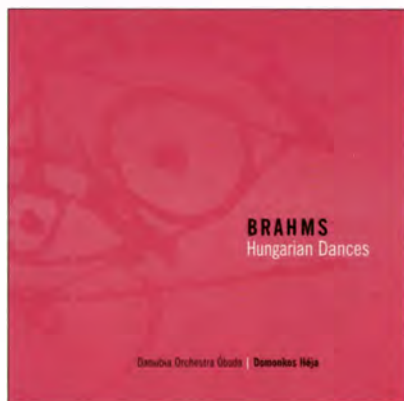

filozófiája – ismét egy termékeny ellentmondás – egyszerre kritikus és kritikátlan. Surányi – maradjunk ezúttal csak a zenénél – legtöbbször sajnos a kritikátlanság szellemében jár el; gondolatok között szemezget, válogat, kontextusból kiragad – így olyan tetszetős, de igen billenékeny elemzésekhez, interpretációkhoz és nézetekhez jut, mely ízlésem szerint túlságosan közel van a sarlatánsághoz.

A konkrét zenei elemzéseket – kevés kivétellel – egy jó szándékú dilettáns töprengéseinek kell tartanunk. A zenei leírások ügyetlenek és érdektelenek. A Bachot (f-moll háromszólalmú invenció témája) és Beethovent (f-moll szonáta I. tételének moduláló szakasza, op. 2/1) összehasonlító „analízis” például teljesen inadekvát. A tanulmánykötet Schönberg-elemzései pedig kifejezetten iskolásak. A szöveg tónusán érződik (a könyv alcíme is fellengzős), hogy Surányi hiszi, hogy zenéről

szóló beszéde újszerű és távlatos, ám gyakran olyan dolgoknak kerít nagy felek, melyekről egy muzsikusz bizonyára azt mondaná: zenei közhely vagy típus, felületi, s nem pedig lényegi jelenség. S ott, ahol cifra magyarázatra lel, például a kromatikus lamentó-basszusról szóló részletben, a lehetséges – de Surányi által nem hivatkozott – magyarázatok sokkal cifrábbak.

Molnár Szabolcs

BRAHMS: MAGYAR TÁNCOK

Óbudai Danubia Zenekar

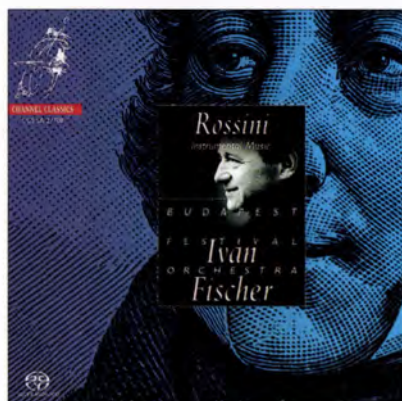
Karmester: Héja Domonkos ●●●●○

Egy DVD és két CD után ismét Danubia a Warner-nál! A műsor értékét a sorozat teljes eljátszása adja. Az egyszerű gyerek szerint Beethoven három szimfóniát írt, a Harmadikat, az Ötödiket és a Kilencediket – Brahms Magyar táncai közül is néhány hasonlítatlanul gyakoribb játszottságnak örvend. Brahms, aki német népdalfeldolgozásainak sem adott opusszámot, a Magyar táncokat hasonlóképp kezelte; az eredetileg négykezes darabok közül zenekarra csak hármat írt át, a többi hangszerelés szerzőit örvedetes pontossággal tünteti fel a kiadvány kísérőfüzetében. A fiatal szimfonikus zenekar és karmestere az ideális megoldást választotta: vállalták a táncok egyéni olvasatát. Tehát nem engedtek az ismert-kedvelt – népszerű, hatásos-hatásvadász – interpretációk csábításának, még a „slágerek” esetében sem. Ennek egyik nagy haszna, hogy így előadásukban stílárisan egységes a sorozat. Néha talán kissé stilizált is; az egzotikum hamis mázától mindenesetre sikerült megtisztítani a darabokat. Ugyanakkor viszont néha talán túlságosan is „paszteltónus” érezhető a tételeken, esetenként vérszegények – ami azzal jár, hogy a kicsattanóan szilaj vidámság helyét is udvarias, jól nevelt mosoly veszi át. A hangszerelés választékosan érvényesül, hála a kidolgozott szólamoknak és igényesen megformált szólóállításoknak.

Napjainkban a zenekarok repertoárja több stílus darabjaiból alakul ki. A romantika bizonyos szempontból sajátos helyet foglal el: még nem elég távoli, ugyanakkor már nem eléggé közeli. Tehát a korábbi és/vagy a későbbi stílusok felől lehet eljutni hozzá. A stílárís környezet ismeretében az Óbudai Danubia Zenekar empátiával közelít a stilizált táncokhoz, biztos karmesteri elképzelés kivitelezőjeként.

Fittler Katalin

Warner Classics & Jazz
2564-69284-9

ROSSINI: ZENEKARI MŰVEK

Budapesti Fesztiválzenekar

Karmester: Fischer Iván ●●●●●

Nagyon színes, felettebb virtuóz, ugyanakkor nem szertelen és nem hivalkodó – Fischer Iván és a Budapesti Fesztiválzenekar új lemeze ilyen. Válogatás Rossini zenekari műveiből, ideálisan vegyes anyag, mely érdekesebb, mintha a hat vonósszonáta vagy egy sor nyitány volna egyhuzamban. A kezdő és záró nyitányon túl azonban elért volna még középtájon egy harmadik is. A Tolvaj szarkaké például, amelyre a kísérőszöveg hosszan kitér, vagy akár két rövidebb is. A nyitányok ugyanis a zenekar egészét foglalkoztatják, míg a többi darab szólólistákra, kisebb együttesekre épül. A G-dúr vonósszonáta könnyed, kecsesen rokokós, a Szerenád és a Variációk a hangfestés gyönyörű példája. Hihetetlen effektusok, színek tűnnek fel a szólólisták és a kisebb-nagyobb együttesek megszólalásakor is. A hangzás kellemesen puha és szépen rétegelt, a hangok különös játéka a sokféleképp megvilágított mives üveg csillanásaira emlékeztet. Az alapos kidolgozásnak, a jól megválasztott tempónak és dinamikának, a karmester folyamatos kontrolljának köszönhetően a zene nem válik sem felszínessé, sem közönségessé, ami pedig Rossini esetében gyakran előfordul. Kell ennek a zenének ez a virtuozitás, a virtuozitásnak pedig ez a higgadság. Sajátos magyaros virtus elegyedik az interpretációba, szinte észrevétlenül, nem kimondottan, inkább kimondatlanul, a zenei gondolatok megragadásában. Bár a világ zenekarainak rangsorolásával nem értek egyet, hiszen egyszerűsít, kihagy, elmosza évszázados tradíciók, rövidebb távú hatások szerepét, a Budapesti Fesztiválzenekar jeles eredményének, miszerint a Gramophone listáján nyolcadik a világon, nagyon örültem. E lemez jobbkor nem jelenhetett volna meg, hiszen ékes bizonyossága annak, hogy megérdemelten értek el ilyen előkelő helyezést.

Zay Balázs

Channel Classics – Karsay és Társa
CCS SA 27708

BERLIOZ: FANTASZTIKUS SZIMFÓNIA

Berlini Filharmonikus Zenekar

Karmester: Simon Rattle ●●●○

Berlioz szimfóniája, tényleg fantasztikusan: Rattle mintha a nanotechnológia mintájára közelítene a darabhoz. Minden aprólékosan kidolgozott, a hangzás differenciált, áttetsző. És sajátos polifónia: a szólamok mindig egyensúlyban vannak. Szép, szép, de mivégre? A sok karakter kioltja egymást, a végtelenül finom megközelítés, a szólamok folyamatos egyensúlyban tartása nem eredményez jellegzetes interpretációt. Dicséretes, de kevésbé meggyőző. Az I. tételben nincs erő, a II. tétel szinte nem is tánc. Ahogy sötétül a hangulat, egyre jobban hiányzik a drámai erő. Az előadás egészében kötött, nem érzünk szabad zenélést. Karajan 1975-ös előadása ugyanezzel az együttesel jóval természetesebb volt: szintén pompás zenekari hangzással, de több lendülettel, vivőerővel, konkrét részhez konkrétan kötődő zenei akarattal. Itt nem lelji Berlioz szenvedélyességét, mely a műtől elválaszthatatlan. A Kleopátra halálában Rattle szép, meleg, lágy hangzású kísérletet nyújt. Igazi tűz itt sincs, de ezúttal kevésbé hiányzik. Susan Graham finoman, de telt hangon, példás iskolázottsággal adja elő a kantátát. Gyakran alkalmaz vibratót, és nem túlságosan széles dinamikai skálát használ. Kleopátra drámáját így nem nagy kitérések jellemzik, hanem meglehetősen egyenletes kifejezés, a tragédia nem tartással táru elénk.

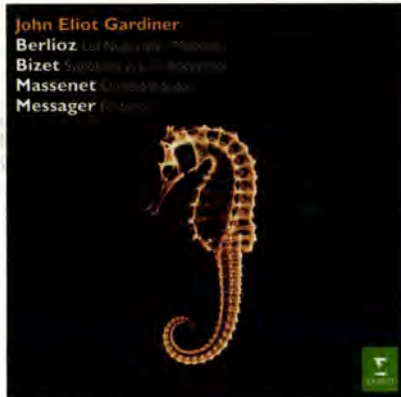
Zay Balázs

EMI Classics
50999216224008

JELMAGYARÁZAT

★★★★★
●●●●●
●●●●○
●●●○○
●●○○○
●○○○○
●○○○○

Remekmű
Kiváló
Jó
Átlagos
Elfogadható
Gyenge

BERLIOZ, BIZET, MASSENET ÉS MESSAGER MŰVEI

A Lyoni Opera Ének- és Zenekara

Karmester: John Eliot Gardiner ●●●●○

Vegyes anyag. A kiadó nagyobb kötetekben adja közre az archívumában rejlő felvételeket, ezúttal Gardiner francia szerzők műveiből, lyoni éveiben készített felvételei kerültek sorra. Időbeli áttekintést is ad az összeállítás, melybe Messager vígoperája helyett jobban illett volna Berlioz Krisztus gyermekora című műve, melyet Gardiner szintén felvett a francia leányvállalatnak. Az első lemezen Berlioz-dalok hallhatók. Visszafogott az árnyalás, koncentrált a hangzás, egyértelmű a megfogalmazás. világos a tagolás. Az énekesek közül kimagaslik Brigitte Fournier, erősen alulértékelt lírai szoprán, csodás hangszínnel, aki sajnos csak egyetlen dalban tűnik fel. Howard Crook stílusa illik Gardineréhez, de messze van a Pierre Boulez régi felvételén közreműködő Stuart Burrows pazar fényétől. Preferálom a Nyári éjszakák egy vagy két énekessel való megszólltatását – Gardiner négygel dolgozott. Catherine Robbin magasságai kissé élesek, Diana Montague puhább, mattabb, Gilles Cachemaille ellenben operásabb. A következő lemezen Bizet Szimfóniája és Az arles-i lány eredeti kísérőzenéje kapott helyet. Gardiner könnyeden, szép arányokkal formálja meg mindkét művet. A másik két lemezen ritkaságok szerepelnek, az előzőeknél erőteljesebb hangzású zenék. Massenet zenekarra fogalmazott Jelenetei mellett egy még ritkábban hallható darab. Messager Fortunio című vígoperája lapul a hatlemezes dobozban, szintén kompakt, jól összetartott előadásban. Csúcsteljesítmények nincsenek, de az átlagszint magas. És hogy ez a lírai komédia maga milyen? Szerethető, de érthető, hogy alkotója nem mint zeneszerző, hanem mint a Pelléas és Mélisande ősbemutatójának karmestere vonult be a zenetörténetbe. Zay Balázs

Warner Classics & Jazz
2564-69422-3

BRAHMS: II. SZIMFÓNIA, ALT-RAPSZÓDIA

Nathalie Stutzmann – ének; Forradalmi és Romantikus Zenekar; Monteverdi Kórus

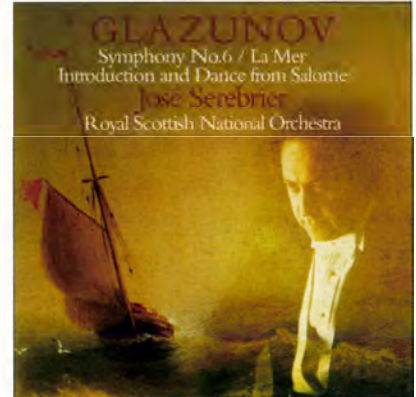
Karmester: John Eliot Gardiner ●●●●○

Az Alt-rapszódia drámai bevezetője után az ember csak fogja a fejét: hogy találtak ehhez a produkcióhoz a szavakat ilyen keresetten dallammá formáló altot? Stutzmann-nak elképesztően nagy hangja van, sötét mélységekbe képes alászállni; akár a brahmsi végzet asszonya is lehetne, de miért kell minden hangra alulról rácsúszni? A kórusról viszont – amelyet ezúttal a férfiak képvisel – csak szuperlatívuszokban lehet szólni. Ők éneklék a Goethe- és Schiller-szövegekre írt művek többi darabjait: Schubert Gesang der Geister über den Wasser című opusát, majd két Schubert-dalt, Brahms hangszerelésében. Az An Schwager Kronos és a Gruppe aus dem Tartarus közül az utóbbi az érdekesebb: mint valami Wagner-viharzene szól. Gardiner egészen különös zenetörténeti összefüggésekre képes rávilágítani, a Brahms-szimfóniával viszont nem érzem a kapcsolatot.

A Gramophone 2008. októberi száma címlapon hozza a dirigent, mellette nagy betűkkel ez áll: Brahms-forradalom. Ez a cím még az Első szimfóniára vonatkozhatott – mind a négy, valamint a Német rekviem is megjelenik a sorozatban –, de a Másodikkal kapcsolatban ezt erős túlzásnak érzem. Igaz, hogy a legjelentéktelenebbnek tűnő előadási jel is értelmet nyer; izgalmas a legapróbb részletekig kidolgozott klipek sorozata, minden másodpercben történik valami, de – ahogyan az sajnos Gardinernél néha lenni szokott – a mű mégsem mint egész áll előttünk. Profi és steril. Pedig koncertfelvételtől van szó, a historikus hangszerek is otthon érezhették magukat a párizsi Salle Pleyelben. Összességében: csalódás a lemez, a Gardiner-skálán csak négy pontot ér.

Várkonyi Tamás

Soli Deo Gloria – Karsay és Társa
SDG 703

GLAZUNOV: VI. SZIMFÓNIA; A TENGER

Royal Scottish National Orchestra

Karmester: José Serebrier ●●●○

Nemrég írtam Rimszkij-Korszakovról: oeuvre-jében kevés a csúcsteljesítmény, nem elég koncentrált. Glazunovra ez fokozottan érvényes, amint ez a lemez is bizonyítja. Rimszkij az Ötök többi tagjánál képzetesebb volt, idővel Balakirevnel is. A már beljajevi körhöz később csatlakozó Glazunov mindent tudott. De hol a csúcsteljesítmény? Ezen a lemezen a VI. szimfónia, A tenger (La Mer), valamint a Saloméből a Bevezetés és a Tánc csendül fel. Mind nagyon jól megírt darab. Mesterségben Csajkovszkijhoz mérhetők. És invencióban? Abban bizony nem. Itt-ott felbukkannak ígéretes részek, a szimfónia lassú tetele, A tenger kezdő és záró szakaszai jó zenét ígérnek, de az igazi hatás mindig elmarad. A szerző érzékletesen jeleníti meg a tenger hullámlásait és tombolását, olykor úgy tűnik, mintha a dallami invenció is megjelenne végre. Érdekes a kétségkívül jól megírt művek gyakran sértő, ám nem előremutatóan disszonáns hangzása is. És furcsamód ilyen az előadás is: José Serebrier és a Királyi Skót Nemzeti Zenekar szépen felkészült, de a jó átlag fölé nemigen megy. Megvannak a színek, a hangulatok, de nincsenek kibontva. Invenció és interpretáció így egyaránt a „majdnem, de mégse” szintje körül mozog. A tenger és a két Salomé-epizód érdekessége, hogy megelőzi Debussyt és Strausst. A lemez számomra leginkább filozófiai tartalmat közvetít. Annak hiábavalóságát jelzi, hogy ott volt a korán elhunyt, sok művet félbehagyott Muszorgszkij, viszonylag csekély mesterségbeli tudással, ám annál több tehetséggel, a másik oldalon pedig Glazunov, aki sokat és jól írt, hosszan dolgozott, mégis keveset mondott. Bár nem sokat, javítana a helyzeten, ha Solti, Karajan, Gergiev színvonalán szólalnának meg a művek. Zay Balázs

Warner Classics & Jazz
2564 69627-0

MENDELSSOHN: E-MOLL HEGEDŰ-VERSENY, D-MOLL TRIÓ, F-DŰR SZONÁTA

Anne-Sophie Mutter – hegedű

André Previn – zongora

Lynn Harrell – gordonka

A Lipcsei Gewandhaus Zenekara

Karmester: Kurt Masur

CHOPIN: ZONGORAVERSENYEK

Lang Lang – zongora

Bécsi Filharmonikus Zenekar

Karmester: Zubin Mehta

BRAHMS: HEGEDŰVERSENY, KETTŐVERSENY

Vadim Repin – hegedű

Truls Mørk – gordonka

A Lipcsei Gewandhaus Zenekara

Karmester: Riccardo Chailly

Három újsütetű versenymű-lemezzel, három „nagy költségvetésű” sztárral, nagyjából egy időben megjelenni a dömpingtermékekkel elárasztott hanglemezipiacon – ez bizony közgazdasági rejtély. Tehát akár bukás lesz a vége, akár nem, mindenképpen figyelmet érdemel – marketing szempontból biztos. S hogy az olvasó nehogy azt higgye, tévedésből a The Economist került a kezébe, gyorsan leszögezzük: a marketing-stratégia mindhárom esetben szorosan összefügg a termék művészi értékével: a marketing-ráfordítás és a művészi érték többé-kevésbé állandó.

Mendelssohnhoz (nem) illő parfümcsomagolásban jelent meg **Anne-Sophie Mutter** CD-je (bónuszként DVD-vel, de az is lehet, hogy fordítva van, és a CD az ajándék). Kívül-belül tíz portréfotó, három élőkép a munkás „hétköznapiakból”. A tervező-grafikus sem akárci; Grammy-díjas designer, Chika Azuma készítette az első látásra émyelítő, másodikra rafinált, harmadikra pofás kis tokot és füzetet. A koncepció cseles, hiszen az agyonplextolozott, rózsaszínbe photoshopolt képeken Mutter irreálisan vékonykának látszó habléányok mutatkozik, senki sem hiszi el, hogy tizenkét évvel ezelőtti önmagához képest ledobott tíz kilót. (Tessék csak megnézni a zeneileg egyáltalán nem érdektelen, New York-i Schumann–Brahms-lemezt!) S ha valaki ellenőrizni akarja gyanúját, íme, adunk egy koncert-DVD-t, tessék csodálkozni, nincs grafikai soványítás, csak némi sci-fis árnyékolás. Mutter fantasztikus formában van, és ne kerüljessük a forró kását: fantasztikus formában is hegedül. Nem mondom, hogy az e-moll hegedűversenyben feledhetetlen (sőt), nem igaz, hogy a d-moll trióból ne lenne a friss felvételek között is jobb (például a Berezovszkij–Makhtyin–Knyazev trió meggyőzőbb), de az F-dúr szonátáról Mutter tényleg elhitheti, hogy érdemes volt feltámasztani (Berezovszkijéknak például ez nem sikerült). A zongoránál André Previn ül. Annak idején jót kuncogtam Mutter honlap-bejegyzésén, miszerint kedvenc operája A vágy vilamosa. Akkoriban voltak friss házások. A kötelező rosszindulat szerint Previn most az exférj jogán kíséri a lemezen és a DVD-n, de rá kell döbbedni, hogy remek kamarapartner. Nem érdektelen tehát a művészi tartalom, igaz, kicsit erőszakosan hívja fel magára a figyelmet.

Lang Lang hat portréfotóval örvendezteti meg rajongóit, akcióképet róla is hármat készítettek. Old school, rutinér tervezésű, külső megjelenésében kifejezetten unalmas lemezborítóval van dolgunk, a nyugati fiatalság megnyeréséhez ez bizonyosan kevés, talán nem is ők jelentik Lang Lang

piacát. (Merthogy Lang Lang azt vallja: „az ifjú hallgató megérintéséhez a legjobb zeneszerző Chopin”.)

A kínai zongorista idol sajátos képlet. Kemény hitelrontási pert kockáztatott, amikor Budapesten Bartókot játszott. Mennyit kellene még tanulnia! – sóhajtottunk fel. Muzsikusi habitusa inkább egy ostobán konok kis pukkanchoz, mint elhivatott művészhez illett. Măskor meg az látszik rajta, hogy erősebb benne a tanulási vágy, az alázat, mint az önálló gondolkodás ambíciója. És ne felejtjük el azt sem, hogy megmutatta ő már azt is, hogy különleges érzékenységgű, teremtő szellemű zongora-poéta. Utóbbi – egyelőre – csak a befoghatatlanul nagy repertoár szűk szeletében képes számolni, de azt gondoljuk, hogy Chopin zenéje – a zongoraversenyek feltétlenül – tágas rőppályája lehetne. Néhány jel utal is erre a felvételen. Sok helyütt azonban még inkognitóban marad a személyiség.

A zenekar és a karmester iránti minden tisztelet ellenére meg kell állapítani, hogy feladatot teljesítenek, és nem igazán sok hittel. A bécsi sound csak diszletelem (mennyi felvételen hagyott portgyolaság!), a borítóra írt név (Wiener Philharmoniker) csak tipográfiai ornamentika, a fotókon pedig valóban háttér Bécs – ahogy egy turista fényképezőgépe látja. S végül essék szó a tanulási vágyról is. Lang Lang óvatlanul megnevezi példaképeit (egyik sem jó iskola – szerintünk), s legalább négy felvételt is kedvencének nevez. Sajnos hallatszik, hogy a tanulás: utánzás.

Ha elárujuk, hogy mindössze négy fekete-fehér portréfotó van **Vadim Repin** Brahms-lemezéhez fűzve, akkor talán ki lehet találni, hogy az általa hitelesített termék önmagáért beszél. S valóban. A Brahms-koncert erőteljes, gazdag érzelmvilágú előadásban csendül fel, hangtechnikailag meglehetősen túlzó szóló-kiemeléssel ugyan, de hegedűversenyek esetében egyetlen hangmérnök sem kockáztatja meg a natúr, koncerttermi hangzás reprodukálását, senki sem szeret az állásával játszani. Igazán nagy élmény a Kettősverseny felvétele, legszebb koncerttermi felfedezés-émlékeinkre emlékeztet, a Leonidas Kavakos–Perényi Miklós kettős katartikus interpretációjára. Riccardo Chailly és a zenekart is elkapja az ihlet lendülete. Truls Mørk pedig egyszerűen remek. Na, ez a lemez el lesz koptatva.

Molnár Szabolcs

Deutsche Grammophon – Universal
477 8001 (Mutter)
477 7449 (Lang)
477 7470 (Repin)

HÄNDEL: TŰZIJÁTÉK-ZENE, CONCERTI A DUE CORI

Zefiro Baroque Orchestra
Karmester: Alfredo Bernardini

●●●○○

HÄNDEL: 12 CONCERTO GROSSO, OP. 6

Il Giardino Armonico
Karmester: Giovanni Antonini

●●●●○

A gyorsak versenyében a szemfülesek olykor behozhatatlan előnyre tesznek szert: a Deutsche Harmonia Mundi már 2008-ban új albummal készült a közelgő 250 éves Händel-jubileumra. Ráadásul a nagyot egy kisebb évfordulóval kötötte össze: a felvételek kiválasztott Tűzijáték-zene pontosan 260 éve hangzott el az aacheni béke tiszteletére rendezett szabadtéri ünnepen, minden idők egyik legbotrányosabb nyilvános koncertjén. A mamutméretű zenekaron megszólaló Tűzijáték-zene a főpróbán hatalmas sikert aratott, ám ezt „élesben” már nem sikerült megismételni. A pirotechnikai csodamasinákkal, fényűzően pompázatos kulisszákkal felszerelt londoni Green Parkban az esemény kínos véget ért – fél London és a királyi család szeme láttára. A rakéták ugyanis nem működtek, egy részük fel sem robbant, másik részük kigyulladt és több sérülést okozott a nézőtéren. A Tűzijáték-zene premierje a zenetörténet-

ben kitorólhetetlen malőr, de a mű talán részben e történetnek köszönheti népszerűségét. Az 1989-ben alapított olasz Zefiro együttes – íme egy újabb évforduló! – többször bizonyította szakértelmét a fúvós apparátust kiemelten kezelő barokk zenekari művek előadásában, elég a Brandenburgi versenyeket tartalmazó felvételt említeni. Ám képzett rézfúvosok ide vagy oda, Händel-albumuk nem csillog igazán. A Tűzijáték-zenéből épp a lényeg hiányzik: a tűz, az átütő erő, a fenéges pompa. Az interpretáció visszafogottsága, szikársága ebben az esetben semmiképp sem előny. Míg az albumon szereplő Kétkórusos koncertok esetében indokolt historikus koncepció a hajlékony, könnyed karakter megragadása – hisz e művek eredetileg vokális együttesre készültek –, a Tűzijáték-zenénél ugyanez – a mű keletkezési hátterét, funkcióját, gigantikus apparátusát figyelembe véve – téves értelmezésnek tűnhet. Ami az egyik felvétel esetében rejtve marad, az a másíknál tudatosan felvállalt hozzáállás. Az egyik legnevesebb olasz historikus együttest, az Il Giardino Armonico-t főként Vivaldi zenekari zenéjének karizmatikus, „made in Italy”-értelmezéséről ismertük: erről győzött meg minket 2006-os Négy évszak-felvételük is. A Händel-jubileumra szánt albummal úgy tűnt, végre kilépnek az otthoni terep és a jól ismert kora barokk időszak nyújtotta biztonságból. A látszat azonban csal: az együttes az op. 6-os 12 concerto grossóban is az itáliai karaktert bontja ki, azokat a drámai-vokális elemeket keresi Händelnél, amelyek az itáliai évek alatt váltak a zeneszerzői stílus szerves részévé. Az együttes vezetője, Giovanni Antonini szívügye egy új oboaszólam beépítése, amellyel a szerző utólag gazdagította a sorozat négy darabjának zenei lététjét. A végeredmény érdekesen vibráló, improvizatív megközelítés az együttestől megszokott dús arpeggiókkal, trillákkal, virtuóz cadenzákkal tarkítva – felesleges ezt a „Revelatory new recordings” címkével nyomatékositani. Beszéd tény, hogy az együttes tagjaiból alakult Bizarrie Armoniche formáció Biber-szonátákat tartalmazó albumát jelölték a 2009-es MIDEM Klasszikus Díjra. A 2009 januárjában piacra került monstre Händel-album számára viszont megelőlegezhetjük a legügyesebben időzített jubileumi felvétel címet. Illetve még egyet: a legeredetibb borítót, az együttes fehér inget és farmert viselő, nap-szemüveges figuráival és a formabontó, lerobbant retró autóbusszal. *Gilányi Gabriella*

Deutsche Harmonia Mundi – Sony (Tűzijáték-zene)
88697367912
Decca Classics – Universal (Concerto grossók)
478 0319 DX3

BACH: KANTÁTÁK, BWV 51, 82A, 199

Natalie Dessay – ének
Le Concert d'Astrée
Karmester: Emmanuelle Haïm ●●●●○

Három rokon karakterű, a Bach kantáta-folyamokban különleges helyet elfoglaló darab került a lemezre. Nem a legtöbbször játszottak, de nem is teljesen ismeretlenek. Mint a Bach kantáta-irodalom körül, e művekkel kapcsolatban is akad néhány bizonytalanság, mikor keletkeztek pontosan, az első vagy a szerző által később revideált változatot tartja-e kezében az előadó? E három kantáta közül kettőt biztosan szóló szoprán hangra írt a zeneszerző, egy pedig – az Ich habe genug kezdetű – szoprán fekvésben is papírra került. Mindháromban szolid a zenekari apparátus, a főszerepet a szöveggel az adott vasárnap liturgiájához kötődő énekes szólista adja. A Jauchzet Gott in allen Landen a Szentháromság ünnepe utáni tizenötödik vasárnaphoz, az Ich habe genug a Jézus bemutatása a templomban ünnepéhez, a Mein Herze schwimmt im Blut pedig a Szentháromság ünnepét követő tizenegyedik vasárnaphoz kapcsolódik. Hangversenyteremben persze más csoportosításban is megszólaltathatók, de így is szoktak valamiféle közös nevezőt keresni az előadók. Natalie Dessay és Emmanuelle Haïm – profánul fogalmazva – bejáratott páros. Miután Haïm 2000-ben létrehozta a Le Concert d'Astrée együttest, több CD-t készítettek együtt, válogatásokat és teljes operát is rögzítettek. Mostani együttműködésük legfőbb pozitívuma az ihletett, bensőséges és nagyon természetes hang. Bár a felvétel templomban, a párizsi maronita keresztények templomában, a Libanoni Notre Dame-ban készült, nem zeng-bong, hanem személyesen a hallgatóhoz szól. Dessay fontosnak tartotta, hogy a kísérfűzet első lapjainak egyikére kerüljön az ajánlása, amely Martin Luther Kingnek szól. Nemes és keresetlen művészi attitűd. *Albert Mária*

Virgin Classics – EMI
50999 519314 2 1

Channel Classics

Hänssler Classic

Alia Vox

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

BACH: KANTÁTÁK
Collegium Vocale Gent
 Karmester: Philippe Herreweghe

Philippe Herreweghe előző kantátalemeze (Christus, der ist mein Leben – Harmonia Mundi) „Az év külföldi klasszikus zenei produkciója” címet nyerte el a Gramofon szerkesztőségétől. Más fórumon magam is lelkesedtem a CD-ért, valóban a 2008-as esztendő egyik legszebb felvétele volt. A mostani lemez koncepciója az előzőhöz hasonló, a közreműködő művészek névsora is majdnem azonos. Ezúttal is ugyanazon vasárnapra (nagybőjt előtti vasárnap, Estomihi) írt kantáták kerültek a lemezre, de most sem a komponálás időrendjében. Nagy várakozással fogtam hozzá a lemez meghallgatásához, így (talán) borítékolható volt egy kis csalódás. Az első darab (Jesus nahm zu sich die Zwölfe, BWV 22) kezdete „herreweghésen” összeszedetlen – ezt a fajta spontán, többnyire felszabadságot tükröző előadói „trükköt” díjazni szoktam, ám most inkább fegyelmezetlenségnek hat, s mivel stúdiófelvételtől van szó, semmi sem indokolja. A felvétel technikai értelemben gyengébb az előzőnél, vaskosabb, a zengés mesterséges, kicsit tömör és préselt a hangzás. A 22. kantáta előadása a vártnál jóval ihletlenebb. Inkább lapidárisan sűrűnek, semmint súlyosnak hallom a 23. kantáta (Du wahrer Gott und Davids Sohn) előadását. A kórus és a zenekar színeinek gazdag bemutatására ad lehetőséget a 127. kantáta (Herr Jesu Christ, wahr

Mensch und Gott), a nyitókórusban Herreweghe csak részben tud élni a lehetőséggel, a Die Seele ruht in Jesu Händen szopránária viszont az a pillanata a lemeznek – és persze a bachi életműnek is –, ami miatt érdemes élni. Dorothee Miels – az előző felvételen is tetszett – hangja ideális, a harmóniai kíséretet játszó blockflöték és az oboaszóló kikeverése remekbe szabott – ha így szólít meg a „lélekharang”, akkor magam is „bátran várom a halál jöttét”. Ūröm a gyönyörben, hogy az ária főrésze előtti ismétlést csúnya vágás és süket csönd előzi meg, az ember gyanakodni kezd, hogy csak a hangmérnök ismételte meg az ária fő részét. Nagy kár érte. Pedig milyen jó a következő basszus recitativo és ária (Wenn einstens die Posaunen schallen) a recsegő rezekkel! Az énekes szólisták tekintetében a 159. kantáta ideális. Dorothee Miels szopránja és Matthew White férfi altja mennyei szépségű, s aki ismeri a darabot, már alig várja a folytatást: vajon képes lesz ezt a színvonalat meghaladni a basszista, Peter Kooy? Az Es ist vollbracht ária – Alfred Dürr szerint a kantáta zenei csúcsa – ideális, de csak majdnem lenyűgöző. Ettől még jövőre is szavazhatunk rá.

Molnár Szabócs

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
 HMC 901998

JÉRUSALEM

La Ville des deus Paix: La Paix céleste et la Paix terrestre

★★★★★

Régen nem voltam ennyire tanácstalan. Tétováztam a Louvre üvegpiramisa alatt, Párizs talán legjobb könyvesboltjában és a hozzá kapcsolt Virgin Megastore-ban, ahol mindig (inkább: sajnos néha) sikerül a zsebpénzemet elverni, mert kitűnő akciós ajánlatok csábitanak. Ott láttam először ezt a páratlan kiadványt, amelynek ajánlója, szerzője, szerkesztője Montserrat Figueras és Jordi Savall, ez a fantasztikus művészpáros, úgy is, mint az UNESCO békeüzenetének közvetítője, az Artistes pour la Paix cím hordozója. A könyvet otthagytam, de érdemen fölül mégis megjutalmazott a sors, itthon megkaptam, legalábbis e recenzio erejéig.

Tanácstalan vagyok, mert annyi mindent kellene elmondani erről a kötetről, amely lehet, hogy terjedelmes volna ellenére nem is könyv, hanem magyarázat a két CD-hez. Vagy a két korong lenne hangos illusztráció? Ezt eldönteni nem néhány nap, nem is pár hét, sok hónap kellene „édes kettesben”, csak és kizárólag e művel. Valakik, akiknek napi kenyerük a kétféle politikai imámmalmokból kiáramló recsegések mondatokba szedése, meglátták a kezemből a könyvet és fősóhajtottak szépsége láttán. De ők sem tudtak segíteni, hogyan lehetne a katalánul és franciául hatásos címet találoán lefordítani. Egy az egyben: Jeruzsálem – A két béke városa: a mennyei és földi béke. Az ajánlás pedig: hódolat Jeruzsálemnek, és fohász a békéért.

Montserrat Figueras és Jordi Savall a történelem felől közelíti meg azt a kérdést, amelyet Daniel Barenboim a jelenből indulva próbál megválaszolni. Barenboim aktivitása változó sikerű. Savallé és munkatársaié talán azért lehet eredményesebb, mert a múltat meghamisítani megannyi kísérlet ellenére sem lehet. A konklúzió azonban egyezik: béke nélkül nincs emberi élet.

Montserrat Figueras és Jordi Savall szándéka, hogy Jeruzsálemet, ezt a szakrális és szellemi szempontból is unikális várost és történetét megismeresse. Hisznek a párbeszédben, a megértésben, a muzsika erejében, a tudásban. Oldani akarják a félelmeket, és felmutatni, milyen téveszmének estek/eshetnek áldozatul ártatlan emberek. Tizen-nég(!) náció – nemzet – képviselői: énekesek, hangszeres zenészek, kutatók, költők fogtak össze a műért; a kötet nyolcnyelvű: francia, kasztíliai, angol, katalán, német olasz, arab és héber. A Földközi-tenger medencéjének három nagy történelmi vallásának a központjáról végre saját nyelvén szerezhet információt az érintett olvasó. A zene – szakrális és világi – történetét vezeti át az út a próféták idejétől az 1099-es vérfürdőn át szinte napjainkig. A CD-ken nemcsak a Hespèrion XXI szólal meg, hanem a La Capella Reial de Catalunya is. Yair Dalal izraeli oud játékosnak az iraki Omar Bashir felel ugyanezen a hangszeren, ő egyébként a szólódarabok kiválasztásában is közreműködött. A palesztin számok egy részét a galileai szufi csoport, az Al-Darwish mutatja be – ők is segédkeztek a zenei válogatásban. Csodálatosak az illusztrációk, amelyek forrását pontosan megjelölik, és címszavakban bemutatják azokat a helyeket, ahol majd' fél esztendőn át a hangfelvételek készültek 2007 novemberre és 2008 áprilisa között. Lehetetlen felsorolni mindenkit, aki azon dolgozott, hogy egy ilyen tökéletes kiadvány láthasson napvilágot. És bár részgáltak, lehetetlen megnevezni mindazok hosszú sorát név szerint, mert támogatták, hogy ez a mű megfizethető áron kerüljön a boltokba.

Albert Mária

Alia Vox – Karsay és Társa
AVSA9863 (2 CD és 435 oldalas könyv)

BACH: ZONGORAVERSENYEK

David Fray – zongora

Deutsche Kammerphilharmonie Bremen

●●●●●

Glenn Gould életműve minden fiatal zongorista számára megkerülhetetlen, különösen akkor, ha Bach-előadásról van szó. Az igazán nagyok ezekből a korai impulzusokból sokat tanulnak, erőt merítenek, majd később megteremtik saját egyéni világukat. Ki ne emlékezne Kocsis fiatalkori felvételeire Bach zongoraversenyéből, amelyekben a Simon Albert felé irányuló tiszteletadásba ágyazva egy bontakozó zongorazseni korai Gould-reflexiói fogalmazódtak meg. Ezek a lemezek máig megállják a helyüket. Kérdés, vajon képes lesz-e a maga „poszt-gouldiánus” korszakát élő fiatal francia művész is hátrahagyni a maga köbe vésett igazságait. Játékát a dallamiveken belül is gyakran változtatott dinamikával és még alakuló, de meggyőző billentéskultúrával teszi egyedivé. Bár megoldásai nem mindig állják meg a helyüket, finom és választékos hangzásra törekvő, tudatos muzsikust feltételeznek. Ez az egyik oka, hogy különös, kompozit hangzás jellemző a korongra. A kevés vibratóval, historikus transzparenciákkal játszó – néha kissé steril hangzású – brémai muzsikusok (sic!) feszes és redukált vonóhangzását kiválóan ellenpontoszza a minden ízében romantikus, de intelligens zongoraszólam. A lemezen szereplő négy zongoraverseny közül a d-moll lüktető saroktételi és az f-moll energikus futamai a legmegkapóbbak, míg az A-dúr verseny-mű lassú tételének meditációs gyakorlatnak is beillő előadásánál kifinomultabb zenei szubsztanciával eddig ritkán találkoztam. A lemez hangzásarányaira egy szavunk sem lehet; a megszólalás legapróbb részletekre kiterjedő tisztaságának talán a g-moll verseny-mű lassú tetele a legnyilvánvalóbb bizonyítéka. *Winkler-Nemes Gábor*

Virgin Classics – EMI
50999 213064 2 6a

RG-1

ROLAND PIANO
DIGITAL

Már az egészen kis gyermek is képes felismerni a hangszerekben rejlő csodálatos erőt, de ahogy múlnak az évek általában úgy gondoljuk, hogy minden más dolog sokkal fontosabb az életben. Szinte biztosan vagyunk benne, hogy lehet élni zenélés nélkül is. De aztán eljön a nap, amikor mindenki felsóhajt és ráébred, hiba volt elhanyagolni a hangszerekkel való kapcsolatot. Aki játszik valamilyen hangszeren jól tudja, a zenélés boldogabbá, kiegyensúlyozottabbá tesz. És soha nem késő elkezdeni...

Képviselet: **Roland East Europe Kft.**
2046 Törökbálint, DEPO Pf. 83. | 06 (23) 338-041
Márkaboltok: **Roland ZeneGALÉRIA**
1137 Budapest, Radnóti M. u. 9. | 06 (1) 239-9756,
www.zenegaleria.hu **Roland eZene Hangszerbolt**
8000 Kecskemét, Jókai u. 44. | 06 (76) 329-096
www.ezenebolt.hu **Hoffer Hangszerbolt**
9400 Sopron, Ógabona tér 16. | 06 (99) 333-626
www.hofferhangszer.hu

Roland[®]
www.rolandee.hu

GLORIA

Boldoczki Gábor – trombita

Hedwig Bilgram – orgona, csembaló

Fenyő László – gordonka

Mit lehet egy ilyen lemez többszöri, zsinórban való meghallgatása után elmondani? Leginkább azt, hogy Boldoczki Gábor mindent tud, amit egy fiatal trombitás tudhat. A harminchárom éves művész kétségkívül a világ egyik legjobbja, így – valljuk be – jó érzés a Sony égíse alatt látni újabb és újabb lemezeit. Minden művet úgy memorizál, hogy később bármikor hangonként képes

végighaladni a teljes darabon, beleértve a kísérő szolamok harmóniavázát is. Kifinomult ansatzának köszönhetően a legváltozatosabb hangszíneken szólaltatja meg hangszert, annak az elegánsan virtuóz művésznek az ideálját testesítve meg, aki számára valóban nem létezik lehetetlen. Ezt a figyelmes hallgató pontosan érzi, s mint ilyen, ez jelenti a legnagyobb befogadói élményt. Ilyenkor a művész és a hallgató is a zenei megvalósításra, a darab tényleges mondanivalójára tud koncentrálni, amely így új dimenziókat nyithat meg az interpretáció és a befogadás számára. Az örökké változó hangzaskarakterek és a témaisméltések variálása mellett a dinamikai szintek mesteri kezelése, a rugalmas, áttetsző hang Boldoczki Gábor névjegye. A Maurice André által is egykor igen nagyra értékelt – kortárs zenét is előszeretettel játszó – trombitást sokan a mester méltó utódjának tekintik, és a lemezt hallgatva megérthetjük, miért. Az orgona- és csembaló-continuo szolamot játszó Hedwig Bilgram a Maurice Andréval átkoncertezett harmincöt év után hallhatóan nem szorul rá, hogy a szomszédba menjen egy jó regisztrációért. A memmingeni templom példás akusztikájú szakrális tereiben hol egy kórus, hol egy aranyláng hangfüggöny élményét kelti életre, amelyből a trombita gyakran szinte saját re-

giszterként lép elő. A bejátszások bársnyos alaptonusának hasonlóképpen meghatározó eleme Fenyő László ízléses csellóhangja Albinoni és Händel szonátaiban. A lemez olasz és angol barokk alapokra építő repertoárja csábító lehetőséget nyújt a virtuóz hangszeres játék csillogtatására és a Händelnél – de itt a legéteri módon mégis Caccininél – megmutatókozó érzelmegzadag dallamívek artikulációs lehetőségeinek bőséges kiaknázására. A három előadó minden magamutogatás nélkül, felszabadultan muzsikál, holott a fentebb sorolt kísértések még a legjobbak közül is sokakat a helyes mérték elvesztésére sarkallnak. Játékuk oldott és minden aspektusában professzionális, félremagyarázásoktól mentes és igen finom stílusérzékkel tálalt – a címhez méltóan – dicsőséges program. Aki a Bach-kantáták és Brandenburgi versenyek natúr hangszereinek gyakran bántóan karcos magasságai miatt „leírta” a barokk trombitát, a legjobb helyen jár, hogy e problémát, Purcell és Stanley darabjain. Boldoczki előadásában, ventiles változaton hallgatva, megfelelően orvosolja.

Winkler-Nemes Gábor

Sony Classical
88697352342

CAVALLINI: HUSZONKÉT CAPRICE
Klenyán Csaba – klarinét

A milánói Scala egykori klarinétosa, az annak idején Rossini és Verdi által nagyra becsült zenekari szólista, Ernesto Cavallini virtuozitást próbára tevő caprice-sorozatát is komponált, hangszere afféle Paganinijeként és XIX. századi gyakorló muzsikusként, akinek zenei anyanyelve a bel canto. A harminc darabból álló sorozatból huszonnégy tételt választott ki és rögzített hangfelvételen napjaink egyik klarinétos-fenoménya, Klenyán Csaba. A kísérfüzetben nincs feltüntetve, milyen típusú hangszeren játszik, de a zene hallatán csak elismeréssel adózhatunk Cavallininéknél, aki a már korábban is elavultnak minősített, Mueller-féle hatbilentyűs hangszert kedvelte. Úgy vélte, a túl sok nyílás és billentyű rossz hatással lehet a klarinét tónusára és intonációjára. Klenyán játékát hallva bizonyára feladta volna elveit – bár nem titkolható, hogy a virtuóz játékszenalót gyakran kísérik hangképzési zörejek, azt az illúziót kelve, hogy közvetlen közletről hallhatjuk az előadást.

Klenyán játékának egységét a technikai perfección kívül a már-már salakaltan szép hangra való törekvés, valamint a tudatos zenei építkezés adja. A formálás biztonsága ugyanakkor együtt jár azzal, hogy az egy szólamot mindig úgy szólaltatja meg, hogy a hallgató mindenkor teljes értékű zenei térként fogadja azt el. Fegyelmezett, néha talán túlságosan is kontrollált Klenyán játéka. Éppen ezért a legkülönlegesebb élményt az oldott pillanatok, a „belefeledkezős” részletek jelentik. Jó lenne koncerten is meghallgatni ezt a műsort, hogy kiderüljön, mennyire fakad a zenei elképzelésből, és milyen része van ebben a stúdióléggkörnek. A minőség kontrollja, hogy az ötnegyed órnyi felvétel egy pillanatra sem válik unalmassá. *Fittler Katalin*

Hungaroton Classic
HCD 32590

**DEBUSSY, FAURÉ,
RAVEL VONÓSNÉGYESEI**
Quatuor Ebène

Ismét egy fiatal vonósnégyses, amire muszáj lesz figyelni, lemezeit lesni-várni, budapesti fellépésükben reménykedni. A négy francia fiatalember alig néhány éve játszik együtt, a hangzás mégis érett, a koncepció kidolgozott, a mondanivaló diszkrétén karcos, de korántsem annyira, mint ahogy az imázsfényképek alapján gondolnánk. Külsőségeiben még – vagy már – underground, repertoárban még – vagy sajnos már – konzervatív. Ilyen egy mai fiatal, minek is tagadnánk. A felvétel gyönyörű környezetben, érdekes helyszínen, egy mezőgazdasági épületből (megtárféleség) átalakított koncertteremben készült. Az épület és a vidék nyugalma – tudom, hogy misztikusan hangzik – átsüt a felvételen. A Limousin régióban található La Ferme de Villefavard önmagában is megér egy kirándulást, ha másként nem, a világhálón. Valahogy így kell művészeti fesztivált, művészeti programokat falura szervezni (további részletek: fermedevillefavard.asso.fr). Debussy g-moll vonósnégyese, különösen első két tétele meglepően frissen, újszerűen szólal meg. Fauré e-moll kvartettje pedig az a mű, amit újra és újra fel kell fedezni; Fauré az a szerző, akit még mindig nem ismerünk – nemhogy eléggé, egyáltalán nem. S hogy az underground külső nem mond ellent a törekény léleknek, arra a kompozíció Andantéja adja meg a csattanós választ. Egy időskori nagy mű megkapó átérzéssel és azonosulással előadva. A lemez legvégén Ravel F-dúr vonósnégysesének fináléjában azért megtudjuk azt is, hogy mi fán terem az élenkség és a lendület, milyen egy mai francia muzsikus felfogásában a víf és milyen az agité. Kicsit önreflexív, kicsit narcisztikus, kicsit eltervezett. De azért vonzó. *Molnár Szabolcs*

Virgin Classics – EMI
50999 519045 2 4

**BEETHOVEN: ESZ-DÚR ÉS F-MOLL
VONÓSNÉGYES, OPP. 74, 95**
Tokyo vonósnégyses

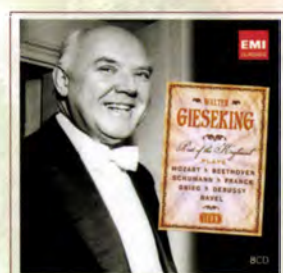
Túlzás nélkül állítható, hogy a negyven éve fennálló, megkérdőjelezhetetlenül az élvonalba tartozó Tokyo vonósnégyses munkásságának fundamentumát Beethoven kvartettjei jelentik. A CD-korszak első hullámában egyszer már végigcsinálta azt az egyszerre ambiciózus és egyszerre kötelező projektet, amibe – most már egy másik összeállításban, két nyugati muzsikkal kiegészülve – nemrég újra belekezdett. Lemezre veszik Beethoven összes vonósnégysesét, az RCA sorozata után most a Harmonia Mundinál, immáron a harmadik SACD-koronánál tartva.

Ezen a lemezen az 1809-ben keletkezett, nagy ívű, op. 74 jelzésű Esz-dúr („Hárfa”) vonósnégyses, valamint az egy évvel későbbi, drámai szigorban bővelkedő, op. 95 számot viselő F-moll („Serioso”) mű kapott helyet. Kiváltképp ez utóbbi felvétel kockázatvállaló; szinte a révület határán járó szakaszai jelzik, hogy a borítóról öregurasan mosolygó társaság muzikalitásának szenvedélyessége ifjonti minőséget kölcsönöz a most talán második virágkorába lépő együttes hangzásának.

Milyen is ez a hangzás? Mindenekelőtt kissé szikár – ami különösen a kontrapunktikus részekben bizonyul erénynek –, ugyanakkor nagyfokú színgazdagság jellemzi, méghozzá olyan színek kikeverése, amelyek nem az egyes muzsikusok játékmódjaiból származnak, hanem a tökéletesen kiegyenlített együttségéből. És éppen a hangzás minőségére helyezett minuciózus figyelem hozza magával a felvétel egyetlen kifogásolható momentumát: azt, hogy ez a hangzásbeli sziporkázás gyakran bizony megnehezíti a műnek, mint folyamatnak, mint sajátos zenei értelem kibomlásának a követhetőségét. *Veres Bálint*

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMU 807460

EMI

BEETHOVEN: ÖSSZES VONÓSNÉGYES, VONÓSÖTÖS ÉS TÖREDÉK
Endellion Quartet

●●●●○

Valahogy mindig egyfajta kételkedéssel közelítek azokhoz a felvételekhez és együttesekhez, amelyeknek hitelességét és kiválóságát komoly zene-tudósok jegyezte certifikátokat a kézben lobogtatva promotálnak a lemezpiacon. Az ember rögtön valami hátsó szándékot sejt a dolog mögött. Az Endellion Quartet harmincéves jubileumi ajándékalbuma majdnem minden efféle gyanút

elozslatott. Gondosan formált hangzásuk, aprólékos kidolgozásmódjuk minden további nélkül megállja helyét Jonathan Del Mar neves Beethoven-kutatóra való hivatkozás nélkül is. Jobb is pusztán angol igényességet látni abban, hogy egy ilyen kaliberű vállalkozásnál a Del Marral előkészített legfrissebb forrást képviselő kottákból játszanak, amelyekbe Beethoven eredeti vonásnevei, kötőívei, jegyzetei jelentős része visszakerült. Az olyan művek, mint az F-dúr vonósnégyes (op. 18, no.1) eredeti, első változata, vagy az E-dúr zongoraszonáta (op. 14, no. 1) Beethoven kezéből való F-dúr kvartettátíratra már pusztán unikum jellegük miatt is igen becses relikviák. A tízlemez herkulusi széria a kiadónál 2005-ben és 2006-ban megjelentetett korábbi felvételekre, valamint az egészen friss, 2008-ban rögzített anyagra épül. A projekt figyelemre méltó alaposága mögött alighanem egy referenciaértékű sorozat létrehozásának szándéka állt. Ez tudományos és stílári szempontról talán sikerült is, sokszor mégis éppen a lényeg – a finom pianissimo, összecsiszolt futamok és frázisok mögött megbúvó érzelmi töltet és a minden tudományos magyarázatot nélkülöző, vitathatatlanság kifejezőerő – hiánya érződik. Ilyen színvonalnál már átlépünk egy határt, ahonnan egyenes út vezet a késői

kvartettek megfoghatatlan, turneri derengéseibe, ahol elfogynak a kapaszkodók, s a helyes irány egyedül a belülről fakadó megismerés útjain járva lelhető meg. Minthogy a legtömörebb zenei mondanivaló éppen ezekben a kvartettekben fogalmazódik meg, elvont nyelvezetükkel a lemezbox igazi szakítópróbái is egyben. Az Endellion vonósnégyes előadásában a kései műveket hallgatva gyakran támad olyan érzésem, mintha a múzsa épp az eposz csúcspontjánál engedné el a rapszodosz kezét, aki ettől a ponttól már csak ékes-szólásban szerzett tapasztalatára támaszkodhat. Ez a hiányérzet a Rasumovsky-kvartettek tisztán átlátható struktúráihoz visszatérve feledhető a legkönnyebben, bár itt is érezhető egyfajta távolságtartó, kissé személytelen légkör, ami a szálkás-ságra hajló hang miatt olykor szinte tapinthatóvá válik. A markánsan kirajzolódó erővonalak és a világosan tagolt szerkezet azonban valóban élvezetessé teszik a prominens brit kvartett játékát: üdítően friss, gyakran játékos karakterek kontrasztálnak a lassú tételek merengő, álomszerű hangulatképeivel.

Winkler-Nemes Gábor

Warner Classics & Jazz
2564 69471-3

TRANSFIGURATIO
Kiss Gy. László – tárogató

A lemez igazolja címét, a ritka hangszer megvilágítása darabról darabra változik. Apró megjegyzések az első művek amúgy színvonalas előadásához: Vajda János Intermezzójában lehetne merészebb a rubato. Könczei Árpád Székely ördögöse sem eléggé erőteljes, negyedik tétele azonban kontemplatív, és szólójával az ötödik tétel is kimagasló. Tóth Armand Négy pindarosi éneke integránsabb, a hárfa (Simon Beáta) lágy szava előtt feltárul a tárogató énekének gazdagsága; az antikvitás hangulatát idéző hárfa nem jelent béklyót, mint az óvatosságot keltő brácsa-bőgő duó (Árendás Péter, Lelkes András).

A címadó Könczei-mű másképp integráns, inkább kontrasztot jelentő modern kvartett (Auer vonósnégyes) közegeben mozog szabadon a tárogató. Balassa Sándor darabját (Ha szól a tárogató) népzenei minimalizmus jellemzi. Matthias Kadar művei a lemez csúcspontját jelentik. A Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok kíséretével sejtelmes mélyből formálódik a Réve, álmotag részei közt igen izgalmas zenék tűnnek fel. Itt már a tárogató nem sejtett szerepekben jelenik meg. A Mënimes című Kadar-concerto élesebb hangot üt meg. Ezekre megtörtént az átváltozás, a hangszer kozmikus zenei világ része lett, hangját hozza és hangját leli egyszerre. Kovács Béla Kis balkáni zenéje a valóságba hoz vissza, könnyed szórakozás.

Kiss Gy. László játéka példás, tevékenysége különösképp. Nagy Csaba mellett elsősorban neki köszönhető, hogy a Schunda József által tökéletesített, hagyományos magyar hangszer él és virul. A lemez sajátos kortárs zenei körkép, a hangszer reneszánszának, népi és klasszikus relációjának lehetőségeit mutatja. És felhívás is: Kiss Gy. Lászlónak érdemes komponálni. Zay Balázs

Hungaroton Classic
HCD 32579

ERIK SATIE: AVANT-DERNIÈRES PENSÉES
Alexandre Tharaud – zongora

Milyen lemez illik egy olyan zeneszerzőhöz, akiről azt jegyezték fel, hogy már Conservatoire-beli tanulmányai idején is szívesebben gyakorolta aláírása tökéletesítését, mintsem a kompozíciós technikákat? Mindenekelőtt legyen a lemez mint fizikai tárgy maga is különleges: szép, titokzatos, kissé különc. Pont olyan, mint amilyen a fiatalabb francia zongoristanevezdek nagy tehetsége, Alexandre Tharaud duplaalbuma, amit Cocteau dombornyomott Satie-portréja és a zeneszerző gyönyörű kalligrafikus aláírása és feliratai díszítenek, s amit értékes kísérfűzet egészít ki. Az összművészeti jelleg hangsúlyozása persze még nyitva hagyja a zenei belbecs kérdését. Amint belehallgatunk a két CD-be (az első szólóműveket, a második duókat és zongorakíséretes dalokat tartalmaz, többek között a hegedűs Isabelle Faust és Eric Le Sage zongorista közreműködésével), hamar nyilvánvalóvá válik, hogy az igényesség itt sem hibádzik: állja a versenyt a kultikus, nagy Satie-interpretátorokkal is. Nem biztos, hogy a jövőben ez lesz „a Satie” azok számára, akik Reinbert de Leeuw aszketikus és meditatív, Jean-Pierre Armengaud éteri, pátosszal teli és gyakran orgonaszerű, vagy éppen Werner Bärtschi levegős, ám mégis közvetlen hangzásáért lelkesedtek. Vagy akik Michel Legrand éles rajzolatú, humorisztikus és excentrikus előadásmódját kultiválták, esetleg Anna Quèffelec fanyarsággal vegyített női finomságát. Az azonban elmondható Tharaud izgalmasan szerkesztett felvételéről, hogy egyik korábbinak sem az utánérzése, láthatóan saját víziója van a zene eme különös, mindig álruhákba bújó forradalmárjáról. Tharaud előadását meleg tónus és a megszokottnál gyorsabb tempók jellemzik, kidomborítva Satie-nak a tánchoz fűződő alapvető viszonyát. Veres Bálint

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902017.18

SCHEIN: RÉZFÚVÓS KAMARAZENE
Ewald rézfúvós kvintett

A XVII. század első harmadába kalauzol a felvétel, melyen modern kiadói válogatásban szerepelnek Johann Hermann Schein-művek. A korálfeldolgozások mellett olyan táncműveket hallhatunk a lipcei Tamás-templom egykori karnagyától, amelyeket a szerző már saját korában is tetszőlegesen előadói apparátusra bízott. Az Ewaldhoz ezúttal a trombitás Komlóssy Gábor társult, Vannak szvittek, canzona és intrade-tételek, amelyek egymásutánja során egyre inkább háttérzenévé válik a felvétel. És vannak korálok, amelyek esetében szinte biztosra vehető, hogy az előadók nem ismerik az egyházi népének szövegét – mert akkor igazán elhithető erejű a hangszeres korál, ha érződik belőle a szöveg-karakter-tartalom hármasságának atmoszférája. Ezúttal inkább szolfézs- és összhangzattanpéldák kelnek hangzó életre; kétségkívül átgondoltan – ám korántsem ihletetten, az előadók személyességétől áthatva. A játékörm leginkább akkor érvényesül, amikor a páros metrumú tételt hármás lüktetésű variánsa követi. Ilyenkor érződik leginkább a tételek közötti kohézió, egyébként inkább tetszőlegesen hosszúságú tételfolyam érzetét keltik a táncok, és egy másik hasonlóét a korálok. Napjaink lemezgyűjtői már beletörődtek abba, hogy időről időre megjelennek összkiadás-jellegű gyűjtemények, amelyekben az értékes és a kevésbé méltánylandó békés egymásmellettiségben fér meg, s csak néha kívánják, bárcsak lett volna valaki, aki felelősséget vállalna a szelekcioért. Nos, miközben a Schein-tételeket hallgatjuk, érdemes arra gondolni, hogy ezúttal csupán ízelítőt kaptunk a gazdag életműből. S csak remélhetjük, hogy igazi értékek kerülnek vissza a hangzó valóságba, a kottába rögzült tetszhalál hosszan tartó állapotából. Fittler Katalin

Hungaroton Classic
HCD 32618

KURTÁG GYÖRGY KÓRUSMŰVEI

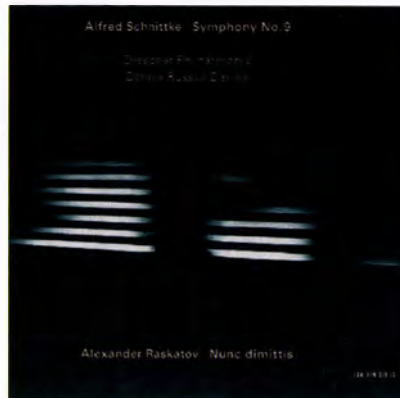
SWR Vokalensemble Stuttgart

Karmester: Marcus Creed ★★★★★

Kurtág György majdnem teljes kórusmű-teremtését tartalmazza a korong. A három opust az SWR Vokalensemble Stuttgart énekli Marcus Creed vezényletével, a harmadikként szereplő A csüggedés és keserűség dalai hangszeres közreműködője az Ensemble Modern. Kurtág György a kismomák nagymestere. Terjedelmesebb művei is jobbára rövid tételek egymásutánjából állnak össze. Kevés olyan XX. századi zeneszerző van, akinek életművében oly közvetlenül találkozik az általános emberi és a legszemélyesebb mondanivaló. Azok közé a kivételesek közé tartozik, akik oly módon hozták létre saját zenei nyelvüket, hogy közben nem váltak érthetlenné az előadók és a hallgatók számára. Kurtág nem magánmitológiát teremtett, hanem a gazdag zenei múlt ismeretében – mintegy annak gazdag szókincsével – képes választékosan kifejezni még azt is, ami a szavakon túl van. Idegzene az övé. érzékeny rezdülések zenei pillanatképpé rögzítése, a vokális művek esetében talán még több asszociációs pálya bekapcsolásával. Nem véletlen, hogy szívesen zenésít meg idegen nyelvű szövegeket; pontosabban: arra vállalkozik, hogy mindig az eredeti szöveget kommentálja zenéjével. Az Omaggio a Luigi Nono, valamint A csüggedés és keserűség dalai orosz nyelvűek, a Tandori Dezső verseire komponált Nyolc kórus magyar szövegű. A stuttgarti énekegyüttest egészen kivételes adottságai és képességei, óriási zeneirodalom- és stílusismerete teszik a művek avatott tolmácsolójává. Értő előadásuknak köszönhetően hangzó valóságá válnak azok az intonációs fordulatok, szimbolikus utalások, amelyek gazdag rétegezettsége katarikus élménnyé avatja az általuk megszólaltatott műveket.

Fittler Katalin

Hänssler Classic – Karsay és Társa
CD 93.174

ALFRED SCHNITTKE: IX. SZIMFÓNIA

Drezdai Filharmonikusok

Karmester: D. R. Davies ●●●●○

Sokan emlékszünk még a Szovjetunió felbomlása utáni évek hatalmas zenei „boomjára”, amikor a nyugati zenei intézmények egymással versenyezve igyekeztek magukhoz csábítani a vasfüggöny mögül előbukkanó, az akkori nyugati kortárs zenei trendektől sokféle módon elütő, többnyire már terjedelmes és kialakult életművel rendelkező alkotókat. A Szovjetunió Volgai Német Köztársaságában született, zsidó származású Alfred Schnittke akkoriban már egy évtizede nyugaton élt ugyan, a közönség nagy része azonban az ő munkásságát is Arvo Pärt, Giya Kancheli, Szofija Gubajdulina, Valentin Szilvesztrov „felfedezésével” egy időben ismerte meg igazán – többek között éppen a müncheni ECM kiadónak köszönhetően.

Schnittke életműve hatalmas; alig remélhető, hogy valaha is összkiadás készülhet belőle, pedig az elmúlt évszázad második felének legjelentősebb, megkerülhetetlen teljesítményei közé tartozik, s tökéletesen alátámasztja korunk vezető művészettörténészének, Hans Beltingnek azt a meglátását, hogy a XX. századi európai művészetnek – művészetén kívüli okokból – két különböző története van: egy nyugati és egy keleti. Bár Schnittke tizenegy éve nem él, a jelen felvétel is azt bizonyítja, hogy a zenekultúra szereplői továbbra is kitartanak ama „másik” zenetörténet felfedezése mellett, s hogy e „politisztikus” és mégis nagyon szubjektív zene nem vált „tegnapi újsággá”.

A kilencedik szimfónia Schnittke életének utolsó esztendejében készült, egy már félig megbénult ember remegő bal kezének erőfeszítései nyomán. A kilencedik nem mindig szoktak elkészülni – itt is így történt. A vázlatokat, hiányos hangszelvényeket a húsz évvel fiatalabb Raskatov fejezte be.

Veres Bálint

ECM Records – MusiCDome
ECM New Series 2025

KLASSZIKUS CD-AJÁNLAT A HAYDN ÉVBEN

HAYDN: ARMIDA
Cecilia Bartoli, Patricia Petibon, Christoph Prégardien
Concentus musicus Wien
NIKOLAUS HARNONCOURT
2 CD 25646346-2

HAYDN – LONDONI SZIMFÓNIAK
Royal Concertgebouw Orchestra
NIKOLAUS HARNONCOURT
5 CD 256469612-2

HAYDN – MISÉK
Stabat Mater
Paukenmesse, Harmoniemesse, Schöpfungsmesse
Arnold Schoenberg Kórus
Concentus musicus Wien
NIKOLAUS HARNONCOURT
6 CD 256469612-0

HAYDN – ÖSSZES ZONGORA SZONÁTA
RUDOLF BUCHBINDER
10 CD 256469620-6

HAYDN – SZONÁTÁK
SCHIFF ANDRÁS
CD 256460807-2

WARNER CLASSICS
HUNGARY

www.warnerclassicsandjazz.com

JEAN-BAPTISTE BARRIÈRE: HAT SZONÁTA
Jonas Iten – cselló
Concert Spirituel ●●●●○

Néhány éve még lelkesen csodálkoztunk, ma szemünk sem rebben az SACD-felvételek hallatán: a kiadók hozzászoktattak minket a „többdimenziós” hangélményhez. A Deutsche Harmonia Mundi Jean-Baptiste Barrière barokk csellószonátáinak felvételével gazdagítja az új technikával lemezre vett művek sorát. A negyvenestendősen, 1747-ben elhunyt Barrière hat szonátakötetet hagyott az utókorra. Komponált kisméretű pardsessus de viole-ra, valamint csembalóra, ám négy szonátakötetének főszereplője furcsa módon nem a francia területen népszerű gamba, hanem az Itáliában dívott cselló. Az életmű szokatlan összetételére a XIX. századi zenetörténet-író, François-Joseph Fétis tudósítása ad magyarázatot. Eszerint Barrière járt Itáliában, ott komoly csellótanulmányokat folytatott, hogy a hangszeret később ő maga népszerűsítése hazájában. A párizsi kritika dicsérte érzékeny, ugyanakkor virtuóz művészetét, amelynek bemutatására a Concert Spirituelek adtak lehetőséget. Elismerésük jeleként a legfelsőbb zenei körök is befogadták az egyszerű származású komponistát: 1730-ban az Académie Royale, 1731-ben az Opera zenekarának tagja lett. A felvételen játszó csellóművész, a svájci Jonas Iten Barrière nyomdokaiba lép: a virtuóz, kísérletező hajlamú fiatalnak is ígéretes nemzetközi szólókarriert jósoltak tavalyi sikeres CD-debütálása után. A Bach- és Barrière-műveket tartalmazó korábbi felvételt, valamint a mostani, hat szonátából álló válogatást ugyanaz az igényesség jellemzi. A szakavatott kísérőapparátus mellett apró nünaszok garantálják az autentikus előadást: ilyen a bélhúros gambákon megszólaló basso continuo is, amely homogén, puha hangzásával kiemeli a szóló csellóhang belső feszültséggel teli, érzékeny játékát.

Gilányi Gabriella

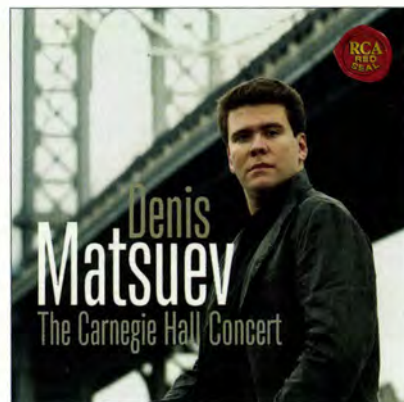
Deutsche Harmonia Mundi – Sony
88697383132

CHOPIN: MAZURKÁK
Szilasi Alex – zongora ●●●●○

Szilasi Alex és a Hungaroton Chopin-összkiadás elindult, a friss kötet a szerző kvázi „saját műfaját”, a mazurkát veszi sorra, dupla CD-n. Pontosabban, a számmal felruházott mazurkák kerültek a lemezre, tizenhárom opus negyvenkilenc karakterdarabja (opp. 6–68), a fennmaradó mintegy tucatra később kerül sor. Mivel Szilasi a Chopin-évre faksimile-kottakiadást is készít, vélhetően annak alapján, a zeneszerző bejegyzéseit rekonstruálva, a százötven évnél fiatalabb praxis sallangjait maga mögött hagyva ült a Pleyelhez – mert nem a „szokásos” Steinwayt használja (lásd a vele készült interjút a Gramofon előző számában). Először a francia műemlékzongora szárazabb akusztikájával kell megbékélnünk, feltéve a kérdést: ha a rokokószenes művész elismert hangszer-történész is, miért éri be e testetlenebb régi, de Chopinhez képest mégis fiatal zongora hangjával? Később a dilemma csitul, egy-egy kevésbé áthidaló iv vagy az éneklő jobb kéz magas fekvésében, pár cimbalomszerű trilla kapcsán bukkan csak elő. Szilasi játéka – és ez volna a lényeg – élményszerű. Reprizei nem akarnak meg egyezni, legfeljebb hasonlítani, mint ahogy előadása sem a tökéletességet hallik megcélozni, hanem inkább a félszáz mazurka kézben tartásából a dedikált benyomásokat felmutatni. Úgysem lehet mindet sem egyformán tudni, sem szeretni. Ekkora, szinte egy ülésben felvett sorozatnál a jellegek eltalálása többet ad a hangok vagy súlyok mindegyikének telibe találásánál. A mazurka egzotikus műfaja vonzza az elégiát, bár csaknem annyit köztük a dúr, mint a moll. Nekünk viszont derűre van okunk, mert nem zenetudósi steril szobában járunk, hanem koncertélményt kapunk egy urtexttel is alátámasztott hangzó összkiadás-kötettel. S ez már-már több, mi adható. Ókuvács Szilveszter

Hungaroton Classic
HCD 32467-70

DENIS MATSUEV:
THE CARNEGIE HALL CONCERT ★★★★★

Leszámítva a New York Times kritikájából címként kiragadott hatásvadász mondatot („a végén az ember még azon sem csodálkozna, ha füstlőnének az ujjai”), méltó kísérőszöveggel jelent meg Denis Matsuev a Carnegie Hallban 2007. november 17-én tartott, első szólóestje. A zongoraművésztől első kézből tudjuk meg, hogy műsorát a felvétélkészítés figyelembe vételével állította össze. Olyan program kellett, ami méltó a szólólista-bemutakozáshoz, és ami általa lemezre még nem játszott műveket tartalmaz. Matsuev – maradjunk e nemzetközi írásmód mellett – régóta repertoárján tartott, de már többször újragondolt darabokat is bevett a műsorba. Így Schumann Gyermekek jeleneteit követően Liszt h-moll szonátáját és Prokofjev VII., B-dúr szonátáját adta elő – majd négy ráadást, amelyekből sajnos csak három fért a korongra...

Méltán került a kivételes koncertet megörökítő felvétel az RCA Red Seal sorozatba: az előadóművészi csúcsteljesítmények sorába tartozik. Matsuevet hallgatva eltűnnek a bírálat és értékelés szempontjai – marad az áhitat, amellyel egy jelentős művész nyilvánkozatását fogadjuk. Saját állítása szerint jobban szereti a koncert-léggört, mint a stúdiók világát – s ez annál is inkább megérthető, mert hallhatóan szinte alig van szüksége bármiféle korrekciós utómunkálatokra. Letisztult-végiggondolt koncepció, olyan biztos kivitelezésben, amelynek hallatán a romantikus virtuózok jutnak eszünkbe. Azok, akik nem szellőztették meg műhelytáikaikat, nem kérkedtek a teljesítmény eléréséhez szükséges munka mennyiségével, hanem – miután elkészült az épület – lebontották az állványokat. Matsuev a miniatűr formáktól a monumentális kompozíciókig valamennyi léptéket uralja, fenomenálisan.

Fittler Katalin

RCA Red Seal – Sony
8697291462

BARTÓK: GYERMEK- ÉS NŐIKAROK

(Bartók Új Sorozat vol. 23)

Cantemus Gyermekkar, Pro Musica Leánykar; Vezényel: Szabó Dénes ★★★★★

Nagy lelkesedéssel vártam a lemezt, mely nem csupán egy fantasztikus, Bartók egész életművét átfogó, azt a legjobb előadókkal megőrkítő sorozat része. Talán még annál is több. Mivel Bartók semmit nem bízott a véletlenre, és végletes precizitással rögzítette a művek megszólaltatására vonatkozó utasításait, jelzéseit, rendkívül nehéz feladat elé állította az előadókat. Úgy érzem, Szabó Dénes és csapata jól vette az akadályokat, remek produkció született.

Mindkét kórus gyönyörű hangképzéssel, éteri hangon, kifejezően énekel, bár a gyerekkar hangszíne túlságosan „felntötte”. Talán némelyik tempójelzésnél kicsit lassabb a metrum az előírtnál, de ez nem zavaró. Ami fontosabb: a karnagy tartja magát ahhoz a hagyományhoz, ahogy e műveket Magyarországon énekelni „szokás”. Ez azért lényeges, mert egy ilyen örökségnek szánt sorozatnál „kötelező” ezt a látásmódot előtérbe helyezni. Emiatt szerepelnek a művek a korongon abban a sorrendben, ahogyan a szerző meghatározta.

Bartók a szívét találja minden egyes műben. A népi szövegek, melyeket a szerző hihetetlen tisztelettel és alázattal kezel, már önmagukban remekművek. Témái leggyakrabban a szerelmi csalódottság, az elhagyatottság vagy a magány fogalmakörét járják körül. Kivételt képeznek ez alól a gyerekek számára írott, játékos szövegek. Mind a huszonhét miniatűr gyönyörű metaforikus képeket tartalmaz, mely érzelmi világról tanúskodik, és belátást enged a visszafogott és távolságtartó Bartók lelkének mélységeibe is. Olyan őszinteség tárul elénk, ami a mester népi kultúrához ragaszkodó gyökereiből nő ki, és zeneszerzői érzékenységében bont virágot.

Kozma Gábor

Hungaroton Classic
HSACD 32523

ARVO PÄRT: IN PRINCIPIO

Észt Nemzeti Szimfonikus Zenekar
Észt Filharmónia Kórusa

Vezényel: Tõnu Kaljuste ●●●●○

Érdekes! Arvo Pärt az a fajta zeneszerző, akinek egész életműve, életrajza, érdeklődése egyelőre bontakozik ki a már kiforrott zeneszerzői lényében. De ki is ő valójában? Az az észt zeneszerző, aki foglalkozott már szerializmussal, minimalizmussal, filmzene-írással és számtalan egyébvel. Ebből napjainkra olyan átható szövet keletkezett, melynek magját éppen nem egy zenei irányvonal, hanem a vallás határozta meg. És a bibliai szövegek használata minden mást is meghatároz.

Szükségszerű jelenség a pátosz, bár a szerző nem veti meg a drámai megoldásokat sem. Kedveli a vegyeskar és zenekar háziasításából születő lehetőségeket, melyben a kórus a szövegért, a zenekar pedig az energiáért, feszültségkeltésért felelős. Ez remekül érvényesül a felvételen: izgalmas szövevényt alkot a kontrasztokkal tarkított hangzásjáték. A vonós és ütős hangszercsoportok gyakran állnak szemben egymással. A szerző zseniálisan keveri ki azokat a színeket – nem csak hangszíneket –, melyeket bizonyos érzelmi kifejezések érdekében használ. A mitikus hangulatú színpaltok, a fény és árnyék játéka emlékeztető hatások egymás után bújnak elő a hangkavalkádból. Ez a kontraszt-megoldás az előadás legdominánsabb kifejezőeszköze is. A zenei hangulat izgalmas, de egy idő után kissé egysíkú. Ha viszont a hallgató szereti e hangulatokat, akkor nem fogja megenni. A mitikus hatás érdekében a hangzásvilág visszhangos, és ez az apró részletek rovására megy, néhol értelmezhetetlenné válik. Nem véletlen viszont, hogy az Észt Nemzeti Szimfonikus Zenekar és a Filharmónia Kórus előadásában hallhatjuk a műveket. Ahogy Kodályt és Bartókot a magyarok játsszák a legjobban, úgy Arvo Pärt időtlennek tűnő muzsikáját az észtek. Kozma Gábor

ECM Records – MusiCDome
ECM New Series 2050

RESPIGHI, LAJTHA: KÓRUSMŰVEK

Debreceni Kodály Kórus

Vezényel: Erdei Péter és Ella István ●●●●○

Ha a mindkét szerzőben jelenlévő archaizáló hajlamon túl sok köze nincs is egymáshoz Ottorino Respighi és Lajtha László művészetének, az alig-alig hallható darabok és a Debreceni Kodály Kórus presztízse okán szép és lényeges albumot vehetünk kézbe. A da Todi-szövegre szerzett Lauda per la natività del Signore afféle karácsonyi kantáta, s az olasz komponista legpuhább tónusát hordozza. Erdei Péter, a kórus korábbi karnagya hagy időt együttesének és a kamaracsapatnak is a 2004-es bejátszáson, hogy e pasztorális idill szépségeit ki-ki felmutassa, s olyan kifinomult szövetbe simuljon a Szűzanya szőlója, amelyben fagott lágyít kürt helyett, s amely egy hasonlóan érzékeny kortárs, bizonyos Claude Debussy elfeledett La démoiselle élue kantátáját idézi fel. Tavalyi Fideliojának fényében még nagyobbat kell lengetni a kalapon: Szabóki Tünde karcsú angyalhangot is képes használni! A pástorszólamú Timothy Bentch gondos frazeálása, a nemes tenorszín ennek az emi-nens művésznek a fájó hiányára is rámutat, hisz azóta távozott Magyarországról. A legjobb értelemben vett operai rezonanciákhoz nem idomulhat Lax Éva kultúrál, de historikus non vibratóval vezetett könnyű altja – e tévedéstől eltekintve mintaszereű előadás előzi meg a Lajtha-karblokkot.

Az újra felfedezett Lajtha e kompozíciói magukban állók. Helyenként terjedelmes Áprily-megzenésítései mintha középkorias romokon teremtenének impresszionista pasztell-álmot: a kor magyar kórusirodalmához képest valóban más nyelvet használ. A hallhatóan jó állapotú, homogén Kodály Kórust napjainkban irányító Ella István erőteljes, a dinamika felső határáig eljutó expresszivitással orgonál énekesein. Ókovács Szilveszter

Hungaroton Classic
HCD 32335

PALESTRINA: MISÉK ÉS MOTETTÁK
 Cambridge-i King's College kórusa
 Vezényel: Philip Ledger ●●●○○

Milyen találóan írta nemrég egyik kritikusunk: barokk oratóriumokénál jobban semmilyen előadói praxis nem avult el. Noha itt korábbi, XVI. századi a cappella zenék hetvenes évekből készült felvételeiről van szó, a megállapítást érvényesnek érzem. A tizenhat énekes fiú mellett a tizennégy férfi hangképzése ma már aligha nevezhető stílusosnak. Philip Ledger hajlamos a misztifikációra, a zene romantikus értelmezésére. Mivel a négy misét – köztük a II. Marcell pápa tiszteletére írottat – és a négy motettát a cambridge-i King's College kápolnájában rögzítették, Palestrina mívesen egymásba komponált hangjainak összessége sokszor csak gomolygás formájában appericipálható. Mindezek ellenére – talán a lángoló gótika eme csodálatos építményének is köszönhetően – olyan érzése van a hallgatónak, hogy ő is az akusztikus tér része. VT

EMI Classics
 2 17655 2 0

DU FAY: MILLE BONJOURS!
 Diabolus in Musica
 Karmester: Antoine Guerber ●●●○○

A francia reneszánsz festő, Jean Fouquet miniatúrájával díszített csomagolás máris csábítja a hallgatót. A borító belsejében újabb meglepetések – elrejtett festményrészletek, burjánzó természetjelenettel körbefont kézirat-reprodukció és egy reneszánsz vadkacsa. Emellett a Diabolus in Musica és Antoine Guerber új albumát találjuk, rajta a különleges billentyűs clavictheriumon elhangzó chanssonal és a szerző tizennyolc világi dalával. Du Fay nyolcvan dalt (chansont) komponált húszas éveiben és az utolsó, nyugalmas cambrai-i időszakban; a Diabolus in Musica együttes nem kronologikusan, hanem tematikusan válogatta ki a művek közül a szerelemről, ünnepről és bánatról szóló legképrázatosabb gyöngyszemeket. A készítő minden erejükkel nyomtatékosítja: egyoldalú lenne Du Fay munkásságát csak az egyházzenei termés alapján megítélni. QQ

Alpha – CD Bár
 alpha 116

VIVALDI: CSELLÓ-VERSENYEK
 Han-Na Chang – cselló
 Londoni Kamarazenekar ●●●○○

Hetegy csapásra: egy hosszú CD. Jeles előadások alapvetően a régi kamarazenei hagyomány talaján, lágy és harmonikus hangzással, kiegyensúlyozott arányokkal a szólók között, mindig hallható, de finom continuoval. Már az újabb stílus hatása, hogy a szólista kevésbé emelkedik ki a kísérőszólók közül, s olykor, bár nem túl erősen, a karmester (Christopher Warren-Green) érezhetően fantasztikumra is törekszik a kíséret egy-egy részletében. A hegedűk olykor vékonyan szólnak, egyébként jelesen szerepel az együttes. Kissé fedett a hangzás, mintha köd borítaná Vencét. Megkapó látvány. Chang testesen, szép zengéssel szólaltatja meg gondolkáját, de nem erőszakosan; úgy vonja magára a figyelmet, hogy az összkép harmonikus marad. Az előadások finoman manieristák. ZB

EMI Classics
 5099923479104

VIVALDI: A NÉGY ÉVSZAK
 Boston Baroque
 Karmester: Martin Pearlman ●●●○○

Úgy tűnik, nincs reménytelen vállalkozás vagy teljesen lerágott csont, gondoljunk A négy évszak rendületlen népszerűségére a historikus együttesek körében! Új, eredeti koncepcióval előállni továbbra is kihívás – ezúttal a Telarc és a Boston Baroque kíséreltezzék. Abból kiindulva, hogy korábban más értelmezések nem, vagy csak óvatosan mertek hozzányúlni a kottában található dallamhoz, a koncepció a lassú tételek hegedűszólójának ornamentait állítja az előadás fókuszába. A szólista, Christina Day Martinson hegedűjátéka vadonatúj ruhába öltözteti a szólót – ám ezzel csak többszöri meghallgatás után barátkoztunk meg. A továbbiakban két Geminiani-concerto grosso oldja feszengésünk, és erősíti benyomásunk: a felvétel igazi értéke a Boston Baroque finom árnyalatokkal játszó, érzékeny interpretációja. QQ

Telarc – Karsay és Társa
 Telarc CD-80698

BACH: VIVALDI-ÁTIRATOK
 Olivier Baumont – csembaló ●●●○○

Bach ritkán játszott Vivaldi-átiratait, hat concerto és az Olasz koncert hallható a lemezen. Nagyon szép az 1735 körüli Silbermann-iskolához köthető csembaló 1995-ös párizsi kópiájának hangja. A kétmanuális hangszer kihasználásából eredő változatosság az előadás javára válik. A gyors részeket azonban kicsit idegesnek érzem. Nem tempó tekintetében – sosem az idő számít, hanem a megközelítés. Olivier Baumont interpretációi egyszerűen kidolgozottak, színvonalasak, elmélyültek, ugyanakkor nem érzem a mélységet. Ha én lettem volna a zenei rendező, azt tanácsoltam volna a negyvenes évei végén járó művészeknek: „Jó, rendben, de játszd újra, lazán, szabadon, jobban eltűlözve a zenei karaktereket!” Mert mindegyik mű igazán jó, becsületes előadásban szólal meg, de ennél nem többről nem beszélhetünk. ZB

Warner Classics & Jazz
 2564 69325-4

FRITZ BUSCH ÖSSZES DREZDAI FELVÉTELE

A kiadvány idén januárban, az archív felvételek kategóriában elnyerte a MIDEM Klasszikus Díjat. Olyan, mintha egy hatalmas képes lexikont lapozgatnánk a kiváló dirigens, Fritz Busch 1923 és 1932 közötti éveiről, amikor a drezdai Semperoper főzeneigazgatójaként működött. Három CD és egy kilencvenöt percnyi dokumentumfilm DVD-je lapul a tokban, és mindehhez százkilenc oldalas booklet. Oly üdítő úgy hallani ezeket a műveket – Mendelssohn Scherzóját a Szentivánéji álomból, A denevér, a Figaro, a Diótörő nyitányát, részleteket a Turandotból, A végzet hatalmából, a Tannhäuserből, az Egyiptomi Helénából és egy teljes Brahms-szimfóniát –, hogy nem tudjuk kiszámítani, milyen agogikai fordulatokat fogunk hallani! Ma nem így szokták, de nem mondanám, hogy Busch erőteljes olvasatai fölött eljárt az idő. VT

Profil – Karsay és Társa
 PH07032

**MENDELSSOHN:
VONÓSSZIMFÓ-
NIÁK**
Heidelbergi Szim-
fonikusok, Thomas
Fey ●●●●●

A kiadó üdvöskéje, a Harnoncourt-tanítvány Thomas Fey Haydn és Beethoven összes szimfóniáját lemeze veszi, és ugyanezt teszi a tizenéves Mendelssohn a bécsi klasszika hagyományában gyökeres, zsenialitásról tanúszkodó vonósszimfóniáival, valamint nagyzenekari szimfóniáival. A sorozat harmadik lemezén öt mű hallható a Fey alapította historikus együttes előadásában. Gyanútlanul betéve a lemeztájszóba, ne csodálkozzunk, ha megjedünk az I. szimfónia kezdő taktusait hallva. Olyan lendülettel, hévvel, intenzitással – és perfekcióval – játszik az együttes, hogy kénytelen vagyok szégyenkezve visszavonni szavaimat: a negyvennyolc éves Fey nem üdvöske, és nem tanítványa senkinek. Sisteregnek, már-már füstölögnek a húrok – az eddig ártatlan gyermeki kompozícióknak vélt művek nem oroszlánköröm-próbálgatások, hanem egy fenevad halálos marásai. VT

Hänssler Classic – Karsay és Társa
CD 98.536

**BRÜCKNER:
VII. SZIMFÓNIA**
Sinfonia Varsovia
Karmester:
Jerzy Semkow ●●●●○

Lengyel szimfónia, de nem Csajkovszkijé: Anton Bruckner VII. szimfóniája a wrocławai Mária Magdolna katedrálisból. Különös, de a darabhoz illő hangzás. Halk és hangos közt kicsi a különbség, mintha a templom felső, hátsó zugából hallgatnánk a zenét. Ám így a nagy gótikus mű csodálatos misztikus fátyolba burkolódva jelenik meg. Az első tétel nagy crescendója utáni szakaszban például szinte nincs is kontraszt, felelgetés. Legtöbbször a nagy csúcspontok sem hangosak. A Párizsban élő, nyolcvanegyedik évében járó Semkow ezúttal is nagyon jó karmesternek bizonyul, abszolút hitelesen ragadja meg a monumentális művet. Érti Bruckner nyelvét, szerkesztését, és ért a zenekar felkészítéséhez is. Megmutatja a műben rejlő hatalmas feszültséget, de sosem hangsúlyoz túl erősen. Mindezt az akusztika kiemeli. ZB

Dux – Karsay és Társa
DUX 0668

**MENDELSSOHN:
III., IV. SZIMFÓNIA**
Európai Kamarazene-
kar; Karmester:
Nikolaus Harnon-
court ●●●●○

Az első magyar nyelvű válogatás Harnoncourt írásából A beszédszerű zene címmel jelent meg. Méltán, hiszen épp a beszédszerűség az a tulajdonság, a hangszerek nyelvének megoldása az a sajátossága Harnoncourt zenélésmódjának, amelynek köszönhetően új megvilágításba kerültek korábban jól ismertnek vélt művek is. Ezúttal olyan interpretációban hallhatjuk a legismertebb Mendelssohn-szimfóniákat, aminek hatását így tudom leírni: áramszünet miatt nem tekinthetjük meg a képeket, s ezt az élményt részletező-elemző leírásukkal pótolják. Ezek a partitúrák is hihetetlenül kidolgozottak, voltaképp minden a helyén van – csak épp a festőiség hiányzik. Így Mendelssohn poszt-klaszikusnak hat, megfosztva azokatól a sajátosságoktól, amelyek zenéjét felismerhetetlenül egyedivé teszik. FK

Warner Classics & Jazz
2564 69367-4

**LISZT:
ZONGORAMŰVEK**
Antal István –
zongora

A mai napig őrzöm Beethoven Esz-dúr zongoraversenyének és Hammerklavier-szonátájának Antal István-féle, bakelitlemezes felvételeit. Ezekből a nagyon is releváns, de sohasem hivalkodó interpretációkból kiművelt technikájú, régi vágású muzsikusi képe rajzolódik ki. Jelen Liszt-korong is csak ezt a benyomást erősíti a hallgatóban. Hernádi Lajos lemeze után most a magyar zongoraiskola panteonjának egy másik kiemelkedő alakjához kerülhetünk inspiráló közelségbe. Szívesen meghallgattam volna Antalt gyakorlás közben, mert úgy tűnik, a visszafogott, inkább pedagógiai megközelítéssel előadott – ám még így is reprezentatív – virtuóz passzázsok mögött jóval több rejlik, mint amennyit a mester a rapszodiákban és az etüdökben a stúdió magányában megörökített. WNC

Hungaroton Classic
HCD 32610

ECM RECORDS

Forgalmazza a MusiCDome Kft.
Cím: 1152 Budapest,
Rákosmező u. 6.
Telefon: 221-5260 Fax: 383-8396

GERSHWIN, IYES MŰVEI

**New York-i Filharmonikusok,
Bajor Rádió Zenekara**

**Karmester: Leonard Bernstein
Deutsche Grammophon –
Universal**

0734513

Az első televíziós operaközvetítés és próbafilm Fricsay nevéhez fűződik. Karajan zenekari felvételeket tévérendezett, Solti beengedte a kamerát (és Grane paripát) Wagner-ciklusának stúdiójába. A következő média-hiperérzékeny karmester Leonard Bernstein, aki e korongon amerikai műveket játszat. Két kiváló – londoni, müncheni – koncert részletei szólnak, s szól a karmester is. Előbb angolul, másnap németül kampányol Charles Ives mellett, s éneklő gégehurutos dohány-basszusán a hazafias dalokat, amelyeket Második szimfóniájába a szerző torzítva beemelt. Profi poentírozó, mindkét nap mentegetőzik: „Fischer-Dieskau bin ich nicht!” (A könnyed elemzések titka egy kősa snittben

lelepleződik: sugógépről olvas a maestro, de baj ez?)

Az viszont nem véletlen, hogy a koncerten ritkán hallható Második szimfóniát kotta nélkül dirigálja. Ő mutatta be – a közömbös biztosító-tulajdonos konyhai rádióján követte világpremierüket. Az atonalitással, klaszterekkel mindenkit megelőző Ives ehelyütt még Max Regerrel szellemi rokon, s megágyaz Benjamin Brittennek, vakteszten akár keverhetők is. Finom, még a mahlerihez képest is szépségcentrikus mű, rengeteg lassúdad archaizáló pillanattal, vonós állóképpel – és egyetlen, hírhedt tizenegy hangú akkorddal a zárótusnál. Bezzeg A megválaszolatlan kérdés! A fura felrakású műről Bernstein állítja, hogy inkább zenei, semmint metafizikus tudakozódás, amelynek során a kérdést már rég elfelejtjük, mikor felsejlik a végső „igen”.

A két Gershwin-slágerdarab (Egy amerikai Párizsban, Kék rapszódia) pompás abszolválása prózai ok miatt nézhetetlen: bizonyos kamaraszöveg képe késik, s így e változó metrumú, teleszinkópált textúrában a harsonakar, de Bernstein sokszor csodált keze is összevissza látszik kalimpálni – a Kék rapszódia cool stílusban előadott zongoraszóljára mindez fokozottan igaz. Sajnos.

Ókóvác Szilveszter

**MICHAEL NYMAN:
MAN ON WIRE**

Decca Classics – Universal

478 1126

Michael Nyman a kortárs művészetben azon kevesek közé tartozik, akikről már mindent elmondtak: neveztek zseninek, neveztek szélhámosnak, neveztek hideg szakembernek. Mindenesetre jó tudni, hogy a Greenaway-filmek zeneszerzőjeként

komolyzenei megasztárrá vált alkotó – alapkönyvet publikáló tudósként – előbb volt az új zene szakértője, mint tevékeny szereplője. Hatást vadászó tudós? Zenei narkotikumba menekülő intellektüel? Vagy épp az intellektualizmust maga mögött hagyó, újmódi „primitív”? Sikere valószínűleg azzal függ össze, hogy mindez együtt. Ez a kompilációlemez, amely James Marsh Philippe Petit-ről (az illegális torony-akrobatáról) készült filmjének soundtrackje, mindenesetre jó alkalom azoknak, akik talán most tűnődnének el először ezen a talányon, a rajongók számára azonban nem lesz több, mint újabb tárgygyűjtőszendélyük számára. VB

**TIHANYI LÁSZLÓ:
KÉPZELT UTAZÁSOK**

Intermoduláció Kamara-együttes

**Karmester: Tihanyi László
Hungaroton Classic**

HCD 32484

Közeli egy évtizeddel a legutóbbi után jelent meg a mai magyar középnevezdek egyik legjelentősebb alkotójának negyedik saját albuma. A lemez három kamarazenekari művében (A rakpartról hazaérve, Triton, Mahler csodakürtje) a már operakomponistaként is komoly érdemeket szerzett Tihanyi László saját együttesét, az Intermodulációt vezényli – kétség sem férhet tehát hozzá, hogy a darabok megszólaltatása mindenben a szerzői szándékot tükrözi. Annál fontosabbnak tartom kiemelni az ugyancsak három szólómű (Éjszakai klauzulák, A Neptun átvonulása, Attis) magával ragadó atmoszférájú előadásait, amelyek talán épp eszközeik redukáltsága miatt tanúskodnak mindennél inkább a háttérükben álló szerzői műhely kiforrottságáról, érettségéről, izgalmas bontakozásáról. VB

**ORBÁN GYÖRGY
ÉS TÓTH PÉTER MŰVEI**

Az ELTE együttese

**Karmester: Baross Gábor
Hungaroton Classic**

HCD 32571

Orbán mindenek felett – kis túlzással akár ezzel is jellemezhetnénk a mai magyar kortárs kóruszenét. Nem véletlen, hogy Orbán Györgyöt ilyen dicsfény övezi, hiszen sorra kerülnek tolla alól a jobbnál jobb kórusművek.

Egy újabb műremekkel, egy Magnificattal ajándékozott meg minket, melyet az ELTE Bartók Béla Kórusa és Egyetemi Koncertzenekara igényesen, jól kimunkáltan ad elő. Hihetően életre keltik azokat a színeket, melyeket a mester elképzelt, és igényesen, arányos hangzással szól együtt zenekar és kórus. Tóth Péter Hymnus de Magna Hungariae Regina című műve színfolt. Hangszerezésében és formailag is a hagyományos utat követi, de ez csak előnyére szolgál. A korongon két Kodály-mű is helyet kapott (az egyik a Kállai kettős), melyek nem szokványosan, cimbalomkísérettel hangzanak el. Szomorú tény, hogy a fáradhatatlan Baross Gábor karnagy utolsó felvétele ez. KG

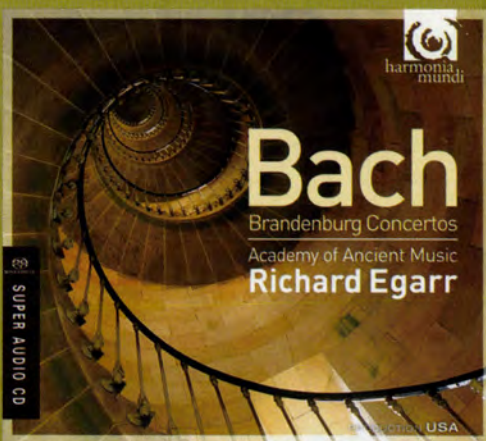
**MAGYAR HEGEDŰMŰVÉSZEK
A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN**

**Rózsavölgyi és Társa
RÉTCD 58-59**

A patinás kiadó olyan területet talált magának, ami egyedi profilt kölcsönöz lemezkiadói tevékenységének is. Az Együttesek operákból és a Liszt-tanítványok Liszt-műveket játszanak című albumok után ismét muzeális értékű felvételgyűjtemény jelent meg két lemezen, ezúttal is Bajnai Klára szerkesztésében és gondozásában, az eredeti felvételek adatait példás gondossággal feltüntetve – a legalább hozzátétőleges évszámokat viszont hiányolom. A száznegyven perc összidejű műsort Joachim kezdi Brahms egyik magyar táncával – felismerés: mivé lett Brahms zenéje? Majd következik Hubay Jenő, Flesch Károly, Geyer Stefí, Telmányi Emil, Arányi Jelly, Vecsey Ferenc, és meg sem állunk Zathureczkyig, Gertler Endréig, Kovács Dénesig. Kötelező „hallgatmány” mindazoknak, akik előadóművészzel akár elméletben, akár gyakorlatban foglalkoznak.

VT

harmonia mundi

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

„Megtanultam a szabályokat”

**Héja Domonkos operáról,
zenés színházi munkáról**

Az Óbudai Danubia Szimfonikus Zenekar zenei vezetése mellett Héja Domonkos 2005 ősze óta a Chemnitz-i Városi Színházban is dolgozik. Ebben az évadban egy jelentős beugrás is igazolta, amit itthon kevésszer bizonyított: van affinitása a zenés színházhoz.

◆ Albert Mária

Gramofon: Nehéz darabot kellett átvennie a váratlanul megbetegedett főzeneigazgatótól. Frank Beermann-tól: Hans Pfitzner *Die Rose vom Liebesgarten* című operáját vezényelte.

Héja Domonkos: Beugrással kerültem a színházhoz is, 2005 januárjában kértek föl egy koncertre, egy ifjúsági műsort is hozzászámítva kettő és fél lett belőle. A második után bejöttek hozzám a zenekari elöljárók és megkérdezték, nincs-e kedvem ideszerződni, mert éppen első karmestert keresnek. Udvariasan azt válaszoltam: persze, nagyon szívesen.

G.: E négy évadban megkapta azokat a feladatokat, amelyekre számított?

H. D.: Valójában nem tudtam, mire vállalkozom, ezért nem voltak konkrét várakozásaim. Diákként és később vendégként többször is megfordultam a budapesti Operaházban, de nem volt mélyebb ismeretem arról, hogy egy ház miként működik, melyek a bemutatóra való fölkelés elengedhetetlen részletei. Chemnitzben az első premierem a Csárdáskirálynő volt. Ha már tíz éves operai

múlttal a hátam mögött pályáztam volna az állásra, valószínűleg azt gondolom, hogy nem ez az a darab, amivel a legszívesebben nyitnék. Így azonban azt éreztem, ez teljesen nekem való, hiszen tudom, hogy az operettből hihetetlen sokat lehet tanulni. De nem láttam át, hogy a színházi munka milyen komoly jelenléttel jár, az első évben többet voltam itthon, mint Chemnitzben.

G.: Nem vették rossz néven?

H. D.: Bizonyosan nehezményezték, de nem mondták, mert az előadások nagyon jól sikerültek. Aztán jött egy intendánsváltás, és Bernhard Helmich nagyon szigorúan vette a dolgot. Németországban él az a szabály, hogy ha az ember ötven kilométeres körzeten kívülre utazik, akkor kötelező szabadságos papírt írni. Föl kell tüntetni, hová megy, meddig van ott, hol elérhető, mi a telefonszáma. Ezt nem tudtam, és az új intendánstól majdnem fegyelmit kaptam azért, mert papír nélkül hazautaztam. Megtanultam a szabályokat, és ma már ez a része is teljesen jól működik a kapcsolatnak. Az előző évad második felére eljutottam oda, hogy azt állíthattam, mindent átlátok. A nagy válsághelyzet Németországot sem kerülte el, sok zenekarban sztrájkoltak. Idén az első bemutatóm Johann Strauss Denevérje volt. Fél nyolckor kezdődött az előadás, bementem a színházba fél hétre. A zenészeket az épület előtt találtam, világító mellényben, amelynek a hátára rányomtatták: sztrájk, és röpcédulákat osztogattak. Kérdeztem, fiúk, hogy lesz ez most? Tudom, hogy Németországban több premier elmaradt, de itt beérték ezzel a rövid demonstrációval, illetve azzal, hogy kezdés előtt az

egyik előljáró a színpad széléről egy dörgedelmes beszédet intézett a közönséghez. Így negyedórával később kezdünk, ami itt egyébként elképzelhetetlen, nem ismerik a bűvös magyarországi hét perc ráatartást...

A második szezonomban volt az első olyan premier, amit én is nagyon akartam, a Carmen, ebben mindenért én voltam a felelős, kivéve persze a rendezést. A zenei interpretáció kitűnő kritikát kapott, amikor az előadás végén színpadra mentem, kiabáltak és tapsoltak. Amikor jött a díszlettervező és a rendező, búztak. Már vártam, hogy röpi a paradicsom... Ez egyébként tetszik, az azonnali reakció – volt pár előadás, ami nagy port kavart.

G.: *A chemnitzzi együttes hol áll a német ranglistán?*

H. D.: Nem vagyok tisztában a sorrenddel, nagyképű lennék, ha azt mondanám, hogy itt vagy ott van. Ha Magyarországra vetítenénk, úgy hiszem, mindegyik vidéki színházunknál erősebb, bizonyos szempontból akár a Magyar Állami Operaházzal is megmérkőzhetne. A műsorpolitikán lehetne javítani, mert nem minden előadás telt házas. Chemnitz volt NDK-s város, itt nem csak olyan kifinomult közönség ül be, mint Frankfurtban

vagy Münchenben. Azt hiszem, soknak számít két olyan kuriózum ebben a szezonban, mint Pfitzner darabja és Eötvös Péter új operája, a Szerelemről és más démonokról. De a főzeneigazgató mellett, hogy kiváló szervező, nagyon ambiciózus, és adott rá, hogy az Eötvös-darab németországi bemutatója Chemnitzben legyen. Erre az eseményre sokan figyeltek, az első két előadás telt házzal ment – a szerző legnagyobb meglepetésére.

G.: *Állandó társulatot tartanak fenn?*

H. D.: Részben. Én egyébként közalkalmazott vagyok, minden évben meghosszabbodik a szerződés, de bárhol kitéhetnek. Ezt okos dolognak tartom, inspirál.

G.: *Tanújelét adják annak, ha elégedettek, vagy ha nem?*

H. D.: Nem különösebben. A Die Rose vom Liebesgarten premierjén megint a zenei részt lehetett igazán ünnepelni, mindenki roppant kedves volt. Egyébként a portástól kezdve a technikusokon át az énekeseken keresztül a zenekarig mindenkivel igen jó a viszonyom. Az intendáns annyit javasolt, hogy „egy kicsit többször mutassam meg magam”. Mondtam, hogy jó, ezen ne múljon.

„Igyekszünk olyan csúcsok meghódítását nem célba venni, ahová már úgysem jutna oxigénpalack”

Die Rose vom Liebesgarten – Pfitzner különleges operáját Héja Domonkos vezényelte Chemnitzben

G.: Társadalmi eseményeken kell részt vennie?

H. D.: Attól függ, hogy mit nevezünk társadalmi eseményeknek. Havonta egyszer rendeznek a színház aulájában egy talk show-szerűséget – a címe *Kiptykálva* –, itt már szerepeltem. A színház egyik rendezője vezet a kellemes zenés beszélgetéseket, a vendégnek mindenféle emléktárgyat kell vinnie például a gyerekkorából. Bemutatják, hogy milyenek vagyunk a zenén túl – ezeken mindig igen sokan vannak. Nagy megmozdulás a szezon-

záró open air-koncert a ház előtti téren, amelyet a színház muzsikusaiból álló Robert Schumann Philharmonie-val adunk, erre négy-ötezer ember szokott eljönni. A legutóbbi kettőt én dirigáltam. Szilveszter napján kétszer, és újév estéjén Beethoven IX. szimfóniáját játsszák, itt ez a tradíció, ezeket is többször vezényeltem. Jelentős esemény az operabál, amit ugyancsak többször vezettem. Németország sem olyan nagy, mindenki mindenkiről tud. Én például úgy kerültem Lipcsébe, a Mitteldeutsche Rundfunkhoz, hogy a Rádió zenekarának egyik muzsikusa ismert egy ottani zenészt. Akartak egy Dohnányi-felvételt csinálni. Tudták, hogy a Warnernél megjelent a Danubia Dohnányi-lemeze, gondolták, kipróbálnak. 2007-ben Z-felvételt készítettünk Dohnányi első, d-moll szimfóniájából, és aztán 2008-ban koncertre is meghívtak a Gewandhausba. A színházban átvettem az Aida-előadásokat, néhány hét múlva ismét bemutatóm lesz, az

Anatevka (*Hegedűs a háztetőn*), májusban a Traviata premierjét vezényelem. A nyár végén elkezdem próbálni a Ruszalkát. Enyém a megtiszteltetés, hogy ősszel évadnyitóként bemutathatom Dvořák operáját – a repertoárom tehát erősen bővül.

G.: Mi az, amit még szívesen vezényelne?

H. D.: A Kisvárosi Lady Macbeth és a Pikk dáma a kedvenc operáim között vannak, Chemnitzben nagyon megszerettem Humperdinck Jancsi és Juliskáját. Örömmel vezényelnék olasz operákat, illetve nagy élményt jelentenek a kuriózumok.

G.: Idén tizenöt éves az Óbudai Danubia Szimfonikus Zenekar. Amikor megalapították, még az ifjúsági jelző is szerepelt a nevükben.

H. D.: Csoda, hogy megértük a kamaszkort. Nagyon boldogok vagyunk, mert megjelent a Warner Classics gondozásában a harmadik CD-nk, és tervezzük a következőt, de a részletekről még nincs mit mondanom, mert az ember vagy olyat vesz fel, amit még soha senki – az után pedig kutatni kell –, vagy valami olyat, amit már sokan felvettek. Akkor meg azért kell dolgozni, hogy valamitől különleges legyen.

G.: Mire alkalmas most a zenekar?

H. D.: Megfelelő körülmények között, megfelelő határidővel bármire. A másfél évtized hatalmas vívmánya, hogy az elmúlt öt-hat évben a zenekar eljutott oda: bármire képes. Terveink szerint a június 6-ai évadzáró zenakadémiai koncertünk körülményei és műsorszámai az évfordulóhoz illően ünnepiek lesznek. „Kicsik” és fiatalok vagyunk, ilyenkor az ember még változhat. Vagy, ha jót kezdett, azt folytathassa. Szerencsének fogom fel azt is, hogy mi már több válságot átértünk a saját kis mikrokozmoszunkban. Sokat tanultunk belőle. Mi is panaszkozhatnánk, mert persze, több pénz jobb lenne. De fantasztikus erénye a zenekarnak, hogy mindig az az első: csináljuk meg azt, amit meg kell csinálni! Utána lehet beszélgetni minden másról. De, amit tervbe vettünk egy évadra, azt – a nadrágszíjat meghúzva, néha a fogunkat szívva – teljesítjük. Igyekszünk olyan csúcok meghódítását nem célba venni, ahová már úgysem jutna oxigénpalack.

G.: Gondolja, hogy az előadóművészeti törvény segít a zenekaron?

H. D.: Azt hiszem, igen. Ez mindenféleképpen megnyit egy olyan lehetőséget, amivel élnünk kell. És mellettünk áll az Óbudai Önkormányzat, amely tényleg azon van, hogy a saját szerény lehetőségeihez mérten segítsen. ■

(Az együttes új felvételéről az 55. oldalon olvasható kritika)

Az Óbudai Danubia Zenekar hivatalos honlapja:
www.danubiazenekar.hu

Májusünnep

{Mayfest at the Opera House}

2009. ÁPRILIS 29. – MÁJUS 10.

ÁPRILIS 29. CECILIA BARTOLI KONCERTJE **30.** Händel ▶ XERXES – premier
MÁJUS 2. Verdi ▶ TRAVIATA **3.** Puccini ▶ TURANDOT **4.** Verdi ▶ TRAVIATA
5. Puccini ▶ TURANDOT **6.** Händel ▶ XERXES **7.** Puccini ▶ TOSCA
8. Verdi ▶ RIGOLETTO **9.** Puccini ▶ TOSCA **10.** Verdi ▶ RIGOLETTO

A Xerxestől A szicíliai vecsernyéig

Egy világhírű mezzo, egy hősszerelmes perzsa és a lázongó szicíliaiak – egyebek mellett ezeket kínálja az évad hátralévő részében a Magyar Állami Operaház.

➤ V. Nagy Viktória

Éppen csak „kilábalunk” a Budapesti Tavaszi Fesztiválból, máris egy újabb, debütáló programsorozattal találjuk szembe magunkat, mégpedig a Magyar Állami Operaházban szervezett Májusünnepel, ami már április végén elkezdődik. A májusi operafesztivál ötlete Fischer Ádám főzeneigazgatót dicséri, az ő elképzeléseit tükrözi. Úgy gondolta, mivel a tavasznak már megvan a maga rangos művészeti mustrája, júniustól pedig indulnak a különféle nyári programok, a május eleje ideális lehet, hogy az Operaház is beálljon a fesztiválszervezők sorába. A tizenegy napos sorozatnak már az indítása is sokat sejtet: április 29-én este ugyanis napjaink egyik első számú mezzója, **Cecilia Bartoli** Haydn- és Mozart-műveket énekel a dalszínház zenekarának kíséretében, Fischer Ádám vezényletével. (Cecilia Bartoli budapesti vendégszerepléséről lásd írásunkat a 44. oldalon.)

Nehéz megmondani, hogy pontosan hány éve húzódik **Händel Xerxes** című vígoperájának bemutatója, ám most nagyon úgy tűnik, hogy – a Májusünnepre időzítve –

végre valóra válhat Kovalik Balázs álma, akinek rendezésében április 30-án az Ybl-palota színpadára kerül a darab. Kovalik és a főzeneigazgató is egyaránt fontosnak tartja a barokk operák színrevitelét, azok beemelését a ház repertoárjába, a rendező pedig szinte minden nyilatkozatában kitér arra, hogy másfél évtizede nem volt ilyen jellegű premier a Magyar Állami Operaházban, miközben Nyugat-Európában már lecsengőben van az a hullám, amelynek köszönhetően Monteverdi, Händel és Rameau művei „hemzsegtek a repertoárokra”.

Händelnek a hősszerelmes perzsa királyról szóló utolsó operáinak egyikét 1738-ban mutatták be Londonban – ezzel és a Faramondo című művével nyitották meg a King's Theatre-beli operát. A darab megbukott: ötször játszották még el a bemutató után, és majd' kétszáz évet kellett várni, hogy újra felfedezzék. Händelt már e bukás előtt is több megpróbáltatás érte: 1737-ben agyvérzést kapott és fél oldalára megbénult. Noha betegségéből kikúrálták, a Xerxes (vagy Serse) és az azt követő néhány

Meláth Andrea Xerxes sisakjával – a Májusünnepen ő énekel a Händel-opera címszerepét

kísérlet kudarca, a kedvezőtlen fogadatok miatt a szerző fokozatosan elfordult az opera műfajától. Az eredetileg castrato címszerepet Budapesten Meláth Andrea énekli, a további szerepekben pedig Bárány Péter, Wiedemann Bernadett, Fodor Gabriella, Fodor Beatrix, Kálmán Péter és Fried Péter hallható, Fischer Ádám irányításával. De a Májusünnep programjában a Xerxes mellett a Traviata, a Turandot, a Tosca és a Rigoletto is szerepel, olyan nemzetközileg elismert művészek közreműködésével, mint Elena Mosuc, Renato Bruson vagy az olasz karmester, Pier Giorgio Morandi.

Az évad utolsó premierjét május 31-re időzítette a dalszínház. Verdi valós eseményeken – a szicíliaiak franciák elleni 1282-es felkelésén – alapuló, 1855-ben született nagyoperáját, A szicíliai vecsernyét eredetileg a világ jelentős rendezői között számon tartott, román Andrei Serban állította volna színpadra, de végül úgy alakult, hogy a német Matthias von Stegmannra vár a feladat, hogy a Pesten először 1856-ban, a Nemzeti Színházban bemutatott darabot megrendezze. A főbb szerepekben Kálmándi Mihály, Fekete Attila és Sümegi Eszter lép színpadra, a zenekart Kovács János vezényli.

A szicíliai vecsernye librettóját Eugène Scribe és Charles Duveyrier írta, és a párizsi Operában mutatták be 1855-ben. A mű az olasz mester azon kompozícióinak egyike, amelyben számos engedményre kényszerült a francia nagyoperához szokott párizsi közönség kedvéért. Mivel a francia fővárosban ekkor tartották a világkiállítást, ez Verdi operája iránt is biztosított némi érdeklődést, ám később elhalványult a sikere. „A szicíliai vecsernye a júniusi premieren egészében véve jó fogadtatásban részesült, és egészen tisztességes számú előadást ért meg, többet, mint amennyi a szerződésben állt. De sosem került be azoknak a nagyoperáknak a bűvös körébe, amelyeket évről évre megismételtek” – írja róla Julian Budden brit zenetörténész az Európa Kiadó gondozásában 2007-ben magyarul is megjelent Verdi-monográfiájában. És tulajdonképpen nincs ez másképp ma sem, hiszen a nyitányt leszámítva – ami kedvelt műsorszám a koncertterekben – A szicíliai vecsernye nem szerepel túl gyakran a dalszínházak műsorán. E mellőzöttséget Budden azzal magyarázza, hogy „mivel új, kifinomult technikákkal kell megbirkózni, ebben a törekvésben olykor elnémul a zeneszerző művészi hangja, s a mesteremberi igyekezetnek néha a spontaneitás vallja kárát.” Majd így folytatja: „Pedig a darabnak olyan erényei is vannak, amelyek máshol nem találhatók az életműben. Berlioz nem tévedett nagyot, amikor az erőt érezte benne, amely szenvedélyes, de lassan bontakozik ki, s amely »a műre a nagyság, a fejedelmi fenség bélyegét pecsételi, sokkal nyilvánvalóbban, mint a komponista korábbi alkotásaiban.«” ■

A Magyar Állami Operaház hivatalos honlapja:
www.opera.hu

Foto: Mészey Béla / Operaház

Renato Brusont a Májusünnep Traviata-előadásában láthatjuk viszont

Natalie Dessay és a titokzatos Mélisande

Valóban feltett szándéka, hogy a jövőben elhagyja a legmagasabb hangokat. Natalie Dessay elhatározása végleges: nem énekel többé magas F-et. A Theater an der Wien matinéelőadásán vezette be Debussy ritkán hallható műve, a Pelléas és Mélisande premierjét, és jelentős sajtókampányt is indított a bemutató előtt, így a francia szopránnak bőven nyílt alkalma beszélni a jövőről.

➤ Szászi Júlia / Bécs

Elbúcsúzik A varázsfuvola Éj királynőjétől, a júliusi Traviata Santa Fében azonban nincs veszélyben, el tudja képzelni, hogy ő is kiénekelje az első felvonás áriájának végén azt a magas E-sz-t, amit más szopránok szoktak. Ám ez a legmagasabb, efölé nem megy. Változott az orgánuma – teszi hozzá, és elosztatja rögtön a félreértést: szó sincs arról, hogy kihagyná a zeneszerző által megírt hangokat, csak éppen majd másként alakítja a repertoárját. Egyébként nem tartja elfogadhatónak, hogy némelyek operarajongása csakis a magas hangokra, az énekesek virtuozitására korlátozódik. És azt sem kedveli, ha az énekes ezeket a kétségkívül dekoratív elemeket öncélnak tekinti.

Számára a műfaj – nem hiába kezdte a pályáját színesnőként és táncosként – ennél sokkal többet nyújt. Ő, különösen, ha partnerei is kellő motivációval rendelkeznek,

csupán része az egésznek, legalábbis így tekinti magát. A hang kétségkívül eszköze a megvalósításnak, de nem minden – és hogy ez mennyire így van, azt az is jelzi, hogy Debussynek a Pelléas és Mélisande esetében a nagy érzelmek és szenvedélyek kifejezésére egyáltalán nem volt szüksége nagyon magas hangokra. Más a véleménye, mint az operakalauzoknak: Mélisande nem kimondottan szoprán, és nem is kizárólag mezzo szólam, bár énekelte Frederica von Stade, és játssza Angelika Kirchschrager is.

Dessay lételeme a színpad, a szerepjátszás. Bár rajongói számára különösen vonzó a törekeny francia énekesnőből áradó temperamentum, ő maga kritikus e tekintetben. Kevesebb külső megnyilvánulást jobbnak tartana. Szeretne inkább befelé fordulni, vagyis az a vágya, hogy a színpadi játékát kizárólag a lényegre szorítsa. Csak éppen nem tudja, képes-e erre – mondja, és hozzáteszi: ilyesmire a legalkalmasabb a koncertpódium. De számára ez ritkán jön szóba, szüksége van a partnerekre.

Már csak ez utóbbiak miatt is áradozik a Pelléas és Mélisande bécsi előadásáról. Roland Geyer, a Theater an der Wien intendánsa álom-szereposztást kínált. Laurent Naouri – Dessay férje – Goloként, és Stéphane Degout Pelléas szerepében – vele együtt tehát három francia lép fel. Ez az igazi biztosíték Debussy megértésére, és ők hárman magukkal ragadhatják a többieket is. Dessay úgy érzi, hogy ennek az operának a megértése gond lehet a nem franciáknak. Ő is sokat törte a fejét azon, vajon ki ez a Mélisande? Honnan jött? Mit élt át előzőleg? Mi ez a titokzatoság körülötte? Nem lelt egyértelmű választ, és azt találta ki, hogy Mélisande álomkép, valójában csupán a férfiak fantáziájában létezik. Mindenesetre egyedülálló figura a műfaj történetében, mint ahogy az egész opera is az. Más szerepeiben aktív asszonyokat személyesít meg: Mélisande nem hasonlít egyikhez sem, a párbeszédesele- netekben szinte soha nem a partnerre reagál. Ezt akarta eljátszani Dessay – most először színházban, mert eddig ezt a szerepet csak egyszer, Glasgow-ban énekelte egy koncert-előadásán. Mindehhez óriási segítséget kapott a rendezőtől: Laurent Pellyt afféle fivérként emlegeti. Nem először és nem utoljára dolgoznak együtt: Az ezred lánya Bécsben, New Yorkban és Londonban oly sikeres előadásának is ő a rendezője.

Dessay életében jelentős változást hoz a jövő év: Párizsban prózai darabban mutatkozik be. Thomas Bernhard A tudatlan és az örült című művében alakítja azt az énekesnőt, akinek egyetlen szerepe az Éj királynője, azzal azon-

Natalie Dessay és Stéphane Degout

ban az egész világot bejárja. Azt még nem tudja, vajon angol, illetve német nyelvű előadásokra is vállalkozik-e majd. Ma már rendben az önbizalma – sokat kellett rajta dolgoznia, mégis úgy véli, az idő múlása segített a legtöbbit. Végül is húsz esztendeje van a pályán. Túl van azon

PÁLYAKÉP

Natalie Dessay (hangsúlyozza: „h” nélkül, Natalie Wood amerikai színésznő iránti tiszteletből) Lyonban született, Bordeauxban nőtt föl. Párhuzamosan folytatott tánc és zenei tanulmányokat. Húszéves korában a toulouse-i Théâtre du Capitoul kórusának tagja lett, Bordeaux-ba már szólistaként tért vissza. 1992-ben a Roman Polanski rendezte Hoffman meséiben Olympia szerepében debütált a párizsi Bastille Operában. A következő évben indult el több kontinenst érintő nemzetközi karrierje, 1994-ben dolgozott először William Christie-vel. A varázsfuvola Éj királynójét játszotta. 1999-ben a Garnier Operában is Christie vezényletével lépett színre Händel Alcínájában, Renée Fleminggel és Susan Grahammel felváltva. Belcanto szerepek – Amína (Az alvajáró), Lammermoori Lucia és francia romantikusok (Massenet Manon, Thomas Hamletjének Ophéliája) –, valamint Richard Strauss Zerbinettája. Amintája vagy Sophie-ja egyaránt megtalálhatók változatos repertoárján.

a megrázkódtatáson is, amelyet 2001-ben a betegsége miatt elszenvedett: két súlyos és nem veszélytelen műtéttel polipokat távolítottak el a hangszálairól. Keserves volt a háromnegyed éves szünet, a bizonytalanság. És nagy megkönnyebbülés a diadalmas visszatérés a színpadra. Bécshez különös kapcsolat fűzi: mint mondja, hálás Ioan Holendernek, amiért oly sok lehetőséget adott az Operaházban. Más kérdés, hogy a kilencvenes évek közepén rájött, mennyire nem neki való a repertoárszínház. Háttér fordított Bécsnek, de Holenderrel azóta is jó a kapcsolata, a 2010-ben távozó igazgató búcsúztatására, Az alvajáró három előadására vissza is tér a Wiener Staatsoperbe. Számátlan terv foglalkoztatja. Mindenképpen szeretne ismét többet foglalkozni a barokk muzsikával. E szándékot jelzi legújabb CD-je, amelyen Emmanuelle Haïm – öt nővéreként aposztrofálja – vezényletével Bach-kantátákat énekel. (Kritikánk az 58. oldalon.) Operai szerepálma Susanne a Figaro házasságában, de tudja, hogy ez a vágya már aligha teljesülhet. Egyelőre örül a következő évad párizsi produkciójának, amelyben összeáll a csapat: Laurent Pelly rendezésében, Emmanuelle Haïm vezényletével Händel Giulio Cesare című operájában lép fel. ■

Natalie Dessay hivatalos honlapja:
www.natalie-dessay.com

Másodszor startol az operaverseny

Az Operaverseny és fesztivál a Mezzo Televízióval második, 2009-es sorozata változatlan szerkezetben, de néhány újdonsággal is várja az érdeklődőket – jelentette be Havas Ágnes, az Armel produkciós iroda vezetője.

→ Karcsay Ágnes

Három új operaház csatlakozott az Operaverseny és fesztivál a Mezzo Televízióval elnevezésű sorozathoz, a döntőnek azonban változatlanul Szeged városa, a Nemzeti Színház ad helyet 2009 novemberében, ahol két produkció zenekari kíséretét ismét a Pannon Filharmonikus Zenekar látja majd el. A debreceni Csokonai Színház, az ostravai Morva-Sziléziai Nemzeti Színház és a svájci Théâtre Bienne Soleure „újonc” a bevált partnerek, a gdański Opera Baltycka és a New York-i Dicapó Opera mellett. Változás, hogy az első forduló (március 31. és április 28. között) helyszínei nem feltétlenül a produkciós operaházak, hanem például Budapesten a Francia Intézet, Párizsban az Opéra Bastille, az északi versenyzők számára pedig a bergeni Den Nye Opera Norvégiában.

A debreceni Csokonai Színház David Alagna Egy halálra ítélt utolsó napja című darabját mutatja be, Nadine Duffaut rendezésében. Victor Hugo regénye egy halálra ítélt ember végső óráinak vívódásaiba enged bepillantást – ebből készült a librettó. A zeneszerző egyébként jó nevű

rendező is, a híres tenor, Roberto Alagna fivére. A gdański Opera Baltycka Richard Strauss Ariadne Naxosban című művét tűzi műsorra. A 2008-as versenyben az ő produkciójuk (Britten: Lukrécia meggyalázása) főszereplője, Janja Vuletic (képünkön) nyerte a legjobb énekesnő díját.

A Théâtre Bienne Soleur két egyfelvonásossal debütál a versenyben: Ravel A pásztoróra és Martinů Alexandre bis (Alexander kétszer) című vígoperáival, amelyeket Bagó Bertalan rendez. A Morva-Sziléziai Nemzeti Színház Marco Tutino operáját fogja játszani, az eredetileg Vita című mű a milánói Scala premierje után először Ostravában hangzik el a zeneigazgató, Oliver von Dohnányi vezényletével. A darabot Telihay Péter rendez. A New York-i Dicapó Opera egy elismert kortárs amerikai szerző, Elliott Carter tanítványának, Tobias Pickernek az Emmeline című alkotásával vesz részt a versenyben. A művet a Dicapó Operába szinte „hazajáró” Alföldi Róbert viszi színre. ■

További információ: www.operaverseny.hu

Tündérmese a nagyvárosi nyomorról

Dvořák Ruzsalkája a brüsszeli La Monnaie-ban

Brüsszel évszázados rivalizálása Párizssal az uniós központi intézmények odaköltözésével sem dőlt el, de a versengés jót tesz a Belga Királyság központjának, kulturális téren különösképpen. Operaelőadásai, amelyeket a La Monnaie-ban, flamandul De Muntban tartanak, 1998 óta híresek az egész kontinensen, sőt a tengeren túl is.

➔ Albert Mária / Brüsszel

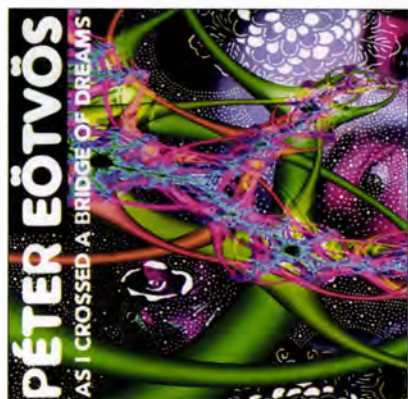
A legtöbb produkció együttműködésben készül(t): ebben az évadban Rossini Hamupipókéje például „ötös fogatban” a houstoni, a barcelonai, a genfi és a cardiffi operaházzal. Márciusban Ligeti Le Grand Macabre-ja a Gran Teatre del Liceuval, az English National Operával, a Teatro dell’Opera di Romával kooperációban kerül színpadra. Dvořák Ruzsalkájában – érthetően – egy közép-európai házzal közösködnek, a 2008. decemberi brüsszeli premiért egy évvel később, 2009 decemberében a grazi Operában újrazzák. Hogy Peter de Caluwe intendáns minden előadáson ott van-e, azt nem tudom biztosan, de

gyanítom, hogy igen, mert az előcsarnokban a jó házigazda szívéllyességével ráz kezét a szakmabeli vendéggel és a „mezei” operabaráttal. Caluwe intendáns jelenléte szól Fischer Ádámnak, a Ruzsalka dirigensének is. Fischer nemzetközi kapcsolatrendszerét Brüsszelben is kamatoztatják, elismerik, hogy a darab sikerében oroszlánrésze van. Nem nagyon kellett az eredeti nyelvű előadás mellett kardoskodnia, itt – éppen az együttműködések miatt – ez a gyakorlat. A brüsszeli publikumnak tehát egyszerre két dologgal kellett megbirkóznia: a nyelvi hangzás szokatlanságával és Stefan Herheim látomásának különöségével. Herheim teljesen kifordította a történetet, nyoma sincs mesebeli erdőnek, tópartnak, tornyos kastélynak. Ehelyett a nagyvárosi mocsár a darab színhelye. Balra egy metróállomás szemetes kijárata és egy bár, jobbra egy átlagos lakóház, amelynek földszintjén, a bolt kirakatában hol egy fél sertést és egyéb hentesárut, hol egy szexshop tárgyait látni. Ruzsalka sem a tiszta vízi tó tündére, hanem a metropolisz gyermeke, testvére a londoni Sohóban strichelő ukrán, lengyel, magyar örömlányoknak. Ježibaba, a boszorkány, ahogy a hajléktalanok, egy rozoga bevásárlókocsiban hurcolja élete kellékeit. A Vodnik, a vízi ember futtatója és védelmezője Ruzsalkának. Herheim a herceg és a szép sellő szerelmi románca helyett Ruzsalka és a Vodnik furcsa viszonyát helyezte az előadás középpontjába.

Ártott-e mindez Dvořák muzsikájának? Nem, mert a tökéletesen kidolgozott zenei megvalósítás sosem került konfliktusba a helyenként brutálisan köznapi látvánnyal. Herheim koncepciója koherens egész. Még az olyan, nehezen „modernizálható” jelenetekben is, amikor a herceg és az idegen hercegnő esküvőre készül. A rendező fölülteri a párt a királyi páholyba, a helyi közönség nem kis derűtségére. Udvari bál helyett egy utcai karnevál forgataga ellenpontoszza az elárult Ruzsalka drámáját. A számtalan ironikus elem jót tesz a ma különben nehezen értelmezhető édes-bús történetnek. (A 2008-as Bartók+Szlávok Nemzetközi Operafesztiválon például egy kínosan poros és naturális kassai előadást ismertünk meg.) Olga Guryakova Ruzsalka szerepében csak a messziről idetévedt hallgatónak felfedezés, aki átruccan egy-egy Verdi-előadásra Bécsbe, találkozhat vele Valois Erzsébetként vagy Amélia Grimaldiként. Nem először írjuk le: az orosz énekes-képzés adta biztos alapokra eredményesen lehet színészileg is építkezni. Guryakova tartalmas szopránja erős karaktert ad Ruzsalkának, versenyben van Renée Fleming utolérhetetlennek tetsző alakításával. Frode Olsen dolgát a Vodnik megformálásában nyilván segítette, hogy honfitársa a rendezőnek, Herheim elképzelését a figura kettősségéről pontosan hozza. Olsen, akinek a repertoárján Wozzeck, Sarastro, Gremin, Don Basilio és Wotan is megtalálható, a fent említett Ligeti-bemutatóban Astradamorsként lép majd színpadra. ■

A színház hivatalos honlapja:
www.lamonnaie.be

EÖTVÖS:**AS I CROSSED A BRIDGE OF DREAMS**

Elizabeth Laurence – narrátor; UMZE

Kamarazenekar; Karmester: Vajda Gergely

A hid egy ezer esztendeje élt japán udvarhölgy belső világából vezet napjainkba. Az 1999-ben bemutatott „hangszínház” alapjául a Sarashina naplójaként ismert XI. századi mű szolgált, amely e különös asszony memoárjait és verseit tartalmazza. Ezeket a narrátorok, hangszeres szólisták és a kamarazenekar kitűnő tolmácsolásában mintegy belülről élhetjük át. Nemcsak azért, mert a tokban megtaláljuk a darab 5. I-es DVD változatát, hanem, mert, ahogy Eötvös Péter fogalmaz: „Az idő itt egészen különös szerepet játszik. Mivel a gondolatok már korábban megjelennek, mint ahogy kimondjuk őket, és a kimondott szó után még tovább cseng a tudatunkban, így állandóan három idősíkot hallunk: egy »elő-hangot«, a jelen időt és az utáncsengést.” Az álom-valóság határán lebegő szereplők nem énekelnek; beszélnek. Az ének megszokott egységét Eötvös megbontja: míg a narrátor szöveget mond, a hozzá tartozó dallamot a rézfúvós szólisták, illetve a zenekar szólaltatja meg. A hét tétel – hét karakter. Egyenként is kristálytisztá formát alkotnak, a helyenként ostinato jellegű kíséret mindig a legjobb pillanatban hagyja magukra a narrátorokat, majd csatlakozik ismét. Remek tempók, remek csendek. Mindig van időnk átélni a hallottakat. A művet a magyar közönség 2001-ben, a Budapesti Tavasz Fesztiválon hallhatta először. 2007-ben egyfelvonásos operává nőtt, a Lady Sarashinát egy éve, Lyonban mutatták be Ushio Amagatsu rendezésében. A szerző korán beavatottja lett a színháznak, filmnek. Már negyven éve is megragadta a beszéd zeneisége: a DVD-verzió megismerhetjük a Mese című, 1968-as darabot, Molnár Piroska pazar előadásában.

Szántó András

BMC Records
BMC CD 138**TAN DUN: AZ ELSŐ CSÁSZÁR**

Domingo, DeYoung, Futral, Sing-Kuo – ének

A Metropolitan Opera produkciója

Karmester: Tan Dun

A Metropolitan nagyvonalú előadása annak idején médiaesemény volt, a premiért élőben sugározta több rádió, emlékeim szerint a MR3 Bartók adó is. Tan Dun korunk egyik jeles és termékeny alkotója. Értékes zenét komponál, ne tévesszen meg senkit, hogy híres. Az Első császár című operájának címszerepét – súlyt adva a dolog fontosságának – Plácido Domingónak írta, aki nagy rutinnal, bariton fekvésben(!), az alakítás túldimenzionáltsága mellett is hitelesen teremti meg Qin császár operaszínpadi alakját. A darab zenéje Tan Dun korábbi munkáinak ismeretében nem okoz meglepetést, s ezt kritikaként is megfogalmazhatjuk. A látványos és monumentális színpadkép (amely a Metropolitan hagyományaira rácafolva, ezúttal valóban funkcionális és akusztikai-zenei értelme is van) szerves része a zenei transzparencia: a kompozíció archaizáló és etnikus része, azaz a mű történelmi és nemzeti vonása a színpadra helyezett muzsikások és hangszerük látványa által is kifejezésre jut. Ez esztétikai értelemben korántsem veszélytelen, hiszen a zenei immanenciával szembeni bizalmatlanságról árulkodik. Ami a Teában kifejezetten sikeres volt, az a First Emperorban világos cél, művészi eszköz, színpadi fogás, s ekként, hiába rendkívül hatásos, mégiscsak keresett. Amit Tan Dun művészi sikeres munkáiból magyarázat nélkül is tudunk, az most magyarázatra szorul. A zeneszerző művészi hitvallása már nem a műből derül ki, hanem a műről szóló PR-szövegből. Az utolsó császárban beigazolódott egy régi gyanú: Tan Dun Kínából hozott kultúrája mostanra megkülönböztethetetlenül olyan lett, mint ahogy a nyugat látni akarja a kínai kultúrát.

Molnár Szabolcs

EMI Classics
50999 2 15129 9 5**JOHN ADAMS: A FLOWERING TREE**

Rivera, Thomas, Owens – ének

Londoni Szimfonikus Zenekar

Karmester: John Adams

Nem olyan nagy baj, ha egy opera hallhatóan jól bevált szoftver alapján készül. Sorolhatnánk a példákat Lullytól Rossiniig, Meyerbeertől Henzéig. Sem a siker, sem az esztétikai minőség nem ettől függ. Az elemző sem panaszkodhat: az egyedire ugyan nem, de a szoftver tökéletesítésének jegyeire mindig ráakad. John Adams operai életműve is egy tőről fakad, vagy stílusosabban: egy törzsről hajt ki. A Flowering Tree (Virágzó fa) egyenesen az El Niño párdarabja, de viszonylag könnyen beilleszthető a teljes vonulatba. A Klinghoffer halála és a Doctor Atomic bizonyosan közeli rokonok, legalábbis e művek eredeti, színpadi koncepciója szerint. (A filmes adaptáció, vagy a közelmúltban sugárzott Metropolitan HD közvetítés alapján – egyik sem tükrözi a szerző[k] eredeti színpadi koncepcióját – nehezebb a rokonságot felfedezni.) Talán csak a korai Nixon Kínában lóg ki némileg a családból, igaz nem zenei, pusztán dramaturgiai szempontból. Utóbbi ugyanis csak a Nixon Kínában után vált konzekvenssé: ez a szempont pedig a szerzőtársé, Peter Sellarsé. A rendezőként emberi játszmák aprólékos, nem egyszer brutálisan közeli ábrázolásával hírnevet szerző Sellars íróként, librettóköltőként a szimbolikus terek, a metaforikus történetek, a figurákba oltott eszmék iránt érdeklődik, mintha a rendezéseiből hiányzó poézist ezen a területen próbálna pótolni. Ebben alkotótársa Adams, kinek zenei hajlama amúgy is az általánosításra s nem a részletező megfigyelések rögzítésére predesztinálja. Persze hazudnánk, ha azt állítanánk, hogy az indiai mese köré szerzett zenében nem találkozzunk vaskos meglepetésekkel, ezért a magas osztályzat.

Molnár Szabolcs

Nonesuch – Warner
7559-79965-1

ALESSANDRO SCARLATTI: INTERMEZZOK

Wiedemann Bernadett, Jekl László – ének
Savaria Barokk Zenekar
Karmester: Németh Pál

●●●●○

A kiadó fő csapásirányába jól illik az új Alessandro Scarlatti-lemez: egyik intermezzót sem vette még fel más. Az atya-Scarlatti kantátaírály hírében állt, százával ontotta recitativók és áriaformák váltakozásából álló műfajának darabjait. Ha innen nézzük, jelen intermezzói is bővénű világi kantáták, amelyek az opera seria felvonásközi szüneteiben voltak hivatva lazítani a pátoszon. Mindkettő cselekménye ugyanaz a commedia dell'arte-zsáner: a szolamok ambitusából következőn korosabb szolgapár nagyszájú, is befért antik istenek magasztos cselekedeteinek pauzáiba. A bachi Parasztkantáta vagy az egyetlen, repertoárban megizmosodott intermezzó. Az írhatnám szolgáló szövege ezekhez képest irodalmi érték – Scarlatti librettistáját nem ismerjük, nagyon sok múlhatott a szereplők rögtönzésén is. A Pericca e Varrone huszonhat számból áll, míg a hozzá nagyon hasonló Leoncio ed Eurilla alig feleannyiból. A két énekes itt aztán kirecitolhatja magát: néha rekedten játékos hangot se restellnek használni, de több szín, merészebb, hangfestőbb előadásmód még üdítőbb lett volna e szövegrengetegben. Wiedemann Bernadett bámulatosan intakt mezzóján képes „visszabarokkosodni”, ha néha fáradtnak hangzik is a matéria közepe, csak diszpozíció kérdése lehet. A lúzer-szerepekben Jekl László szép basszbaritonja túlságosan is szép marad: itt is több lett volna a kevesebb rizspor, a hajlékonyabb gerinc, a komédiászag. Németh Pál a szokott emi-nens színvonalat nyújtja korhű kiségyüttesével, és arról nem ő, legfeljebb Scarlatti futószalagja tehet, hogy újabb, ugyan rögzítés-történeti, de véletlenül se kiabáló unikum került a kottatárból a lemezvit-rinbe.

Ókovács Szilveszter

Hungaroton Classic
HCD 32563

PAVAROTTI: A LIFE IN SEVEN ARIAS

●●●●○

Hálás feladat Luciano Pavarottiról dokumentum-filmbé fogni. Bárhová túr a szerkesztő, bárkit kérdez, sosem talál érdektelent, ha néha sikerületlenebb anyag akad is a kezébe, eseti gyengeségével szemléletesen ellenpontozható a négy évtizeden át lobogó tehetség. Itt van máris az életütra ráeröltetett hét ária egyike, a Bohémélet C-s monológja. Sajnos, nem a Mirella Frenivel fekete-fehér filmre vett modern képsor pereg, hanem a MET első tévéadása 1977-ből, amelynek tetején megremeg a pompás tenorhang, épp nem szakad el a cérnaszál, melyen függ. Ám az ária ettől „függetlenül” tökéletes, zsiros hangfolyama a hosszan emelkedő érzelmi hőfokot optimálisra színezi. Norman Lebrecht egy-egy mondata nagy hasznára van a filmnek, míg Herbert Breslint, a gyalázatos The King And I című deheroiizálás rosszindulatú szerzőjét biztosan száműztem volna innen. Amit pedig a filmírók mellőztek: a hét ária csonkítatlan megjelenítése leg-alább bónuszmenüben – ha már a mai teperő világ dokumentuma nem visel el négy percet vágás nélkül. Feltűnnek a nagy szopránok, Caballé, Sutherland, Scotto és a tenortársak, Carreras, Domingo is, de udvariás mondatokon túl nemigen jut senki. (Magam két újdonságot regisztráltam: Pavarotti – állítólagos – abszolút hallását és kedvenc mentolos cukrát, amely ma már nem EU-konform.) Flórez pedig infantilis, a londoni Ezred lánya-kavatinák összevágásából (1968, 2008) akkor is rosszul jön ki, ha a kilenc C-t ő is briliánsan pattintja ki magából. A titokhoz közelebb nem kerültünk, de szemügyre venni is jólesett – és hogy nem néhány kivágott magasságban rejtezik, az biztos.

Ókovács Szilveszter

Decca Classics – Universal
074 3314

PUCCINI: MANON LESCAUT

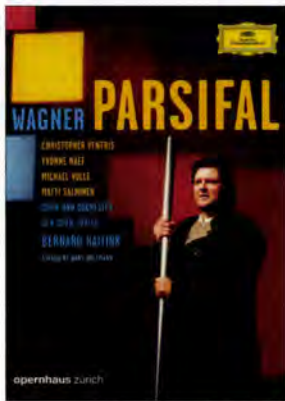
Mattila, Giordani – ének
A Metropolitan Opera produkciója
Karmester: James Levine
Rendező: Gina Lapinski

●●●●○

Hagyományos, a világ műgyanta-készletének jelentős részére számító előadás ez. Tapsfüggönyös bu-doár, minuciózusan rokokó szalon a színen, mégis igaz érzelmek férköznek az operai közhelyek fogaiba, és áradásuk időnként lerobbantja a Manonról Gina Lapinski sematikus burkolatát. Ilyen csúcspont a második felvonásbeli nagy duett („Tu! Tu! Amore tu!”), pedig a szerelmespárt ezúttal nem a kordivat csinos sztárjaira, hanem kipróbált művészeire osztja a Metropolitan. Marcello Giordani például „csak” egy rendes és rendezett belcanto-mesterember. A szertelen diákból csöpp sincs benne, de mint ignore Giordani, aki operát énekel sok éve, tökéletesen helytáll. A finn Karita Mattila is túl van azon, hogy a figurában hamvas Manont jelenítse meg. Bökkenő, hogy puha peremű, több évtizede használatos szopránja is túl van rajta, hiába könnyítgeti a nyitó felvonásban. A második rész határozott komika-hajlamát fedi fel, és a hang spiccmagasságokkal nehezen birkózó jellegét. Mégsem csak a madrigál-kép spárgája marad emlékezetes (már szünetben, a riporterkedő Renée Flemingnek bemutatja), hanem a bizonyos kettős is, amely túllirt pasztorálok után egyben a partitúra legerősebb fejezete. Az elmaradhatatlan Levine biztos izléssel, lötyögés nélkül dirigál, zenekara üde tónusú – és remekül mikrofonozott – fákkel örvendeztet. Helyenként vidékies nüanszok tűnnek fel: a kórus, de a kabinetszólisták némelyike is úgy grimaszol, olyan gyermekded spílákat talál magának, hogy az ember szégyenkezve szemléli – HD minőség ide vagy oda. Nem úgy a teljes előadást, amely – ha nem is végig, de esetenként – hagyomány, rutin és lokális inspiráció legjobb elegyét mutatja.

Ókovács Szilveszter

EMI Classics
17420 9 5

RICHARD WAGNER: PARSIFAL

Ventris, Volle, Salminen, Haunstein – ének;
a Zürichi Opera Ének- és Zenekara
Karmester: Bernard Haitink
Rendező: Hans Hollmann ●●●○○

Az idén nyolcvanéves Bernard Haitinkot inkább tartják szimfonikus dirigensnek, mintsem operakarmesternek, annak ellenére, hogy tíz éven át volt a Glyndebourne-i Fesztivál és másfél évtizeden keresztül a Covent Garden főzeneigazgatója. Londonból való távozását követően csak öt év kihagyás után tért vissza a zenekari árokba, 2007-ben a zürichi Parsifal-produkcióval. A kiegyensúlyozott zenekari vezetés nagyobb izgalmak nélküli. Haitinknak nincs különösebb mondanivalója a Parsifalról, nem emel ki sem szakralitást, sem drámát, sem erotikát, nem áhitatos vagy vad. Relatív jó összeválogatott szereposztás, két kiváló énekessel: Salminen elementáris Gurnemanza és Michael Volle sebzett, szenvedő Amfortasa az előadás legnagyobb erénye. Christopher Ventris elfogadható Parsifal, a közép és mély hangtartományban hatásos, fönt súlytalanná válik a hang. Yvonne Naef Kundryként számos kínos pillanatot szerez a második felvonás nagyjelenetében, hanghiányosságait érzékiséggel sem tudja pótolni, Haunstein észrevétlen marad Klingsor szerepében. Érdemes volt-e felújítani Hans Hollmann jó tízéves, minimalista rendezését? A legbonyolultabb színpadi elem egy ember nagyságú borotválkozó tükör a második felvonásban, egyébként néhány székel és színes fényvel sikerül lekísérni az egész darabot. A DVD-t nézve komolyan elgondolkodhatunk azon, hogy a Műpa vajon miért nem dobta még mindig piacra a 2006-os Wagner-napok úgynevezett „félíg szcenírozott” Parsifalját Fischer Ádám hatásos vezényletével, a zürichinél erősebb szereposztásban, Szemerédy Alexandra és Parditka Magdolna sokkalta meggyőzőbb színpadra állításában. *Rockenbauer Zoltán*

Deutsche Grammophon – Universal
073 4407

RICHARD WAGNER: TRISZTÁN ÉS ISZOLDA

Storey, Salminen, Meier, Grochowski – ének
A Milánói Scala Ének és Zenekara
Karmester: Daniel Barenboim
Rendező: Patrice Chéreau ●●●○○

Az utómunkák során ügyes hangmérnökök sokat javíthatnak egy előadás minőségén, azonban csodát tenni ők sem képesek. Bizonyíték erre a Scala 2007-es Trisztán-premierjének most megjelent DVD-változata. Annak idején a Bartók Rádió és az Arte is közvetítette az estét, azaz bárki felvehette, és összevetheti a most megjelent kiadvánnyal. Tucatnyi Trisztán és Izolda kapható DVD-n: Barenboimnak és Meiernek külön-külön ez a harmadik, de egyiküknek sem a legjobb. A karmester előadását kezdte ki kevésbé az idő. Az előjáték csodálatos, és a későbbiekben is gazdag és finom a hangzás, bár nem sikerül végig izzásban tartani a produkciót. Waltraud Meier ezen az estén messze elmarad attól, amit 1995-ben Bayreuthban, illetve 1998-ban Münchenben rögzítettek vele. A hatalmas színpadi rutin, a páratlan szerepimeret még így is meggyőző Izoldát eredményez. Az ősz Ian Storey sosem tartozott a jelentősebb Wagner-tenorok közé, behízelgő hangszíne kevésbé tekinthető ideálisnak, mindazonáltal a szerelmi kettőben méltó partnere nagynevű párjának. A kisebb szerepekben Salminen sziklazilárd Markéja az este legjobb alakítása, Gerd Grochowski magabiztos színpadi karakter, de bizonytalan énekes, Michelle de Young korrekt, ám szürke Brangäne. A „centenáriumi Ring” óta legendás Patrice Chéreau mérsékelten unalmas, statikus rendezése nem vetekszik sem Ponnelle szimbolikájával, sem Heiner Müller vizuális szépségével, sem Konwitschny ötletességével. Egyetlen eredeti ötletre futotta: a Liebestod alatt Izolda halántékából patakzni kezd a vér. Így a főhősnő a zene utolsó hangjaira támoogva rogy össze, ami inkább karikatúra-szerű, mintsem katarikus vég. *Rockenbauer Zoltán*

Virgin Classics – EMI
5193159

STEFANO LANDI: IL SANT'ALESSIO

Jaroussky, Cencic, Buet, Sabata, Wey – ének
Les Arts Florissants
Karmester: William Christie
Rendező: Benjamin Lazar ●●●●●

Mégsem igaz, hogy fegyvercsörgés közepette mindig hallgatnak a műzsák. Ihletet adó hajlandóságuk békében is ellilán, ha nem találnak megfelelő alanyra. A harmincéves háború tengernyi szenvedést okozott Európának. A játékos kedvű Terpszikhöré, Thaleia, Melpomené és Euterpe mégis rátalált a muzsikusra Stefano Landira. Bár az egyház el volt foglalva az ellenreformációval, feje bőkezűen költött építkezésekre, művészeti alkotásokra. VIII. Orbán pápa hozta létre egyebek között a Biblioteca Barberinát, a mai vatikáni könyvtárat, palotákat építtetett, az egyikben színházat is. A felfedező kedvű William Christie úgy véli, a korai olasz barokk és Stefano Landi (is) méltó a figyelmünkre, az extázist, az elhivatottságot kiválóan jelenítette meg zenéjében. A Sant' Alessio Landi második operája (La morte d'Orfeo címmel komponálta az elsőt). Hőse, Alessio az V. században élt, római patrícius család sarja volt. Rangos arát szemelték ki számára a szülők. Alessio azonban szüzességi fogadalmat tett – további részletek magyar kódexben is olvashatók. Christie Caenban és a Théâtre des Champs-Élysées-ben (és még más színházakban) mutatta be a Benjamin Lazar rendezte produkciót, amelyből a DVD készült. Nem is rendezhette más az előadást, mint Lazar, aki a barokk színházban, annak gesztusrendszerében otthon van (lásd Lully–Molière: Az úrhatnám polgár, 2006). A DVD csattanós választ ad arra a józan ésszel föltehető kérdésre, hogy kontratenor énekesek szerepeltetése nem valamiféle modorosság-e? Ez a produkció Jarousskytól Cencicén át Terry Weyig óiási, meggyőző és elbűvölő kontratenor-parádé. *Albert Mária*

Virgin Classics – EMI
50999 518999 9 8

SOUVENIRS

Anna Netrebko – ének
Prágai Filharmonikus Zenekar
Karmester: Emmanuel Villaume
Deutsche Grammophon –
Universal
 477 7639 ●●●○○

Netrebko lány, puha hangja, kivételes zenei érzékenysége, differenciált, sokszor visszafogott, kitarulkozóskor is kontrollált stílusa, makulátlan technikája mellett bocsánatos a sok felszíni látványosság. Sikert segít, de negatív hatása is van, megszokják, nem figyelnek arra, aki ilyesmi nélkül nyújt zenei értéket. Heia, in den Bergen. Meine Lippen, sie küssen so heiss – Netrebko az operettet is komoly magaslatra emeli, mint Schwarzkopf, Lorengar, Lind. Két Strauss-dal, aztán Rimsszkij-Korszakov- és egy Dvořák-dal zenekarra átültetve, Solveig dala, egy zsidó altatódal, Offenbach barokrolója – mind csodálatosak, bár utóbbiban nekem nem elég a ringás megjelenítése. Azonban túl vegyes a program, az említettek mellé Heuberger szalondala, Lloyd Webber Pie Jesuja túl sok. Miért nem készült egy rendes zenekar-kíséretes dallemez vagy egy színvonalas operett-részlet-lemez? ZB

ELINA GARANČA:
BEL CANTO
Deutsche Grammophon –
Universal
 477 7460 ●●●○○

Elina Garanča első szólóalbuma kapcsán új értelmet nyer a „gyémánt-szponzor” fogalma. A feltűnően csinos énekesnőt öltöztető-felékszerező

cégek már a borítóra türemkedtek, amely egyfelől türetetlen, ez esetben mégis bocsánatos. Mert, ha Patricia Petibonra a következő évtized sztárjaként tekintünk, nemigen marad kategória az érett formálással, hibátlan csengésű szopránnal debütáló lett szökésére. Igen, szoprán, még véletlenül sem mezzo, de a Garancé a zwischenfachok közül a szerencsés eset: hangja nemcsak középlágéban hoz fényes szoprán szint, hanem a háromvonalas oktávban is gyönyörűen boldogul. Műsorát túllírálta, pár sistersgős stretta még inkább feldobná a belcanto műsort, amelybe revelációt természetesen Bellini ismeretlen zenéi hoznak. Az Adelson e Salvini című elfektetett darabot azonnal ki kéne tüzni Garancával – még ha nem is mezzoszoprán. ŐSZ

ANGELA GHEORGHIU:
MY PUCCINI
EMI Classics
 5099921744129 ●●●○○

Gheorghiu ideális Puccini-szoprán, még Callas relációjában is megállja helyét, akihez tiszta, fényes, csillogó, karcsú és könnyű, mégis erős, biztos hangjával bizton hasonlítható. Mimi nem halk, lírai teremtés, az első felvonásból való részletekben híre-hamva sincs betegségnek, tétováságnak. Gheorghiu magabiztosságához jól illik Manon Lescaut és Floria Tosca szerepe is. Dicséret illeti az énekesnő technikáját, gyenge pont nincs. Nagy elődjénél egységesebb a hangja, idővel azonban kissé egysíkúvá válik a karakterizálás. Ritkaság A fecske több részlete, a Denaro! Nient'altro kezdetű négyesben különösen szép, ahogy Gheorghiu hangja játszi harmóniába kerül a lány fuvolahanggal. Válogatás korábbi felvételekből, mellé DVD, ami más műfaj – nem kellene keverni őket. Ugyanakkor átfogó kép tárul elénk. ZB

KINCSES VERONIKA:
OPERETTDALOK
Hungaroton Classic
 HCD 16890 ●●●○○

Ha tetszetős kivitelű egy Hungaroton-lemez, mindig megdicsérem, most is – felvételi dátumok híján mégsem makulátlan. Kincses Veronika operett-arcéle – mint művészi profiljának ugyan nem legfontosabb, de fontos része – „képes beszéddel” került korongra. Örömteli, hogy tizenkét mű slágerei mellett néhány bonviván-duett is elfért, és hogy összefűzött jelenetként hangzik el az operákkal vetekedő Vig özvegy Viljakepe. Az ünnepelt szoprán habitusához jól illenek e művészek számok. Ugyan a csúcson kissé szétszór a felhang-gazdag voce, és nagyvonalú, rajzos éneklésére a sokszor benyelt magyar szöveg árnyéka vetül, ám ha kell, ügyes staccatókkal kacag, ha kell, Adél magas D-jén biztosan tetőz vagy alászáll, és a mellregiszterben szól buján. Ez a primadonna bizony a szubrettet is tudta, s miközben „a szeme sem állt jól”, neki e speciális világ nagyon is. ŐSZ

HAYDN: L'INFEDELTÀ
COSTANTE
Anna Bonitatibus – ének
Deutsche Harmonia Mundi –
Sony
 88697 32632 2 ●●●○○

A Haydn-bicentenárius okán valószínűleg még számos alkalmi kiadványra számíthatunk. De akármennyi is jelenjen meg, Anna Bonitatibus és az Il Complesso Barocco felvétele föltehetően az első sorban marad.

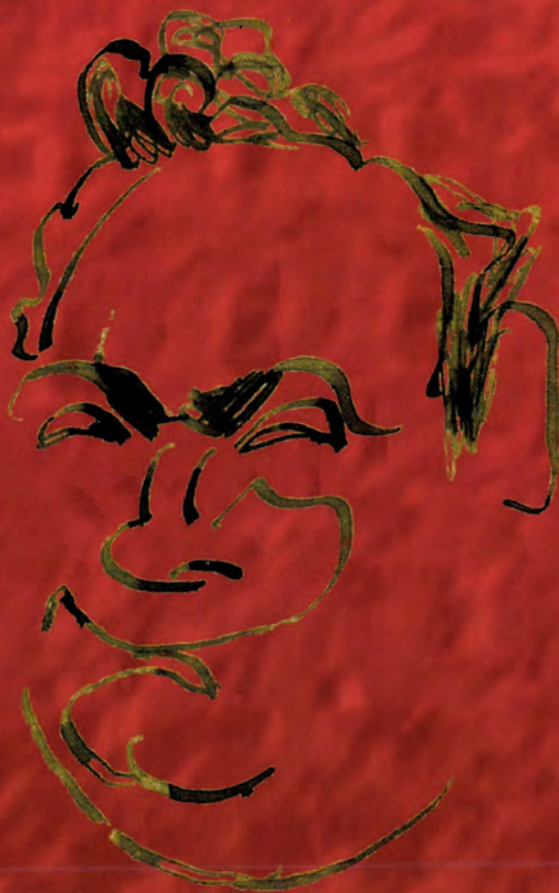
Haydn-operák nyitányai és részletei kerültek a korongra, köztük olyan áriák is, amelyek a mestertől valók, de más szerzők művének följavítását szolgálták. Hercege kedvéért divatos darabokat is ki kellett „pofoznia”, egy-egy szólószámmal földúsítania. A CD-n például egy Paisiello-, illetve Gazzaniga-kiegészítés szerepel. Curtis bölcsen teszi, hogy ezeket is bemutatja, mert Haydn zsenialitása tükröződik bennük. Az olasz mezzo repertoárja hasonlóan sokféle, mint Cecilia Bartolli. Bonitatibus is levegősen énekel, de nem sóhajt rá minden egyes frázisra, stílusa, szenvedélyessége még nem vált modorossá. AM

AMOUREUSES
Patricia Petibon – ének
Deutsche Grammophon –
Universal
 00289 477 7468 ●●●○○

Szerelmes lányok és asszonyok áriákba öntött szenvedélyes „kifakadásai” kerültek a francia énekesnő új szólóalbumára. Ez az anyag is kötődik a Haydn-évfordulóhoz, a tizenhat számból öt a mester munkája, a fennmaradók Mozartéi és Gluckéi. Portrélemez készült, hiszen A varázsfuvola Éj királynője második felvonásbeli áriája inkább csak bravúr-kíséret, valószínűleg sosem lesz Petibon repertoárján. A szubrett karakterű, de kiemelkedően kellemes orgánus azokban a szerepekben érvényesül legjobban, amelyekben a bensőséges líra vagy a komédiás hajlam megmutatható, például a Figaro házassága Susannájaként, vagy Haydn Patikusában, illetve Orfeo ed Euridicéjében. (És majd Despinaként augusztusban, Salzburgban, a Fischer Ádám vezényletével színre kerülő Cosi fan tuttában.) A Daniel Harding vezette Concerto Köln biztos zenei támasza Petibonnak. AM

Farkas Iván
„Hallgass a zenére”

Az operaéneklés enciklopédiája

A könyv szerzője orvos, hobbija az énekhang. A teljesség igénye nélkül a XVII. századtól napjainkig közel 2100 énekes adatait dolgozta fel lexikon-szerűen, ugyanakkor a műfaj legfontosabb állomásainak csoportosításában. Az olvasót a 200 legjelentősebb opera bemutatójának szereposztása, valamint névmutató segíti a tájékozódásban. További érdekesség a kötet végén Würtz József Metropolitan Emlékkönyvének néhány jeles oldala.

KERESSE A NAGYOBB KÖNYVESBOLTOKBAN!

Nagybőgő & napenergia

**Találkozás
Esperanza
Spaldinggal**

Esperanza Spalding 2006-ban járt először Magyarországon, amikor a MOL Jazz Fesztiválon játszott zenekarával. A huszonnégy éves amerikai bőgős-énekes hölgy már akkor lenyűgözte a budapesti közönséget, nem meglepő tehát, hogy második itthoni fellépését nagy várakozás előzte meg. A Művészetek Palotájában adott januári koncertjére az összes jegy már két hónappal előre elkelt. A fiatal művésznővel a hangverseny előtt beszélgettünk.

◆ Laczkó Krisztián

Esperanza épp olyan közvetlen, természetes és laza, pont olyan jó kedélyű, mint amilyennek a zenéje alapján képzeltük. Kérdésünkre lelkesen mesél első magyarországi látogatásáról, amiről kellemes emlékeket őriz. „Haláli jó” gulyást és töltött káposztát evett nálunk, és nagyon élvezte a magyar közönségnek adott koncertjét. Nagy hatással volt rá a fesztivál pezsgő hangulata, és hogy mi, magyarok mennyire érezzük és élvezzük a jazzt. Több hazai zenéssel is megismerkedett, különösen lenyűgözte egy középkorú, baseballsapkás zongorista, aki elképesztően dögös cigány jazzt játszott a csapatával. Nem ugrik be neki a pianista teljes neve, pedig már több e-mailt is váltottak, csak arra emlékszik, hogy valami Szakcsinak hívják.

Női bőgős?

Esperanza igazi csodagyerek volt. Mindössze ötévesen, autodidakta módon kezdett hegedülni tanulni, aztán egy oregoni közösségi zenekar tagja lett, amelyben tíz évig játszott klasszikus muzsikát. A bőgő egy nap teljesen véletlenül került a kezébe, csak úgy szórakozásból nyúlt a hangszerhez, hogy „bohóckodjon rajta”, hogy a húrjain tornáztassa egy kicsit az ujjait. A találkozás sorsszerűnek bizonyult, attól a naptól fogva rendszeresen gyakorolt rajta, majd komolyan elkezdte tanulni. A bőgővel együtt jelent meg az életében a jazz, szinte természetes volt, hogy a hangszeren rögtön jazz-örökzöldek melódiáit kezdte játszani. Igaz, ezek már addig sem voltak idegenek számára, hiszen már hegedűsként is sok olyan művész hatott rá, aki nem klasszikus muzsikát játszott, mint például Stéphane Grappelli.

Nem tartja különlegesnek, hogy nőként éppen ezt a hangszerrel választotta. Ő maga is sok női bőgőst ismer, szerinte nem kuriózum többé nőként a bőgő húrjait pengetni egy zenekarban. A bőgőcipelésbe sem szakad bele, azt mondja, a hangszere könnyebb, mint gondolnánk. Az énekítés felé is spontán módon fordult – meséli. Eleinte

dúdolva jegyezte meg a standardek dallamait. Az énekítés tehát kezdetben csak mankó volt számára, amit olyannyira továbbfejlesztett, hogy korai együtteseiben aztán rendszeresen háttérvokálózott. Később egyre gyakrabban énekelt fő szólamokat, míg végül bőgős-énekes lett belőle. Már tinédzserként hat-hét, veteránokból álló zenekarban játszott, aztán – még mindig tiniként – ösztöndíjat kapott a bostoni Berklee-re. Így indult el profi zenészi karrierje, amiről azelőtt csupán álmodozott; főleg azokban az időkben, amikor Portlandben egy marketing-kutatással foglalkozó cégnél dolgozott asszisztensként.

Berklee: tanulni tanítani

Esperanza eddigi pályája során számos világhírű jazzistával dolgozott együtt, köztük volt Michel Camilo, Dave Samuels, Stanley Clarke és Pat Metheny is. A legmeghatározóbb élményei azonban Joe Lovanóhoz fűződnek, akit a hangjában érezhető nagy tisztelettel emleget. „Joe valódi óriás, kivételes művész. Bármit képes eljátszani, amit csak akar, amint egy dallam megszületett a fejében. A legfontosabb dolog, amit tőle tanultam, hogy évekig tartó eltökélt munkával nagyon sokra viheti az ember, és hogy szinte semmi sem lehetetlen” – meséli Lovanóról, akit mesterének tekint. Az is példaként állt előtte, ahogy a saxofonos zenekarvezetőként működik. Sok olyan dolgot ellesett tőle, ami fontos számára most, hogy már saját csapatát irányítja.

Kérdésünkre elárulja, hogy sok más híres zenéssel is szívesen dolgozna együtt, mint például Mark Turner és Chris Potter, de a jazz világán kívül is számosan vannak, akikkel örömmel muzsikálna. „Igazán szuper lenne az Outkasttal, Jamiroquai-jal vagy Armin van Buurennel együtt játszani” – mondja, majd bekap pár szóírszemet, és megemlíti még Stevie Wonder, Prince és Joni Mitchell nevét; sőt Wayne Shorterét is, aki a kedvenc művésze. Félig zavarban, félig viccesen teszi hozzá: „Persze nem tudom, vajon ő miért akarna velem zenélni... Mit tehetnék én hozzá egy ilyen nagy zenész kiforrott muzsikájához?” Vendégszerelésre egyébként lenne alkalma, csak ideje nincs rá: sok meghívást kap különféle zenekarokba, ám mostanában minden idejét saját formációjának szenteli.

Csupán húszéves volt, amikor minden idők legfiatalabb tanára lett a Berklee-n.

A kérdésre, hogy mit tanít diákjainak a világhírű jazz tanácsképen, Esperanza nevetve vallja be, hogy valójában ő maga is nagyon keveset tud, legalábbis ahhoz képest, amennyit tudni szeretne a zenélésről. Tanítványainak éppen ezért nem technikai fogásokat tanít, hanem tanulni tanítja őket. Olyan módszereket mutat nekik, amelyek segítségével a leghatékonyabban gyakorolhatnak, és gyorsabban fejlődhetnek, önállóan. Jelenleg egyébként már nem tanít, legalábbis egyelőre félbe kellett hagynia az oktatást a Berklee-en, mert az állandó turnézás mellett nem jutott elég ideje erre a tevékenységre.

**„Évekig tartó
eltökélt munkával
nagyon sokra viheti
az ember”**

Fiatal kora ellenére Esperanza komolyan veszi a hivatását; zenészként úgy tekint magára, mint aki küldetést teljesít. Úgy gondolja, a zenész közönséggel szembeni kötelessége egy orvoséhoz hasonlítható, aki sohasem hagyhatja cserben a betegeit. Hisz benne, hogy rendkívüli tehetsége azért adatott számára, hogy mindig a legjobbra törekedve a maximumot hozza ki magából, és a legtöbbet adhassa a közönségnek. Számára ez a legfontosabb a zenélésben.

Véletlenszerű kérdések

Saját nevét viselő legutóbbi albumán a zene és a szövegek többségét is ő írta, emellett zenekarvezetőként is jegyzi a lemezt. Ő irányítja kvartettjét, melyben a zongorista Leo Genovese, a gitáros Ricardo de Almeida Vogt és a dobos Otis Brown. Zenéjükben sokfelé elkalandoznak, nincs egyetlen meghatározott irány, melyet követnének. „Olyan, mint egy ismerkedő beszélgetés, melynek során egy csomó véletlenszerű kérdést teszel fel a másiknak.” Mint mondja, a muzsikájukban a kohéziós erő ő maga, de az Esperanza című album csupán a kezdet, a bemutatkozás. Azóta már rengeteg új zenét írt, s ezekből nem sokára szeretné elkészíteni következő lemezét, amelyen harmonikus egészbbe szervezné az őt alkotó sok-sok elemet. Keresi a hangját, és érzi, hogy jó úton halad, ám hogy milyen is ez a hang, azt nehezen tudná szavakkal megfogalmazni. Szerinte ez a kritikusok dolga, és ők eleget is írnak róla. Csak annyit fogalmaz meg, hogy a széles közönséghez kíván szólni, de úgy, hogy közben különleges maradjon a zenéje.

Esperanza sokoldalú, érdeklődő személyiség, és nem csak a zene iránt. Talán nem meglepő, hogy szabadidejében rengeteg zenét hallgat – mostanában Jamiroquai szól a leggyakrabban a fülhallgatójából. Lassacskán szeretne megtanulni zongorázni és dobolni. Szívesen gyakorolja az idegen nyelveket is, hiszen többnyelvű családból származik, így folyékonyan beszél spanyolul és portugálul. Imádja a fizikát és a matematikát, amivel tudatosan edzi az elméjét, de lenyűgözi a napenergia és az elektromosság is.

Fotó: Johann Sauty

„Szeretnék egyszer két teljes hétre, vagy inkább egy egész nyárra szabadságra menni, és csak ilyesmivel foglalkozni. Ki tudja, valamikor talán majd megteszem.”

Esperanza Spalding hivatalos honlapja:
www.esperanzaspalding.com

Öt gyertya a Free Style tortáján

Ötödik születésnapjához érkezett a Free Style Chamber Orchestra, a jazz-rock, a népzene és a klasszikus hangzás fúzióján fáradozó kitünő kamaraegyüttes. A Nagy János zongorista és Pálhegyi Máté fuvolista alapította zenekarnak több hasonló próbálkozás után sikerült tartósan fennálló magyarországi zenei műhelyt létrehoznia egy olyan crossover hangzás érdekében, amelyben nem kényszerülnek kompromisszumra.

➔ Zipernovszky Kornél

Forrás: Gramofon-archív

Visszatekintve az eltelt időre, Nagy János (képünkön) a Free Style vezetője kiemeli, hogy már az ezredfordulón készített munkái közül több is ilyen jellegű hangszerelésre épült. Szerves kapcsolat érezhető az FSCO által jegyzett tételek és például a 2000-ben megjelent Táncok (Fej és írás) című szerzői lemezén hallható darabok közt, ahol már megjelent a vonós-kari hangzás, de ide sorolható a Horgas Eszternek írt Hazafelé, illetve a szintén az ő számára, Malek Miklóssal írt Carmen is. Ezek és a hasonló hangszerelések elmélyülést igényelnek, a darabokat, produkciókat pedig a megfelelő színvonalon akarták előadni: innen a fő motívációjuk a zenekar létrehozására. Ilyen nagy apparátusra írt művek esetében alkalmi társulásként működő formációval ugyanis nem lehet kicsiszolni azt a hangzást, amit végül a Free Style Chamber Orchestra állandó együttesként meg tudott valósítani, hiszen ott az egyes szekciók mindig alaposan felkészülhetnek az adott feladatra.

Az első időben persze olyan műveket is műsorra tűztek, amelyeket Nagy János korábban írt. A repertoár túlnyomó többségét ő komponálta, de mellette Szirtes Edina és Kézdy Luca hegedűsök, az eddigi egyetlen állandó gitáros tag, Birta Miklós, továbbá Zsoldos Béla, Márkus Tibor, Neumann Balázs, Lukács 'Peta' Péter, Borlai Gergő és Márta István szerzeményeit is előadták.

Öt év alatt azért némileg változott a zenekar felfogása. A döntő változás a jelenlegi évad kezdetén, 2008 őszével állt be. Sokáig lehetett emelni a léccet, de egy idő után a színvonal növelése, a zenei formák, a szerkezet rugalmassága megkívánta a kisebb létszámot. Akik maradtak, azok folyamatosan sajátították el a klasszikustól eltérő frazeálást, mélyebben ismerkedtek az arranzsmanokkal.

Nagy János hangsúlyozza, hogy a nyár végéig lezajlott változások inkább spontán következtek be. A szerzeményeket a közös munkában alaposan megismert muzsikustársaira írja.

A lemezteremtést tekintve elégedettek lehetnek, hiszen öt év alatt három lemezük jelent meg, mérlegel a Free Style vezetője. Meghatározó volt a Pop Music; bemutatkozó lemeznek igen jól sikerült, betöltötte a célját. A második, 21 címűt, amelyet a European Mantrával közösen jegyeznek – ennek a csapatnak szintén tagja Nagy János –, a zongorista kiemelkedően jónak tartja, szerényen hozzátéve, hogy talán, mert nem az ő szerzeményei szerepelnek rajta. A legfrissebb, a Pannon Celtic Dance koncertlemez. Anyagát több fellépésről válogatták össze, tehát híven tükrözi, hol tartottak a készítésekor. Jól megfigyelhető itt elmélyült zenei kapcsolatuk Szerényi Béla tekerőlantossal, aki a hangszer játékos és építője. Az album címe is arra utal, hogy az egykori kelta és a magyar vidékeken hasonló dallamokat talált gyűjtőútjai során, ezeket dolgozták fel a zenekarral. Az öt év alatt készült három lemezzel igen, de az évi körülbelül tizenöt koncerttel Nagy János kevésbé elégedett. Még ha az utóbbi időben a drezdai és a pozsonyi jazzfesztiválra is meghívták őket, a Szlovák Rádió felvételt készített velük, a Fringe fődíjasaként a Budapesti Tavasz Fesztiválon játszottak, és sok egyéb módon és helyen elismerték teljesítményüket.

Az FSCO tavaszi fellépései:

2009. március 21., Sopron; 2009. március 27., Salgótarján
2009. április 10., Miskolc; 2009. május 9., Budapest, MR3 Bartók Rádió

További információ: www.fSCO.hu

Jazzkikelet a Müpában

Idén is beköszönt a **Jazztavasz a Művészetek Palotájában**, s mint mindig, a fesztivál ebben az évben is különleges produkciókat állít színpadra.

Az eseménysorozat május 16-i nyitőestje a modern, digitális zenei eszközök és az improvizált zene találkozásáról szól majd, amire izgalmas példát szolgáltat az elsőként fellépő Barabás Lőrinc trombitaművész és zenekara. Ők a jazz, az elektronika, a dub, a hip-hop, a reggae és a French house elemeiből építik fel stílusukat, amelyet ötletesen alkalmazott digitális effektek, énekesnő és női rapper, valamint a sajátos zenei asszociációk tesznek egyedivé.

Őket követően lép színpadra az est főszereplője, a meditatív felfedezőúton járó Dhafer Youssef (képünkön). A jellegzetes arab lanton, az oudon játszó tunéziai származású énekes zenéje az iszlám spirituális vonalából, a szufizmusból és az arab költészet trubadúr-hagyományából merít, s ezeket a tradíciókat oltja az európai világzenébe, és elsősorban a skandináv nu-jazz szubkultúrába. Youssef ez alkalommal kvartettjével, a gitáros Eivind Aarsettel, a bőgős Audun Erlien-nel és a dobos Rune Arnesennel ad koncertet.

vegytisza, hamisítatlan formában játssza az improvizatív kortárs karibi stílusokat. A salsa, cha-cha, mambo és bolero ritmusai mind ott lüktetnek a csapat temperamentumos muzikájában, amit az énekesnő érzéki, életörömtől sugárzó egyénisége tesz igazán varázslatossá. Bulihangulatra és sziporkázó örömmzenére számíthatunk az estén, ahol Elsa sztárvendégei közt lesz testvére, az ACT lemezkiadó ünnepelt zongoristája, Ramon Valle és az ő állandó bőgős társa, Omar Rodriguez Calvo.

A tavaszi jazzsorozat május 21-i zárókoncertje szintén igazi unikumnak ígérkezik. A tízéves Budapest Jazz Orchestra alkalmi produkcióval várja a hallgatóságot az estén, melynek világhírű sztárvendége a zongorista-billentyűs George Duke (képünkön) lesz. A Fekete-Kovács Kornél 2005-ös kiválása óta Elek István művészeti vezető

Forrás: Gramofon-archív

által irányított zenekar változatlanul profi színvonalon ápolja a big band jazz hagyományait, s produkcióikban nemcsak a régi szerzőóriások örökzöldjei kelnek új életre, hanem stiláris újításai által maga a műfaj is megfrissül. Mostani vendégük, a hatvanhárom éves George Duke annak idején Al Jarreau és Jean-Luc Ponty oldalán vált közismertté, aztán Frank Zappa és Cannonball Adderley formációiban is megfordult, majd muzsikusként és producerként befutott igen sokoldalú pályája során minden idők legtöbb jazz Grammy-díj jelölését gyűjtötte be. A hangversenyen a veterán zongorista külön erre az alkalomra hangszerelt darabjait, valamint BJO-műveket és számos standardet is hallhatunk majd.

További információ:

www.mupa.hu, www.gramofon.hu

Az utazás május 20-án a legfinomabb szivarok és a legpezsdítőbb táncritmusok hazájában, Kubában folytatódik, ahova Elsa Valle és zenekara, a Rumba Caliente kubai muzikusvendégeikkel invitálnak bennünket. A Kubában született énekesnő másfél évtizede talált új hazára Magyarországon, gyorsan kiemelkedő helyet foglalt el a hazai zenei életben, és azóta azon munkálkodik, hogy megismertesse velünk a szigetország sokszínű, érzelmekkel fűtött zenei világát. Latin Jazz Syndicate és Hermanos nevű formációiban Elsa a jazzel vegyíti hazája dallamait, harmadik együttesével, a Rumba Calientével azonban

Negyedik éve Hétfő esti jazz

Fotó: Polonyi István

Nem telhet el hónap hétfői jazz nélkül a Művészetek Palotájában. A sorozat márciusi főszereplője az improvizatív kortárs zene Európa-szerte elismert mestere, az idén éppen hetvenedik születésnapját ünneplő Szabados György (képünkön), aki 2008-ban lett a Gramofon Jazz Díj birtokosa. A zongorista a nagyformátumú muzikus-társakat egybehívó MAKUZ-zal lép fel az estén.

Az áprilisi felvonásban világhírű ütőhangszeres művészünk, Horváth Kornél muzikál a brazil gitáros-énekes Alegre Correával, akivel 2007-ben találtak egymásra. A duónak lételeme a rögtönzés, így koncertjükön csak kevés előre megírt zenét hallhatunk majd, a hangok többségének sorsa a színpadon dől majd el.

Május 4-én a multiinstrumentalista fúvósnak és zeneszerzőnek, a jazz és a népzene világában egyaránt otthonosan mozgó Ágoston Bélát hallhatjuk játszani, aki avantgárd stílusát a legkülönbözőbb műfajokat képviselő zenekarokban edzi. Mostani koncertjén vendége a Klezmatic és a Hasidic New Wave együttesből ismert világhírű amerikai trombitás-zeneszerző, a kelet-európai zsidó gyökerekből is merítő Frank London lesz.

A sorozat következő estje Harcsa Veronika fellépésével már a nyarat köszönti: az énekesnő és zenekara június 8-án lép fel a Palotában.

További információ:

www.mupa.hu, www.gramofon.hu

Bohém ragtime Kecskeméten

Az ország egyik legjelentősebb klasszikus jazzmustrája, a Bohém Ragtime & Jazz Fesztivál március 27–29. között sokadik alkalommal varázsolja Kecskemétre a ragtime és a tradicionális jazz és swing hamisítatlan hangulatát. A fesztivál csupa különlegességet tűz műsorra, érdemes kiruccanni és megmerülni a húsz-harmincas évek Amerikájának bohém örömeiben. Hallhatunk majd boogie-woogie zongorashowt és big-band jam sessiont, a tengerentúlról érkező formációk elhozzák New Orleans, Storyville és Chicago muzsikáját, valamint a programok sorát kiállítás és tánctanítás is gazdagítja majd.

További információ:

www.festival.bohemragtime.com

A Magyar Jazz Ünnepe

A Magyar Jazz Szövetség lesz a házigazdája annak a koncertsorozatnak, amelyen március 19–21. között három napon át ünnepelhetjük a honi jazzt a Budapest Jazz Clubban. A rendezvényt a Szabó Gábor Jazz életműdíj átadása nyitja, ami után természetesen muzsikálni fog a díjazott, Csepregi Gyula, valamint színpadra lép Cornelio Tutu és a Balázs Elemér Group is. A folytatásban koncerteznek majd a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem jazz tanszékének hallgatói, a Nigun és a Bágyi Balázs Quartet, itt lesz az Egyesült Államokból a zongorista Gárdonyi László és Gárdonyi Áron, valamint fellép a szintén pianista Oláh Cumó Árpád is.

További információ:

www.jazzszovetseg.hu

Fotó: Gramofon archív

Média hullám filmen és zenében

Az április 25. és május 2. között zajló Mediawave fesztivál gazdag programja bőven tartogat meglepetéseket, ám egyik fénypontja bizonyosan az amerikai jazz-legenda, Lee Konitz (képünkön) fellépése lesz, aki a Minsarah nevű fiatal amerikai-német-izraeli zenekar

élén érkezik hozzánk. A számos további külföldi produkciók sorában hallhatjuk majd többek között a tango nűvót és Piazzolla örökségét újraértelmező Astillerót, a

kubai zongorista, Omar Sosa által vezetett Afreecanos Quartettet, illetve az új formációjával John Coltrane-nek emléket állító basszusgitáros Jamaaladeen Tacumát, akit a fiatal brit szaxofonos, Tonz Kofi is erősít majd.

Magyar kiválóságok részvételével nemzetközi kollaborációk adnak koncerteket, és a rendezvénybe egynapos minifesztiválként ékelődik majd a „Thanks Jimi Festival”, melyen regimentnyi honi és külföldi gitáros gyűlik majd össze, hogy rövid próbát követően együtt játsszák el Jimi Hendrix Hey Joe című számát.

További információ:

www.mediawave.hu

Egyszemélyes intézmény

Alig akad jazzmuzsikus, akiről túlzás nélkül kijelenthető: jelentősége egyszemélyes intézménnyé teszi a műfajon belül. Wayne Shorter e kevesek egyike. A jazz élő klasszikusa március 18-án ismét Magyarországra látogat, hogy kvartettjével a Művészetek Palotájában adjon hangversenyt.

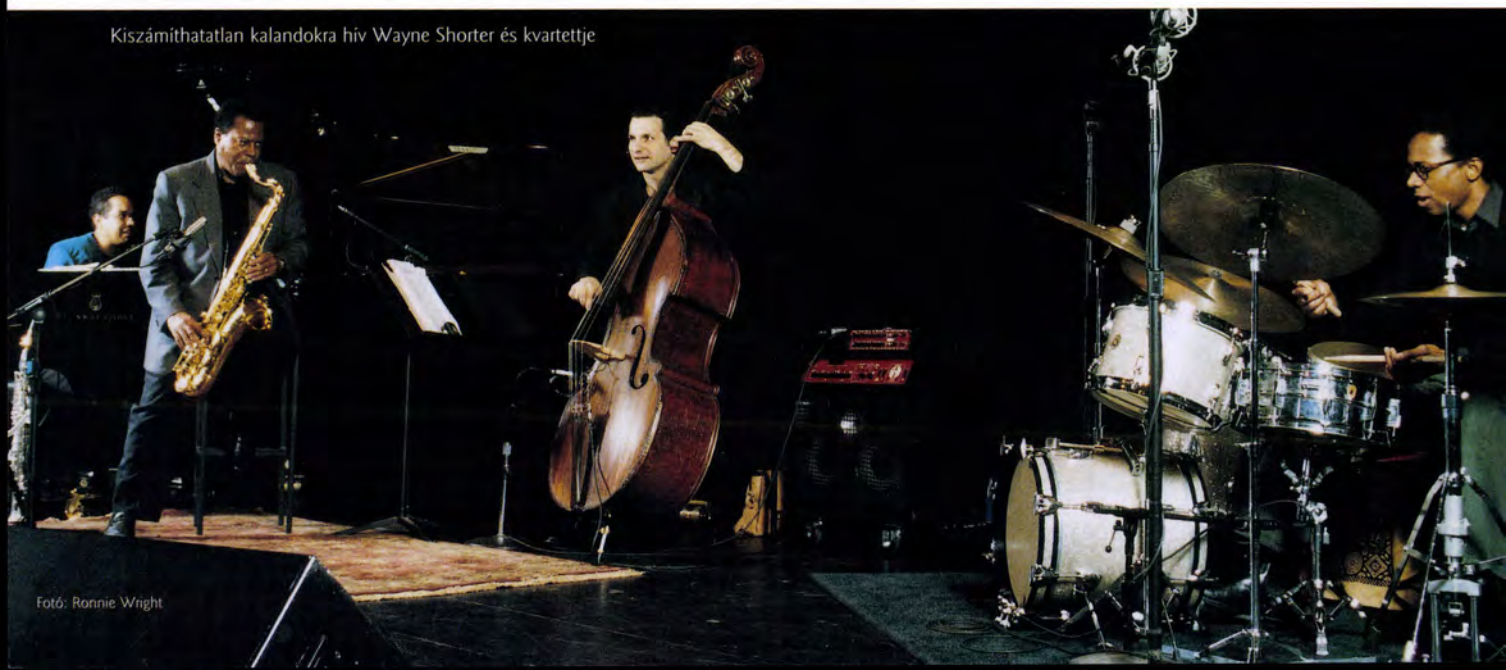
➔ Máté J. György

Már Wayne Shorter munkásságának korszakolása is problematikus, az azonban megkockáztatható, hogy a hetvenes évek fordulójáig (a Weather Report együttes megalapításáig) az életmű nagyjából egységes: akusztikus felvételeket tartalmaz, melyeken a tenorszaxofonos a saját útját járja, bár soundján kezdetben Sonny Rollins- és John Coltrane-reminiscenciák hallhatók. Az áthallásoknál azonban lényegesen fontosabbak a hamisítatlanul shorteri, viharos erejű szólók, másfelől pedig az éterien finom balladák, mint amilyen a Billie Holidayre emlékező Lady Day. A korai Shorter „intézmény” voltát egyrészt halhatatlan szerzeményeinek hosszú sorával, másrészt kimagasló tehetségű szaxofonosként alapozta meg. Oroszlánrésze volt az aranykori Art Blakey-lemezek létrehozásában és a második Miles Davis Quintet működtetésében. Mindkét zenekar részére aktívan komponált, az előbbi tolmácsolásában vált ismertté többek között a Joelle (1961) vagy a Free for All (1964); az utóbbiiban az E.S.P. (1965), a Nefertiti, a Pinocchio (1967), illetve a Paraphernalia (1968).

Amikor tizenhat évesen szaxofonozni kezdett, csak Mr. Weirdnek, azaz Fura úrnak szólították iskolatársai. A szokatlan becenévre később is rászolgált: bopfelfogása sosem volt egyenes vonalú és világosan átlátható, munkáiban erősen dominált az aszimmetria. Már az évtized elején, a Jazz Messengersben kezdett törekedni arra, hogy szólói-

ban mindinkább eluralkodjanak saját invenciói. 1964 után, az évtized végéig tartó Davis-periódusban, amikor szólístaként még markánsabb szerephez jutott, egyéni stílusát elmélyítette, filozofikusabbá és szemlélődőbbé tette. Az évtized fordulóján Shorter munkáin erős nyomokat hagyott az elektronikus jazz felé tájékozódó Davis, valamint az újonnan alakult Weather Report. Ez az az időszak, amikor a zenész egyre szívesebben nyúl a szoprán-szaxofonhoz is, példa erre a két gitárossal rögzített Super Nova. A Shorter zenéjéről szóló beszélgetések egyik vitás pontja épp a kétféle szaxofon használatának problémája. Míg a kritikusok egy része csodálattal tekint a szoprán-szaxofonos Shorterre – s ezt a Down Beat éves szavazásain is bizonyítja –, addig a szakemberek másik része azt állítja, hogy a muzsikusként a tenorszaxofon a fő ereje, és a szopránon előadott darabjai kissé sematikusak és fantáziátlanok. Eszerint legalább két Shortert kell megkülönböztetnünk: a hatvanas évek előadóját és a későbbi évek fusion-zenészt, akinek technikája is sokat változott a nagy stílusfordulattal; aki 1970 utáni tevékenységének legismertebb szakaszát egy olyan együttesben töltötte, mely esztétikájában jelentéktelen szerepet szánt a szólóknak, és a szaxofonosból koloristát faragott: Shorter a mind határozottabban Joe Zawinul művészi irányítása alá került Weather Reportban csupán egy volt a közösen készült zenei festmények színösszeállítását meghatározó művészek közül. Shorter az évekre elhallgató, majd újra megszólaló művészek közé tartozik. Az ezredfordulót követően ismét aktivizálta magát, sőt Shorter-reneszánszról beszélhetünk: Alegria albuma 2003-ban, Beyond the Sound Barrier című lemeze pedig 2005-ben Grammy-díjat kapott. A mai Shorter bölcs és gazdag fantáziájú zenész, aki a fiatalabb generáció legtehetségesebbjeiből (Danilo Perez, John Patitucci, Brian Blade) állította össze kvartettjét. Visszatért az akusztikus hangzáshoz, és a vele való játék most is kiszámíthatatlan kalandokra hívja zenésztársait. Arra azonban, hogy új lemezeit a klasszis Juju vagy Speak No Evil mellett fogják-e emlegetni, csak az idő adhatja meg a választ.

Kiszámíthatatlan kalandokra hív Wayne Shorter és kvartettje

Egy végtelenül nyitott zenész

Fotó: Csaba Szabó / MÚZPA

A huszonhat éves tenorszaxofonos, Ávéd János a Művészetek Palotája legutóbbi Jazz Showcase rendezvényén, hazai és külföldről érkezett szakmai közönség előtt figyelemreméltóan eredeti és magával ragadó muzsikát produkált kvartettje élén.

◆ Pallai Péter

A Csongrád megyei Mindszentben született zenész polgári foglalkozást űző szülei szívesen látták volna a magukéhoz hasonló pályán fiúkat is, de nem ellenezték, amikor általános iskolai tanulmányai mellett, szabadidejében elkezdett a helyi alapfokú zeneiskolába járni. Eredetileg a rock'n'roll inspirálta, hogy a szaxofont válassza. Az első tanáránál, Krupicz Ferencnél tanult Errol Garner-kompozíció, a Misty irányította a jazz és a jazzstandardek felé. Miközben mindszenti tanárai, Kaszás László és Bencsik Attila zenekarokban is játszott, egy válogatás-kazettáról betekintést nyert Charlie Parker, Miles Davis, Clifford Brown és Mike Stern zenéjébe, de ekkor még leginkább Parker játéka ragadta meg. Híven szülei óhajához, Ávéd János azonban a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor gimnázium matematika-fizika tagozatán érettségizett. Ezt követően megállapodás született édesapja és közte: ha János sikeresen elvégzi a Budapesti Műszaki Egyetem

műszaki informatika szakát, szülei finanszírozni fogják zenei tanulmányait. Mindkét fél állta a szavát, így került János először az Erkel Ferenc Zenei Szakközépiskolára, ahol Kollmann Gábor tanította, majd a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem jazz tanszékére, ott pedig az idén végez. Szaxofontanárait, Borbély Mihályt és Elek Istvánt emberileg és szakmailag egyaránt nagyra tartja.

Ávéd János egész lényét nyitottság jellemzi. Elementáris hatással van rá például a soul koronázatlan királynője, Aretha Franklin előadasmódja. Arra a felvetésre, hogy saját zenéje, amely lényegesen elvonatkoztatottabb, visszafogottabb, mondhatni „intellektuálisabb” Franklinénál, nem látszik visszhangozni az általa kedvelt ősenergiát, frappáns választ ad a szaxofonos: „Ha jól érzem magam a színpadon, az elsőpró élmény, függetlenül attól, hogy milyen vérmérsékletű a zene. Nagy élményt jelentett például Gadó Gáborral együtt játszani, amikor Balázs Elemér meghívott a Remembering 80–81 projektbe, Zana Zolit helyettesíteni. Az egyik darabban volt egy különösen halk, finom és nagyon érzékeny pillanat. Ez volt az a pont, ahol a dinamikával fordított arányban a legnagyobb energiát éreztem.”

Ávéd János mostanság kezd elmélyülni a klasszikus zenében. Bach műveinek ismeretét megkerülhetetlennek tartja. A mai szaxofonosok közül Mark Turner, Chris Potter és Chris Cheek a mértékadó név számára. Vannak azonban példaképei a nála alig idősebb honfitársak közt is: többek közt Zana Zoltán és Bacsó Kristóf. Saját nemzedékét tekintve hatalmas értéknek tartja két gitárossal, Csongrádi Gáborral és Fenyvesi Mártonnal ápolta termékeny baráti és szakmai kapcsolatát. Az egyéni stílus kialakítását természetes igénynek véli, hozzátéve: „Nem érzem koloncnak a példaképeket. Többször elgondolkodtam: vajon hallgassam-e tovább őket vagy sem, de olyan boldogságot, inspirációt adnak, ami azonnal gyakorlásra sarkall. A gyakorlás sokat segít, hogy az ember ne a közvetlen felületét tanulmányozza annak, amit hall, hanem próbálja megérezni a szellemiséget a hangok mögött.” Ávéd János – elfoglaltságaitól függően – naponta 2-4 órát gyakorol. Boldogan játszik Magyarországon, mert érzése szerint a hazai jazz színvonala nem marad alul a világ egyetlen országáéval szemben sem. Pillanatnyilag nincs kőbe véssett elképzelése, merre szeretne haladni. Nyitott akar maradni minden irányba, és mélyrehatóbban óhajtja tanulmányozni a klasszikus zenét és a jazztörténet nagyjainak munkásságát. Ami ambícióit illeti, így fogalmaz: „Szeretnék az itthon és a világban élő jó zenészekkel játszani, jó zenét csinálni, és egyre jobban elsajátítani azt a fajta energiaközlést, amit zenének nevezünk.” ■

Ávéd János honlapja:

www.myspace.com/janosaved

Ávéd János tavaszi fellépéseiből:

Március 7., Szeged – A Modern Art Orchestrával és Moór Bernadettel

Április 4., Dózsa Művelődési Központ – Fenyvesi Mártonnal

Május 16., Solymár – Az Equinox zenekarral

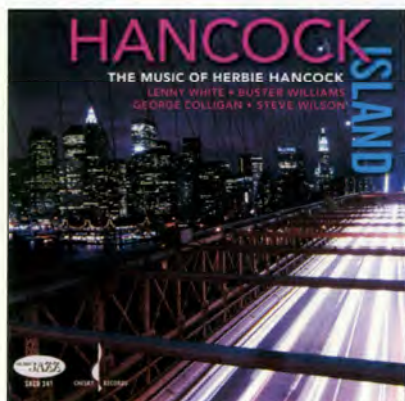

**SÁRIK PÉTER TRIO:
BETTER TOMORROW**

●●●●○

Amikor egy brit–magyar zenész csereakció kapcsán megkérdezték Steve Rubie-t, London ma már talán második legjobb jazz klubja, a 606 Club tulajdonosát, milyen angol zenészeket ajánlana magyarországi fellépésre, így válaszolt: „sokfélét, csak zongoristát nem, mert azzal nálatok csak égni lehet.” Sárk Péter eklatáns példája annak, hogy Steve Rubie pontosan mire gondolt. Gonda János egykori tanítványa beváltotta a módfelett igényes mestere várakozásait, kiváló zongorista és kifogástalan kísérő zenész. Az előbbi már tudják mindazok, akik munkásságát figyelemmel kísérték a Jazzpression együttesben, míg az utóbbira idén februárban a londoni közönség is felfigyelt, amikor az énekesnő Fábrián Juliánnal duettezett. Sárk komponistának sem utolsó, amit ékesen bizonyítanak a különböző amerikai, brit és nemzetközi dalszerző versenyeken elért előkelő helyezései. Sárk Péter saját neve alatt megjelent első albumán csak eredeti szerzemények hallhatók, több mint a fele tőle, a többi pedig társaitól, a basszusgitáros Frey Györgytől és a dobos Berdisz Tamástól való. Noha e sorok írója nem híve akusztikus zongoratriókban a basszusgitár használatának, de ezen a lemezen ez azért hangzott indokoltan, mert óriási a művészi empátia Sárk és Frey között, akik már a Jazzpressionben is hozzászórtak egymás gondolatainak eléréséhez. A szerzemények nívósak, a rögtönzések dallamosak és sablonmentesek, sem a hard-bop sem pedig az avantgárd hatása nem érezhető. Helyenként lehetne a zene kevésbé visszafogott, habár ez egyáltalán nem nevezhető balladaalbumnak. A lemezt hallgatva erősödik az emberben az óhaj, hogy ez a harminchetedik életévét taposó kiváló muzsikus ezen az úton haladjon tovább. *Pallai Péter*

Tom Tom Records
TTCD 109

**LENNY WHITE, BUSTER WILLIAMS,
GEORGE COLLIGAN, STEVE WILSON:
HANCOCK ISLAND**

●●●●○

Szinte hihetetlen, hogy Herbie Hancock jövőre hetvenéves lesz! Az örökifjú muzsikus kétségtelenül a jazz egyik meghatározó figurája azóta, hogy először hallhatóvá vált lemezen a hatvanas években. Játéka generációk stílusát határozta meg, de ugyanez mondható kompozícióiról is. Már pályája legelején a fején találta a szöveget egy nem sokkal később hatalmas jazzslágerré vált szerzeményével. A Watermelon Man jogdíjaiból egy nem mindennapi sportkocsit vásárolhatott magának. Van egy olyan érzésem, hogy egész életében ezt a sikert hajszolta, és folyamatosan vívódott az elvontabb, magas művészi és a nagy tömegeket megmozgató népszerűbb zenei elképzelések között. A hatvanas évek végi, elvontabb muzsikát játszó szextettjére összes addigi megtakarítása ráment, ekkor következett a Chameleon sikere, és folytathatnánk a sort...

Lenny White és társai Hancock szerzeményeinek szentelik kiadványukat. White régi motoros, nem csak kiváló dobos, de sikeres lemezproducer is. Buster Williams ifjú korától kezdve volt szerzőnk partnere különféle formációkban. A két harmincas éveiben járó fiatalabb muzsikus pedig már túl van a tapasztalatgyűjtésen, már mindenkiel játszottak, aki számít, és legalább fél tucat saját kiadványt tudhatnak magukénak.

Ezen a lemezen a Hancock-darabok népszerűbbjeiből válogattak, hogy Colligan feldolgozásaiban előadják őket. Nem könnyű feladat ez, hiszen majd mindegyik kompozíciónak oly jellegzetes a kísérete, hogy szinte elválaszthatatlan attól. Jó muzsikusokat hallunk itt, mégis az eredeti felvételeken megismert inspirált játék bizonyos mértékű hiányát érzem. A kissé túlprezentált dobhangzás is zavaró számomra. *Friedrich Károly*

Chesky – Karsay és Társa
SACD 341

**BALÁZS JÓZSEF QUINTET:
I DON'T GOT YOU MEAN**

●●●●○

Hadd legyünk túl már az elején a nem túl komoly kifogáson. Az album angol címe talányos, esetleg hiányos, jelentése még az afro-amerikai szleng ismeretében is érthetetlen. A zene viszont nem csak érthető, hanem kifejezetten jó. A zongorista Balázs József 31 éve dacára már tetemes zenei múltira tekint vissza. Hazai pályán az élvonalból már jóformán mindenkiel játszott, nemzetközi partnerei is tekintélyes listát tesznek ki, és soha nem kellett, hogy méltán nagynevű dobos és zenekarvezető bátyjának az árnyékában éljen, sőt egyik meghatározó egyénisége a nagyszerű Balázs Elemér Groupnak is. Már negyedik éve működő saját zenekarával igényes modern cool hangzást produkál. Tegyük rögtön hozzá, hogy egyetlen standard sem található a lemezen, egy Oláh Kálmán-szerzemény kivételével mindegyik számat a zenekar valamelyik tagja szerzte, egytől-egyig veretes mainstream-kompozíciók. A kvintett muzsikája jól jellemzi Balázs József saját korosztályának dicséretes törekvését a sajátos zenekari hangzás kialakítására. A szaxofonos Zana Zoltán és a trombitás Cvikovszky Gábor személye nagyszerű választásnak bizonyult az átgondolt keretbe illesztett, érzékeny, improvizatív muzsikához, amelyet ezen az albumon és általában a kvintett fellépésein hallhatunk. A ritmuszekció ideális a sajnálatosan ritkán hallott, kiróbbanóan tehetséges Lakatos Pecék Krisztiánnal a bőgőn és a sideman szerepét vállaló, nagyszerű Balázs Elemérel a dobon. Ami a vezetőt illeti, a lemez ennek az igen sokoldalú zongoristának csak az egyik arcát villantja fel: a megfontoltan, jóformán kompozicionálisan rögtönzött, amelyet természetesen a zenekar egész hangzása indokol. Reméljük, hogy ezt a mostanit több Balázs József-album követi. *Pallai Péter*

X-Produkción – Hangvető
XP036

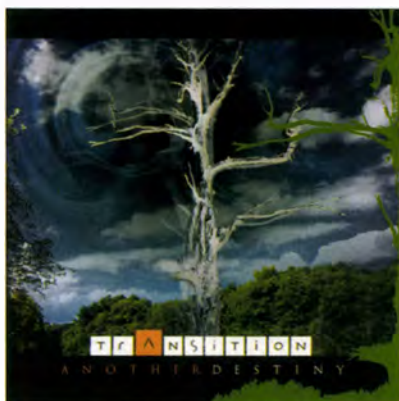
**GEORGE DUKE:
DUKEY TREATS**

●●●●○

Nagyon kevés dolog van, amit nem szeretek George Duke-tól. Ezek között az első helyen az előre kitervelt, folytatólagosan elkövetett fejhangon éneklés található. Természetesen ebből erre a lemezre is jutott, ezek szerint tényleg nincsen rózsza tövis nélkül. Ezután már csak az a kérdés, hogy van-e rózsza a tövisek közt. A hatvanas évek vége óta csodálom George Duke könnyed és mégis erőteljes játékát, mindegy, hogy Cannonball Adderleyvel játszik kísérleti, úttörő dolgokat a jazz-rock hajnalán, vagy a legjobb funk-lemezeiken hallható Stanley Clarke-kal és Billy Cobham-mel. Ezen a lemezen a funk-hagyományokhoz nyúl vissza, ami azonnal felveti a már régen letisztult műfajok esetében (szerintem) kötelező kérdést: van-e valami ezen az albumon, amiért pont most kellett megcsinálni és nem mondjuk tíz évvel ezelőtt? A választ már a lelelejen megkapjuk: az első szám – egyébként akusztikus dobon játszott – ritmusalapja nem jöhetett volna létre az elmúlt néhány év pop és R'n'B dob-programozási szokásainak ismerete nélkül. Duke a lemez hátralevő részében is végig magabiztosan adagolja azokat az apróságokat, amelyekkel egyértelműen jelzi, hogy ez egy nagyon is mai lemez. Ezzel pedig megadja azt a szükséges pluszt, ami ahhoz kell, hogy a Dukey Treats 2009-ben is szerethető legyen, hiszen a jazz-funk egyik legnagyobb előadója esetében a hibátlan játék, hangszerelés és hangszínek felől előre biztosak lehetünk. Ráadásul ez a lemez is folytatja azt a több évtizedes hagyományt, hogy Duke lemezei kiemelkedően jól szólnak. Aki eddig szerette, az most sem fog csalódní, aki csak most akar ismerkedni a jazz-funkkal, az a legjobb helyen jár.

Huszár Endre

Heads Up – Karsay és Társa
0053361314323

**TRANSITION:
ANOTHER DESTINY**

●●●●○

Van úgy, hogy az alapanyagokkal minden rendben van, a főzet mégsem sikerül. A Transition tagjai a magyar jazz középmezőjének elismert muzsikusi. Szendőfi Péter, Fekete-Kovács Kornél, Szakcsi Lakatos Róbert és Mits Gergő sokféle formációban, projektben letette már a névjegyet, mielőtt 2007-ben (akkor még Borbély Mihállyal) a közös játék mellett döntöttek. Az átmenet nevében viselő formáció nem valamelyikük, hanem mindannyiuk együttese. Az eltérő indítatásból és habitusból eredő sokféleség már a hangszerösszetételben megmutatkozik: akusztikus és elektromos instrumentumok felelgetnek egymásnak, mint a lendületes nyitó szerzeményben, amelyben a zongora improvizációja alá szintetizátor terít hangszönyeget. Bögő két számban szól, a többiben a basszusgitár hozza az alapot. A stílári különbségek a kompozíciókban is jelentkeznek. A kilencből négy Szendőfi, kettőkettő Szakcsi és Fekete-Kovács szerzeménye. A kép ennek megfelelően sokszínű, mondhatni tarka: van modernes, van fúziós, van latinós, van hangulatos, van játékos darab rajta. A baj az, hogy a témák többsége feledhető, funkciójuk mintha csak annyi volna, hogy alapul szolgáljanak a rögtönzésekhez. Az improvizációk pedig mintha arról szólnának, hogy a zenészek megmutathassák magukat. A számok zöme meghaladja a hét percet, él is mindenki a lehetőséggel. Kiváló hangszerekről lévén szó, a lemez ezen a téren nyújtja a legtöbbet. Különösen Fekete-Kovács szárnyal. A szakszerű csapatmunkából mégsem lesz kiemelkedő együttes teljesítmény, az egész nem lesz több, mint a részek összege. Valami hiányzik. Talán a rántás, ami nélkül – ahogy Wynton Marsalis mondja – nincs gumbo.

Turi Gábor

Tom Tom Records
TTCD 116

**JOE ZAWINUL & THE ZAWINUL
SYNDICATE: 75TH**

★★★★★

Zawinul halála óta nem hallgattam meg egyetlen felvételét sem. Nem tudatos döntés volt. Éreztem, hogy nem lesz könnyű. Nem túlzás, és nem csak én mondom: az egyetemes zenetörténet egyik legzseniálisabb egyénisége volt, akinek utolsó koncertfelvételeiről kellene valami okosat írnom, de mit is lehetne mondani azoknak, akik esetleg nem látták élőben. Igazi vezérként olyan feszültséget és olyan kiélezett figyelmet teremtett a színpadon, melyhez hasonlót rajta kívül csak Miles Davis tudott. Sokszor, sok felállásban győződhettem meg róla, hogy ritmusszekciót soha, sehol nem hallhattunk még úgy együtt játszani, mint a Syndicate-ben, és nem ismerek rajta kívül még egy billentyűst, akit két hang után tévedhetetlenül fel lehetett ismerni egyedi játéka és hangszínei miatt. „Nyugodjék békében”, szokták mondani, de Zawinullal ez nem fordulhat elő, hiszen velünk van, hatása, munkája még legalább évtizedekre szóló inspirációt és kötelező tananyagot jelent a mai és jövőendő zenészgenerációknak. A muzsikók sokaságára gyakorolt közvetlen hatásán túl elég csak arra emlékeztetnem, hogy hány acid-jazz és elektronikus zenei produkcióban hallhattunk viszont Weather Report-hangmintákat, vagy hogy alig kapható olyan szintetizátor a piacon, amelyben ne lennének Zawinulról elnevezett vagy általa inspirált hangszínek. Olyan szerencsém volt, hogy többször találkozhattam és interjúkat is készíthettem vele. Nem voltunk közeli ismerősök, de azért jó volt azon kevesek közé tartozni, akiknek noteszében ott volt a lakástelefonja. Ez utóbbi kitüntetésről szívesen lemondanék, ha még pár évig láthattam volna élőben varázslatos koncertjeit. És hogy a dupla CD-ről is szóljak valamit: pont egy ilyen hallható rajta...

Huszár Endre

BHM – Varga
BHM 4002-2

**HARCSA VERONIKA:
RED BAGGAGE**

Harcsa Veronika előző albuma, a You Don't Know It's You tavaly nyáron abban a reményben – vagy inkább abból a meggyőződésből – kapott kimagasló értékelést a Gramofontól, hogy a korong egy belülről építkező, egyéni hangú művész-nő karrierjének ígéretes kezdetét jelzi, aki nem fogja egy kommersz diva népszerűségére váltani ragyogó tehetségét. Nem sok idő telt el azóta, de a fiatal énekesnő új, Red Baggage című lemezét hallgatva már most bizonyosnak tűnik, hogy a megelőlegezett bizalom megérdemelt volt.

Az albumot ismét teljes egészében Harcsa Veronika jegyzi, a zene és a szövegek szerzője is ő, ami már önmagában árulkodik kivételes képességeiről. Muzsikája karakteres és mozgalmas, változatos hangulatokat jár be, Veronika markáns személyiségének egyre több oldalát mutatja meg nekünk benne. Az énekesnő cseppet sem fél a könnyeden elragadó szórakoztatás közben alkalmanként mélyebbre hatolni, és egy-egy témában komolyabb zenei gondolatokat is kibontani. Énekstílusa természetesebb és letisztultabb, a korábbi alkalmi mesterkéltységnek szinte nyoma sincs előadásmódjában, ami így bensőségesebb és őszintébben hat. Zenekara teljes összhangban áll a művésznővel, a vendég fúvószekcióval kiegészülő csapat, a zongorista Blaho Attila, a gitáros Gyémánt Bálint, a bőgős Oláh Zoltán és a dobos Majtényi Bálint tartózkodó ám nagyszerű kísérete nem csupán biztos alapot szolgáltat az ének témáknak, hanem több kompozícióban is jelentősen hozzájárul a tartalom kibontakoztatásához. A Red Baggage lényegi fejlődést mutatva vezet előre azon az úton, melynek során a közeljövőben Harcsa Veronikából a magyar jazz egyik legeredetibb hangú és legkiválóbb énekesnője válhat. *Laczkó Krisztián*

Smart Music
SMCD011

**CHARLIE HADEN:
FAMILY & FRIENDS – RAMBLING BOY**

Egy amerikai életút zenében elmesélve. Így jellemzi a lemezt a családi képekkel és a felvételek készült fotókkal színesített kisérfűzetben Charlie Haden. A fogalmazás megtévesztő: éppen a jazz hiányzik a korongról. Country- és blue grass-zenét hallunk, angolszász népdalok feldolgozásait, régi és újabb szerzeményeket a stílus mérvadó képviselőinek, valamint a Haden-familia tagjainak és barátainak előadásában. Nem trombita, nem szaxofon, nem dob, hanem gitár, mandolin, dobro és hegedű szólaltatja meg a dalokat, a hallgató pedig csodálkozik: mit történt a modern jazz kiemelkedő bőgőseivel? Semmi aggasztó: vélhetően annyira, hogy az idő múlásával felébredt benne a nosztalgia a gyermekkorát meghatározó zenei környezet iránt. A muzsikusk családnak egykor rádióműsora volt a Missouri állambeli kisvárosban, amelyben – mint a bejátszott részlet tanúsítja – a kis Charlie már két éves korában énekelt. A gyökerek évtizedek múltán is megmaradtak benne, és egy családi éneklelésből megszületett a közös lemez készítésének ötlete. Haden énekesként jeleskedő feleségén, fián és három lányán kívül a countryzene olyan emblemikus előadói közreműködtek a Nashville-ben, New Yorkban és Los Angelesben készült felvételeken, mint Vince Gill, Dan Tyminski, Jerry Douglas, Russ Barenberg, Stuart Duncan, továbbá Elvis Costello és nem utolsósorban a jó barát, aki némi jazzes hangzást visz néhány számba: Pat Metheny. Utóbbi az előzmény is: Beyond the Missouri Sky című 1996-os lemezük a Rambling Boy előjátékának tekinthető. Aki jazzre számított, kerülje el az újabb opust; aki viszont az amerikai zenei paletta eme színére kíváncsi, örömet lelheti a remek előadói teljesítményeket felvonultató, kellemes anyagban. *Turi Gábor*

EmArcy – Universal
0602517791657

**LAKATOS ÁGNES-CSUHAJ BARNA
TIBOR: VOICE N' BASS**

A jazzénektanár és előadóművész Lakatos Ágnes több mint másfél évtizede a magyar zenei élet meghatározó szereplője, többek között az East Side Jazz Company és a Jazzjet zenekar énekesnőjeként, valamint a Jazzvoices kórus vezetőjeként is jól ismert muzsikus. Élete és pályája is összefonódik Csuhaj Barna Tiboréval, hiszen a bőgős–zeneszerző társa a magánéletben, valamint több együttesben is régóta állandó partnere.

A páros nemrégiben napvilágot látott Voice n' Bass című albuma igazi kuriózum a hazai, sőt a nemzetközi jazzpalettán. A produkció különlegessége a felállásból adódik, hiszen ritkán hallhatunk ének–bőgő duójátékot, egy teljes lemeznyi zene ebben a felállásban pedig kiváltképp ritkaságnak számít. Nagy kihívást jelent a zenészek számára, mert rendkívüli összehozhatóságot és technikai tudást igényel, ám ez esetben mindkettő adott, hiszen a házaspár közel húszéves tapasztalattal rendelkezik.

A korong ötlete a duó tavaly februári márványtermi fellépésének apropóján születhetett, ahol produkciójukat a közönség kitörő ovációval fogadta. A lemezt örökzöldek átíratái és az előadók saját szerzeményei alkotják, s a feszes, frappáns kompozíciók középpontjában természetesen a ritmus és a vele való könnyed játék áll. A páros rendkívül ötleteli játéka, Lakatos Ágnes scattelése, sokszínű dallamvezetése és az invenciózus bőgőszólók lecsupaszítva és lelkesítően helyezik előtérbe a swinget. Nagyszerűen érvényesül a számokban a jazz löktetése, így a hangszerelés egy pillanattal sem hat szegényesnek. Az alkalmazott bravúros megoldásoknak köszönhetően az alapvetően melodikus tételekben is teljes értékű muzsikát hallhatunk, sehol sem marad hiányérzetünk.

Laczkó Krisztián

BMM
BMM 0803-73335750

**JANE MONHEIT:
THE LOVERS, THE DREAMERS AND ME**

Csodaszép női arc néz rám a borítóról, de nem csak ezért választottam Jane Monheit új lemezét, hanem mert egy kiváló korábbi CD-jét feltve őrzöm a gyűjteményemben. Az énekesnőnek ez a kilencedik albuma. Az első 2000-ben jelent meg, és a Billboard magazin hosszú ideig a „Best debut album” kitüntető címmel illette. Jane Monheit az új lemezzel kapcsolatban elmondja, hogy számára az elmúlt év különösen emlékezetes marad harmincadik születésnapja, első gyermekének születése és az új CD előkészületei miatt. A lemezen állandó triója kíséri: a zongorista Michael Kanan, a bőgős Neal Miner és a dobos Rick Montalbano (aki egyébként az énekesnő férje). Mellettük többek között Stefon Harris vibrafonost és Frank Vignola gitárost hallhatjuk vendégművészként. A repertoár egy része a popzene klasszikusainak szerzeménye (Paul Simon, Ivan Lins) valamint válogatás a Great American Songbook gazdag választékából. A műsor szerkesztése nem szerencsés, a lassú dalok hangulatilag elég egyformák, a cool stílus, a mesterségesen visszafogott érzelmi töltöttség, az izgalom teljes hiánya néhány szám elhangzása után unalomhoz vezet. A műsor négy balladával indul, az ötödik szám végre egy kissé élénkebb középtempó lenne, ám utána ismét balladák sora következik. Kicsit sok az álmodozásból! További kérdéseket vet fel az egész lemezre jellemző túlhangszereltség, ami a jó jazzhez elengedhetetlen spontaneitást háttérbe szorítja. A sok vonószekeri háttér kifejezetten gyengére sikerült mind hangszerelésben, mind előadásban. A jónevű vendégszolisták alig jutnak szerephez, s legfeljebb néhány taktusnyit improvizálhatnak. A bájos Jane Monheit szépen énekel ugyan, de számomra csalódást okozott új lemezével. *Deseő Csaba*

Concord – Universal
0888072308206

**VIKTORIA TOLSTOY:
MY RUSSIAN SOUL**

A svéd székeség első – 1994-ben rögzített – albumára egy stockholmi lemezböngészés közben véletlenül akadtam rá még a kilencvenes évek közepén. Az akkor mindössze húszéves énekesnő debütálása egy kis uppsalai kiadónál történt. Az egész produkció nagyon skandináv volt, kicsit amatőr, közismert standardek szerepeltek rajta, valamint néhány szerzemény zenetanár papjától. Már akkor megállapítottam, hogy Lev Tolsztoj anyai ágú leszármazottja aligha szárnyal olyan magasságokban a zenében, mint ükapja az irodalomban. Közben eltelt másfél évtized, Viktória – mérsékelt sikerrel – nálunk is fellépett, egyik albumáról pedig lapunk is beszámolt – ugyancsak mérsékelt lelkesedéssel (Gramofon, 2006–2007, tél). Legújabb lemezén az „oroszkapcsolat” kiaknázására koncentrált: tisztelgés ez az „öshaza” előtt. Tradicionális orosz dalok, Csajkovszkij-, Rahmnyinov-, sőt Viszokkij-kompozíciók egy bizonyos Anna Alerstedt angol szövegeivel. Még a címlapon is aranyozott hagymakupola a háttérben... A kivitelezés azonban ezúttal is közepes. Pedig a kíséret korrekt, az egész produkció professzionális, köszönhetően Nils Landgrennek: a neves svéd pozanos-énekes a lemez producere. Csak valahogy a jazz sava-borsa hiányzik itt is. Ebben a ma tapasztalható női énekes-dömpingben még inkább érezzük a néhai nagvasszonyok hiányát. De hogy fanyalgómat igazoljam, elmondom, hogy a nagy díváknak azért ma is akadnak méltó utódaik, akik nemcsak elérik, de olykor – már csak a modernebb hangvétel okán – meg is haladják nagy elődeik teljesítményét. Álljon itt két név ezek közül: Dianne Reeves és Roberta Gambarini. Nos, Viktória – győzelmet sugalló neve ellenére – sajnos, nem tartozik közéjük. *Márton Attila*

ACT – CD Bár
9721-2

Telarc

Heads Up

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.
Tel.: 200-6443
Fax: 200-9650

**BORBÉLY MIHÁLY QUARTET:
HOMMAGE À KODÁLY**

●●●●○

Megindító és tiszteletet ébresztő Borbély Mihály új lemeze. Személyes vallomás ez egy szellemi jelzőfényként magasodó nagy előd, Kodály Zoltán művészetéről, amely ihlető forrás és viszonyulási minta az ő számára is alapvető kulturális örökséghez. Borbély megközelítése erősen szubjektív, ezért, a bizalom közelségéért is érezhet a hallgató meghatottságot. Tiszteletet pedig, mert ismét igyekszik felhívni a zenerajongók figyelmét az egyik legnagyobb magyar zeneszerzőre, zenetudósra; mondhatni, a másik legnagyobbra. Bartók hatását munkájára sok jazz-zenész vallja, ha a magyar népzene fontosságát, erejét hangsúlyozzák alkotásaikban, inkább őt nevezik meg, pedig a két óriást mint népzenekeletet aligha lehet rangsorolni. Tény, hogy Bartók kapcsolata a jazzhez szorosabb, legalább is dokumentáltabb volt, de – ahogy a CD borítójuzetében is olvashatjuk – Kodály is hitte, hogy az improvizációra való hajlam az ember lényegi jellemzője, ami a gyerekek ösztönös közeledésén a zene felé jól megfigyelhető.

Borbély Mihály elgondolásának megfelelően egy bevezető improvizációt követően a lemezen Kodály-kamaradarabok után egy-egy, arra közelebről vagy távolabbról rímelő saját darab szólal meg, ami tájolja a hallgatót Borbély zenei világában. Lenyűgözőek a főnök szólói tárogatón, klarinéton, szaxofonon egyaránt, és lenyűgöző Szabó Dániel mély szellemű zongorajátéka is. A ritmusszekcióban Horváth Balázs és Baló István remekel. Kántor Balázs csellista nemcsak a Kodály-művek, hanem a rögtönzések kiteljesítésében is fontos szerepet vállal. Legkevésbé sem az ő hibája, hogy a Cselló szólószonáta III. tétele kibillenti az anyagot egyensúlyi helyzetéből. Túlságosan hosszúnak hat a Borbély-darabok közt. *Bércsi Barbara*

BMC Records
BMC CD 155

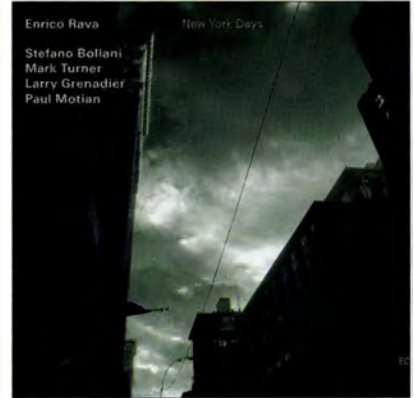

**DÉS ANDRÁS:
UNQUIET STILLNESS**

●●●●○

Dés András, miután sok remek hazai zenész mellett játszott az elmúlt egy évtizedben, tavaly úgy döntött, saját triójával próbál szerencsét. Az első lemeze hallatán meg kell hagyni, mindannyiunk öröme tette. Szandai Mátyás bőgőssel és Oláh Szabolcs gitárossal ígéretes zenei kísérletezés vette kezdetét, amelynek első állomása az Unquiet Stillness című lemez. Nyugodt nyugtalanságnak fordíthatnánk magyarul. A zenész elmondása szerint Marc Johnson, Mino Cinelu, illetve Arild Andersen inspirálta őket, s bár a formáció felállításában emlékeztet a példaképek produkcióira, mindjárt az elején sikerült egyéni hangot megütnie – magyar viszonylatban mindenképp. A kezdő dallam – amely bármilyen zenei ízlésű hallgatónak befogadható – egy bonyolult és kifinomult ritmusrendszerre épül, ám ez a ritmus nemcsak az ütőhangszerek révén valósul meg, hanem a három hangszer egysége, és egymásra figyelése az, ami az átlagtól eltérő hangzást adja. A bonyolult és az egyszerű váltakozásával pedig a zenészeknek sikerül elérnie a cimben megfogalmazott ellentmondásos érzést. Az egyszerű dallamok alá festett harmóniák nyújtanak egyfajta feszítő érzést, melyet az ütőhangszerek hol csillapítanak, hol erősítenek. Érett zenét hallhatunk a nyolc felvételen, amit azért is kell kiemelni, mert ők hárman nem olyan régóta zenélnek együtt. Nem szabad elfeledkeznünk a zenekarvezető különleges hangszereiről sem, ami a lemez egyik kuriózuma. Dés András jobb kézzel cintányéron és tamokon játszik, bal kézzel pedig cajónon, és mellette használja a láb-cint. Ezzel az alap ritmusfunkciókat úgy látja el a dobos, hogy közben egy hagyományos dobfelszereléshez képest egészen más hangon és tónusban szólalnak meg ütős hangjai. *Vörös Eszter*

X-Produkción – Hangvető
XP035

**ENRICO RAVA:
NEW YORK DAYS**

●●●●○

A hetvenes évek második felében Enrico Rava emlékezetes lemezekkel gazdagította az ECM katalógusát. Ő lett Olaszország No. 1-es fúvósa, sokak szerint az olasz jazz legkiválóbb nagykövete. Stílusát nem könnyű definiálni, hiszen Miles Davis introvertált játékaiból épp annyit tanult, mint Steve Lacy free felfogásából és monki iróniájából. A mai Rava azonos is régi önmagával, meg nem is. Új lemezén se hagy kétséget afelől, hogy nemzetközi formanyelvet beszél: az albumot nyitó Lulú például tökéletes ECM-„gyászdal”, Stefano Bollani pompás zongorázása alkalmasint impresszionista pillanatfelvételnek hat, a lemez második felében pedig sűrűsödnek és határozottabbá válnak a hagyományosabb, „amerikai” jazz-elemek. A Thank You, Come Again-ben még egy kis swingelést is megenged magának az együttes, talán a trombitás New York-i éveinek emlékére. Rava játéka változatlanul jellemzőek a nyújtott, hajlított hangok, a tiszta intonálás, a váratlan ritmusfordulatok, valamint a dallamgazdagság, mely úgy is érzékelhető marad, hogy közben a muzsikuss hirtelen vágásokkal és kiszámíthatatlan hangokkal tompítja zenéjének romantikáját. Nem kikezdetetlen a kvintett összejátéka. Az „európaibb” számokban a tenoros Mark Turner mintha nem találna a helyét, s a megfelelő soundot; a két fúvós együttműködése a tradicionálisabb szerzeményekben gyümölcsözőbb. A ritmusszekció jól érti Bollanit, aki viszont „Rava-szakértő”, tavaly duólemez adtak ki. Larry Grenadiernek jó néhány szép pillanata van az albumon, például az Outsider elején. Paul Motian pedig látszólag végig csak kiszolgálja a többieket, valójában azonban ő kever a legizgalmasabban ezen a kissé széteső, közepes élményt nyújtó vállalkozáson. *Máté J. György*

ECM – MusiCDome
ECM 2064

KEITH JARRETT/GARY PEACOCK/JACK DEJOHNETTE: YESTERDAYS

E korong zenei anyagát még 2001 áprilisában, Tokióban rögzítették, ezúttal is „élő” koncerten. A Standards Trio már 1983-as megalakulásakor az ebben a formációban felmutatható teljesítmény egyfajta csúcst jelentette: a spontán és tudatos együttműködés magasiskoláját. De vajon miért keresik már több mint negyedszázada a nagy amerikai daloskönyv örökzöld darabjaiban és a műfaj klasszikusainak (ezúttal Gillespie, Parker és Silver) ugyancsak standardeckké érett kompozícióiban található zenei lehetőségek kiaknázását? Jarrett személyes véleménye szerint a modern jazz képviselői túlságosan sok saját szerzeményt tartanak repertoárjukon, amelyek gyakran nem eléggé melodikusak. Ha pedig véletlenül standardet dolgoznak fel, akkor görcsös igyekezettel akarnak valami egyéni interpretációval előrukkolni. Pedig az örökzöldek maximálisan dallamosak, ugyanakkor könnyen formálhatók, ideális alapanyagot jelentenek az improvizáció számára. Éppen ezért Jarrettnak eszébe sem jut átharmonizálni/ritmizálni őket, bámulatos könnyedséggel formálja meg a dallamokat és teszi magáévá a darabokat. Persze ő megteheti: a versenyen kívül állók közé tartozik, művészi életműve alapján már ma is a zenei panteonban van a helye. Meglepő, hogy ezen az albumon, a szokásosnál jóval több szólólehetőséget kapott a kiváló Gary Peacock; különösen Parker Scapple from the Apple című számában kápráztatja el a hallgatót. Érdekes összehasonlításra ad lehetőséget a tény, hogy a You Took Advantage of Me című darabot a három hónappal később Montreuxben rögzített My Foolish Heart elnevezésű dupla albumon is megtalálhatjuk. Ez szokatlan gyakorlat a kiadó részéről, de remek lehetőség Jarrett alkotói munkásságának megismerésére. *Márton Áttila*

ECM – MusiCDome
ECM 2060

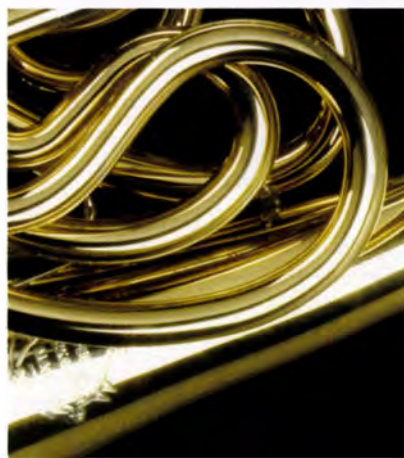

BARABÁS LŐRINC RANDOM SZERDA: SMALL TALK

Van egy magyar jazzmuzsikus, aki fiatal kora ellenére jelentős rajongótábort szerzett magának. Barabás Lőrinc szerdai budapesti fellépéseit az A38 hajón, majd a Take Five klubban élénk érdeklődés kísérte, amiben a fiatalok körében kedvelt irányzatok jegyeit magába foglaló zenén túl a spontaneitás is szerepet játszott. A közreműködő muzsikuskok személye és száma ugyanis gyakran változott, előre programozott koncertek helyett így alkalmi szeánszok résztvevői lehettek a jelenlévők. Az oldott rögtönzésekről felvétel készült, amelyekből 11 darab került a lemezre. Rokonszenves vállalkozás, de nagy merészség és főképp kivételes hangszeres tudás kell ahhoz, hogy valaki a zene létrehozásának ilyen módszerét válassza. A teljes szabadsághoz a free stílussal jutott el a jazz, Barabás és barátai azonban nem az atonalitásba torkolló energiazene nyelvét beszélik. Ők a pop/rock napjainkban divatos al- és mellékfajainak elemeiből merítenek, amibe elsődlegesen a trombita viszi a jazzes hangzást. A módszer számonként változik: hol adott témát bontanak ki, fejlesztenek tovább a muzsikuskok, hol apró motívumokból épül fel, áll össze folyamattá a zene. Ez olyasfajta spontaneitást, természetességet ad a lemeznek, amilyennel ritkán találkozni késztermékeket favorizáló korunkban. De ebben rejlik a buktató is: lankad az érdeklődés, ha nincs elegendő invenció a keretek kitöltéséhez. Barabásnak jó érzése van a fokozáshoz, a drámai pontok kijelöléséhez, de az előadás gyakran mechanikus-sá válik, amikor rááll egy groove-ra, alapritmusra. Ennek egyhangúságát az elektronikus effektek sem enyhítik. Hangzásában ígéretes, inkább kísérletinek nevezhető zene ez, amely így is mutatja előadói tehetségét. *Turi Gábor*

Szerzői kiadás
BARABÁS

Fújjon bele!

500 féle kipróbálható hangszer

Vásároljon nálunk és élvezze a FON-TRADE garancia előnyeit!
www.fontrademusic.hu

FON
TRADE MUSIC

HANGSZERBOLT ÉS FÚVÓS
HANGSZERÉSZMŰHELY

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622
Nyitva: munkanapokon
9:00–17:30-ig

**CURTIS FULLER:
THE OPENER**

Curtis Fuller neve legtöbbszörnek John Coltrane Blue Train című lemezét juttathatja eszünkbe. Mivel a hardbop-korszak keresett harsonása volt, játékát számos egyéb felvételen hallhatjuk. Felsorolni is nehéz lenne azt a rengeteg kiváló muzsikust, akinek az oldalán feltűnt, játszott többek között Dizzy Gillespie, Wayne Shorter, Bud Powell, Miles Davis és Count Basie zenekarában. Munkásságának így soha sem válhatott központi elemévé saját elképzeléseinek megvalósítása. Nem csoda hát, hogy a korong gerincét nem saját kompozíciói, hanem standardok adják. A többnyire lassú vagy közepes tempójú darabok egyhangúan követik egymást. Társai, Hank Mobley tenoros, Bobby Timmons zongorista, gyerekkori barátja, Paul Chambers bőgős és a dobos Art Taylor hibátlanul, de nem túl invenciózusan kísérik a pozanos zenekarvezetőt. *PAG*

Blue Note – EMI
15370

**DUKE JORDAN:
FLIGHT TO
JORDAN**

Duke Jordant a „klasszikus” Charlie Parker Quintet tagjaként ismerhette meg a jazzvilág. Ezt követően évekig Stan Getz zenekarának zongoristája volt. Első saját neve alatt megjelent lemezét már hat évvel korábban elkészítette, amelyet számos másik követett. A Flight to Jordan először hatvanban látozott napvilágot. Most két olyan darab is hallható, amely az eredeti korongon nem szerepelt. Bár lehetősége volt saját kompozíciókat rögzíteni, a lemezre került számok egyike sem lett olyan ismert, mint a mára már standardé vált Jordy. A zenekar sem tradicionális felállásával: két fúvós (Dizzy Reece és Stanley Turrentine), zongora, ritmusszekció (Reggie Workman és Art Taylor) sem megszólalásával nem mondható formabontónak. Jordan bopos játékát élvezet lenne hallgatni, kár, hogy Bud Powell hatása túl erősen érezhető. *PAG*

Blue Note – EMI
92759

**GRACHAN
MONCUR III:
EVOLUTION**

Röviden: remekmű. Mármost azoknak, akik ma is szívesen hallgatják a hatvanas évek legendás lemezeit, melyeken – valljuk meg – sokkal több zeneileg izgalmas pillanat akadt, mint a mai sztárlemezek. Itt a korszak egyik különlegessége, a pozanos Grachan Moncur III veszi kezébe az irányítást négy saját kompozíciójával, miközben bő teret enged a Jackie McLean-Lee Morgan-Bobby Hutcherson frontnak, valamint a mesterien kísérő Bob Cranshaw-Tony Williams párosnak. Az 1963-as sessionön Lee Morgan szokatlanul szabadon fúj, Hutcherson pedig perkusszív és zengettett vibrafonhangjaival megelőlegezi az Out To Lunch remekelését. McLean csúcsmódban szólózik, Cranshaw bemutat egy-két zseniális fogást a vonóval, Tony Williams pedig... alig hihető, hogy e fantasztikus dobos a felvétel idején még csak 17 éves! *MJGy*

Blue Note – EMI
15365

**HUGH MASEKELA:
HOME IS WHERE
THE MUSIC IS**

A dél-afrikai trombitás, Hugh Masekela zenéje vele-jeig afrikai, de beskatulyázhatatlan, mint minden muzsika, amit az ember Johannesburg vagy Fokváros fekete gettóiban hallhat. Az ott élő, javarészt autodidakta zenészek szabadon merítenek az amerikai és latin-amerikai jazz- vagy popvilág terméséből, azt leleményesen ötvözve saját zenei örökségükkel, gyönyörű harmóniavilágukkal. Masakela, aki az apartheid legsötétebb éveiben emigrált Nagy-Britanniába, majd az Egyesült Államokba, soha sem szakadt el afrikai gyökereitől. Ez a harminc éve készült, igen hangulatos album hordozza a lenyomatát az általa használt jóformán minden zenei forrásnak. Masekela és a dél-afrikai jazz másik emigráns bálványja, a szaxofonos Dudu Pukwana kicsattanó formában játszik. Felszabadult, örömteli, táncolható, nagyon élvezetes lemez. *PP*

Verve – Universal
0602517686830

**SZAKCSI-KŐSZE-
GI DUÓ & JACKIE
ORSZÁCZKY:
JOURNEY IN
TIME**

Ahogy Csider Károly, a Fon Trade atyja írja a második kiadást megért CD füzetében, az idő többféle vonatkozásban is fontos e három kiváló muzsikusnak. Időkezelés a zenében, időutazás mindhármuk számára a Rákfogó együttes korszakába – melynek felbomlása után a Szakcsi-Kőszegi Duó már egymásra talált –, és itt van még a muzsikusok anyanyelvét adó magyar és amerikai népzene (a blues és a New Orleans-i őszjazz), amelyeket kortárs dialektusban beszélnek. Bár Orszáczky csak két számban basszusgitározik – sőt énekel is, és mindkettőt remekül teszi –, a fennmaradó öt is kerek darab, hiszen Szakcsi összetéveszthetetlen zongorázása minden harmóniai űrt kitölti még keletkezése előtt. Kőszegi mindenféle atmoszféra megalkotásában partner, nem egyszerűen kísér: beszélget, vitázik, együtt énekel Szakcsival. *BB*

Fon Trade
FTM 9708

**MICHEL
PETRUCCIANI /
NIELS-HENNING
ØRSTED PEDERSEN:
PETRUCCIANI /
NHØP**

Michel Petrucciani páratlan tehetsége leginkább szólókoncertjeiben, valamint duo- és trio-formációiban teljesedett ki. Persze ehhez olyan partnerek kellettek, mint jelen esetben Niels-Henning Ørsted Pedersen, a dán virtuóz nagybőgős, aki évekig Oscar Peterson triójának oszlopos tagja is volt. Mintaszerű, ahogyan egy nyilvánvalóan ad hoc szituációban, két élő szettben végigjátsszák gyakorlatilag a jazzrepertoár összes fődarabját, és annyi frissességgel töltik meg ezeket az amúgy jam sessionökön sokszor unalomig csépeelt standardokat, hogy muszáj megint szeretni őket egytől-egyig: All The Things You Are; Oleo; All Blues; Someday My Prince Will Come; Billie's Bounce; Autumn Leaves; Stella By Starlight stb... Petrucciani interpretációi túlhaladnak magukon a dalokon, játéka a jazz-zongorázás alfája és őmegája. *BV*

Dreyfus – Karsay és Társa
FDM 46050369312

MICHEL PETRUCCIANI:
BEST OF DREYFUS JAZZ RECORDINGS

A Dreyfus Records, a tíz évvel ezelőtt, idejekorán elhunyt Michel Petrucciani francia kiadója most egyszerre több különleges kiadvánnyal adózik a zongorista emlékének. Megjelentetett egy dupla CD-t egy 1994-ben, Koppenhágában rögzített duókoncert anyagából Niels-Henning Ørsted Pedersennel, valamint egy DVD-t egy 1996-os marciac-i szólókoncert anyagával, ami egy rövidfilmet is tartalmaz a művészről. Továbbá két fontos lemezének újrakiadása lát napvilágot, egyik a Trio in Tokyo, melyen Steve Gadd dobol, és Anthony Jackson basszusgitározik, másik a Stéphane Grappellivel készített Flamingo. Ide kapcsolódik ez a Best Of... album, melyre többek közt a fent említett felvételekből válogattak. Így a Trio in Tokyóból két darab, Petrucciani September Second című száma és az Ellington-klasszikus Take The A Train szerepel, ami – mint mindig – most is a „füstölő” balkéz-ostinatoval indul. Pici visszaesés színvonalban, ahogy mentorával, Eddy Louisszal előadják az orgonista egyik számát, mint ahogy közös produkciója gitáros papájával is inkább szentimentális töltésű. A Grappellivel készített lemezből a Night and Day-t halljuk, rendhagyó módon a verse résszel együtt. Két részlet került a korongra nagyszerű szólókoncertjeiből, az egyiket 1997-ben rögzítették Frankfurtban, a másikat Párizsban, ahol – otthonában – különleges szeretet övezte. Fúziós kalandozásaiból pedig két rá oly jellemző darab, a Brazilian Like és a Looking Up fért még a válogatásra. Külön érdekesség a hatos track (Why), mely az 1994-ben megjelent legelső Dreyfus-lemezéről való: itt Dave Holland mellett még Tony Williams is közreműködik. Mint minden best of-lemez, ez is inkább csak kóstoló jó.

Bori Viktor

Dreyfus – Karsay és Társa
FDM 46050369262

WDR BIG BAND KÖLN:
THE WORLD OF DUKE ELLINGTON

Kis pénz – kis foci, nagy pénz – nagy foci. Puskás aranymondása egy nagyzenekar esetében is tökéletesen megállja a helyét. Nos, a kölni rádió esetében valóban nincsenek – vagy legalábbis e felvételek idején 1994-ben nem voltak anyagi gondok. Tűzész nélkül a világ egyik legjobb nagyzenekarárt hozták össze. Ez a zenekar kísért szinte minden világsztárt, akinek big bandre a volt szüksége a kontinensen, Phil Collinstól Quincy Jones Montreux-ben megrendezett évenkénti monstre koncertjeig. A Westdeutsche Rundfunk, a zenekar gazdája igazi mecénásként működött, úgy, ahogy egy rádióknak kell. Rendszeresek voltak a nagy projektek, egy-egy nagyság zenéje köré felépítve, szükség esetén a legnagyobbak vendégszereplése mellett. Egyik ott játszó barátomnak köszönhetően jelen voltam egy Bob Brookmeyer komponálta kétórás koncert próbáin, amelyek csaknem egy hónapig tartottak, olyan vendégművészekkel, mint Mel Lewis, Jim McNeely és Al Porcino. Duke Ellington zenejéből válogattak 1994 május–júniusában, amikor ez az óriási vállalkozás létrejött. Három koncert anyaga található a három lemezen, más-más főszereplőkkel: Jerry Van Royen, a távozó, John Clayton, az időnként vendégeskedő és Bill Dobbins, az akkortájt hivatalba lépő új karmester vezetésével. A szólisták nagyszerűek, a zenekar szintén, a probléma csak az, hogy Ellington zenéjét többnyire az eredeti hangszerelésekben hallhatjuk, azt azonban igazán jól csak Duke zenekarának tagjai tudták előadni, pontosabban egyéni előadásmódjuk annyira belénk ivódott, hogy másként nehezen fogadjuk el a darabokat. Mindezek dacára mondhatjuk: ezt a teljesítményt csak Duke Ellington és nagyszerű muzsikusi tudtak volna felülmúlni.

Friedrich Károly

BHM – Varga
BHM BOX 01

JAZZ ÉS VILÁGZENE

Magyarországon forgalmazza

Varga István
(ist.varga@t-online.hu)

ERIK TRUFFAZ/SLY JOHNSON: PARIS

72824 ●●●○○

ERIK TRUFFAZ/MURCOF: MEXICO

72220 ●●●○○

ERIK TRUFFAZ/INDRANI & APURBA MUKHERJEE: BENARES

70325 ●●●●○

Blue Note – EMI

A korábbi szakmai sikereinek köszönhetően kiváltságos helyzetű Erik Truffaz az európai acid jazz kultikus figurája, akinek most egyszerre három anyaga jelent meg. A bökkenő csak az, hogy egyenként félórát is alig tesznek ki, ami a CD-kultúrában igazán luxus. Paris, Mexico, Benares egy-egy földrajzi hely, a címen túl az inspiráció forrása. A Paris-t saját házi

stúdiójában vette fel Truffaz, s csak egy embert hívott a sessionre, a szintén Párizsban működő Sly Johnson. Bobby McFerrin-es a kezdés, ami nem lenne baj, egészséges basszushang kellően hajlítgatva, erre jön a trombita először egy, később több szólamban, mégsem történik semmi. Már az ötödik számnál járunk, amikor végre megmozdul valami: most esik le, hogy Sly valójában soul-énekes, és saját dalába, a Nina's Dreambe belead apait, anyait. Az ezt követő La Mouche-ban kifejezetten izgalmas, amit Truffaz torzító trombitájával csinál. A végére sajnos leül a hangulat – ideje korongot cserélni. A Mexico Murcoffal, a mexikói származású, de Barcelonában élő „electronica man”-nel közös projekt eredménye. A Good News From the Desert tényleg jó hír, itt végre a nihilizéstől egészen komoly feszültségintig jutunk el.

A legjobb hír a harmadik korong, a Benares, melyet Truffaz a Mukherjee nevű zenészcsaláddal Indiában készített. Magával vitte „földjét”, Malcolm Braff zongoristát. Neki köszönhető, hogy ebből az East-West találkozásból értékes anyag születik. A tapura monoton hangjára szép akkordfürtöket fűz fel, majd a tabla pergő ritmusára lehengerlő szólót játszik. Kár, hogy ebből nem lett normál terjedelmű CD. **BV**

KOZMA ORSI QUARTET: HIDE AND SEEK

Magneoton

5051865262121 ●●●●○

Kozma Orsi nemrég azt mondta egy rádióinterjúban, hogy se a jó, se a rossz kritikát nem jól viseli. Így bajban vagyok, mit is írhatnék első jazzlemezéről. Amíg eszembe jut a megoldás, leírom egy idevágó sokéves gondolatom: van némi jó abban, hogy a lemezleadások sosem

látott mélységekbe zuhantak, így sok mainstream popprodukció példányszámai is ugyanoda konvergálnak, mint a legszűkebb rétegzeneké. Ha tíz éve valaki azt mondta volna, hogy a Magneoton angol nyelvű, akusztikus jazz CD-t fog megjeleníteni, nagyot derültünk volna. Visszatérve az albumra: egyik legsokoldalúbb énekesnőnk természetesen most is kifogástalan, külön öröm, hogy az album saját számokra és nem standardekre épül. Főleg a kevésbé archaizáló darabok tetszettek, a zenekar együttműködése pontos és kifinomult. Remélem, Orsi majd fel tudja dolgozni, ha azt olvassa: szerintem ez így jó, ahogy van. **HE**

MONIKA HOFFMAN AND THE SCANDINAVIAN KNIGHTS

Media General – Exkluzív Music
MGCD 801 ●●●●○

Hoffman Mónika, a magyar származású, Malmöben született lány pár éve többször szerepel itthon, még a Megasztárban is részt vett. Zenei előélete impozáns: volt a bostoni Berklee ösztöndíjasa, tanult a lundi zeneakadémián, az éneklés mellett szaxofonon, hegedűn és zongorán is játszik. Otthonosan mozog műfajok és stílusok között. Tetszetős előadómódjában, hogy a hazai énekesnő-invázióban üdítő kivételként kerül a mindenáron való önmegvalósítási kísérleteket. Istenadta tehetségét használva hitelesen adja elő a legismeretesebb standardeket éppúgy, mint remekül sikerült saját szerzeményeit, amelyek ugyancsak a hagyományos jazzidióma jegyében születtek. A kísérlet kifogástalan, akár a számok kétharmadában közreműködő „skandináv lovagokat”, akár a többiekben hallható Szakcsi Lakatos Róbert Trió izléses játékát tekintjük. **MÁ**

tizenegy éve van a szintéren Bujdosó János csapata, ami nagy időnek számít: összeszokottság, kierelelt koncepció az eredmény. Álomvadászat a cím, s ahogy éjjel cikáznak a képek a fejünkben, olyan élesek a váltások a zenében, de ez az álom nem rózsaszín, rejt magában valami nyugtalanítót. A Dreamhunting még csak a második Pop Ivan-album, életjelt sokkal gyakrabban adnak magukról koncerteken. Könnyebb is viszonyulni ehhez a zenéhez élőben; a nem várt fordulatok, szándékos bárdolatlanságok, a fájdalmas-groteszk kacajok és kiáltások hatásosabbak lehetnek úgy. **BB**

WINAND GÁBOR-RAMÓN VALLE-ERIC VLOEIMANS: FABULAS

BMC Records
BMC CD 152 ●●●●○

Winand Gábor művészi erejét, expresszivitását bizonyítja, hogy bármilyen formációban és zenei kontextusban szólal meg, a hangja pillanatok alatt, könnyen azonosítható, és képes a hallgató figyelmének fókuszába kerülni. Szólólemezain ez magától értetődő, más zenei stílusokban már kevésbé, de mégis működik – Szakcsi Lakatos Bélával éppúgy, mint Gadó Gáborral vagy felesége, Elsa Valle kubai örömmzenéjében. Ezúttal sógora, Ramón Valle zongorista és Eric Vloeimans holland trombitás társaságában triólemezt készített, amely műfaját tekintve latinus színezésű, invenciózus contemporary jazz. Tíz kompozíció, amelyek közül hat Winand, három Ramón Valle, egy pedig Ernesto Lecuna szerzeménye, s amelyek koherens egységet alkotnak – anélkül, hogy önisméttlővé válnának. A Fabulas nem ígér felhőtlen szórakozást – inkább elgondolkodtató és mindenképpen inspiráló ez a hatvan perc. **Retkes Áttila**

POP IVAN: DREAMHUNTING

Narrator Records
NRR062 ●●●●○

Nevében pop, az alkalmazott zenei elemek szempontjából jórészt avantgárd és underground, mégis helye van a Pop Ivan zenekarnak és új lemezének a jazzrovatban, hiszen az improvizáció is elengedhetetlen része e zenének, és a hangszerelemek sem idegenek a jazz világtól (nem a sípoló gumikacsára gondolok). Már

AL DI MEOLA – HORGAS ESZTER: Ó ÉS CARMEN

Galaxy Music

GL001

●●●○○

Horgas Eszter és Al Di Meola hat évvel ezelőtt bemutatott közös Carmen-produkciója a szélesebb közönség körében hatalmas tetszést aratott, így nem meglepő, hogy a siker folytatódik: Ó és Carmen címmel új műsört készített a duó, melyet tavaly novemberi ősbemutatóján élőben rögzítettek. A cím a muzsikát továbbra is átható latin szenvedélyre tett utalás, ismét hallhatunk néhány Bizet-átíratot, melyek mellett főképp Astor Piazzolla-átdolgozások, valamint az előadók, Horgas és Di Meola, valamint Cseke Gábor zongorista és Hárs Viktor bőgős szerzeményei hangzanak el. A csapat tovább halad az önmaga által kijelölt crossover úton: klasszikus zene, opera, tangó és jazz ölelkezik a számokban, ötletes témavariációkkal, virtuóz szólókkal megspékelve. Mindezzel együtt sem több azonban az album, mint hatvankilenc percnyi perfekcionista, ámde kommerciális szórakoztatás.

LK

JENNY EVANS: LUNAR TUNES

Enja – Varga

ENJ-9526 2

●●●●○

Jenny Evans Londonban született, de Münchenben él, és a jazzéneklés legjobb amerikai hagyományain nevelkedett. A színpad és a film sem áll távol tőle. Előző, 2004-ben megjelent Nuages című albumán jelentek meg egészen szokatlan darabok: néhány

népdal mellett Purcell-, Orff-, Beatles-, valamint Peter Kreuder-szerzeményeket vett fel. Ezen a lemezen egy szellemes ötlet nyomán csupa holddal kapcsolatos dal szerepel: Antonin Dvorak, Eric Satie, Glenn Miller, Henry Mancini és mások szerzeményei.

Kísérő együttese kiváló. Walter Lang remek német zongorista, Marcio Tubino személyében pedig egy csodálatos brazil fafúvóst ismerhetünk meg, aki egyben a darabok hangszerelője is. Remek elgondolás, hogy őt dalban vonósnégyest is alkalmazott. Jenny Evans finom, érzékeny, az album tematikájához remekül illeszkedő stílussal bíró énekesnő. *FK*

NORMA WINSTONE: DISTANCES

ECM – MusiCDome

ECM 2028

●●●○○

Ismét egy müncheni lemez, mely a nagyon kifinomult fülűeknek készült. A brit énekesnő ma is szívesen dolgozik trióformációban, sőt, a zongora-fúvós kíséret szintén a régi: 1986-ban felvett Somewhere Called Home című albumán ugyanezt az összeállítást találjuk. Most a német Klaus Gesing fúj mögötte, sajnos nem túl egyénien. Mintha John Surman köpönyegéből bújt volna elő. Glauco Venier ihletett zongorista, de ő se újítja meg a soundot John Taylorhoz képest. Winstone szépen és természetesen énekel, előadása azonban ismét megakad félúton a szabályos song-tolmácsolás és a szabálytalan minimalizmus között. Pedig a repertoár igen érdekes: különösen az a dal kelti fel a hallgató érdeklődését, mely Erik Satie egyik témájából indul, és egy Pasolini-vers a szövege eredeti észak-olasz nyelvjárársban. Hasonlóan újszerű a Giant Steps harmóniáira épített Giant's Gentle Stride.

MJGy

JAZZ STEPS BRASS: NEW ORLEANS FEELING

Steps Bt.

JS-001

●●●○○

JAZZ STEPS FEAT. LEROY JONES AND TREVOR RICHARDS: SIDE BY SIDE

VIP

JS-002

●●●●○

A Jazz Steps együttesre és vezetőjére, Finok Zoltánra még az évtized elején egy, a Magyar Rádióban rendezett koncerten figyeltem fel. Az itthon és Európában művelt dixie zenével szemben egy nálunk szinte elfeledett swinges mainstream jazzt játszottak lendületesen, vérepszdítően. Azóta is következetesen képviselik ezt a zenei irányzatot. 2008 nyarán viharos gyorsasággal két CD-t is készítettek. A New Orleans Feeling kicsit eklektikusra sikerült. A számok megválasztása, valamint a tuba

használata tényleg az utcai marching bandek hangulatát idézi. Másrészt viszont közismert standardek (köztük egy Horace Silver-darab) feldolgozása eléggé mehökkentő. Szerencsésebb lett volna következetesen a New Orleans-i tradicionál maradni egy album erejéig, ha már a cím mellett az együttes a Jazz Steps Brass nevet (és felállást) választotta. Úgy tűnik, jó hatással van a zenekarra egy-egy neves külföldi szólista vendégszereplése. Öt évvel ezelőtt Joe Murányival készített lemezük igen jól sikerült. Tavalyi második CD-jük elkészítéséhez pedig sikerült megnyerniük két, a MűPában fellépett neves zenészt: a New Orleans-i fekete trombitást, Leroy Jonest és a veterán brit dobost, Trevor Richardsot. A Side by Side messze meghaladja az előző korong színvonalát és a repertoár megválasztása is sokkal szerencsésebb. Nem az állandóan visszaköszönő darabokat dolgozták fel, hanem Ellington sikerszámainat, vagy az olyan – nálunk kevésbé játszott – standardek, mint az Undecided vagy a Fine Romance. Két eredeti szám is színesíti a palettát: Jones Blues on the Danube és a pozasos Almási Attila Apple Cider Stomp című kompozíciója. Az egész produkciót feldobja a változatos vokális közreműködés, amely Micheller Myrtil, Leroy Jones és a magyar trombitás, Lázár István érdeme. *MA*

VALERIE JOYCE: THE LOOK OF LOVE

Chesky – Karsay és Társa

SACD332

●●○○○

Nehéz nem arra gondolni, hogy a harmincas éveik közepén járó, amerikai és japán szülők gyermekeként született Valerie Joyce második Chesky-albuma gondosan kimunkált koncepció nyomán született. Az egzotikus megjelenésű, talányos pillan-

tású hölgy az egyik legtöbb slágert létrehozott dalszerző, Burt Bacharach új standardnek is ideális kompozícióit éneкли David Hazeltine zongorista triójának értő támogatásával. Joyce hangja egyéni, lágy, mint a harmat, a kíséret pedig erősen óvakodik tőle, hogy elnyomja azt. Ideális a muzsika kandalló előtt borkortyolgatáshoz – majd bóbiskoláshoz. Manapság nagy a keletje az efféle lemezeknek, bár a legtöbb énekesnőben minimum tízszer annyi a spiritusz, mint Valerie Joyce-ban. Ugyanezzel a címmel Diana Krall is jelentetett meg lemezt, de kétem, hogy a Joyce-féle opus akár tized akkora sikerre számot tarthat majd. *BB*

TILL BRÖNNER: RIO

Verve – Universal

060251780680

●●●○○

A német trombitás új lemezének borítóján matrica hirdeti, milyen sztárokat sikerült megnyerni a bossa nova indíttatású albumhoz. Sajnos még ez a lista sem elég ahhoz, hogy azt mondhassuk, valami eredetit kaptunk. Leszámítva Till Brönner sajátos trombitahangját, semmivel sem több a lemez, mint bármelyik kielégítő színvonalú brazil jazz-, illetve bossa nova-album az ötvenes évek óta. Brönner hangja pedig nem elég markáns ahhoz, hogy a lemez ne vesszen el a hasonló stílusú zenék tengerében. Amit hozzá tudott volna tenni – például több elektronikát – azt nem tette, így maradt egy kellemes, andalító bossa, melyet héttárcént szívesen hallgat az ember, de nem tartja számon a gyöngyszemek között. Annie Lenox, Sergio Mendes, Milton Nascimento, Kurt Elling és a többiek természetesen emelik a színvonalat – csodát azonban ők sem tudnak tenni. VE

ANJA LECHNER – VASSILIS TSABROPOULOS – U.T. GHANDI: MELOS

ECM – MusiCDome

ECM 2048

●●●●●

Anja Lechner és Vassilis Tsabropoulos első közös alkotása, a Chants, Hymns and Dances által képviselt értéket emeli tovább a duó új, Melos című felvétele. Lechner és Tsabropoulos klasszikus műveltségű zenészek, akik nagyszerű improvizációs érzékkel rendelkeznek, e két attitűd

találkozásából születik a kompozíciókat átható szépség és drámaiság. Görög népi dallamok által inspirált, lírai témákat hallhatunk, melyekben mindkét muzikus a végtelenségig fokozott érzékenységgel szólaltatja meg a hangszerét, valósággal énekel a cselló és a zongora. A korongon közreműködő olasz U.T. Ghandi ütőhangszeres játéka finoman a háttérben maradván támogatja kettejük párbeszédét. A művészek között rendkívül mélyen átélt, bensőséges kommunikáció bontakozik ki, mely olyan emelkedett élményt ad a hallgató számára, ami már-már független magától a zenétől. Feloldódunk a békében. LK

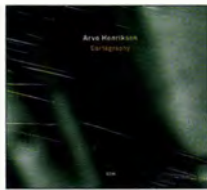
DAVID SANBORN: HERE & GONE

Decca – Universal

176 7524

●●●●○

David Sanborn idén tölti be hatvanegyedik életévét, a most megjelent Here and Gone a huszonharmadik szólóalbuma. Az új lemez borítóján elsőként a néhai Cannonball Adderleynek mond köszönetet az inspirációért. Sanborn korábban is sok kiválósággal játszott együtt, és ezen a CD-n is jól ismert neveket találunk Gil Goldstein, Steve Gadd, Russell Malone, Lew Soloff és mások személyében, de a közreműködő énekesek névsora talán még érdekesebb: egy-egy szám erejéig Eric Clapton, Sam Moore és Joss Stone hallható. Sanborn szaxofonsoundja a megszólalás első másodpercében felismerhető, izzó szenvedélytől fűtött, zenésnyelven szólva nagyon dögös. Úgy vélem, 23 lemez után nem szabad egy művésztől sok újat elvárni, Sanborn becsülettel jár a maga útján, és jól bevált régi receptje szerint zenél. Az énekesek jóvoltából az új lemez feltehetően még szélesebb közönséghez fog eljutni. DCs

ARVE HENRIKSEN: CARTOGRAPHY

ECM – MusiCDome

ECM 2086

●●●●●

Arve Henriksen inkább nevezhető hangzás-innovátornak, mint trombitásnak. Eddigi munkáihoz hasonlóan ezt a benyomást erősíti a norvég művész Cartography című albuma is, amely az éteri hangszobrészlet melankóliába merített szépségű remekműve. Szférikus, zongó hangképekben felsejül, egy gleccser lassúságával haladó témákat hallunk, melyek hűvös északi borújába szintetizált és samplelezett elektronikus effektek, szivdobbanás-szerű basszusok és egészen távoli neszek szüremlenek. Henriksen pedig oly sajátos, a japán shakuhachi fuvoláéhoz hasonló, fakóra tompított tónusú, szinte reszketegen lírai trombitahangján megejtő melódiákat fúj. A lemez vége felé úgy érezzük, hogy a mindenség velünk együtt csupán egy törekeny hangszálon hajladozik, és e nyomasztó látomás alól a himnikus befejezés sem szabadít fel. Ez a muzsika suttog a lelkünkhez, maradjunk vele egyedül a sötétben. LK

(EM): 3

ACT – CD Bár

9660-2

●●●●●

Harmadik lemezével jelentkezik Michael Wollny (zongora), Eva Kruse (bőgő) és Eric Schaefer (dob) jelentős hírnévre szert tett triója. Az Act kiadó fiatal német együtteseket bemutató sorozatának újabb CD-je egy saját útját járó, rendkívül koncepciózus együttes tour de force-a. A

harmincas éveibe lépett három muzikus elképesztő könnyedséggel (és logikával) vált ritmust, dinamikát, hangulatot egy számon belül többször is. Megidézik Stravinskyt, Grieget, Kurtágot, zongitó moll akkordból hirtelen kromatikába csusszannak át, hogy aztán napjaink popzenei hangzásában oldódjanak fel. Semmi nem szabályos, semmi nem az, ami, mégis lehenyerlően erőteljes, egységes fogatású zene szól a hangminőségében is kiváló korongról. A hagyományos értelemben vett swinget hiába keressük ebben a zenében – mégis hamisítatlan jazzt hallunk, mégpedig annak izig-véig modern, kreatív fajtájából. TQ

MARC SINAN – JULIA HÜLSMANN: FASIL

ECM – MusiCDome

ECM 2076

●●○○○

A Fasil Marc Sinan örmény-német gitáros debütáló lemeze. Róla annyit lehet tudni, hogy igen képzett klasszikus gitárművész, akinek még a fiatal kortárs német zeneszerző, Jörg Widmann is írt darabot. Most a kottákat félretéve az improvizált zene világába merészkedik, kezében kész koncepcióval. Dalciklust rendel Marc Schiffer librettistától és Julia Hülsmann zongorista-zeneszerzőtől, melynek témája Aisha, Mohammed próféta legfiatalabb feleségének életútja. Hülsmann, aki az ECM-istálló friss tagja, korábban éppen énekesprojektekkel hívta fel magára a figyelmet, és most is nagyszerű munkát végez. Yelena Kuljic Berlinben élő szerb énekesnő jó választásnak bizonyul a szerepre. Hülsmann triója viszi a hátán a produkciót. Sinan játékaról leginkább a dalok közti rövid átvezető részekből kapunk képet, de ez ahhoz kevés, hogy megtudjuk, valójában felkészült-e ekkora műfajváltásra. BV

HEINZ SAUER: THE JOURNEY

ACT – CD Bár

9461-2

●●●●○

Heinz Sauer tenorszaxofonos hetvenötödik születésnapjára jelent meg ez az egész életművét bemutató válogatás. 1960-ban csatlakozott Albert Mangelsdorffhoz, akivel egészen 1978-ig működött együtt. A frankfurti rádió jazzegyüttesével szinte egész pályája során dolgozott. 1986-90-ig az amerikai Bob Degen zongoristával játszott, majd Degen hazautazása után sokáig kereste igazi partnerét, akit az új évezredben talált meg az ifjú Michael Wollny személyében. Állandó társulásainak mindegyike megtalálható ezen a válogatáson, plusz két, a hamburgi rádió big bandjével készült felvétel is. A legrszebbek itt a mély érzelmekről tanúszkodó balladák; mindössze két darabban lenne vitám. Sauer hosszú pályafutása során nem csak Monk vagy Ellington, de későbbi korok zenéit is játszotta, mint az itt is hallható Sinead O'Connor által előadott Prince-kompozíció, vagy a saját Weather Report-szerű darab. **FK**

PAOLO FRESU/RICHARD GALLIANO/JAN LUNDGREN: MARE NOSTRUM

ACT – CD Bár

9466-2

●●●●○

A nagy nevek kombinációja nem garantálja az elvárható művészi eredményt. Szerencsére ezúttal az európai jazzszínpad három kiváló zenésze remekművet hozott létre. A jazz jövője elsősorban más zenei kultúrák felé történő nyitás révén biztosít

ható, s a trió tudja ezt. Meglepően változatos eredetű témákat vettek repertoárjukra. A tizenöt dal közt éppúgy helyet kapott Charles Trénet egy melódiaja, egy Ravel-szerzemény, Jobim brazil örökzöldje és egy svéd népdalfeldolgozás, mint a három zenész – részben éppen ezen album számára komponált – saját darabjai. A három egyenrangú művész produkcióját különösen kedvelni fogják, akik nagyra értékelik a lenyűgöző hangszeres tudást. Fresu érett trombita- és szárnykürtjátéka, Galliano virtuozitása a harmonikán és a bandleononon, valamint a svéd Ludgren senkihez sem hasonlítható zongorázása az európai jazz kiemelkedő teljesítménye. **MA**

ERIC MARIENTHAL: JUST AROUND THE CORNER

Concord – Universal

0888072302204

●●○○○

A smooth jazz egyik bestsellerje napjainkban Eric Marienthal Just Around the Corner című lemeze. A rendkívüli tehetségű szaxofonostól régebben igazi jazzt is lehetett hallani, újabban inkább szórakoztató háttérzenét játszik. Gondosan megtervezett „rádióbarát” számok átlag 4 percben, lehetőleg középtempóban, végig Eric Marienthallal az előtérben. Szinte mindegy, hogy éppen tenor- alt-, vagy szoprán-szaxofonon szólózik, a technika segítségével gyakran egyszerre több szólamban is fúj, ugyanaz a giccses halványrózsaszín hangulat árad a lemezről. Végtelenül egyszerű, banális motívumok, izgalommentes ritmusalap, az egész leöntve valami bódító sziruppal, a legmodernebb stúdiótechnika segítségével kellemes hangzásúvá keverve, s máris kész a jellegtelen, sorozatgyártott kommersz áru. Háttérzenének megfelelő, jazz szempontból alig értékelhető. **DCS**

PIECES OF A DREAM: SOUL INTENT

Heads Up – Karsay és Társa

HUCD 3136

●●○○○

Az egykor R'n'B-t és fusion jazzt játszó Pieces of a Dream egy Stanley Turrentine-szám alapján választotta nevét még 1975-ben. Az alapító tagok, James Lloyd billentyűs, Cedric Napoleon basszusgitáros és Curtis Harmon közül ma már csak Lloyd és Harmon viszik tovább a stafétát, és alakítják a banda hangzásvilágát a kor szelleméhez (avagy szellemtelenségéhez). Szomorú, hogy a lágy jazzt ontó rádiók diktátuma kedvéért Harmon a számok közel felében távol marad, ott csak dobprogram adja az alapokat. Ha neki így is megéri... Kevés kivétellel a harmóniak, dallamfűzések, groove-ok és a lemez általános hangzasképe is az analóg, sőt azon túl ismert mintákat követi, amelyek által a Soul Intent a zenefogyasztó számára tökéletesen eladható terméké válik. Aki ezen az albumon találkozik először a Pieces of a Dreammel, alig hiszi el, hogy ők egykor a Blue Note kiadó istállójához tartoztak. **BB**

WALTER BEASLEY: FREE YOUR MIND

Heads Up – Karsay és Társa

HUCD 3147

●●○○○

A több mint húsz éve a jazzszíntéren mozgó Beasley volt már kreatívabb időszakában is, akkortájt biztosan, amikor a Berklee tanáraként működött huszonevesen. Amikor stúdióba vonult, hogy legújabb lemezét rögzítse, inkább gondolhatott rá, hogy

meg hány smooth jazzrádió fogja majd játszani Love Calls vagy Oh Yeah című számát. Itt minden panel a helyén van: lágy szaxofonhang, szép szelíd szintetizátorszönyegek, dob gép, finoman adagolt triangulum- és chimes-csillanások. A Message to Mark az első darab, ahol valami életre kel: ekkor hallunk először valódi dobhangot, és egy kicsivel többet, mint a kenidzsi-típusú szoprán-szaxofonozást. Amúgy Beasley példaképe inkább Grover Washington Jr. A DukeZilla brazil lüktetése ad még meglepően sok izgalmat. A dob megint segít. „Szabadítsd fel elméd!”, üzeni Beasley, amit nehéz értelmezni, különösen, ha meghallgatjuk a címadó számot. **BB**

LEA DELARIA: THE LIVE SMOKE SESSIONS

WCJ – Warner

514429869-2

●●●●○

Lea DeLaria, a nálunk nem túlzottan ismert előadó a tavalyi évben ezzel a lemezével komoly sikereket könyvelhetett el. A show-énekesnő, aki korábban stand-up komikusként is működött már, régóta szerepel, 1994-ben Emmy-díjas is volt. Hangos, erőszakos, „tökös” énekesnőként tudja, hogyan kell sikert elérni egy klub közönsége előtt. A lemezen hallható repertoár mintha a hatvanas éveket idézné, csupa régi jazzstandardet énekel. Számomra ez az előadásmód már kicsit sok, de belátom, egészen más jelen lenni, és bizonyára van, aki kedveli az ilyen produkciót. Van azonban a lemeznek néhány mindenképpen csodálatos erénye. A hangzás élő felvétel dacára fantasztikus, ezenkívül a kísérő együttes játéka példamutatóan csodálatos. Nagyszerű swing, dinamika, alárendeltség, adott esetben kiváló szólók jellemzik játékukat. Ezt a zenei kísérletet tanítani kellene! **FK**

Hatvan év a kubai zene jegyében

Beszélgetés Omara Portuondóval

Fotók: Péter Zsuzsa / Művészetek Palotája

A világhírű kubai énekesnő tizenöt évesen, a Tropicana Club táncosnőjeként kezdte pályafutását a múlt század negyvenes éveiben, majd a Cuarteto Las D'Aida énekegyüttes alapító tagjaként turnézta körbe az Egyesült Államokat. Első önálló lemeze, a kubai zene és a jazz ötvözetét mutató *Magia Negra* 1959-ben jelent meg. 1967-ben szólókarrierbe kezdett, a következő majd' három évtizedben rengeteget turnézott, lemezeket adott ki, filmekben játszott. A kilencvenes évek közepétől a világhírű Buena Vista Social Club lemezsorozat rendszeres szereplője lett. Az ezredforduló után három kiváló albumot is kiadott. A Művészetek Palotájában adott legutóbbi koncertje után válaszolt a Gramofon kérdéseire.

◆ Bencsik Gyula

Gramofon: Többször fellépett már Budapesten, akárcsak a régió más országaiban. Mi vonzza a térségbe, Magyarországra?

Omara Portuondo: A magyar közönség mindig kedvezően fogadja a mi kultúránkat. Ezúttal az új lemezünk dalait hoztuk el, amely 2008 szeptemberében jelent meg, köszönhetően mindazoknak, akik hatvanéves zenei pályámon közreműködtek, és segítettek abban, hogy énekelhessek. Szeretem Budapestet, a város hangulatát. Első itteni fellépésem alkalmával elvittek egy étterembe, ahol cigányzenét játszottak – óriási élmény volt. Ha módom van rá, mindig hallgatok önöknél roma muzsikát. Budapesti fellépésem kéthónapos európai körút egyik állomása volt; hetvennyolc éves korom ellenére remekül bírom az utazásokat, igaz, az orvosom mindenhová elkísér.

G.: Mennyire ismeri a magyar népzeneét?

O. P.: Kubában minden zenét tanuló diák ismeri Kodályt és Bartókot, ismerik az önök kultúráját. Különböző zenei

stílusú, nagyszabású fesztiválokat is rendeznek nálunk a magyar népzene megismertetése céljából, úgyhogy tájékozottak vagyunk. Jelenlegi együttesem zongoristájának – mint minden tehetséges muzikusnak – is megadott, hogy ingyenes zenei tanulmányokat folytasson, aminek köszönhetően kiváló ismerőjévé vált a magyar népzene, népdalok, a Kodály és Bartók nevével fémjelzett zenei világnak. Kicsit bánt, hogy önök viszont ehhez képest kevésbé ismerik a kubai zenét.

G.: Ezúttal erős brazil zenei hatások érezhetők az albumon. Milyen mélyek a gyökerei a kubai és a brazil muzsika kapcsolatának?

O. P.: A brazil zenei elemek kiválóan keverednek a karibi ritmusokkal, például egyszerre szerepel a programunkban egy kubai és egy brazil dobos is. A magyar közönség is hallhatja azt az úgynevezett latin jazzt, ami Kubában született meg, és amit a kezdetektől fogva rendkívül magas

szinten művelnek előadóink. A brazil hatás azon is tetten érhető, hogy leghíresebb jazz-zongoristánk, a lemezen is közreműködő Chucho Valdez korábban az egyik legismertebb brazil énekesnővel, Maria Bethaniával is dolgozott együtt. Egyszóval, a kubai és a brazil muzsika ötvözésének komoly előzményei vannak. Mostani, *Gracias* című lemezünk munkálatait nyár végén fejeztük be, és szeptemberben már meg is jelent az album, melynek szerkesztője is brazil származású. Érdekeség még a lemez anyagában és a koncert programjában is, hogy a kubai zenében jazz-szólók is helyet kaptak.

G.: *Kritikusai minden eddiginél személyesebbnek érzik a lemezen szereplő dalait.*

O. P.: Valóban intim hangvételűek ezek a dalok, ugyanakkor azzal a céllal készítettem az albumot, hogy a hallgatók a kubai zene többféle válfaját is megismerhessék. Szinte valamennyi dalt énekeltem már korábban is, de most erre a lemezre – amelynek egyik fontos apropója hatvanéves pályafutásom évfordulója – ismét felénekeltem őket. Ezzel az albummal köszönetet is kívánok mondani minden kollégának, barátoknak, akik végigkísérték több évtizedes énekesi pályámat, erre utal a lemez címe is.

G.: *Mit gondol az autentikus népzene és a világzene kapcsolatáról? Egyesek a népzene autentikusságát féltik.*

O. P.: Nehéz a kérdés, mégis úgy érzem, hogy számomra a szentimentális, szomorú kubai zene akkor is autentikusnak számít, ha más zenei hatásokkal fűszerezik. A harmincas években énekelt rendkívül népszerű dalaim mára sem veszítettek semmit eredetiségükből. Nyolcéves koromban a szüleimtől tanultam meg számos klasszikus zeneszerző dalait, amelyeket azóta is éneklek, és amelyek máig kimagasló értéket képviselnek.

G.: *Úgy tudom, Kubában nagy társaságban, énekekkel, zenével, tánccal töltik azokat az ünnepeket is, amelyeket Európában inkább a családi bensőségesség jellemez.*

O. P.: Még ha a körülmények nem is olyanok nálunk, mint más országokban, Kubában is megünnepeljük a nagy egyházi ünnepeket, mint amilyen a karácsony. A családok feldíszítik a lakásaikat, aztán jöhet az eszem-izsom és a vidám zene meg a tánc. Azt kívánom maguknak, hogy eljussanak Kubába, ahol felfedezhetnek olyan zenéket is, amelyeket a budapesti koncertemen nem volt módom elénekelni. Mindenesetre műsoromba a populárisabb zeneszámok közé becsempészttem egy klasszikus zeneszerző kicsit jazzesített darabját is, amely a lemezen nem

szerepel. Kubában akár minden este találkozhatnának ilyen különlegességekkel. Meglepetéssel is készültem a magyaroknak: megtanultam a *Tavaszi szél...* kezdetű dalt magyarul. ■

(A Gracias című lemezről kritikánk a 108. oldalon olvasható)

Omara Portuondo hivatalos honlapja:
www.omaraportuondo.com

A szerző köszöni Csuka Eszternek az interjú elkészítéséhez nyújtott segítségét.

OMARA PORTUONDO
GRACIAS

Portuondo már a szocializmus alatt is járt Budapesten. A „baráti országokba” való kiutazást engedélyezték a művészeknek. Ő még ezen felül is kiváltságosnak számított, hiszen az Egyesült Államokban is turnézhatott – mégsem disszidált. Napjainkban is gyakran megfordul Budapesten, 2006 novemberében, Flor de Amor című CD-jének műsorával a MüPában koncertezett, majd tavaly ugyanott a Gracias turnéja alkalmából. (A Flor de Amor koncert DVD-ről a Gramofon 2007. őszi számában írtunk.) A diva fellépéseinek egyfajta esztrád jellege a MüPában ezúttal a Tavasz szél vizet áraszt és Guantaname-e-era „opusok” össznépi éneklésében kulminált. A CD-n szerencsére ennél sokkal invenciózusabb muzsikálást hallhatunk. Repertoárja romantikus, melankolikus. A hetvennyolc éves hölgytől természetesen botorság lenne gyors, vérpezsdítő dalokat várni – no, nem az életkora miatt – hanem, mert az ő világa a nyugodt sonoké, boleroké, habaneraké. Máiig tökéletesen birtokában van az érzelmi kifejezőerőnek. Mindössze kitarított hangjainak szinte operaénekesi, túl nagy vibratói zavaróak kissé. Soha nem mulasztja el, hogy szenteljen egy dalt pályatársa, Ibrahim Ferrer emlékének.

Legújabb albuma is múltba tekintő, összegző, ezzel kíván köszönetet mondani zenésztársainak, szeretteinek. A kísérőfüzet képi világa is ezt támasztja alá. A zene erős brazil hatást tükröz. Swami Jr, a producere és hangszerelője. Mindemellett a repertoár arányos, világos a koncepciója. Sokkal jobb a hangszerelések, mint a Flor de Amoron, amelyen túltengett a vonóskar. Nagyszerű a Chico Buarque-val közös duett, és a nemzetközi híró session-zenészek közül is csak az ütős Trilok Gurtu játéka idegen kissé.

Pödör Bálint

Montuno – Karsay és Társa
MON 010

PETER GABRIEL
BIG BLUE BALL

Tizenhét éves felvételeket porolt le a világzene népszerűsítésében élen járó Peter Gabriel legújabb válogatásalbumán. 1991-ben, 1992-ben és 1995-ben, az angol vidéken épült Real World Stúdiókban különböző kultúrák ismert zenészei jöttek össze, és a legvegyesebb összetételben játszottak fel dalokat. Igazi „alkotótábor” alakult, ahol hetekig tartó zenélés folyt az udvaron, a folyosón, a kávészobában és persze a stúdióban. A felvételeken azóta dolgoztak, ami kifinomult munkát eredményezett ugyan, az idő viszont repült közben, és ami úttörő volt majd két évtizede, az ma már a világzene természetes része. Így kettős az érzés: egyrészt örülhetünk, hogy eddig nem ismert, értékes felvételek kerültek forgalomba, másrészt a várva várt anyag a tizenöt év alatt vesztett csillogásából. Persze ettől még élmény hallgatni a kongói Papa Wembát Juan Cañizares flamenco-gitáros kíséretében, vagy Sinead O'Connort, Sebestyén Mártát (aki a lemezzel a Gramofon előző számában beszélt részletesen), Natacha Atlast más kultúrák zenei környezetében. Maga Peter Gabriel is énekel, és hangszereken játszik több felvételen, amelyek legtöbbször inkább rockzenei irányban viszik a válogatást. A lemez monumentális kísérlet, amelyben húsz ország hetvenöt zenésze vett részt a jazzdobos Billy Cobhamtól a Holmes Brothers gospelkóruson át a japán dobos Joji Hirotaig.

Gabriel az albumot egy üveg finom borhoz hasonlította, ami megérett arra, hogy fogyasztható legyen. Valóban: egy nagy világzene kavalkádót kapunk – néha kizökkentve a rockos dalok által, melyek Gabriel hangján túl nem nyújtanak lehengerlő élményt. Éppen ezért a lemez anyaga egyenetlen, ám a jól sikerült pillanatok – és bőven van ilyen – kárpótolnak az olykor gyengébb produkciókért.

Vörös Eszter

Real World Records – Varga
CDRW 150

SÖNDÖRGŐ & FERUS MUSTAFOV
IN CONCERT

A Söndörgő mindig is az egyik legkiválóbb, legmuzikálisabb és legvirtuózabb népzenei banda volt. A fiatalos hangzás sosem hajlott az aktuális divat irányába, sokkal inkább az igazi profizmus jellemezte. Abban, hogy a délszláv népzene ennyire népszerű Magyarországon, nekik is egész biztos szerepük van. A macedón szaxofonos Ferus Mustafov azonban rendkívül inspirálóan hat rájuk, olyannyira, hogy ez a lemez komoly minőségi változás az előadás szabadságának tekintetében, pedig az előző albumaik miatt sincs mit szégyenkezniük e téren: a legkiválóbb jazzelőadókkal lehetne csak párhuzamba állítani Ferus és a Söndörgő találkozását.

Persze, a szabadságot az is adja, hogy ezúttal nem szűk értelemben vett népzenei hallunk, hanem egy népzenei alapokra, hagyományos motívumokból építkező, a népzene szabályait, kereteit figyelembe vevő, ám azokon bizonyos szempontból túllépő, improvizációkkal, sajátos megközelítéssel kiegészített, igazi világzenét. Bár talán éppen annyira világzene ez, mint amennyire lehetséges a szórakoztató zenébe sorolni a valójában kortárs zene alternatívájának számító jazzt – ez talán a legjobb párhuzam a műfaji kategorizálás megértéséhez.

Termékeny találkozásból fakadó, igazi művészi alkotómunka gyümölcse, egyfajta XXI. századi népzene hallható a Söndörgő új lemezén. A felvétel a zenekar első koncertlemeze, azt azonban megkockáztatom: ezt az élő hangzást egy stúdióalbum talán megközelíteni sem képes. Ehhez kell a közönység, a színpadi szituáció, a pillanat varázsa, az „itt és most” soha vissza nem térő alkalma. Volt szerencsém élőben is hallani a „király” és az ifjú szentendreiek párosát, és biztos állíthatom, az, hogy a lemez segítségével a pillanatot az örökkévalóságunk is rögzítették, semmit nem von le a személyes élmény hatásából.

Pál Eszter

Hagyományok Háza
SONDISC 001

**CIMBALIBAND:
FEKETETŐ**

Amíg kezdetben a világzene többnyire azok sajátja volt, akik az autentikus népzene belől inkább közepmezőnynek számítottak és más kitérés pontot nem találtak, mára sok olyan muzsikus is műveli, aki ezzel párhuzamosan valóban kiváló népzenei előadó. Ennek köszönhetően a népzene különböző vidékekre jellemző stílusjegyei sem válnak egyfajta generálszösszá, hanem komoly kifejezőeszközök egy tudatosan megtervezett és már a felhasznált tájegységgel is üzenetet hordozó gondolatsorban. Ez tetten érhető a Cimbaliband új lemezén, amely a vásári forgatag jellegzetesen sokszínű, soknemzetiségű kavalkádját idézi meg a zene nyelvén. Kicsit sok a balkáni hatás, és kevesebb a magyar, erre persze részben magyarázat a téma is, pedig kifejezetten üdítően hatnak a környékről származó kalotaszegi muzsika autentikus fordulata. *PáÉ*

Fonó Budai Zeneház
FA 249-2

**LAKATOS
RÓBERT
ÉS A RÉV:
BRÁCSATÁNC**

Furcsa, műfajközi állapotot képvisel Lakatos Róbert, a népzene és a klasszikus között egyen-súlyozva azonban igazából egyikhez sem sorolható. Hegedű- és brácsakezelése inkább az étermi cigánymuzsika furcsa egyvelegét juttatja eszünkbe, ahol vibrálva, álltartóval, klasszikus tartással szólal meg a valódi népdal. A hangképzésből, például a dobott vonóval megjelenített táncos szakaszokból éppen a népzene megszólalásának a lényege hiányzik. A feldolgozások erőteljesen Bartókra hajaznak, akár az általa gyűjtött dallamok nagy aránya, és talán ezért is tűnnek kicsit setsutának a hegedűduók jellegzetes stílusát imitáló opusok. Korpás Éva éneke kifejező, de jól sikerült darab a Potta Gézára emlékező, autentikus szlovák és magyar összeállítás is. *PáÉ*

FolkEurópa – Hangvető
FESZCD 12

**LOVÁSZ IRÉN:
SZERELMES VIRÁG**

Lovász Irén – a tavalyi Reneszánsz Év alkalmából – a régizeneben is megcsillantja tudását. Reneszánsz műdalok és népdalok, ismeretlenek és közismertek hangzanak fel a csokorban, valamint XVI–XVIII. századi szövegekre komponált mai zenék. A virágénekek, moldvai csángó népdalok mellett egy eredeti török dal és egy héber szövegtöredékre komponált szám is idézi a történelmi környezetet. A kísérőfüzet tartalmazza a dalok szövegét, a tizenöt szám hallgatása alatt pedig meggyőződünk arról, hogy akkor még létezett átjárás az udvari és a népi kultúra között. Kiválóak az énekes partnerei: Győri István pengetős hangszereken (lant, barokk gitár), Szabó Zsolt vonósokon (viola da gamba, fidula), Ágoston Béla fúvósokon (duda, fujara, furulya, kaval) és Horváth Kornél ütőhangszereken működik közre. *PB*

Szerzői kiadás – Hangvető
SVCD 03

**KHAMORO:
ROMANO RAT**

Jó zene, barátaim! Ez lehetne a mottója a Khamoro CD-jének, amelyen mind a tizenhét szám egytől egyig megörvendezett valamivel. A hagyományos hangszerezésben, autentikus előadásban megszólaló dallamok többsége táncra hangol. Jó tempóban, impulzív ritmusokkal, a trackek optimális hosszát is mindig jól eltalálva. A hallgatók kifejezetten szépek (kedvencem a 13-as Kana rovav), és külön említést érdemel a Balázs Vilma emlékére szóló, hangszeres kíséret nélküli szatmári táncnóta. A címadó szám (Cigány vér) hangütése és megszólalása természetesen virtuóz, a More aszva bensőséges. Kiegyensúlyozottan jó a teljes lemez: ez az első és a sokadik meghallgatás konklúziója is. Fájdalmas kis tüske ezek után, hogy a borító szövegének értő átfésülésére nem jutottak gondos kezek. Pedig öt pontot is bizvást megérdemelne. *Pödör Eszter*

Fonó Budai Zeneház
FA 250-2

**OANA CĂTĂLINA
CHITU:
BUCHAREST
TANGO**

Nostalgiaalbumnak indul, de aztán izgalmas zenei kalandokba torkollik a két háború Bukarestjének éjszakáit idéző lemez. A kis Párizsnak is nevezett fővárosban a kelet-európai tangó rendkívül népszerű volt, a kommunizmus azonban már nem tűrte meg a műfajt. A Berlinben élő Oana Cătălina még szüleitől hallotta a régi dalokat, amelyekből különleges válogatás került a korongra. A melankolikus tangók hangulatukban nem nagyon különböznek az abból a korból ismert magyar slágerektől, néhány ilyen dal után azonban a Balkánt idéző fúvósoktól és harmonikától a tisztább, népzenei hatású hegedűjátékig és a cigányzenéig sokminden feltűnik. Az énekesnő olykor szenvedélyes, máskor visszafogott hangja magával ragadja a hallgatót, az érzelmek megértése végett pedig a román szöveg mellett angolul is követhetjük a dalokat. *VE*

Asphalt Tango – Varga
CD-ATR 1808

**SARA TAVARES:
ALIVE IN LISBOA**

Sara Tavaresről, a zöld-foki származású portugál énekesnőről eddig nem tudhattuk, hogy mennyire szimpatikus, mert csak hangzó anyagról ismertük. Most itt a DVD, ami egyértelműen pozitív irányba mozdítja az énekesnő megítélését, ráadásul a felvétel koncerten készült. Ritkaság, hogy ugyanaz a dal jobban szól koncertfelvételen, mint stúdiólemezen (talán beérett, vagy nagyon sokat próbáltak erre a lisszaboni fellépésre). A portugál közönség imádjja a zenéjüket! Tavares elemében van, zenészei pedig profi módon játsszák a Balancé és a Mi Ma Bo lemez legjobb számait. Ez a válogatás régi dalok összegzése, de legyünk jóhiszeműek és bizakodjunk, hogy hamarosan Tavares kijön egy új (hasonlóan jó) CD-vel! Sajnos, sok európai várost érintő turnéja során csak Bécsig jut el. Reméljük, hogy a magyar szervezők hamarosan ide is elhozzák! *PB*

World Connection – IndieGo
WC 43078 (DVD és CD)

A kamerakarmester

Beszélgetés Horváth Ádámmal

Horváth Ádám rendező nevéhez mintegy hat-száz koncertközvetítés fűződik – többek közt Yehudi Menuhin, Isaac Stern és Ferencsik János közreműködésével. Számos világszerte ismert operafilm és balettfilm forgatott a Magyar Televízióban eltöltött ötven éve alatt. Emlékezetes portréfilmeket készített Székely Mihályról, Simándy Józsefről, Róna Viktorról és Kun Zsuzsáról. Generációk nőttek fel az általa rendezett Háy Jánoson.

➔ Lőrincz Judit

Gramofon: *Hogyan került kapcsolatba a zenével és a filmrendezéssel?*

Horváth Ádám: A zenével nagyon korán megismerkedtem. Gyermekkoromban hét évig tanultam zongorázni Irsai Vera zongoratanárnőtől, bár a kezem nem volt alkalmas erre. Azért nem gyakoroltam igazán lelkesen, mert kevés volt a sikerélmény. A zenét viszont már ekkor is imádtam. Édesanyám rengeteg koncertre vitt el, amit nagyon élveztem; már hét-nyolc évesen a Magyar Állami Operaház és a Zeneakadémia rendszeres látogatója voltam. Az volt a titkos vágyam, hogy ha felnövök, karmester vagy énekes leszek. Mit tett Isten, mindkettő lettem egy kicsit, de az élet nem könnyítette meg a dolgom. Noha a Zeneakadémiára szerettem volna menni, politikai és társadalmi okok miatt az Agrártudományi Egyetem agrobiológus szakán tudtam elkezdni tanulmányaimat, ahonnan egy év elteltével eltanácsoltak. Eközben két kórusban is énekeltem: a Budapesti Kórusban és a Mátyás-templom énekkarában. Végül mindenféle kalandos úton keresztül, Forrai Miklós segítségével a Honvéd Művészegyüttes Énekkarának tagja lettem. Ezalatt az időszak alatt bejárhattam titokban a Zeneakadémiára vendéghallgatóként, ahol a legnagyobbaktól tanulhattam: Vásárhelyi Zoltántól karvezetést, Nagy Olivérről partitúraolvasást és Bárdos Lajostól zeneelméletet. Így vizsgáztam le 1956-ban a Népművelődési Intézetben, majd működési engedélyt kaptam, ráadásul rögtön lehetőségem nyílt a karnagy munkára is, mivel Ádám Jenőtől „örökölttem” egy férfikart.

G.: *Hogyan került a Magyar Televízióhoz?*

H. Á.: 1957-ben, amikor a Honvéd Együttessel Kínában turnéztunk, megismerkedtem Kerekes Jánossal, aki akkor az Operaház karmestere volt. Ő hívott engem a tévéhez azzal, hogy szükség lenne ott egy zenéhez értő fiatalemberre. Fel is vettek rendezőasszisztensnek, bár még

tévékészüléket sem láttam. 1958-ban került sor az első élő zenei közvetítésre: Bartók Béla III. zongoraversenyét Sándor György játszotta, akihez a mű ősbemutatója fűződik. Nem volt egyszerű kitalálni, hogyan kell és hogyan lehet egyáltalán élő hangversenyt közvetíteni. Ezt a műsort aztán követte úgy öt-hatszáz koncertközvetítés az ötven év alatt, amit a Magyar Televízióval töltöttem. Dióhéjban ennyi a történet, de természetesen el kellett végezni a filmrendezői szakot is a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, ahol Máriássy Félix növendéke voltam 1961-től 1965-ig. Utána egy szerencsés véletlen folytán kikerültem Nagy-Britanniába, és részt vettem a BBC rendezői kurzusán, amely négyhónapos, kifejezetten gyakorlati és kiváló módszertani tanfolyam volt. Rá egy évre ösztöndíjként eljutottam egy hónapra az olasz RAI Televízióba is.

G.: *Melyik az a filmes műfaj, amelyik igazán közel áll a szívéhez?*

H. Á.: Mindegyik. Nem tudnék különbséget tenni. A tevékenységem jó egyharmadát zenei műsorok tették ki, a kétharmadát dráma, próza, élő közvetítés, színdarabok. Végül amolyan mindenevővé váltam. Hogy egyet kiemeljek: Seregi Lászlóval az első nagy munkánk Bartók A fából faragott királyfi című táncjátéka volt. Egy évig dolgoztunk a televíziós változat történeti átdolgozásán. Ez az első és talán utolsó olyan balettfilm, amelynek első változata a képernyőre készült, és csak azután került a színpadra az átdolgozott koreográfiája. De nehezen tudnék különbséget tenni e balett vagy Murray Schisgal amerikai szerző A gépirók című csodálatos, kétszereplős drámája között, nem is beszélve Verdi Otellójáról Ferencsik János vezényletével.

G.: *1968 óta tanít a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. Az operarendezést tanítják a fiatal filmrendezőknél?*

H. Á.: Nem tanítjuk az egyetemen, mivel erre sajnos ma-napság nincs igény, és olyan televízió sincs, amely operafelvételt készítene. A Magyar Televízió már az „őskorszaktól” kezdve rendszeresen közvetített koncerteket és operákat. A hatvanas évektől indult a saját gyártású, stúdióban rögzített koncert-, opera- és balettfilmek felvétele. Seregi László összes művét elkészíthettük képernyős változatban, amelyek bejárták a világot, A fából faragott királyfit százhusz ország vette meg. Ma a komolyzenei műfajoknak nincsen piaca a Mezzo Televízió kivételével. Ha közvetítenék például Beethoven IX. szimfóniáját, két-háromszázezer nézője lenne. Mint koncertközönség, ez óriási nézőszám, sok zeneakadémiai ember, ugyanakkor a televíziós nézettségi mutatók szerint szinte semmi. Az általam utánpótlásként nevelt zenei filmrendezők közül Kecskés László kürtös, Apró Attila pedig klarinétos. A Színház- és Filmművészeti Egyetemre viszont nem zenészek jönnek, hiányzik belőlük az alapvető zenei nyelv ismerete, pedig az elengedhetetlen. Én a televíziós rendezés mesterségét tanítom; nem a zenei oldalát, hanem a szakma alapjait. Ez

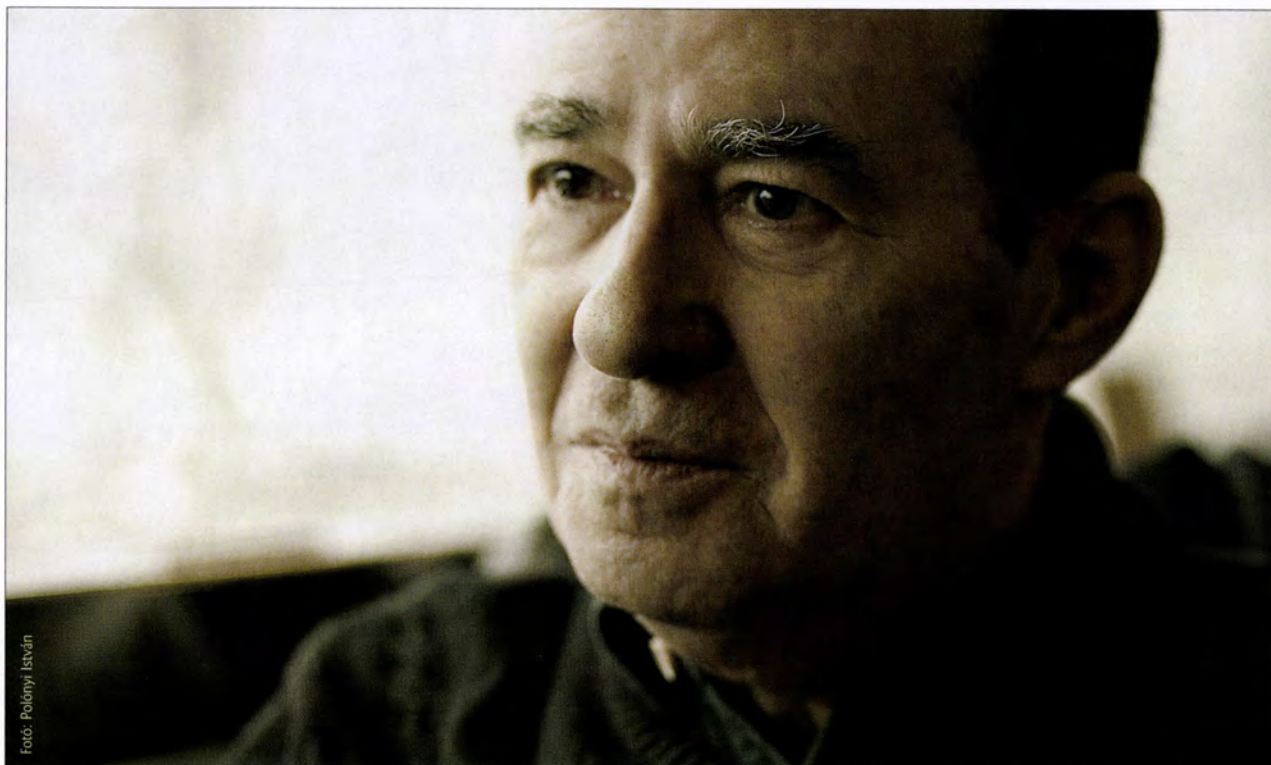

Foto: Polónyi István

is egy iparág, amelynek az alapismereteit ugyanúgy el kell sajátítani, mint az asztalosnak vagy a mérnöknek a maga tudását. Ha az illető ezt birtokolja és zeneileg is képzett, akkor képes operát, balettet rendezni. Csakhogy nincs megrendelő, nincs vevő, tudást pedig csak olyat érdemes átadni, aminek gyakorlati hasznát vesszük.

G.: Milyen eséllyel lehetnek sikeresek magyar opera- és balettfilmek a nemzetközi szinten?

H. Á.: Ahhoz, hogy ezek a filmek más országokban is megállják a helyüket, olyan nyelvtudással kellene énekelni az operákat, ami itthon nem jellemző. Mi annak idején magyarul forgattuk az operafelvételeket, a balett pedig, minthogy nem nyelvhez kötött, eleve szerencsésebb helyzetben volt. Csajkovszkij Rómeó és Júliája, valamint Hidas Frigyes balettje, A cédrus – mivel kiváló táncosok adták elő nagyszerű díszletek előtt – bejárták a világot. Az operák nem.

G.: Hogyan kell felkészülni egy élő koncertközvetítés rendezésére?

H. Á.: Leginkább karmesteri tudás szükséges hozzá. Először a mű partitúráját kell elemezni, majd ha lehetséges, fejből megtanulni. Ez utóbbira azért van nagy szükség, mert a felvétel közben nincsen idő a kottát nézni. Rengeteg irányba kell összpontosítani: az operatőröknek diktálni, hogy mikor mit vegyenek, a vágónak, hogy mikor váltson például az oboistáról a hegedűsökre néző kamera között. Nagyon összetett munka ez.

G.: Melyek a legemlékezetesebb munkái?

H. Á.: Erre nehéz válaszolni. Kevés kivétellel mindig az a legfontosabb feladat számomra, amivel éppen foglalkozom. Ha arra kaptam felkérést, hogy Verdi Requiemjét közvetítsem, az volt a legfontosabb, hogyha módomban nyílt arra, hogy filmre vegyem Kodály Psalmus Hungaricusát, akkor pedig az. Az egyik nagyon kedves emlék az Isaac Sternnel való munkám. Az volt a kívánsága, hogy találkozhasson itteni zeneiskolásokkal. A Zeneakadémia nagytermében hatszáz zenészpálya gyűlt össze, hogy kérdéseket tegyen fel neki, melyeket Vitray Tamás fordított. Stern olyan elbűvölő kedvességgel válaszolt a gyerekeknek, hogy ez a délután felejthetetlen élmény maradt. Aztán egyszer, amikor kint voltam Londonban, a Royal Festival Hallban, az előadás szünetében egyszer csak azt éreztem, hogy valaki megkopogtatja a vállam. Megfordultam, és ott állt Yehudi Menuhin: Maga hogy kerül ide? – kérdezte tőlem. Összesen négyszer dolgoztunk együtt Budapesten, mégis megismert, és emlékezett rám. Egy másik különleges élményem A fából faragott királyfi forgatásához kapcsolódik. Rosszul egyeztették a műtermet, ezért más helyszínt kellett találnunk. A Vidámparkban van egy Velencei gondolázás nevű nagypavilon, ahol velencei díszletek közt lehet csónakázni. Leengedték a vizet, lebontották a velencei házakat, leraktak egy teljes balettpadlót, és oda épült fel Kézdi Lóránt díszlete. Elég hűvös novemberi idő volt – a dodzsemek között öltözött a nőikar, az elvarázsolt kastélyban a férfikar –, a műteremnek használt termet pedig úgy tudtuk befűteni, hogy bekapcsoltuk a temérdek lámpát. Ez jelentette talán a legnagyobb kihívást: remekművet létrehozni a leghetlenebb körülmények között. ■

A N A L Ő G Á L O M

A H A L H A T A T L A N V I N Y L

NOTTINGHAM ANALOGUE LP LEJÁTSZÓK

HIGH - END

AUDIÓ VIDEÓ HÁZI MOZI RENDSZEREK

SZÁMÍTÓGÉPES ÉS HÁLÓZATI AUDIÓ RENDSZEREK

INTELLIGENS ÉPÜLETEK

RENDSZERINTEGRÁCIÓ

TERVEZÉS KIVITELEZÉS ÜZEMELTETÉS

20 ÉVE A HIGH-END AUDIÓ ÉS VIDEÓ VILÁGÁBAN

PENNA-POOR KFT. 1025 Bp. TÖRÖKVÉSZ ÚT 95-97/D
TELEFON: 325-8772, 438-0331 TEL./FAX: 325-9430
E-mail: ppaudio@penna-poor.hu www.penna-poor.hu

ACCUPHASE
ACOUSTIC REVIVE
ACROLINK
ALTMANN
AUDIENCE
AUDIO RESEARCH
APPLE
AVID
DANLEY
DEQX
E.A.R. YOSHINO
EVIDENCE
KIMBER KABLE
LEBEN
MC2 AUDIO
MICHELL
NAIM
NIRVANA
NOTTINGHAM
OYAIDE
PARASOUND
PROAC
PROMITHEUS AUDIO
REVOLVER
ROYER
SHAKTI
SNELL & WILCOX
TRANSFIGURATION
YAMAMOTO
ZU

„Minden hang ima, minden forma mester”

DIGITÁLIS VALÓSÁG ÉLMÉNY ÉS KÉNYELEM

NAIM AUDIOFIL HARD DISK LEJÁTSZÓ

REZGÉSCSILLAPÍTOTT 2 X 400 GB BELSŐ HÁTTÉRTÁR

KÜLSŐ HÁTTÉRTÁR TÖBB TERABYTE-IG BŐVÍTHETŐ

INTEGRÁLT ZENEI ADATBÁZIS, BORÍTÓK KÉPEIVEL

TÖBB MINT, 20.000 CD KEZELÉSE

HIGH-END CD JÁTSZÓ, WAV, MP3, AAC, FLAC, WMA

CD LEMEZEK TÖKÉLETES ARCHIVÁLÁSA

KEZELÉSE ÉRINTŐKÉPERNYŐRŐL VAGY TÁVIRÁNYÍTÓRÓL

NAGYFELBONTÁSÚ LEJÁTSZÁS, MESTERSZALAG MINŐSÉGBEN

INTERNETES RÁDIÓ CSATLAKOZÁS

A sokcsatornás hangtechnika – 4. rész

Előző cikkünkben a kvadrofon hangátvitel elvi felépítését mutattuk be, majd szóltunk a hetvenes-nyolcvanas évek Magyar Rádiójában folytatott ilyen irányú kísérletekről. Ennek keretében két sokcsatornásan készített hangjáték felvételét mutattuk be, az alábbiakban pedig – folytatva a történeti áttekintést – arról olvashatnak, hogy milyen újdonságokkal szolgált az új hangtechnikai eljárás a zene területén.

➔ Ujházy László

A Magyar Rádióban – szinte a hangjátékokkal párhuzamosan – a kvadrofon zenei felvételek terén is megindultak a kísérletek. Ám hamar megbizonyosodott, hogy csak olyan helyszínen érdemes alkalmaznunk az új technikát, melynek viszonylag erőteljesebb – és emellett szép, karakteres színezetű – zengése van. Céljainknak sem a Rádió 6-os stúdiója, sem pedig a Zeneakadémia nagyterme nem felelt meg. (Ez utóbbi például telt ház esetén annyira visszafogott hangzású, hogy egy koncert rögzítésekor a hátsó hangszórókban szinte alig hallatszott valami; már akkor is örültünk, ha a közönség soraiból valamilyen zaj szólalt meg. Csupán a kvadrofon tapasztalásért ilyen helyszíneken nem érdemes ezzel a technikával dolgozni...) Legszebb kísérleti felvételeinket a ferencesek pesti templomában készítettük, ahol a késő esti órákban stábunkat mindenkor örömmel fogadták.

Az alábbiakban következnek az ott készült felvételek három „alapesete”, az előző cikkünk szimbolikájával megegyező ábrázolással. (Tehát nem az alkalmazott mikrofonelrendezést, hanem a hallgató élményét próbáljuk rajzokkal szemléltetni.) Mindhárom felvétel zenei rendezője Erkel Tibor volt, aki vezető zenei rendezőként sokat tett a Magyar Rádió térhatású zenei felvételeinek a bevezetéséért.

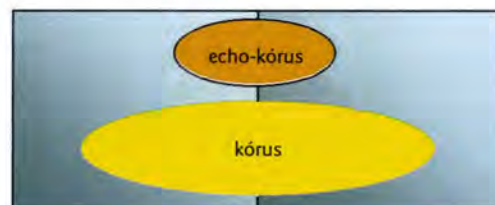
A misztikus távlat

Kodály Zoltán (1882–1967) Ave Maria című kórusművének leképezésénél a „fő kórus” az első, a visszhang-kórus a hátsó bázisból szólal meg. Ez a beállítás tehát az első-hátsó bázis ellentétére épül (ami természetesen nem azt jelenti, hogy oldalirányokból nem hallunk hangokat, hiszen a templomtér zengése teljesen körülveszi a hallgatót). A visszhang-kórus tudatosan a távolabbi hangskába van helyezve, részben a „misztikus távlat” megteremtése, részben pedig a sztereó kompatibilitás érdekében. Természetesen a kompatibilis sztereó változat tere lényegesen behatároltabb – amint azt a vázlat is mutatja –, hiszen ilyenkor a hátsó tér egyszerűen „rávetítődik” az elsőre, az oldalbázisok pedig megszűnnek (1. ábra).

Második példánk, Johann Ernst Altenburg (1688–1761) hét trombitára és üstdobokra írt, rendkívül hatásos concertójának a beállítása a „klasszikus” többkórusosságot

Kodály Ave Maria című kórusművének kvadrofon térfelépítése

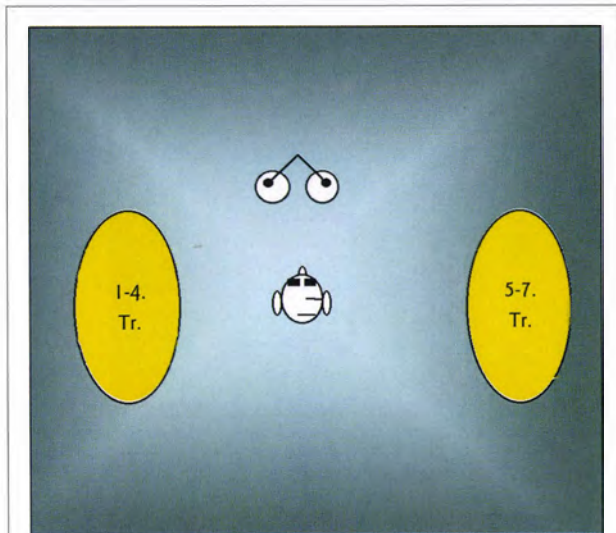

A felvétel kompatibilis sztereó hangképe

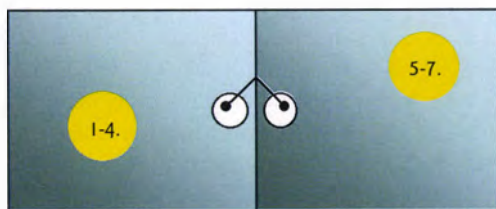
1. ábra

idézi, mivel a két trombitakórus az oldalbázisokban helyezkedik el. Az ötödik, hatodik és hetedik trombita itt is valamivel távolabbról szólal meg, mint a másik négy, hogy a kompatibilis sztereó változatban a két kórus hangskája elkülönüljön. Az alsó ábra azt is jelzi, hogy az oldalsó bázisok megszűnése következtében a sztereó változat két kórusa jelentősen összezugorodik (2. ábra).

Harmadik példaként említhetjük Heinrich Schütz (1585–1642) egyik gyönyörű kompozícióját a Symphoniae Sacrae sorozatból, a „Saul, Saul, warum verfolgst du mich?” kezdetét, mely egyesíti az előbbi két megoldást,

Altenburg Concerto hét trombitára és üstdobokra című művének kvadrofón térfelépítése

A felvétel kompatibilis sztereó változata

2. ábra

Schütz „Saul, Saul, warum verfolgst du mich?” kezdetű kompozíciójának kvadrofón térfelépítése

A felvétel kompatibilis sztereó változata

3. ábra

hiszen mind a négy bázisban megszólalnak konkrét hangforrások. Valójában ez az a zenemű és beállítás, amelyet a szó legszorosabb értelmében a késő reneszánsz velencei iskolájának tekinthetünk. Nem véletlen, hogy a kompatibilis sztereó változat a három példa közül e felvétel térzetét csupasztja le a legjobban (3. ábra).

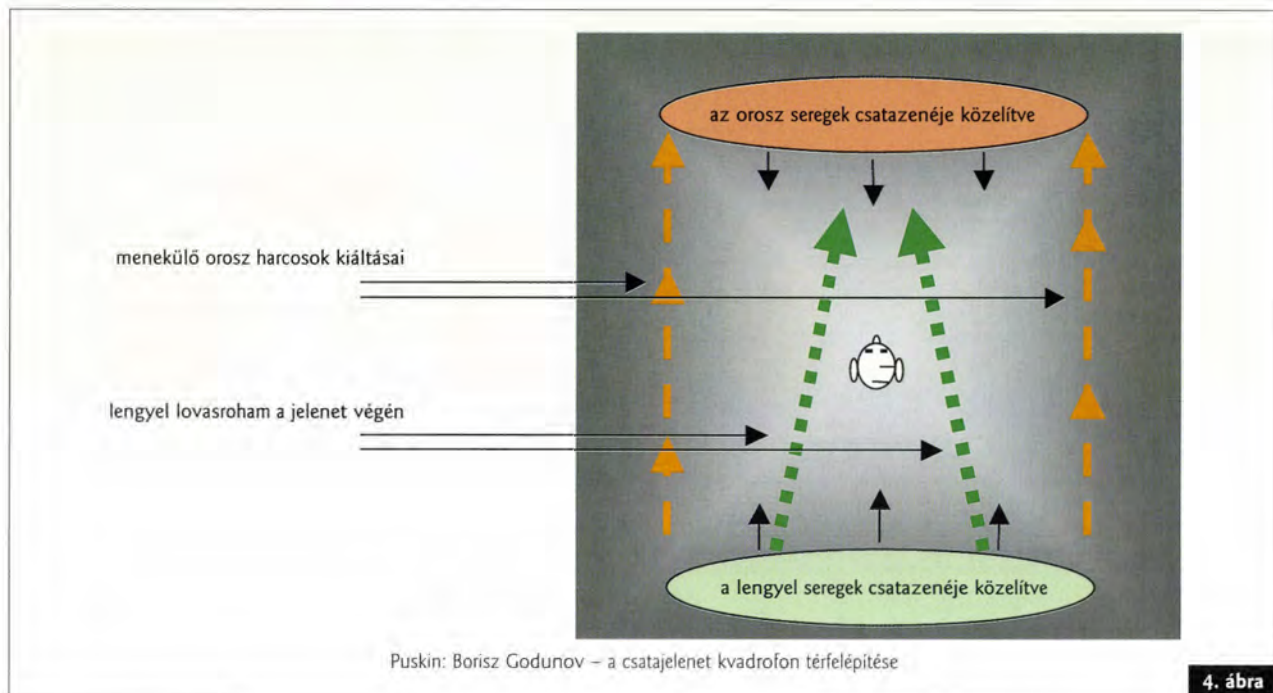
Magyar Rádióban eközben a kvadrofóniát egyre több támadás érte, ám a dramaturgián (e megnevezés itt egy kitűnő irodalmárokból álló csoportot jelöl) kitűnő mentőötlet született: ha az akkori Moszkvai Rádió is elkezd a kísérleteket, akkor „a nagy keleti tanítómester” nyomán nálunk is zöld jelzést kaphat e technika.

Csatatér rádióhullámokból

Mivel az ottani rádió főrendezője amúgy is nyitott volt e kérdést illetően, mintegy „megrendelésre” elkészítettük Puskin Borisz Godunovjának teljes kvadrofón változatát. Az óriási munka két évig is elhúzódott, ami ismét szemet szűrt: ekkoriban kezdett fontosabbá válni a „költséghatékonyság” kérdése, s árgus szemek figyelték, hogy a stúdió-

kat hogyan használják a szerkesztőségek. Ebben a hisztériában már egyáltalán nem számított, hogy összecsapott fércmű vagy időtálló remekmű születik-e a stúdiók falai között, csupán az, hogy minél kevesebb stúdióidőt használjanak. (Az már a kérdés pikantériája, hogy a stúdiók általában nem a használatától, hanem az idő múlásától amortizálódnak, tehát elvileg akkor lennének a leggazdaságosabbak, ha folyamatosan üzemelnének.) Mire a Borisz elkészült, a hírek szerint a moszkvai partnert leváltották, de a munka így sem volt értelmetlen, hiszen e felvétel az addig elért eredmények összefoglalása, betetőzése volt. (Ama lakatlan szigetre saját munkáim közül a teljes Fideleit Ferencsikkel, Simándyval és e Borisz-felvételmet vinném magammal.)

Példaként szerepeljen itt az első csatajelenet, melynek kvadrofón terében a trónkövetelő a lengyel seregekkel hátulról, a cári seregek pedig a szemközti irányból közelítenek a „csatatérre”, mely utóbbi lényegében a hallgató fantáziájában jön létre. Kétoldalt a menekülő orosz harcosok kiáltásai hallhatók, miközben „fejvesztve” rohannak hátulról előre a két oldalsó bázisban. A jelenetet

igen hatásos lovasroham zárja, mely mintegy a hallgató feje fölött száguld el a teljes hangtér középvonalában (4. ábra).

Egy közrádió számára nemcsak az értékek előállítása fontos kérdés, hanem az is, hogy ezeket az értékeket hogyan juttatja el a hallgatókhoz. A kétcsatornás sztereó műorsugárzásra vonatkozóan a hetvenes években már több nemzetközi szabvány is létezett (melyek közül Magyarország a legjobb hangminőségű rendszert választotta), ám a négycsatornás kvadrafon műorsugárzás kérdése még rendkívül képlékeny állapotban volt. Ezért is érdemel említést, hogy 1975 tavaszára a Postakísérleti Intézet elkészített egy olyan kvadrafon kódert, melyet bármely URH adóhoz illesztve az képes volt a négy csatorna sugárzására. Az akkor igazi technikai nagyhatalomnak számító Videoton elkészített tizenkét kvadrafon rádióvevő készüléket, a Magyar Rádió pedig mindehhez szolgáltatva a kísérleti műsort. (Az akkor egy hónapig tartó, majd 1978-ban megismételt, nemzetközi viszonylatban is jelentős adáskísérlet azért valósulhatott meg, mert akkor az intézmények döntéseit még nem befolyásolta a nyereségvágy, a különböző területeken dolgozó szakemberek közé nem ékelődött be a pénz mindenhatósága, hiszen mindannyian ugyanazon közös cél érdekében tevékenykedtek.)

„Kvadrofónia márpedig nincs!”

Az említett adáskísérlet természetesen csak a budapesti 3. műsor vételi körzetében volt élvezhető, és csak azok számára, akiknek éppen sikerült kölcsön kapniuk egy vevőkészüléket. Ezért a Rádió egy másik rendszerben is sugárzott kvadrafon műsorokat az időnként megren-

dezt Hangzaskultúra Napja műsorfolyamok keretein belül. Ennek lényege az volt, hogy a műsor két első csatornáját a Bartók, míg a két hátsót a Petőfi adók sugározták „országosan”. Két-két egyforma sztereó vevőkészülék segítségével a műsorok igen jó hangtérminőségben voltak élvezhetők, s a megfelelő beharangozásnak köszönhetően az adásokat sokan hallgatták. (Ma már persze erre nem lenne mód, hiszen a versenyhelyzetben nem lenne adóférszerkesztő, aki eltűrné, hogy műsorában órákon keresztül csak egy kvadrafon felvétel két első vagy két hátsó csatornája legyen hallható...)

Előző számunk írásából bizonyára arra is emlékeznek olvasóink, hogy a Magyar Rádió első sokcsatornás hangjáték-felvételének címe, a Minotaurus egy nem kívánt magzatot szimbolizált. Szinte jelképes, hogy a kvadrofónia többek szemében ugyanilyen Minotaurus volt az akkori Magyar Rádióban. Am amikor egy értekezleten elhangzott a jelmondat: „kvadrofónia márpedig nincs!”, akkor a világ egy másik táján, az Egyesült Államokban a Dolby Laboratórium már kidolgozta a sokcsatornás filmhang első, szabványos változatát: a Dolby stereót, és elkészült a Csillagok háborúja, melynek nézői már intézményesen élvezhetnék a surround technika különlegességeit. Ezzel az eljárással a korábbi évtizedekben filmek ezrei – köztük hangversenyközvetítések, operák – készültek és kerültek forgalomba a VHS videokazetták „hifi” hangsávján. A Dolby stereo még ma sem a múlt technikája, hiszen a napjaink szinte valamennyi sokcsatornás erősítőjében megtalálható Dolby Pro-Logic dekóderekkel e régebbi filmek eredeti sokcsatornás hangzásukban élvezhetők. Ezért következő számunkban e technika elvi felépítését és esztétikai lehetőségeit mutatjuk be.

GALEON

**A MINŐSÉGI
ZENÉK BOLTJA**

Barátságos hangulatban
válogathat a CD-k között,
ha valamit nem talál,
megrendeljük.

NYITVA TARTÁS
H-P: 09-19h
SZO: 10-14h

cím: | 122 Budapest,
Magyar jakobinusok tere 4/a.
tel.: 225 0176 / 30 841 0824
e-mail: galeonbolt@gmail.com
skype: galeonbolt

CONCERTO

Komolyzenei hanglemezek
a gregoriántól
a kortárs zenéig

LP, CD, DVD
vétel-eladás

1074 Budapest, Dob u. 33.
E-mail: concerto.kft@t-online.hu

Telefon/fax: 268-9631
Nyitva: H.-P.: 12-19 h

Lemeztisztítás
Postai utányét

Ez komoly!

AKADÉMIA
zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 351-1942

Webáruház:
www.fidelioshop.hu

Nyitva tartás:
H-P.: 10-18
Sz.: 10-14

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők az

Az MCD üzletlánc
CD-boltjaiban:

MCD Megastore
V., Sütő u. 2.
(a Deák téri metrótól egy percre)

MCD CAMPONA
XXII., Nagytétényi út 35-37.

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal
várjuk kedves Vásárlóinkat,
továbbá
belehallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

**AZ ORSZÁG ELSŐ SZÁMÚ
JAZZ ÉS KLASSZIKUS ZENEI
SZAKÜZLETE**

PHONE, ALPHA, EGEA, ACT
KIRKELIG, KNITTING FACTORY,
SCHANACHIE, DIW, CYBELE,
FUGA LIBERA, RICERCAR, ARCANÀ, EXTON,
HIGH NOTE, SONS OF SOUND, CRYPTO, MDG,
MA, OMNITON, SONG LINES

Nyitvatartás
hétfőtől - péntekig 10-20
szombat 10-16

1088 Budapest, Krúdy Gyula u. 9.
Tel./Fax: 486-0572, 486-0573
www.cdbar.hu

GRAMOFON

Az 1996-ban alapított
zenei lap
naponta frissülő
internetes portálja

GRAMOFON
Online

www.gramofon.hu

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemcsak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető legszélesebb táborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

- Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28.
- Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41.
- CD Bár – Bp. VIII., Krúdy Gyula utca 6.
- Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Galeon Bolt – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrássy út 45.
- MCD Megastore – Bp. V., Sütő utca 2.
- Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell u. 1.
- Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7.
- Zeneakadémia aula (koncertnapon) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.

HUNGAROTON

- Hungaroton Classic Márkabolts – Bp. VII., Rottenbiller u. 47.
- Hungaroton MOM PARK – Bp. XII., Alkotás u. 53

LÍRA

- Europark Bevásárlóközpont, Kék Moly Könyvesbolt – Bp. XIX., Üllői út 201.
- Fókusz Könyváruház – Bp. VII., Rákóczi út 14.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Líra Könyváruház – Bp. VI., Nagymező u. 43.
- Líra Könyváruház, Rózsakert Bevásárlóközpont – Bp. II., Gábor Áron u. 74.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.

LAPKER

- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – HÉV
- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Relay 1023 Budapest, Germanus Gyula park – aluljáró
- Relay 1024 Budapest, Moszkva tér
- Inmedio 1025 Budapest, Lövház u. 4.
- Inmedio 1033 Budapest, Flórián tér – üzletközpont
- Relay 1042 Budapest, Újpest – metró
- Inmedio 1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 76.
- Relay 1052 Budapest, Deák F. tér – aluljáró
- Relay 1052 Budapest, Kígyó u.
- Inmedio 1052 Budapest, Párizsi udvar
- Inmedio 1052 Budapest, Váci u. 10.
- Inmedio 1052 Budapest, Városház u. 3–5.
- Relay 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio 1073 Budapest, Erzsébet krt. 17.
- Relay 1082 Budapest, Baross tér
- Relay 1093 Budapest, Boráros tér – aluljáró
- Relay 1097 Budapest, Nagyvárad tér – metró
- Inmedio 1106 Budapest, Őrs vezér tere – Árkád
- Relay 1107 Budapest, Kőbánya-Kispest – metró
- Inmedio 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- Relay 1122 Budapest, Déli pu. – metró
- Inmedio 1126 Budapest, Böszörményi út 18/b.
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád hid 1.)
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád hid 2.)
- Relay 1134 Budapest, Lehel tér – Gogol u. aluljáró
- Relay 1134 Budapest, Lehel tér – Victor Hugo u.
- Inmedio 1141 Budapest, Őrs vezér tere – Sugár
- Relay 1142 Budapest, Mexikói út – földalatti
- Relay 1143 Budapest, Kerepesi út – Hungária krt.

- Inmedio 1152 Budapest, Szentmihályi u. 131. – Pólus Center
- Relay 1185 Budapest, Ferihegy 2/B – Érkezés
- Relay 1185 Budapest, Ferihegy 2/B – Tranzit
- Inmedio 1223 Budapest, Nagytétényi u. 37–47. (Campona)

VIDÉK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Ezüst Medve Könyv- és Hanglemezbolt (Rómer Ház) – 9021 Győr, Teleki László u. 21.
- Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth u. 3.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3.
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar közönségszolgálati iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány út 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f
- Zrínyi Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Fő út 8.

LAPKER

- Inmedio 2100 Gödöllő, Szabadság tér 9.
- Inmedio 2900 Komárom, Klapka u. 12.
- Inmedio 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio 4026 Debrecen Plaza, Péterfia u. 18
- Inmedio 4400 Nyíregyháza Plaza – Szegefű u. 75.
- Relay 5000 Szolnok, MÁV Pályaudvar
- Relay 5600 Békéscsaba, Andrássy út 58.
- Inmedio 6000 Kecskemét, Petőfi S. u. 2.
- Inmedio 6722 Szeged, Kárász – Dugonics tér 1.
- Relay 6722 Szeged, MÁV Nagyállomás
- Inmedio 7150 Bonyhád, Szabadság tér 12.
- Inmedio 7400 Kaposvár Plaza
- Inmedio 7600 Árkád, Nagy Lajos király út – Alsómalom sarok
- Inmedio 8000 Székesfehérvár, Fő u. 9.
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- Inmedio 8300 Tapolca Tesco, Veszprémi u. 5.
- Inmedio 8800 Nagykanizsa – Tesco
- Inmedio 8800 Nagykanizsa Plaza
- Relay 9001 Győr, Révai u. 8., MÁV
- Relay 9700 Szombathely, MÁV csarnok

LÍRA

- Corvina Könyvesbolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8.
- Fókusz Könyváruház – 7621 Pécs, Jókai u. 25.
- Fókusz Könyváruház – 6720 Szeged, Tisza L. krt. 34.
- Koncert és Zeneműbolt – 9021 Győr, Arany János u. 3.
- Líra Könyvesbolt – 2000 Szentendre, Fő tér 5.
- Líra Könyv- és Zenezálon – 6000 Kecskemét, Hornyik krt. 2.
- Líra Könyvesbolt – 9400 Sopron, Hátsókapu u. 8.
- Líra Könyváruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3.

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

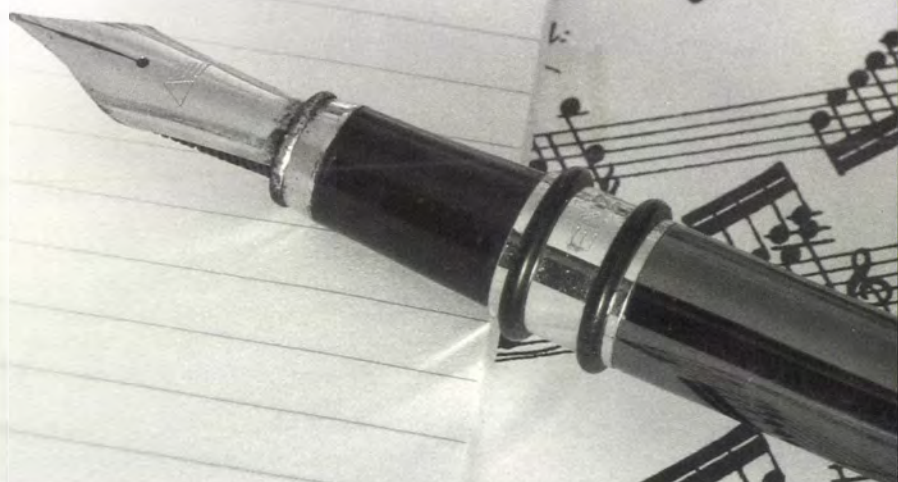
A Gramofon Zenekritikai Műhely 2006 januárjában alakult, Retkes Attilának, a Gramofon – Klasszikus és Jazz alapító-főszerkesztőjének kezdeményezésére. A műhely a magyar zenekritika-írás szép hagyományait kívánja feleleveníteni. Csáth Gézától Tóth Aladáron át egészen Kroó Györgyig a műfaj hazai gyakorlatának több generációja is kialakult, amely rendkívül magas, szépirodalmi szintre emelte a műbírálatot.

A Gramofon Zenekritikai Műhely ennek a régvolt presztízsnak a felidézésére, visszaállítására vállalkozik, és a hazai koncertekről rendszeresen közöl recenziókat, amelyek az egyik leglátogatottabb internetes portál, a hvg.hu Kultúra rovatában jelennek meg.

Örömmel mutatjuk be mostani számunk 32 oldalas mellékletében a 2008. év írásainak termését a klasszikus zenei, jazz és világzenei koncerteket, zenés színházi eseményeket látogató, azok iránt érdeklődő olvasók számára.

A műhely tagjai:

Albert Mária
Bérecsi Barbara
H. Magyar Kornél
Molnár Szabolcs
Retkes Attila
Várkonyi Tamás
Zipernovszky Kornél

hvg.hu

A Gramofon Zenekritikai Műhely
együttműködő partnere a HVG Online Zrt.

2345. bis.

ELFOGULT SOROK A GORDONKA KÖLTŐJÉRŐL

Perényi Miklós és Schiff András hangversenye

Január 6., Zeneakadémia

Elfogult kritikát tud csak írni Perényi Miklós és Schiff András legutóbbi koncertjéről – vallja be kritikusunk. Egyrészt azért, mert tiszteli, sőt csodálja Perényi művészetét, másrészt azért, mert a 60. születésnapja tiszteletére rendezett matiné nem hangverseny, hanem ajándék volt. Az ünnepelt szerzett örömet közönségének.

Sokszor próbálták meg definiálni Perényi Miklós művészetét. Ahogyan a koncertre megjelent Gramofon-különszámában Rolla János fogalmazott: Perényinek elképesztően gazdag a „fegyvertára”, így a hangszer tökéletlensége nem zavarja a zenei elképzelés maradéktalan megvalósításában. A bámulatos fegyvertárról, Perényi technikai felvérteztségről azonban mit sem sejtünk, mert a művész bámulatos ökonómiával él vele. A hallgató nem érzi játékán a tudást. Mert olyan elképesztő tudás ez, hogy a zenével szervesül. Amint Perényi a csellójával is eggyé válik: az ő kezében a hangszer nem eszköz, nem instrumentum, hanem hasonmása, tükörképe, önmaga.

Különös jelenség: megjelenésében bizonytalan, félszeg, az arcán látni, hogy miközben leül az első ráadáshoz, legalább ötször határozza el, hogy felkonferálja a művet, majd legalább ugyanannyiszor veti el az ötletet. De ez az ember a zenélésben hihetetlenül tudatos. Nemcsak a mögötte álló hat évtized kemény, módszeres munkájára gondolok, hanem arra is, hogy a fegyvertárban megtalálható százféle vibratót, vonósebességet és egyéb eszközt mindig attól függően „veszi elő”, hogy az adott zenei pillanat éppen melyiket kívánja meg. Élményszámba mentek halk pizzicatói, amelyek puha hangbuborékként zengették meg a termet, vagy az elhaló záróhangok, amelyek a vonó elvétele után is sokáig rezegtek a térben.

Csak a legnagyobbak képesek arra, amit szintén Rolla János úgy fogalmazott meg, hogy „a közönség a művet hallja, és nem azt, hogy Perényi Miklós csellózik”. Perényi láthatatlanná válik a zeneszerző és közönség között, s „csupán” átszűrni magán a hangokat. Zenélése olyan, mint a szeretet: nem akar semmit. Abban a korban, amikor a legtöbb előadóművész érdekes akar lenni s ezáltal kívánja felhívni magára a figyelmet, Perényi úgy kezdi el a koncertet – Bach G-dúr gambaszonátját –, mintha egy halk szavú ember a világmindenség titkáról kezdene el beszélni. Nem a hangütéssel, hanem mondandójának minőségével vonja magára a figyelmet, szuggesztivitásával egyre mélyebbre vonva hallgatóságát, egészen a hipnózisig. Csoda dolgokról szól emberien. Lehet, hogy Bach-játéka nem up to date, játéka mégis

hihető, mert őszinte. Ha csellózása néha a romantikus iskola vonásait viseli is magán (például a záróhangok hosszú kitarása terén), következetes. Perényinek saját világa van, amelyben saját törvényei és éresi folyamatai szerint muzsikál. Mendelssohn B-dúr szonátáját nyilván vérbő romantikus alkotásként is lehetne interpretálni, de ez a gyönyörű mű nekem szimpatikus volt az ő visszafogott, klasszikus egyszerűségű olvasatában. Janaček Tündérmese című háromtételes opusa után következett a legnagyobb falat, Beethoven A-dúr szonátája, amelynek derűje sugárzott a két művész előadásában, mert a humor ugyanolyan közel áll hozzájuk, mint az átszellemült zenélés. A koncerten Schiff András úgy kísérte zongorán az ünnepeltet, hogy tökéletesen azonosult annak személyiségével. Talán nem tévedek, ha azt mondom: az ő játékából is a hatvanéves művész és barát iránti tisztelet hangjai csendültek ki.

A költő „egymilliárdnyi részét mondja ki annak, ami benne él, s szavai épp azért olyan varázsosak, mert mögöttük egy egész világ áll, mint aranyfedezet” – írja Kosztolányi. Muzsikások közül talán senkire sem illenek jobban ezek a szavak, mint Perényi Miklósról, a gordonka költőjére.

Várkonyi Tamás

PUCCINI-ÉV: KÖDÖS KEZDÉS UTÁN DERŰS ÉGBOLT

Puccini: Pillangókisasszony

Január 7. és 9.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Köddel álmodni bizonytalan jövőt jegyez – írja Krúdy Gyula. Sajnos ébren is vastag köd felhőzte a Puccini-évforduló budapesti nyitányát, a Pillangókisasszony előadását a MŰPA-ban. A nemzetközi szereposztásból megbetegedett Karine Babajanian és Giuseppe Giacomini helyett más vendégeket kellett fölkérni a főszerepekre: Barbara Dobrzanskát és Zoran Todorovicht. A köd azonban fölszállt: az előadás kárpótolta minket.

A krakkói születésű énekesnő hegedűsként kezdte a pályáját, majd Geszty Szilviánál tanult énekelni – áll Barbara Dobrzanska életrajzában. Ez a két tény megmagyarázza a szoprán vitathatatlán erőseit és néhány hiányosságát. Olyan hangszeres képzést kapott, amely megalapozta vokális precizitását, dinamikai érzékenységét. Gesztynél pedig kiváló énektechnikát sajátított el, így bár róla is közölték, hogy betegen lép pódiumra, e tudás birtokában, ha csukott szemmel hallgatta az ember, semmiféle betegségre utaló labilitást nem tapasztalt. Az influenza, a végtagfájdalmak indokolták viszont szögletes és darabos mozgását. A Pillangókisasszony törékeny szárnyáról, légies fi-

gurájáról szól Sharpless konzul és Pinkerton ketőse az első felvonásban – nos, e cizelláltsággal sajnos adósunk maradt az énekesnő. A szenvedély nem hiányzik a személyiségéből, ez kitetszett a fantasztikus biztonsággal és megerőtetés nélkül előadott nagyáriából. Zoran Todorovich Verdi Requiemjének tenorszólójaként már a ház első évében énekelt a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, és fellépett a Bartók+... Miskolci Nemzetközi Operafesztiválon is. Hiány-fachot tölt be: belcanto tenorszólomokat, líraiba hajló francia hőskéket és olasz spinto-szerepeket is életre kelt. Vannak, akik idegenkednek a szép szál szerb tenor lendületétől – hogy a forszírozást diszkrétebben írjuk le. Meglehet, Todorovich korrepetitort, mestert váltott, mert a keménységnek nyoma sem volt a szerepformálásában. Ideális párost alkothattak volna az egészséges Dobrzanskával. Roberto Servile Puccini miliójét hozta színre, Wiedemann Bernadett – mint minden kis és nagy szerepében – perfekt alakítást nyújtott. A Magyar Állami Operaház Zenekarát Pier Giorgio Morandi vezényelte. Morandi nem Gardelli vagy Patané fajsúlyú karmester, de pezsgő itáliai lendületbe hozta az együttest. Mióta Szabó Sípós Máté vezeti az operaház énekkarát, a hangzás egyre csiszoltabb. Káel Csaba rendező otthon van a Művészetek Palotájában, rendezett a Fesztivál Színházban és a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben is. A koncertterem zsinórpaddal nélküli terében az elmúlt években többféle megoldással kísérletezett. Elsősorban stilizált képekkel, amelyek a nézők fantáziáját hivatottak megmozgatni. Ez a Pillangókisasszonynál sikerült legjobban, a majdnem színpadképvé növesztett japán metszetek izléses utalással szolgáltak a színhelyre. Nagaszaki kikötőjére, a dombon álló parányi házra, ahol a cselekmény játszódik. Az elképzelés bevált, egészen az utolsó, tragikus akkordokig: itt azonban az amerikaivá „kisajátított” gyerek mögé vetítették az atomtámadás gombafelhőjét. Puccinitől fényvnyit távolban van az ilyesfajta direkt utalás. Kár volt lerántani a földre a különben jó színvonalú, élvezetes produkciót.

Albert Mária

BÁJOS, SZEDETT-VEDETT ESTE MISKOLC SZIMFONIKUSAIVAL

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Km.: Mocsári Károly (zongora)

Karmester: Kovács László

Január 16.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A Magyar Szimfonikus Körkép címet viselő hangversenysorozat első estje, a Miskolci Szimfonikusok koncertje egy Glínka-nyitány bájosan szedett-vedett előadásával kezdődött. A folytatásban azonban már a szolid minőség megannyi jelére figyelhetünk fel.

Hiányoltuk viszont az értelmezés eredetiségét, erejét, a zenei gondolatok jellegzetes és karakteres közvetítését.

A Ruzslán és Ludmilla nyitánya az egyik legjobb koncertindító műsorszám: szellemes, dallamos, formálása egyszerű és frappáns. A rövidsége nyomán előálló hiányérzet remek helyzetbe hozza a rákövetkező darabot, még a legsúlyosabbakat is. A hegedűsök kedélyes vonó-sisteregetése átöblíti a hallgató lelkét, megmosolyogtatja szellemét. Ezúttal is végig kellett mosolyogni az előadást, de most nem Glinka, hanem a zenekar bumfordi esetlensége miatt. Szándékosan túlzóan fogalmazok: egyetlen hangsúly nem volt a helyén, soha nem sikerült egyszerre indulni, a játék bármelyik pillanatban teljes káosszá változhatott volna. De – miként Buster Keaton – a nyitány végül nem bukott orra, pedig a fizika törvényei szerint már réges-régen ki kellett volna billennie az egyensúlyi állapotból.

Ehhez képest volt meglepően összeszedett Rahmanyinov II. (c-moll) zongoraversenyének előadása, Mocsári Károly szóloja ritmikailag stabil, a leírt hangmagasságokat illetően némileg elbizonytalanító volt. A stabilitásra való törekvéseért súlyos művészi árat kellett fizetnünk: már a darab kezdése is nélkülözötte a művészi megformálás igényességét. A témához nem megérkeztünk, egyszerűen a tudomásunkra hozták. A zongoraszólo ebben a kompozícióban gyakran válik a szimfonikus zenekari szövet részévé – a lassú tételben pedig többször pusztán kíséri „kamarapartnereit” –, ám ez nem menti fel a szólistát a játék dinamikailag is differenciált felépítésének feladata alól. Ebben a tekintetben Mocsári sokszorosan is adósunk maradt: a mély regiszterben néha csúnyán megvastagította a zongora hangzását, máskor pedig olyan hatást keltett a regiszter lefogyasztása, mintha pusztán a billentés ereje apadt volna el. A felső regiszter többször volt erőtlen vagy artikulálatlanul éles. A zárótétel dallambősége ellenére vált vontatottá, a befejezés megoldatlanná. A mű ettől függetlenül szerethető volt, s aki mindig is szerette, az sem csalódott, hiszen minden egyes, számára kedves pillanatra tisztos előadásban ismerhetett rá.

Szokatlanul harmonikusan kapcsolódott a zongoraversenyhez Orbán György Veronai vázlatok című darabja. A két kompozíciót egy teljes évszázad választja el egymástól, s nem pusztán az Orbántól már megszokott harmonikus nyelv miatt nem éreztük az újat stílusán távolinak a régítől. A mély rokonságot a melodikus invenció hasonlósága teremtette meg. Úgy tűnt, hogy Rahmanyinov és Orbán ugyanazt a dallami eszményt követi. A Veronai vázlatok a várososhoz kötődő szerelmi történetet éneklő újra, az egyes tételekben szerzői kommentár nélkül is felismerhetjük Shakespeare tragédiájának toposzá rögzült képeit, hangulatait. Az ártatlanság hangját, a bál atmoszféráját, a haj-

nal közeledtét (és az önfeledt szerelmeskedés végét) jelző csalogányéneket, a kripta fagyos borzongását. Hagyományos színházi előadáshoz (vagy egy Zeffirelli-fele kosztümös, romantikus filmhez) tökéletes, nehezen felülmúlható minőségű zenét alkotott Orbán, ám ez a mű koncertdarabként épp oly halovány, mint amilyen fényes lehetne alkalmazott muzsikaként. Az előadás ezzel együtt (vagy emellett) tiszta, túlzásoktól mentes, tartózkodóan izléses volt.

Stravinsky Tűzmadár-szvitje vált az est stílusán legmodernebb művévé, az 1919-es koncertváltozatot hallhattuk. Az együttes eddigre kifáradt, a karmesteri koncepcióra, az összefoglaló erőre most lett volna a legnagyobb szükség. Ezen az estén Kovács László mindezekkel nem rendelkezett. Különösen a szvit vége laposodott el, a zeneirodalom legfelelőbb ütemei oly hidegen hagyták a zenekart, a karmestert és vele együtt a hallgatóságot, hogy önvédelemből gyorsan fel kellett idézni Esa-Pekka Salonen és a Philharmonia Zenekar bő két évvel ezelőtti, energiától túlsorduló Tűzmadár-előadását.

Molnár Szabolcs

KLASSZIKUS MODERNEK PAZARUL

UMZE Kamaragyüttes

Karmester: Kocsis Zoltán

Január 20., Olasz Kultúrintézet

Az UMZE Kamaragyüttes koncertjének nagyobbik része Anton Webern, Arnold Schönberg és Igor Stravinsky műveiből állt. A válogatott muzsikusközből álló formációt Kocsis Zoltán dirigálta; a hangverseny – különösen az első rész – nagyszerű volt. A Gramofon Zenekritikai Műhely kritikusa elemez.

Másodszor láttam Kocsist az UMZE élén; a megelőző közös koncert (Fesztivál Színház, 2007. április 7.) revelatív élményére ma is tisztán emlékszem. Miként akkor, most is a XX. századi modern zene klasszikusaitól játszottak. Az előadók a műsoron szereplő legnagyobb műveket különösen ihletetten és pontosan közvetítették, a felcsendülő darabok státusa – klasszikus remekművekről beszélünk – egy pillanatra sem kérdőjeleződött meg. Mivel e sorok írója elfogult Anton Webern zenéjével kapcsolatban – a múlt század legmuzikálisabb bécsi zeneszerzőjének gondolja –, elsőként az Őt zenekari darab (op. 10) és a Concerto (op. 24) előadásáról beszélek.

A XX. század eleji modern képzőművészetnek vannak ikonná vált alkotásai – olyanok, melyek egy képzőművészlet iránt közepes érdeklődést mutató tárlatlátogatóban is erős késztetést váltanak ki. Ha híre menne, hogy például Picasso Avignoni kisasszonyait kiállítja valamelyik múzeum, akkor senki sem lepődne meg azon,

hogy sorba kell állni a pénztárnál. Azok is meg szeretnék nézni a modern művészet egyik ikonját, akik egyébként Munkácsy Mihály festészeténél elvontabban nem szívesen fogadnak be. A zenetörténetnek is vannak ilyen ikonyszerű remekművei: a modern kor hajnalából ilyennek gondolom Webern Őt zenekari darabját. S ha a hasonlatnál maradunk, vajon miért van az, hogy ezt az ikonyszerű művet alig-alig lehet koncerten hallani, s ha műsorra tűzik, nem gyógyznak sorok a pénztárnál? Talán mert oly rövid (az egész nem több öt percnél), vagy azért, mert a zenekarok nem tudják beilleszteni koncertprogramjaikba, vagy azért, mert előadása „aránytalanul” sok munkát igényel? Kétségtelen, hogy Webern zenéje rendkívüli módon nem tűri el a hibás előadást, ugyanis nincs lehetőség a javításra. Ha egy hang nem a megfelelő dinamikával, hangszínnel, artikulációval (a hangmagasságról ne is beszéljünk) szól meg, akkor az végleg úgy marad. S ami igaz az egyéni feladatokra, az sokszorosan igaz az összjátékra. Egyetlen melodikus vonallá, törésmentes ívvé összefoglalni egy tíz-tizenöt hangszere osztott, tökéletességében is tökéletesre formált zenei miniatűr – nos, ez a zenekari mesterség legszebb kihívásai közé tartozik. Az UMZE és Kocsis maximálisan megfelelt az elvárásoknak, sőt a lemezfelvételekkel összehasonlítva tökéletesebb, érzelmesebb, folyékonyabb, megindítóbb előadásra csodálkozhattunk rá. Egy hibátlan remekműre.

Stravinsky szellemes Nyolc hangszeres miniatűrjével kezdődött a műsor. A katona történetének zenei világával rokon darab az 1921-es Les cinq doigts (Az öt ujj) című zongoramű 1963-ban hangszerelt változata. Az eleven tónusú előadás tökéletes összhangban állt az aznapi, különösen enyhe, tavaszias időjárással. Remekült sikerült a Hajnóczy Júlia (ének) közreműködésével eljátszott Pribautki (1914), és jó választásnak tűnt az első féldiőt az 1953-as, egyszerre komoly és játékos, de mindenképpen reprezentatív Szeptettel zárni.

A második rész a furcsaságok jegyében telt. Elhangzott Schönberg op. 20-as Herzgewächse (Szívnövények) című dala. A szopránénekesnőt (a koncerten a fiatal Charity Tillemann-Dick lépett fel) egy furcsa – hárfából, cselesztából és harmóniumból álló – kísérettel kíséri. Az 1911-ből származó kompozíció (a Pierrot lunaire közvetlen előzménye) az egyik legsajátosabb Schönberg-opus; Webern szerint ez a Maeterlinck-megzenésítés a „zene csúcsa”. Ennek ellenére nem túl népszerű az előadók körében, mivel az énekszólam meglehetősen kényes. Hírhdet a darab hosszan tartandó, pianissimo csúcshangja (magas C feletti F!) a dal utolsó sorában. A váltakozó metrumú dalt feszülten taktírozó Charity Tillemann-Dick hősiesen küzdött meg szólamával, az interpretáció minden pillanata arról tudósított, hogy az énekszólam valóban irtózatosan nehéz. Ez némi-

leg elidegenítette a művet, ettől függetlenül zajos sikert aratott, Kocsis meg is ismételte a mű előadását. (Másodjára nem sikerült jobban...)

Feltehetőleg a Schönberg-darab hangszerösszeállítása inspirálta Kocsis Zoltánt, amikor Richard Strauss dalát (Ständchen) és Ravel zongoraművét (a Miroirs sorozat ötödik, A harangok völgye című darabját) átírta. A Strauss-dal (elnézést a kifejezésért) értelmes lett, s a zongoramű sem nyert semmit általa. Ám a koncertről nem ezt az élményt vittük magunkkal, hanem egy fiatal német zeneszerző, Jörg Widman (szül. 1973) invenciózus darabjának (Freie Stücke, 2002) örömmzenélés-szerű előadásának hangjait.

Molnár Szabolcs

EGY KONCERT, AHOL MINDEN RENDBEN, DE MÉGSEM

Adam Pieronczyk–Anthony Cox Quartet
Január 26., Take Five jazzklub

Az Adam Pieronczyk–Anthony Cox Quartet koncertje mint az első Take Five-beli nemzetközi produkció mindenképp bevésődik a jazzkocsmá történelemkönyvébe. Ám azok számára, akik ez alkalommal jártak először a klubban, inkább maga a hely marad emlékezetes. E sorok írójával sem történt másként.

A Take Five 2007. december 7-én nyílt meg, az ott eddig fellépett előadók közt találjuk a European Mantrát, a Juhász Gábor Triót, a Tzumo Electronic Dreamst, a Fekete-Kovács Kornél Quintetet, Szakcsi Lakatos Bélát, Babos Gyulát, Dresch Mihályt és Barabás Lőrincet, vagyis a magyar jazz fősodrához tartozó ikonokat és ikonjelölteket. Ez rendben is van így. A Pieronczyk és Cox nevével fémjelzett csapat meghívásával egyebek mellett azt is jelezni kívánták a klub programszervezői, hogy az sem kizáró tényező, ha egy előadó az avantgárd irány felé tolódik el. Ők ugyanis nemcsak a „stílusos” és „szenvélyes” jazzrajongókat várják a Paulay Ede utcába, hanem a Jazz legkülönbözőbb híveit.

Nem volt ugyan telt ház ezen a szombat estén, de szinte minden asztalnál ültek. Szakmabeliek, akik jól tudták, mit tett le eddig az asztalra a lengyel szaxofonos és amerikai bőgős kollégája, és nyílt-szívű fiatalok, akik kíváncsian várták, most mit tesz le az asztalra ez a négyes. Nagyjából kétszer negyvenöt percen csupa új, még címadásra váró szerzemény hangzott el, melyekből kiderült, hogy Adam Pieronczyk, a Krakkóban élő tenorszaxofonos remek komponista és kiválóan képzett muzsikos – ahogy mindhárom társa is az. A harmóniahangszer hiányának dacára telt hangfolyamok hőmpölyögtek felénk a színpadról, és már az első perctől magas energiátartalmú anyagot vehettünk magunkhoz. A muzsikások összeszokottságának jeleit is érezkelhettük a pontos váltásokból, ami azért is figyelemreméltó jelen-

ség volt, mert a kvartett ugyan legtöbbször a téma–szólók–téma–lezárás sémát követte, de szabad játékmódoruk cseppet sem tette triviálissá, hol következnek a szerkezeti határvonalak. A ritmusszekció kezeiben is önálló életet éltek a hangszeresek: a bőgős Anthony Cox mintha különálló dallamíveket pengetett volna, s előszeretettel kalandozott a felsőbb légékbá; Pieronczyk honfitársa, Krzysztof Dziedzic dobos gyakran vette kezébe a filcféjű verőt (ez jellemző a szabad zene híveire), és könyökével a dobőrt nyomva játszott a hangmagassággal. Ezzel együtt sosem léptek ki szerepükből, megőrizték és együtt biztosították a többieknek a tempót, a lüktetést. Dziedzic dinamikusán játszott, a hangzásbéli arányok megőrzése érdekében mégis jó lett volna, ha minimálisan ugyan, de őt is hangosítják. Az ausztrál származású Adrian Mears harsonás pontos intonációjával, érdelemgazdag, virtuóz játékával bővölte el a közönséget, és hazája tradicionális hangszerét, a didjeridoot sem azért hozta, hogy egzotikuméhségünket csillapítsa – Pieronczykkal játszott duója több mint meggyőző volt.

A főhőssel kapcsolatban sem lehetett kifogásunk, ami felkészültségét illeti, de valamiért mégsem olvadt szerethetővé, amit csinált. Úgy éreztem, egyfajta szigor árad személyiségeből, amelyet egyrészt magával szemben tanúsít (szaxofonozása perfekcionizmusról árulkodott), s ugyanilyen kerülhetetlenséggel intette jobb módorra a bőgőinró alatt beszélgető asztaltársaság tagjait. Talán ez a szemöldökráncolóls attitűd eredményezte, hogy a tüzesen szilajnak szánt zenét mindvégig vékony jégpáncél borította, s mind többünk figyelmét lankasztotta az est vége felé.

Ennek ellenére a Take Five-ban jó volt lenni. Igen kulturáltan, igényesen berendezett, belsőépítészeti szempontból okosan és izlésesen kialakított, megfizethető árrakkal dolgozó, valódi klubhangulatot árasztó helyvel lett gazdagabb a pesti éjszaka. Természetes, hogy kissé még steril, de idővel megkapja azt a jóféle patinát, amelyet a falakba ivódott hangok, a köztük elhangzott beszélgetések, a borok illata kölcsönöz majd neki. Addig meg tessék sokszor ellátogatni ide, hazánk tehetséges fiainak és lányainak jazzkoncertjeire!

Bércesi Barbara

VILÁGSZÍNVONAL A ZENE- AKADÉMIÁN: A KÖZHELYEKEN TŰL

Rost Andrea áriaestje

Január 26., Zeneakadémia

Jó volna néhány kicsorbult jelzőt, megkopott kifejezést kiélezni, megfényesíteni. A „mindenható” marketing nullára amortizálta a világhírű jelzőt, a kirobbanó siker kifejezést. Így ki hiszi el nekem, hogy szombaton este a Zeneakadémián két világszínvonalú énekesnő aratott kirobbanó sikert?

Pedig ekként történt: Rost Andreát és vendégét, Wiedemann Bernadettet hosszan és hangosan ünnepelte a nagydíjdemű. Pedig egyszerű béreletes előadás volt, talán éppen ezért ültek zenei „feinschmeckerek” (és nem sznobok) a nézőtérben. A műsor meglepetést ígért, ami akár kínos perceket is okozhatott volna, a bel cantótól Pucciniig kalandozott a két énekesnő. Ha a közhelyekhez ragaszkodnánk: Rostnak csak ujjgyakorlat A szerelmi bájjal Adinája, a Don Pasquale Norinája, Wiedemann-nak meg a Don Carlos Ebolija. De, hogy egyikük fajsúlyosabb, másikuk meg líraibb terepre merészkedett – nos, ez izgalmat keltett. Jóféle izgalmat. A drámai mezzo a bel canto-mű, A kegyencnő Leonórájának áriáját mintaszerű könnyedséggel szólaltatta meg. Már minden óvatos fenntartás tovaszállt, amikor Norma és Adalgisa páratlanul nehéz kettősével lépett pódiumra a két énekesnő. Ismét bebizonyosodott, hogy Friedrich Haider karmesternek mennyire igaza van abban, hogy Norma zenei karakterét a szükségesnél jobban súlyosította el Maria Callas. Talán nem is ő, hanem a rajongók, a követők alakítottak valamiféle „örökséget” az egyszeri és megismételhetetlen jelenségből. A két hang, a telt, de még mindig ropant mozgékony lírai szoprán és a sötét tónusú, de ugyancsak flexibilis mezzo orgánus gyönyörűen simulott össze a maximális ritmikai és stílári együttműködést igénylő duettben.

Ma minden a szakosodás irányába mutat, és vannak előadóművészek, akik jól is érzik magukat a számokra kijelölt skatulyában. Fizikai adottság, ambíció és mély önismeret dolga ez a kérdés. Tanácsot adni, a próbálkozásra lehetőséget kínálni pedig rettentetesen felelősség. Bizonyára lesz, aki vállalja ezt a felelősséget a Magyar Állami Operaház új vezetői közül. Rost és Wiedemann áriaestje mindenesetre azt engedti feltételezni, hogy az énekesnőkről érdemes sokkal színesebb fantáziával gondolkodni. Lehet, hogy a Pillangókisasszonyra és a Turandot Liujiára már egy teljes produkció erejéig föl lehetne kérni Rost Andreát, Wiedemann Bernadett pedig Santuzzaként protagonistája lehetne egy friss Parasztecsület-repríznek. Ha stabil, muzikalitásra épülő, korszerű zenés színházi játékhöz keresnek partnereket, kettőjükre biztosan építhetnek.

Ami meg a lehetőségeket illeti, a Filharmónia Budapest Kht. már nem először adja tanúságát annak, hogy bár a bevételi eredmény nem elhanyagolható szempont, azért mindenképp felett a művészek és a közönség szolgálata áll. A Liszt–Wagner Zenekart vezető magyar zenekarok tagjaiból, nemzetközi hírű kamaragyüttesekből, vonósnyegyesekből, fa- és rézfúvós kvintettekkel verbuválták 1997-ben. Vélhető, hogy a tagság folyamatos mozgásban van, és ma már nem feltétlenül az alapítókat látjuk a pódiumon. Oberfrank Péter karmester szép és lendületes játékra készítette az együttest, a szólítottak pedig rövid idő alatt átélkesítették az eleinte egykedvűnek látszó hangszereseket.

Albert Mária

A MŰVÉSZ, AKI NEM JÓ FIÚ TÖBBÉ

Schiff András és az Európai Kamarazenekar
Február 7..

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Az átlagos zenebarátok körében él egy kép a kifinomult, „jó fiú” Schiff Andrásról. Erre van fizetőképes kereslet, erre telnek meg nemcsak a normál széksorok, hanem a pódiumülések is. A másik Schiff talán ma még kevésbé érdeklő a nyájas nagyerdeműt. Pedig az Európai Kamarazenekar élén a sziporkázóan szellemes, meghökentetően – de pozitív értelemben – fölényes Schiff Andrással találkozhattunk.

Az est szerkezete is rendkívüli szellemi kalandot ígért: Mendelssohn Hebridák-nyitánya után zongorára komponált versenyművek – Schumann Bevezetés és allegro appassionato, illetve Mendelssohn d-moll koncert – az első részben, majd a szünet után Schumann II. szimfóniája hangzott el.

A zenetörténet kevés ennyire bensőséges kapcsolatot ismer hasonló korú alkotók között. Schiff András és az Európai Kamarazenekar koncertje erre a Mendelssohn–Schumann-kapcsolatra is rávilágított. Vajon szükséges-e az élmény teljességéhez, hogy a hallgató minden részinformáció birtokában legyen? Nem feltétlenül, de az előadónak érdeklődnie kell a művek háttere iránt, különben csak hangokat játszik, még ha virtuóz módon is. Az Európai Kamarazenekar – vélhetően egyenként is kitűnő – tagjai tudták, hogy e tekintetben is milyen fantasztikus tudásbázis és dús fantázia van Schiff András minden mozdulata mögött.

A Hebridák-nyitány valójában zenei útirajz a skót partoknál fekvő Staffa szigetéről; a mű alcímében ott áll Fingal, azaz a költő Osszián atyjának neve – barlangja a sziget nevezetessége. A Hebridák a szimfonikus együttesek egyik slágerszáma, általában teljes apparátussal adják elő. Az Európai Kamarazenekar és Schiff verziója a művet új, érzésem szerint a szerző szelleméhez hívebb dimenzióba helyezte. Szokatlanul lassan indult az előadás, mintha csak egy Turner-festményt mutatnának be nekünk, a víz fölött lebegő párából fokozatosan bontakozott ki a táj, a kies vidéket azután beragyogta és megszüpítette a Nap. A közönség eleinte meglepetten fogadta, hogy a „szimfonikus zajongás” ezúttal elmaradt, azután ráérezett a színek, a hangzás finom arányára. A kétféle Schumann-darabot és Mendelssohn d-moll versenyművét Schiff András a zongora mellől irányította. A Bevezetés és allegro appassionato nem hangzott torzónak, inkább filozofikus tépelődésnek, és így is szólalt meg. Érzékletesen vezetett át a ritkán hallható d-moll koncert örömteli hangulatához. Kérdés ez is: a zongoravirtuóz Mendelssohn e-moll hegedűversenye miért agyonkoptatott eleme a koncertprogramoknak, és miért nem az a pianisták számára jutalomjátéknak beillő

kompozíció? A finálé humora pazarul teljesedett ki Schiff és az együttes tolmácsolásában.

Schumann II. szimfóniájában azok is fölismernek egy motívumot, akik sosem jártak hangversenyteremben: a régi tévéhíradó főcímenéjét a szerkesztők (jó érzékkel) a mű második tételének elejéről kölcsönözték. A szerző nem titkolta, hogy lelki egészsége, alkotókedve hanyatlott a komponálás idején, végül a munka befejezése segítette át a krízisen. Hogy milyen fontos állomás az életműben, azt megmutatta az előadás, amely hihetetlenül arányos volt, a tempókban és a hangzásban egyaránt. Az elragadtatott közönséget a Szentivánéji álom tűzijátékszerű Scherzójával jutalmazta Schiff és együttese, majd a közös példakép, Schubert Rosamunda-ballettzenéjével intett búcsút.

Albert Mária

GIGAEXPEDÍCIÓ MAHLER MEGHÓDÍTÁSÁRA

Mahler: VIII. szimfónia

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Karmester: Kocsis Zoltán

Február 8..

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Mahler Nyolcadikja nemcsak műfaji tekintetben, hanem témaválasztásában is hajmeresztő alkotás. Az első rész egy középkori himnuszra, a második pedig Goethe Faustjának zárójelenetére épül. Meredélyek, sziklahasadékok, hegyszakadékok – életveszélyes terep. Kocsis Zoltán vezetésével a több száz fős előadógárda biztos helyismerettel teljesítette az expedíciót.

Mahler Nyolcadikja kuriózum. Különlegesen nagy előadói apparátusa a Művészetek Palotája megnyitása óta már magyarországi koncertpódiumra is befér, s az elmúlt években egyszer már meg is szólalt. Myung-Whun Chung és a Francia Rádió Filharmonikus Zenekarának 2005. augusztusi vendégszereléséről nem őrzök kellemes élményeket, és részben akkor szerzett benyomásaimmal, félelmeimmel ültem be a Nemzeti Filharmonikusok mostani koncertjére is. Mert ez a mű nem ad teret annak, amit annyira szeretek a művészetben, tudniillik a részletek, az árnyalatok kimunkálásának, az apró szépségek kirajzolásának, felmutatásának. Itt legtöbbször tömbök szólnak, hangmassza, a végpontokon már-már fülsiketítő hangerővel. Bámulom Kocsisnak azt a képességét, hogy a nagyformát – még ezt a kétrészes, másfél órás zenekolosszust is – úgy fogja össze abroncsaival, mint valami csodabognár a heidelbergi óriáshordót. Biztos kézzel, tényleg csak a legnagyobb zenészekre jellemző magabiztossággal és „helyismerettel” vezette végig nemcsak a Faust zárójelenetén, hanem az egész mű sziklahasadékain a színpadon álló több száz főt – a zenekart,

a Nemzeti Énekkart, a Magyar Rádió Énekkarát és Gyermekkórusát, a Budapesti Kórust –, valamint a nézőtéren helyet foglaló 1500 embert. Ez a biztos kezű vezetés kiemelkedő zenekari és énekkari teljesítménnyel párosult. Az oly fontos szerepet játszó és sokszor reflektorfénybe kerülő rézfúvós kar mindig a helyzet magaslatán, karmesterével azonos magabiztossággal abszolválta a néha rendkívül nehéz állásokat. Az említett, számomra igen fontos rejtett szépségek felmutatásának elmaradását ugyanakkor Kocsis érzelmentes, mondhatni száraz interpretációjának számlájára is írom. A mű hatalmas, extatikus pontjain – jöllehet talán éppen az összefogás szándékával – szinte átszaladt: megállíthatatlanul, mindig feljebb és feljebb tört, egészen a csúcsig, a részek záróakkordjaiig. Csak mintha a mű szellemét nem hagyta volna teljes egészében megszületni.

Sokszor tapasztaljuk: elég egy gyenge szólista, hogy az egész előadástól elvegye a hallgató kedvét. Cserna Ildikó, Szabóki Tünde, Mitilineou Cleo, Németh Judit, Meláth Andrea, Mathias Schulz, Káldi Kiss András és Kovács István azonban mind helytálltak. Mindössze annyi megjegyzésként maradt, hogy Schulz, a tenorista egyszer nem bírta a magasságokat; az Égi hangot egészen fentről éneklő Mitilineou Cleo hangja nem töltötte be a termet; a zárókarban viszont a basszus fantasztikusan jól bírta a szokatlanul mély hangokat. Cserna Ildikó és Szabóki Tünde éteri-érzékeny duettje a második rész végén gyönyörű pillanatokat szerzett.

Várkonyi Tamás

AZ IGAZI ÓZDI HŐS

Farkas Gábor zongoraestje

Február 9.. Zeneakadémia

Farkas Gábor 1981-ben született Ózdon. 2005-ben diplomázott a Zeneakadémián, nevét a Magyar Rádió Országos Zongoraversenyének megnyerése után ismertük meg. Most a Zeneakadémián adott fantasztikus szólóestet; igényes műsorát rendkívüli nehézségű művekből állította össze.

A tehetség ilyen elementáris, kézzelfogható megnyilvánulásával eddigi (bő évtizedes) zenekritikusi ténykedésem során még nem találkoztam. Farkas Gábor zongorázásáról azonban nagyon keveset árul el az a megállapítás, hogy „kétségtelenül tehetséges”. Mert ami lenyűgöző, az a tehetség mellé tett irtatlan mennyiségű és minőséget termő munka. Farkas tudja, hogy az adottság súlyos kötelezettség, teher, kihívás. A szellem megfeszített munkája nélkül üres potenciál, mely gyorsan elenyészik. Koncertjét négy Chopin-impromptu nyitotta. Tökéletes diszpozícióval, kézremegés nélkül, bejáratott, bemelegített füzetekkel kezdett. Az Asz-dúr impromptu (op. 29) azonnal világossá

tette, hogy Farkas a romantikus zene ihletett előadója, de játékában, magatartásában semmilyen romantikus vulgarizmust nem lehetett felfedezni. A romantika ugyanis leginkább nyelv – nem stílus, nem életérzés. Ennek szellemében racionális poézis és poétikus racionalizmus jellemezte Farkas interpretációját, melyhez természetes bónuszként társult a kidolgozott technika és a merész, de hibátlanul végigvitt tempó. Fegyelmezett természetességgel építkezett, már ekkor feltűnő precizitással valószínűleg meg dinamikai elképzeléseit.

A legnagyobbakat idéző pianissimói, a súlyos, de sohasem zavaros és durva fortéi ámulatot keltenek. A dinamikai kontrasztokban rejlő dramaturgiai lehetőségekkel – ezzel az egyszerű és kézenfekvő fogással – természetesen, okosan gazdálkodott, és általa épített formát. A kontroll, amivel uralta ezeket a váltásokat, ismét csak csodálatra méltó volt. A Fisz-dúr (op. 36) és a Gesz-dúr impromptu (op. 51) hallgatva újra és újra rácsodálkozhatunk az érettség és a tudatosság megannyi jegyére. A sorozatra a népszerű cisz-moll impromptu (op. 66) közhelyeket kerülő és virtuóz előadása tette fel a koronát.

Az első féldőt Schumann Szimfonikus etűdjéi (op. 13) zárták. A technikailag és szellemileg sokak számára megközelíthetetlen kompozíció előadásának gyakori tanulsága, hogy a mű legmélyebb rétegei feltárhatatlanok, hacsak nem akarunk a psziché irracionális dimenzióiba ereszkedni. Tapasztalatom szerint a mű megmagyarázhatatlan, kiismerhetetlen vonásaival való szembesülés válik az élmény egyik forrásává. (Maga Schumann is hasonlóan érzett e művével kapcsolatban, amikor így fogalmazott: „nem közönség elé valók, és ostobaság lenne, ha utóbb panaszkodnék, amiért nem értenek meg olyasvalamit, ami nem is számít tetszésre, csakis önmagáért létezik”.) Farkas azonban olyan vitalitással, olyan magától értődő manualitással fogalmazta meg a transzcendens nehézségű művet, hogy az efféle ezotériát átmenetileg nyugodtan zárójelbe tehetjük.

A transzcendens nehézséget általában nem Schumannhoz, hanem Liszt Ferenchez társítjuk. A második részben egyetlen mű, Liszt h-moll szonátája hangzott el. A technikai felkészültség ennél a darabnál „csak” alap, mely összemérhetetlen a kompozíció intellektuális kihívásával. A zongorista előtt álló feladat megdöbbentően egyszerű: egy érzékellenül koppanó G hangtól el kell jutni egy univerzális szívdobbanást sejtető, de éppígy koppanó, lehetetlen H-ig. Van rá 30 perc. Az út tehát hosszú. Farkas világosan tudtunkra adta, hogy az a bizonyos G nem hangozhatna el máshol, mint a tökéletesen néma kozmoszban. Sokáig várt, hogy a Zeneakadémia nézőterén valami hasonló legyen. Sajnos hiába. Szerencsére van úgy, hogy a gesztus is elég, s aki tudja, hogy a zongorista a Semmitől akar elindulni, az felidézi magában a Semmit. Farkas végigment a hosszú úton, majd visszatért. Azt hiszem, hogy ő maga nem azonosult az utazóval, csak

megidézte. Nem tett úgy, mintha mindez vele is megtörténne. Éppen ezért volt hiteles. Amikor pedig első ráadását adta, el is szölte magát: most valami olyasmi következik, ami nem ilyen depressziós. Az ő h-moll szonátája valóban az értéktelítődés és az elkerülhetetlennek tűnő kiüresedés drámája, de úgy játszotta el ezt a drámát, hogy közben egy pillanatra sem gondoltuk, hogy ez a dráma egyben az előadó drámája is. Elég csak ránézni Farkasra, és látható, hogy ő csak mesékből ismeri a depressziót. A harmadik ráadásra lejtő a rektori páholyból Vásáry Tamás. Schubert f-moll fantáziája következett. Kiadós ráadás volt, ihletett előadásban. Vásáry gesztusában az Örök visszatérés mítosza elevenedett meg. Emelkedett este volt.

Molnár Szabolcs

KLASSZIKUS METÁL VIRÁGMINTÁVAL

Bali ősi ritmusai – Gamelánzene a sebatui zenekar előadásában

Február 23.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Más idők járnak már, mint a századelő Párizsában: hiába a MŰPA profi akusztikája, hiába a gyönyörű látvány, hiába az egzotikus hangzás – Indonézia tradicionális zenéje nem okoz akkora revelációt ma Budapesten, mint százegynéhány éve, amikor Debussy irt dicső himnuszokat a gamelánzenéről. Az okok elemzése helyett a koncert számos apró szépségéről emlékezünk meg.

A gamelánzene Indonézia több ezer szigete közül három hagyományos kultúrájában tölt be meghatározó szerepet, de a paradicsomi Bali zenei stílusa valódi kulturális exportcikké vált. A gamelánzenét nehéz lemezről hallgatni, egy fokkal nagyobb élményt jelent azok számára, akik élőben tapasztalhatják meg ezt a varázslatos harmóniát. Igazi élményt pedig azoknak nyújt, akik saját környezetében, Bali valamelyik templomában, szertartásos kellékeiktől kísérve hallhatják-láthatják a mágiát. Ennek az az oka, hogy Bali színpadi kultúrája megőrizte azt a közösséget, amikor a színházi színpad és a templomi oltár még egy és ugyanaz a fizikai és szellemi tér volt, a nézők pedig nemcsak szemlélői, hanem aktív részesei voltak a ritusnak. Ebből a szempontból Bali zenéje valóban elementáris, ősi értékeket hordoz.

Ám számomra azért igazán különleges a gamelán, mert az ősiséggel szinte karöltve hordozza magában a modernitást is. A gamelán nemhogy aktuális művészet Bali és Jáva szigetének minden egyes társadalmi közösségében, de a mai napig születnek rá új és újabb kompozíciók: ezek akár frissen készültek, mai táncoreográfiákat kísérnek, vagy a hagyományos vajangbáb-előadásokon akár aktuális politikai témákat is kommentálhatnak – a gamelán tehát

több rétegben, valóban megszólítja közönségét, amely képes aktívan kommunikálni vele.

Ez a kommunikáció persze nem jöhet létre idegen nézővel. Ettől lényegesen szegényebb a produkció. Ám ha l'art pour l'art közelítjük meg – hogyan is tehetnénk másképp, híján a mitológia, a táncos jelrendszer ismeretének –, a fellépő zenekar és táncosok előadói teljesítménye így is igencsak sűrű élményt szerzett számunkra a Művészetek Palotájában. Sebatu kis falu Balin, a kulturális fővárosnak számító Ubud közelében, olyan apró helység, hogy nem is jelölik a térképek. Zenészeinek felvételét a patinás Deutsche Grammophon jelentette meg, és büszkék arra, hogy zenéjük és táncuk módszerét generációk óta változtatás nélkül őrzik. A hangversenyteremben a híres balinéz Gong Kebyar hangszereléstípust vonultatták fel, amelyre elsődlegesen a közösségi zenélés, a zenekari összjáték magaskolája a jellemző, hullámvasút meredekségű tempóváltásokkal, bizzar harmóniavariációkkal és rendkívül komoly technikai kihívást jelentő hangszerkezeléssel. A színpadon huszonhat zenészt számoltam meg, akik hét-nyolc táncost kísérték végig a több mint két órában – közülük a legfiatalabb alig tízéves lehetett, az ő energiája az este végén üdítően hatott a kissé terhelt közönségre. A koncert vitathatatlanul a balinéz gamelán legjobb hagyományait idézte, ennél autentikusabb produkciót el se lehet képzelni. A harmónia- és tempóváltások elképesztő frízei tökéletes artikulációban sorjázta egymás után, és két hosszú órán át szinte elárasztották a közönséget, amely a hatalmas dózistól kissé kábultan ünnepelte a produkciót.

A szépen megszerkesztett program felvonultatta a Bali „örökzöldjeinek” számító koreográfiákat – az Arjuna herceg harci készülődését ábrázoló Barist vagy a Szintá királynő szabadítására érkező Garuda madarat stilizáltan bemutató Legongot. Ezek után néhány modern koreográfia is megjelent, ám ezekre is a hagyományos zenei és mozgáselemek felhasználása a jellemző, így a közönség számára egységes élményt nyújtott az este egésze. A zenekar hangosítás nélkül szólalt meg, az akusztika felemelő volt, a nagyterem színpada pedig szépen szolgált a bali előadások kulisszái – színes zászlók, batikolt napernyők számára. Az élmény minden bizonnyal azokban hagyott mély nyomot, akik Debussy bátor, fogalmi kapaszkodók nélkül nyitottságával szemlélték, és így valóban merőben újat tapasztalhattak meg.

H. Magyar Kornél

FESZTIVÁL FELNÖTTEKNEK: LOW, BUDAPEST

Az ASKO Ensemble estje

Február 25., Fesztivál Színház

Lassan bezár a LOW holland-flamand kulturális fesztivál. Kissé rezignáltan mondunk búcsút ennek a február közepe óta tartó ese-

ménysorozatnak. Felhős homlokkal, de reménykedve: a kortárs művészet egyszer teret és közönséget nyer Budapesten is, és majd csak az számít, hogy mit ismersz a világból és mit teremtessz.

A LOW holland-flamand kulturális fesztivál keretében Louis Andriessen, ez a nagyszerű – és a magyar közönség számára oly kevésbé ismert – holland komponista állt két estén is a LOW fesztivál zenei eseményeinek középpontjában. Az UMZE Kamaragyűttes Rácz Zoltán vezényletével a zeneszerző viszonylag új, 2004-es alkotását, a Dante ihlette Racconto dall' inferno mutatta be február 24-én. Másnap a holland ASKO Ensemble a Dancest játszotta. A műsorlaptól eltérően – nagyon helyesen – megváltoztatták a művek sorrendjét: először Gérard Grisey Vortex Temporum című darabját játszották. Grisey Párizsban honfitársai, Olivier Messiaen és Henri Dutilleux növendéke, később Dramstadtban Ligeti, Stockhausen és Xenakis szemináriumainak hallgatója, illetve asszisztense volt. Alig ötvenkét évesen, 1998-ban agyérgörcs végzett vele. A Vortex Temporum, amely 1994 és 1996 között, tehát nem sokkal halála előtt keletkezett, kiforrott komponistaegyéniséget mutat. Ha figyelembe vesszük, hogy az egyes részeket kiknek ajánlotta – Gérard Zinsstagnak, Salvatore Sciarriónak és Helmut Lachenmann-nak – jól látható, helyesebben hallható, milyen hangzásvilágot tartott ideálisnak a komponista. Az apparátus kicsi: fuvola, klarinét, hegedű, brácsa, cselló és zongora szólaltatta meg a darabot. A szólamok egymásba fonódtak, az idő és a tér koordinátái összemosódtak, mintha egy hanglabirintusban bolyongtunk volna. Nem tudok egy, a többinél fontosabb instrumentumot kiemelni, bár egyetlen élő előadás alapján a zongora jelentősége hallatszott valamelyest kiemelkedőnek. Az előadás egyenrangúan virtuóz előadók emlékét hagyta bennem.

A második részben következett a Dances, amely (Rácz Zoltán információja szerint) már korábban, a 180-as csoport interpretációjában is elhangzott Magyarországon. Ez az előadás mégis újdonságképpen hatott, elsősorban a szoprán szótól éneklő Claron McFadden jóvoltából. Az első rész apparátusa erősített hárfával és ütőhangszerekkel egészült ki. Az 1991-es keltezésű zeneműhöz eredetileg koreográfia is készült – elképzelhető, hogy a hatásos darab még erősebb impressziókat keltene tánccal. De az amerikai énekesnő gesztusok nélkül, csupán hangjával eljátszotta Joan Grant költői, az Énekek éneke miliójét idéző, finoman érzéki szövegét. Claron McFadden Glyndebourne-ben a Lulu címszerepét énekelte, Salzburgtól Aix-en-Provence-ig szívesen látott vendége jelentős fesztiváloknak. A Nash Ensemble tagjaként Richard Rodney Bennett, Harrison Birtwistle, Elliott Carter, Peter Maxwell Davies és persze

Andriessen alkotásainak ambiciózus és láthatóan mélyen elkötelezett előadója. Andriessent a lexikonok, biográfiák általában úgy jellemzik, hogy példaképe, Igor Stravinsky stílusát az amerikai minimalizmussal elegyítette. Ez a leegyszerűsítés természetesen tájékozódási pontnak megfelel, de nem pótolja a személyes megismerést. Hans Leenders vezényletével az ASKO Ensemble eleven kapcsolatot létesített a komponista életművével, és ha csupán ennyi lenne a LOW Fesztivál haszna, már azt is köszönhetjük.

Albert Mária

EXTÁZIS MICHEL CAMILÓVAL

Michel Camilo koncertje

Március 9., Millenáris Teátrum

Michel Camilo jöttének hírére igencsak felbolydult a hazai jazzrajongók tábora – olyan nyira, hogy zsúfolásig megtöltötték a Millenáris Teátrum széksoraikat. Még meg sem jelent a színpadon, de a konferanszban nevének említésére már óriási lelkesedésnek adott hangot a publikum. Meg is kapták tőle, amit vártak.

Camilo sosem járt még Magyarországon. Ennek megfelelően ő maga és hallgatósága is ünnepként élte meg az estét. Camilo lubickolt az öt körülvevő rajongásban, s próbált mindent – és még egy kicsivel többet – bevetni azért, hogy eseményszám-ba menő koncertet adjon dobosával, Dafnis Prietóval és bőgőseivel, Charles Floresszel. A közönség – legalábbis a jól felkészült „kemény mag” – minden egyes ismerős témát, ha az még csak a bevezetőben csendült is fel, üdvözölt, s minden virtuóz szólístateljesítményt nagy tapsal honorált, melyek közül kiemelkedett az amúgy is nagy kihívást jelentő Giant Steps Camilo-féle sziporkája.

Michel Camilo szerencsés alkatú előadóművész. A dominikai születésű zongorista ötévesen komponálta első darabját, s már tizenhat évesen hazája Nemzeti Szimfonikus Zenekarának tagja lett. 1979-es New Yorkba költözésével a jazz további inspirációkat adó levegőjét is mélyen magába szívta. Miután szerzeménye (Why Not?) a Manhattan Transfer előadásában Grammy-díjas lett, majd 1985-ben felléphetett triójával a Carnegie Hallban, Camilo megindult a világhírnév felé. Biztosan és egyenletesen menetelt előre, mintha egy jól megtervezett sikertörténet főszereplője lenne. Megmaradt all-round muzsikusként, vagyis a klasszikus zene és a jazz, a triófelállás, a fúvósokkal bővített combo és a szimfonikus zenekar egyaránt jól működő terepe zenéjének, s közben jól definiált, a latin zene lüktetésére, formavilágára és energiatöltetére épülő világot hozott létre magának. Más, a karibi szigetvilágból

vagy Közép-Amerikából származó kollégáihoz – például a kubai Gonzalo Rubalcabához vagy a panamai Danilo Perezhez – képest őt kevésbé vonzotta, hogy a nagy amerikai jazzközösség tagja legyen. Saját felfogásban játszott muzsikájához mindig inkább szülőföldje zenéje, mintsem a swing vagy a fusion adta a kiindulási alapot.

Mivel magyar híveivel ez alkalommal találkozott először, úgy döntött, hogy a legújabb, Spirit of the Moment című trióalbumának anyagán kívül régebbi számokkal is megajándékozza a Millenárison egybegyűlteket, akik valóban ajándékként fogadták azokat. Camilo mint gyakorlott karmester végig finoman instruálta a vele egy nyelvet beszélő kollégákat, akik annak ellenére, hogy feszülten figyeltek a zenei történésekre, épp úgy elszálltak játék közben, mint a főhős. Charles Flores szinte tangózott a bőgőjével, szenvedélyesen és dallamosan kísért, miközben a Dafnis Prieto által szolgáltatott alaplütetést erősítette. Prieto úgy helyezte egymásra különböző osztatú ritmusokat, mintha a saját két karja mellett egy, a zsebéből előhúzott második kis-Dafnis karjai is ütnék a bőroket, cineket és kolompokat. A dobszerelést szinte percussionként kezelte, mintha timbaleket, kongákat és clavest szólaltatott volna meg. Kísérete fegyelmezett és feszes, mégis játékos és hihetetlenül energikus volt az első perctől az utolsóig. Számomra ő vitte el a pálmát ezen az estén. Hogy miért nem Camilo? Úgy éreztem, az ő lelkesedése, dinamizmusa, csaknem extázisba forduló zongorázása egy idő után nem vérpezsdítően vagy felemelően hatott, hanem fárasztotta a fület. Tömör, fűräng kalapáló blokk-akkordjai agresszív-va keményedtek. A végén mégis megkaptuk a feloldást: a második ráadásban, a Liquid Crystalban azt mutatta meg, hogy szellősen, épp a legmegfelelőbb pillanatban elhelyezett hangokkal is lehet varázsolni.

Bércesi Barbara

MÉLTATLAN NYITÁNY A TAVASZI FESZTIVÁLON

Bajor Állami Zenekar

Karmester: Kent Nagano

Március 14.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Rá lehet sütni a kritikusra, hogy túlságosan kényes, de számomra bizony rosszul összeállított, nem kellő gondal szervezített menü benyomását keltette a Budapesti Tavasz Fesztivál nyitóhangversenye. Nincs mit tenni, mint várni a többi koncertet és a többi világsztárt – hogy mielőbb feledhessük a Bajor Állami Zenekar és Kent Nagano közepeszerű produkcióját.

Nem vagyok ellene a rendhagyó műsoroknak, de ezúttal nem tudtam mire vélni, hogy a német zenekar és japán-amerikai zeneigazgatója Richard Strauss legnépszerűbb szimfonikus költeményét, az Imígyen szóla Zarathusztrát, illetve Beethoven III. szimfóniáját hozta el Budapestre. A köztudottan konzervatív magyar közönségnek kívánt kedvezni, vagy hagyománytisztelést óhajtott demonstrálni a majdnem félezer éves múltira visszatekintő együttes – nem tudom. A műsorválasztást persze az is magyarázhatja, hogy két német zeneszerzőről van szó; ráadásul Richard Strauss Münchenben született, és egész életében szoros munkakapcsolat fűzte a város zenei életéhez, így a bajor zenekar nagy hangsúlyt helyez életművére.

Önmagában még nem bűn egy ünnepi nyitókoncert első felében a közönségre zúditani a Zarathusztra bombasztikus akkordjait, de ez az előadás – a zenei kifejezés és a technikai kivitelezés terén egyaránt – méltatlan volt a magyar zenei élet legnagyobb szabású, legnagyobb költségvetésű és legszínvonalasabb fesztiváljához. A jól ismert kezdőakkordok után rövid időn belül vagy ötször hallhattuk, ahogyan a zenekar különböző csoportjai pongyolán és ritmikai fegyelmetlenséggel lépnek be. A zenei nyelvezetében és szerkezetében is komplex műnek nem rajzolódott ki az irányai, magyarul „nem állt össze”. A tudományról című szakasznál különösen unalmasan szólt a zenekar, a dús hangzású mélyvonások kamaracsoportját exponáló rész pedig komikusan csöpögőre sikeredett. Általában: a XX. századi és főleg kortárszenei interpretációkban – például Messiaen operájában vagy Eötvös Péter Három nővérében – valóban nagyszerű teljesítményeket felmutató Kent Naganót érzéketlen, ötlettelen dirigensnek ismerhette meg a magyar publikum. Akinek ráadásul fogalma sincs Beethovenről. Újszerű, invenciózus, bátor, sőt merész olvasatot vártam tőle, ehelyett egy semmitmondó, a konvenciókon túllépni képtelen Eroicát hallhatunk.

A japán származású kaliforniai művész nem azért kért fortét vagy pianót a zenekartól, mert a magáévá tett beethoveni gesztusrendszer azt hívta elő belőle, hanem azért, mert f és p betűket látott a kottában. Nem hittem a fülemnek, amikor a primhegedűk a Beethoven-mű első tételében több ütemen át szanaszét szóltak. E koncert előtt még soha nem éreztem azt, hogy hidegen hagyja az Eroica gyászindulója, most viszont tökéletesen közömbös maradtam. Egyetlen olyan helyre, két átvezető ütemre emlékszem – éppen ebben a tételben –, amelyekben a klarinét és a fagott különlegesen egységes, már-már misztikus hangszín-eleggyel vonták magára a figyelmet. Sovány vigasz.

Várkonyi Tamás

KONCEPCIÓTLAN PUCCINI-ZSENGE FÉLSZCENÍROZVA

Puccini: Edgar

Rendező: Éry-Kovács András

Karmester: Kovács János

Március 18., Magyar Állami Operaház

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

A Puccini-évben nehéz bármiféle újdonsággal előrukkolni, hiszen művei a legnépszerűbbek közé tartoznak. Így aztán mindenki az érdekességre hajt: Torre del Lago-ban például – ahol operái tetemes részét komponálta és ahol évtizedek óta Puccini Fesztivált rendeznek nyaranta – az ifjúkori zsenjét, az Edgart állítják idén a középpontba. Ezt mutatták be félig szcenírozva a budapesti Operaházban is, a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében.

„Friss, új szellemű mű, ismeretlen és kuriózum” – ajánlotta a sajtó figyelmébe az Edgart a produkció rendezője, Éry-Kovács András. Kuriózumnak kuriózum – ez tagadhatatlan, de hogy friss szellemű volna, nos, ez nem helytálló. Éppen ellenkezőleg: a csodált „ataja”, Verdi szelleme lebeg a mű fölött. De ami megszólal, az persze nélküli a mester rutinját, a lenyomat konzervatívabb és sokkal kevésbé stílusos, a rezes fortissimók már-már triviálisan túlzók. Mégse legyünk igazságtalanok: néhány lírai fordulat, a tenor és a bariton kettős bekapcsolódása egy belső fináléba vagy az előadás második részét bevezető intermezzo előreljeli a kisvártatva már teljes szakmai tudással felvértezett Giacomo Puccini, a Manon Lescaut szerzőjét.

A korabeli közvélemény dicsérte az Edgar zenéjét, és lesújtó véleménnyel volt a librettóról. A történet bonyolult, mégis szimpla; a papírmásé-figurákba nehéz életet lehelni. Érdemes-e akkor elővenni egy ilyen, sok szempontból kétséges alkotást? Az évforduló okán helyes vállalkozás, s egy erősen húzott koncertverzió egyszeri élményként elfogadható. Azt azonban, úgy látszik, nehezen döntötték el az Operaházban, hogy tényleg puritán produkciót akarnak, vagy néhány további előadás tervét is dédelgetik. Így Zeke Edit sallangtalan színpadán (az utolsó felvonásban egy luxus cabrióval fölfényezve) Nemes Takách Kata mutatós mai ruhában jelennek meg a szereplők. Éry-Kovács András rendezői elképzelése is a jelenbe, de legalábbis a XX. századba vezetné a nézőt, de a történet és a muzsika ellenáll e törekvésnek. A figurák nincsenek kitalálva, poénnak édeskevés az éji homálybeli napfördözés. A megmentett város előadásának, a zeneakadémisták Szerelmi bájitalvizsgájának kellékei köszönnek vissza, ami önmagában még nem lenne baj, hiszen nehéz falenggetően új ötletekkel előállni. Az viszont már nagy probléma, hogy sem az összehordott holmíknak, sem a szereplők viszonyának nincs kohéziója.

A férfiak szerepe kevésbé hálás, mint a nőké. A beszédes nevű Fideliohoz, a hűség megtestesítőjéhez tartozó Gualtierót és Frankot Szvetek László és Kálmándi Mihály alakította; formátlan szerepükhöz valószínűleg kevés értelmezési támogatást kaptak, néhány régi manírt hívtak eszközül. Kálmándinak jutott a súlyosabb figura, amelyet zeneileg korrekt módon oldott meg. A szelíd Fidelia és a buja, a gyilkosságig vad Tigrana kettsőt Herczenik Anna és Mester Viktória játszotta. A címszerepben Fekete Attilát hallottuk, akinek énektechnikája változatlanul öngyilkos. Ha továbbra is a hangerőt tekinti egyetlen kifejezési eszközünek, az Operaház rövidesen egy értékes orgánomot veszít. (Volt már rá példa.) Lehet, hogy pro forma van nyelvi korrepetitor a házban, de munkájának eredménye nem hallatszik. Így a főhős amo-t – lásd a szappant – énekel amo (fonetikusán írva) helyett és így tovább. Az év végére tervezett Puccini-hétig lesz munka elég...

Albert Mária

ANYAISTEN: A KEGYETLEN SZERETET HANGJAI

Tihanyi László: Anyaisten (Génitrix) – magyarországi bemutató

A Bordeaux-i Opera produkciója

Március 19., Fesztivál Színház

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

Létezik kortárs magyar operairodalom – csak éppen itthon nem játsszák a külföldön bemutatott magyar darabokat. A Budapesti Tavasz Fesztivál és az Őszi Fesztivál program-szerkesztői ezt az adósságot igyekeznek ledolgozni. Idén Tihanyi László Anyaisten (Génitrix) című zenedrámáját prezentálták a Művészetek Palotájában.

Tihanyi László alkotását 2007. november 25-én mutatták be Bordeaux-ban. Hogy négy hónappal később az eredeti produkciót már Budapesten hallhattuk-láhattuk, önmagában is elismerésre méltó. A bordeaux-i díszletekben a francia főszereplők adták elő a darabot, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarából álló kiségyüttes, valamint a Rádió ének- és gyermekkarának kiváló közreműködésével. Jó lett volna többször meghallgatni Tihanyi muzsikáját, hogy fölfejtessük gazdag rétegeit, stílusbravúrait, történeti elemeit, amelyek egészen a középkori egyházi zenéig nyúlnak vissza. Bár az is lehet, hogy csak így képzeljük, érzékelvén a finom harmóniákat.

Az interpretációval tökéletesen elégedett lehet a szerző. Philippe Marioge színpadképe puritán és mégis kifejező. A háttérben föl-le szaladgáló hatalmas redőnyök, egyetlen óriási lebegő függöny, egy ágy, egy kanapé, egy zsúrkocsi – ennyi kellék épp elég, hogy magunk előtt lássuk a tipikus francia kis- vagy maximum középpolgári miliót, amely

a kérihetetlenségig zárkózott. Cidalía da Costa ruhái is pontosan karakterizálják a húszas évek vidéki eleganciáját. A François Mauriac Génitrix című kisregényéből készült librettó nem lineárisan építkezik, hanem – az opera drámaiságát hangsúlyozandó – erős felütéssel indul: Mathilde elvetélt gyermekét, és a lázban magára hagyva meghal. A flashback-technikával fölépített szerkezetből adódóan Mathilde nem „játszik le”; a történetet visszafelé olvassuk. A fiatal, alacsony sorból származó tanítónő hozzámege az anyja (Félicité) fojtogató szeretetében vergődő ötvenes Fernandhoz. A maga egyszerű módján talán akarná is szeretni a férfit, de az erőviszonyok egyenlőtlenek, veszítenie kell. Mindhármuknak van magyarázata arra, hogy miért váltak a szeretettel, a féltéssel zsaroló szörnyeteggé. De felmentés nincs, érzelműk gyilkos fegyver. A lelki történések, a monológok és párbeszédok Tihanyi zenéje és Christine Dormoy pontos rendezői értelmezése révén válnak izgalmasá. Ami a színpadon történik, azt mintha patikamérleglen mérte volna ki Dormoy, sehol semmi sem tolakszik a zene elé. Jó, hogy az eredeti szereplőket hallottuk: Mathilde-ot Sevan Manoukian keltette életre, Félicitét Hanna Schaer, Fernand-t Jean-Manuel Candenet. Telitalálat mindhárom figura zenei és színészi téren egyaránt – nincs mit hozzátenni egyikhez sem, olyan kiegyensúlyozott, mintaszerű a teljesítményük. Az orvos, Duluc alakjában Christophe Beryről és Marie, a cseléd figurájában Denise Laborde-ról ugyanez állítható. A budapesti bemutatót a szerző, Tihanyi László vezényelte. Kortárs operapremiernél ritka ünneplésben volt része, amely hosszabbra is nyúlhatott volna, ha a Fesztivál Színház technikai személyzete meg nem unja a tapsokat, és rá nem engedi a függőnyt a produkcióra.

Albert Mária

JÁNOSOK PASSIÓJA

Bach: János-passió

Angol Barokk Szólisták, Monteverdi Kórus

Karmester: John Eliot Gardiner

Március 23.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

(A Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében)

A Gramofon Zenekritikai Műhely recenzense olyan koncerten járt, amelyről – kezdetben úgy gondolta – nem szívesen ír. Mert amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell. Most mégis tesz egy próbát, és megkísérli felidézni ennek a katartikus estének egy-egy pillanatát.

Ez a hangverseny azon – kis számú – koncertek közé tartozott, amelyekről biztosan megállapítható, hogy a közönség 99,9 százalékának rendkívüli élményt jelentettek. Az előadásban részt vett összes hangszeres és énekes művész olyan

szinten ismerte és tudta a művet, ahogyan azt nagyon ritkán tapasztalhatni. És most nem feltétlenül arra gondoltok, hogy az áriákat megszólaltató szólisták kotta nélkül énekeltek, hanem az interpretáció egységére, a koncepció kitapinthatóságára. Arra, hogy a kifejezés olyan hőfokán jelenítették meg a szenvedéstörténet egy-egy mozzanatát, hogy a jeleneteket szinte láttuk magunk előtt. Az, akinek nem jutott magyar fordítás, viszont valamennyire tud németül, az előadók bámulatos deklamálásából és szövegértelmezéséből tökéletesen követhette a történetet.

A recitativók, áriák, kórustételek (az úgynevezett turbák) és korálok sora mint a világ két végét összekötő függőhíd feszült a „Jézus kiment tanítványaival a Kidron-patakon túra”, valamint az „Elvégeztetett” mondatok között. Ez az iv azért is tudott kifeszülni, mert az összetartozó tételek kisebb egységekké álltak össze, ezáltal a mű belső arányai is segítettek könnyen követhetővé tenni a cselekményt. Ugyanakkor az operai feszültségnek a keresztre feszítéskor tapasztalható kisülése, majd gyengülése a mű egy érdekes tulajdonságára is felhívta a figyelmet: a magányos viola da gambával kísért „Es ist vollbracht” ária után a bachi kompozíció veszt lendületéből, töredezetté válik. Az Evangélista szerepében Mark Padmore-t hallhattuk. Hihetetlenül fejlett technikával recitálta végig a körülbelül kétórás, szünet nélküli koncertet, néha a stile concitato-nak nevezett stílus olyan szintjére emelkedve, hogy – a megrázó elbeszélés tartalmától felzaklatottan – már-már önkívületbe esett. Furcsa módon az áriákban nem volt ilyen meggyőző. Gardiner a többi feladatra – így a szólistikus áriákra is – a Monteverdi Kórus tagjai közül választott énekeseket. Ennek köszönhető számomra az est revelációja: Pilátus alakja. A drabális basszus, aki megannyiszor mossa kezeit, aki – gyakorlatias lévén – nyílegyenes kérdéseket tesz fel a népek és Jézusnak, s aki az „ich” (én) szónak a mondatban elfoglalt túlzott súlyát lehetetlenni trillával jelzi a dallamban. De ő énekelte azt az áriát is, amelyet lant és két viola d'amore kísér a zenekarban – sirnivalóan szép pillanatoknak lehetünk fültanúi.

Szigorúan énektechnikai szempontból a Pilátust megszemélyesítő művész – akárcsak a két kölyök-képű kontratenor szólista – nem felelt meg teljesen a szólam követelményeinek, mert egyes regiszterekben nem szólt a hangja, illetve bizonyos virtuóz figurációkat nem volt képes megvalósítani. De a kifejezés ereje feledtette, okafogyottá tette az énektechnikai oldal hibáit. Dietrich Henschel sem zengő basszusával, hanem inkább rendíthetetlen, túlvilági nyugalommal ábrázolta Jézust – annál megdöbbentőbb volt, amikor kiderült róla, hogy van édesanyja, sőt ő is tud szomjazni.

Bach mellett a másik János, Sir John Eliot Gardiner az előadáson csak mint „edző” vett részt. Nem volt szükség többre. Nem ő csinálta a zenét, hanem a pálya széléről irányította a játékot. A

páratlan tudással és kollektív munkával felépített, több évtizeden át érlelt produkcióban bátran hagyatkozhatott az egyéni teljesítményekre. Gyönyörű ünnep volt.

Várkonyi Tamás

PLUSZ EGY SZTÁR

Roberto Alagna Puccini-estje

Március 28.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

(A Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében)

Némelyik koncert a fináléval kezdődik. A hivatalos program után, a ráadás-számokban enged föl az előadó; ekkor mutatja meg valódi értékeit. Zenekarokkal, hangszeres művészekkel is előfordul ilyesmi, énekesekkel még gyakrabban. Roberto Alagna Puccini-estje is a végén „csattant” a Budapesti Tavaszi Fesztiválon.

A Puccini-évforduló egyik jeles eseményének ígérkezett Roberto Alagna estje a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A műsor az életmű teljes keresztmetszetével kecsegtetett, ám a Bohémélet hiányzott az összeállításból. Nyolc tenorária, nyolc zenekari, illetve kórusrészlet hangzott el. Az utóbbiak a MÁV Szimfonikus Zenekar, illetve a Magyar Állami Operaház kórusa és gyermekkara tolmácsolásában, Eugene Kohn vezényletével.

Puccinihoz nem sok köze van a karmesternek. Ezt az is alátámasztja, hogy az operakórusnak – amelynek állandó repertoárdarabja a Turandot, tehát vakon, éjfélokra is... – sikerült egy-két ponton megingania a zárójelenetben. Kohn a nagyon hangos zenét szereti, nincs tekintettel sem a gyermekhangokra, sem a szólistára. Érthetetlen, hogy a MÁV Szimfonikus Zenekar, amely a hazai zenekari életben flexibilitásáról, érzékenységéről ismert, miért követte gondolkodás és érzelmek nélkül a dirigent. Az együttes számos hírességgel dolgozott hasonló koncerteken – bizhattunk benne, hogy Alagnának is szükséges, támogató partnerei lesznek. Muzsikálás helyett azonban érzéketlenül recsegték. Most távozik a zeneigazgatójuk, az új még nem vette kézbe a társulatot, talán ez okozhat mentális problémákat. Ám magára valamit adó zenész, ha kiül a pódiumra, az öltözében hagyja búját-bánatát, és nem a körmet piszkálja, ha a sztárt ünnepli a publikum.

Mert a sztár persze kevésbé ideális körülmények között is sztár. A Lidérek hőse, Roberto áriájával kezdett Alagna. Ez tipikus koncertszám, hiszen a darab – éppúgy, mint a következő, az Edgar – egy kezdő komponista zsenéje, csupán egy-egy részlete érdemes az utókor figyelmére. A Manon Lescaut két, első felvonásbeli áriájával folytatta, és a Tosca szintén slágerszámnak minősülő Level-áriájával zárta a maga részéről az első részt. A

Tosca-filmet épp a napokban sugározta az egyik televízió, a szerep semmiképp sem újdonság a tenorista számára, de az élő interpretáció mégsem mondható száz százalékosnak. Szünet után A Nyugat lányából Ramirez áriája sodró lendületű és friss volt: szép A fecskéből Ruggiero dala, végül pedig a Turandot két részlete következett. Alagna a híres Nessun dorma! felig az orgona felé fordulva szólaltatta meg. Ha nem azt hallotta a nagydémű, amire számított, hát az akusztikát hibáztassa... És bizony, a Nessun dorma elhangzott már Budapesten sokkal hősből, tisztább előadásban is. De a turista vendégeknek, a rajongóknak tökéletesen megfelelt, így az ünneplést három ráadás-számmal viszonzta az énekes. A két nápolyi dalban bontakozott ki Alagna igazi egyénisége, zongorakísérettel zengett a fényes voce, fölszabadultan és játszva csavarta még jobban az ujjá köré a hódolókat. Végül egy megindító a cappella fohással vett búcsút a közönségtől. Roberto Alagna ízig-véig színházi figura: olyan artista, akinek szüksége van untermanokra, hogy legyen honnan lendületet venni a legcsavarosabb mutatványokhoz. A nemzetközi élmezőnyben biztos helye van az első tíz között. Kár, hogy egy igazán minőségi operaelőadásba mégsem hívható meg.

Albert Mária

FRANCIA MENÜ BÁTOR ZENERAJONGÓKNAK

Les Musiciens du Louvre

Km.: Anne Sofie von Otter (ének),

Florian Cousin (fuvola)

Karmester: Mark Minkowski

Március 29., Zeneakadémia

(A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében)

A Les Musiciens du Louvre – Marc Minkowski vezényletével – idehaza bátorak számító műsort adott: a Zeneakadémián felületesen ismert francia zeneszerzők ismeretlen művei szólaltak meg.

A műsoron szereplő darabok 1860 és 1930 között keletkeztek, stílusban valamennyi a XIX. század utolsó évtizedeinek francia zenéjét reprezentálta. A zenekar korhű instrumentumokon játszott (íme, már ezt a korszakot is kezdi bekebelezni a historikus mozgalom), ám nem hangszer-kópiákon, hanem valóban ebben az időben készített és használt hangszereken. Például egy közel százéves, fatökés Erard-zongorán, egy Debussyt is „ismerő” hárfán, bélhúros vonósokon, különleges hangszínrű angolkürtön, oboán és klarinéton, valamint „életveszélyes” kürtön. Az egyébként 440 Hz-re hangolt zenekar hangzása markánsan eltért mind egy modern, mind egy tipikus historikus együttesétől. A sajátos színezetű fafűvös együttes, valamint a fafűvös szírók plasztikusan

különültek el a vonós hangzástól (ez egy régi-zene-együttesre emlékeztetett), a vonósok hangvolumene viszont már-már egy modern hangszereken játszó együttes szintjét is elérte. Ám nem könnyű ezeket a hangszereket koncertképes állapotban tartani: minden műsorszám között hosszadalmas hangolásra volt szükség, egy hegedű húrja menet közben el is pattant, az Erard viszont meglepően jól viselte a Zeneakadémia ádattalan klimatikus viszonyait.

A hangverseny Camille Saint-Saëns fiatalkori, ambiciózus és szellemes II. szimfóniájával kezdődött (nem valószínű, hogy ezzel a művel az elmúlt 20–25 évben találkozhattunk Budapesten). A francia Brahmsnak is nevezett komponista művén érződik a nem franciás orientáció (Haydn, Schubert, Mendelssohn) elsőbbsége, ám az egész tálalás eleganciája, arányossága, helyenként szürreális bája, tervezett esetlegessége Párizs vizionáljában (ahol a darab annak idején – természetesen – nem aratott sikert). Az első tétel kócos – és nagyon kócosan is játszott – bizzar fűgája, a szemérmes és törekény – és ekként is megszólaltatott – lassútétel, a rafinált scherzo, majd a német szimfonikus tradíció szellemében fogant, ám mégis súlytalanná alakított finálé arról győződött meg, hogy a darabot érdemes lenne magyar zenekaroknak is műsorra tűzni.

A szimfónia után dalok csendültek fel. Marie-Joseph Canteloube zenekari dalait (Chants d'Auvergne – Auvergne-i énekek) egy sztáralőröktől mentes énekesnő, Anne Sofie von Otter adta elő. Otter igazi egyéniség, jelentős színpadi személyiség, nagy kultúrájú, de nem bizsergetően szép hangú énekesnő, aki – ahogy mondani szokás – túl van pályája delelőjén. A hatodik sorból hallgatva nem volt hiányérzetem, de tudni vélem, hogy a hátsó sorokban alig hallanak belőle valamit. A változatos zsánereket felvillantó, dél-franciaországi dalokat feldolgozó ciklus kifejezetten jól állt Otternek, a néha invenciózus, néha banálisan szalonzeneszerű kísérletet remélt játszotta a zenekar. Érdemes volt figyelni rájuk, mert a hangzásképp alapján el-eljátszhatott az ember a gondolattal: milyen lehet egy ilyen együttes-sel Debussy Pelléasa?

Marc Minkowski mindkét rész előtt kijött a közönség elé, hogy néhány szót szóljon a programról. Tőle tudhattuk meg például az Erard zongora korát. Remek hangulatban volt a világ legjobbban vezénylő mackója: jópofa angolsággal elmondott, pantomimmel és jelbeszéddel fűszerezett konferálása derűs hangulatot teremtett. A derű egyébként is Minkowski vezényletének fontos eleme; egy alkalommal még azt is jelezte az első hegedűsnek, hogy tessék mosolyogni. A második rész nyitószámát azzal vezette fel, hogy Gabriel Fauré nemcsak egy Requiemet írt, hanem többek között színpadi kísérőzenéket. Shakespeare Velencei kalmárjához szerzett kompozíciójából ezúttal négy tételt játszottak el. A most hallott mű

(Shylock) alapján talán nem gondolnánk, pedig nagyon is valószínű, hogy Fauré a következő évtized egyik újra felfedezett zeneszerzője lesz.

Kifejezetten jelentéktelennek ható darabot hallottunk a folytatásban. Camille Saint-Saëns öregkori, zenekar-kíséretes fuvoladarabját (Odelette, op. 162). A szólót a zenekar fiatal fuvolistája, Florian Cousin játszotta. Visszafojtottan, szimpatikusan. A koncert vége Otteré volt, aki ismét az Auvergne-i énekből adott elő néhányat. Az első részben hallott produkciójához képest személyisége és hangja is nyitottabbá vált, a ráadásként magyarul elénekelt két Kodály-dallal pedig végképp elbűvölte a hallgatóságot.

Molnár Szabolcs

HANGZÓ ZENEKARTÖRTÉNET

A Nemzeti Filharmonikusok ünnepi hangversenye

Km.: Ránki Dezső (zongora)

Karmester: Kocsis Zoltán

Április 5., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Születésnap hangversenyt adott a Nemzeti Filharmonikus Zenekar a főzeneigazgató, Kocsis Zoltán vezényletével a Művészetek Palotájában. A jogelődöket is figyelembe véve nyolcvanöt szál gyertyának kellett volna égnie a születésnap tortán. Kocsis azonban mellőzte a negédes külsőségeket, inkább a lényegyet mutatta meg: az együttes fejlődéstörténetét.

A méltatásokban aránylag ritkán esik szó a koncertműsorok szerkezetéről, a művek és előadók kapcsolatáról. A Nemzeti Filharmonikusok (NFZ) születésnap estjére Kocsis Zoltán olyan szellemes és a „minden mindenhez kapcsolódik” elvet érvényesítő, ugyanakkor a hallgató számára élvezetes hangzó zenekartörténetet állított össze, amely valóban páratlan. Igaz, az sem túl gyakori, hogy egy szimfonikus társulat ilyen szép időt érjen meg, és épp „élemedett korában” álljon új pályára.

A hangverseny Dohnányi Ernő Ünnepi nyitányával kezdődött, amelyet a főváros létrejöttének – Pest, Buda és Óbuda egyesülésének – ötvenedik évfordulójára komponált a szerző, és amely 1923 novemberében Kodály Psalmus hungaricus és Bartók Táncszvitje mellett hangzott el először. 1923 – ebben az esztendőben lépett a budapesti zenei élet színterére a műkedvelő tisztviselőkből alakult Székesfővárosi Zenekar, Bor Dezső karnagy vezetésével. Az Ünnepi nyitány hatalmas apparátusú, bombasztikus zenekari darab, amelyben a Szózatot és a Himnuszot, valamint saját Magyar Hiszekegyjét idézi Dohnányi. Ezeket vagy kiemeli az előadó – patetikus hangulatba ringatva a hallgatót –, vagy ezt elkerülendő, kicsit „elkenheti” a dolgot. E Szküllá és a Kharübdisz között Kocsis biztosan hajózott, poentírozta az idézeteket, de

elementáris tempóban suhant, így az érzélgésnek nem adott időt. Ahogy a műsorlapon „tisztelbéli magyarnak” titulált Brahms három darabja, az I., III. és X. magyar tánc előadása is mentes volt az édeskedéstől; inkább az együttes fizikai és lelki felkészültségére mutatott rá, ami a nézőtérrel egészen üdének tetszett.

A táncok Dohnányitól kitűnően vezettek át Kadosa Pál III. zongoraversenyéig, amelynek magánszólámát Ránki Dezső játszotta. 1958-ban a szerző maga mutatta be a versenyű második, végleges változatát (az első verziót Antal István játszotta). A „Kadosa-istállóból” került később a nemzetközi koncertélet élvonalába a nagy pianista-generáció két szövetséges tagja, Kocsis Zoltán és Ránki Dezső. A két teljesen különböző egyéniség között a zenei összhang ma is töretlennek látszik. Kadosa III. zongoraversenye – a közhallható – „ritkán hallható”, nem emlékszem, mikor találkoztunk a művel élő előadásban. Ránki Dezső koncentrált tolmácsolásában méltó főhajtás volt a mester emléke előtt.

Szünet után a Kossuth „szimfóniai költemény” hangzott el. Ez a korai Bartók-kompozíció a jelenbe vezetett. A mű CD-felvétele a folyamatosan gyarapodó Bartók Új Sorozat eminens darabja. Januárban MIDEM-nagydíjat nyert, és számos más nemzetközi elismerést is hozott, itthon aranylemez lett. Az élő előadás a kétkedőket két dologról is meggyőzhette: a Kossuth-szimfóniának helye van az életmű-szériában, és a vállalkozás jó kezében van. A jelenhez kapcsolódott a koncertet záró Kodály-mű, a Fölszállott a páva – változatok egy magyar népdalra előadás is. Az NFZ nemcsak a Kodály-emlékévben tartja műsorát a zeneszerző darabjait. A mester szelleméhez híven úgy merít a múltból, hogy a jövőre nyisson távlatot.

Albert Mária

MEGBÍZHATÓ MINŐSÉG BROOKLYNBÓL

Brooklyn Funk Essentials

Április 7., A38 Hajó

Vannak bizonyos zenei műfajok, amelyek már megszólalásuk első pillanatában képesek megteremteni a rájuk jellemző erőteljes atmoszférát. A funky jazz ilyen, ha jól csinálják. A Brooklyn Funk Essentials koncertje nem volt kockázatmentes – ezt jelezte az A38 Hajó óvatossága (a Budapesti Tavasz Fesztivál utánra) időzítése is. Ám a zenészek kihozták a műfajból azt, amit egyáltalán lehetséges.

A viszonylag nagy csúszás, mindenféle figurák sertepertélése után a színpadon végre megjelent a koncert szervezője, Podlovics Péter, hogy bekonferálja a zenekart. Podlovics több mint tíz éves munkája során Maceo Parkert, DePhazzt és a funky más, a nemzetközi élvonalba tartozó kép-

viselőit hozta már el a magyar közönségnek, és személye garántál egyfajta megbízható minőséget. A Brooklyn Funk Essentials (BFE) koncertje is kökeményen hozta ezt a vonalat, egy-két extra borszongással megfűszerezve.

Szeretem például azt a jelenséget, amikor a zenészek furcsa, gyámoltalan oldalgásából varázsütésre elképesztő rend és hangulat kerekedik, amikor megszólalnak a hangszerek. Jaco Pastoriusról terjednek ilyen legendák. Először akkor ocsúdtam hétköznap esti bágyadtságomból, amikor Hanifah Walidah előlépett a függöny mögül. A csontsovány, kopasz énekesnő avantgárd jelensége annyira gyámoltalannak tűnt első látásra, hogy szinte bocsánatot kért a zavarásért. De egy pillanattal később már hihetetlen szellemi hullámvasutat okozott, mert a zenekar magabiztos és hamisítatlan keleti parti groove-jára olyan higanymozgásban oldódott fel, amelyet a legjobb profi táncosok sem biztos, hogy képesek produkálni. Hanga pedig a 200 kilós hangszekrényvel bíró gospel-énekesekével vetekszik. Ezért már megérte elmenni a BFE koncertjére. A másik alapvető emberi erőforrást Iwan van Hetten jelentette a zenekar számára. A sokhangszeres művész billentyűn biztosított harmóniaháttérrel, és közben trombitán szólózott, olykor a vokáléneklésbe is beszállt – nem akárhogy. A BFE muzsikája maga a jóleső elégtétel napjaink kaotikus popzenei kultúrájáért: hallgatható, élvezhető bulizene ez, de mégis benne van mindaz a nyers erő, dinamizmus és zeneiség, amely a legtöbb afro-amerikai zenei műfajra jellemző. A sodró tánctempók mögött pontos, kidolgozott összhangzatok, polírozott stílus és tudatos imázs-építés egyszerre jellemzi a zenekart. A budapesti koncert az utolsó állomása volt a zenekar új lemezét bemutató turnénak. És hogy mekkora igény van erre a hallgatható, ember és nem gép által produkált igényes funky-jazz-pop zenére, azt jól jellemzi, hogy a turnéra magukkal hozott lemezekből a hajóra már egy darabot sem tudtak hozni, mindent eladták. Érdemes megjegyezni a BFE nevét: bár a funky műfaj – jellegénél fogva – csak hallgatva (és nem táncolva) egy óra múltán hajlamos kifulladásra, ez nem von le az együttes érdemeiből. A tengerentúlról autentikusabb, stílusgazdagabb, érzéssel teltebb zenét hoztak, mint a műfaj nyugat-európai képviselői valaha is.

H. Magyar Kornél

GYENGE KELETI SZVIT LILA KÖDBEN

Hortobágyi László és a Gáyan Uttejak Orchestra

Április 25., Millenáris Teátrum

Úgy tartják, a dzsungel magányában harminc nap gyümölcsből elég ahhoz, hogy az ember képes legyen átlépni egy felsőbb tudatállapot kapuján. Hortobágyi László több mint

harminc éve él saját tudata dzsungelében. Zenéjének ez áldása és átka egyszerre: elszakad minden konvenciótól – még saját közönségétől is – hogy megpróbáljon létrehozni egy egészen új esztétikai minőséget. A feladat súlya alatt azonban a hangszereken felkészületlen zenésztársak úgy roppannak össze, mint egy gyufaszál.

A ritusnak kiemelt szerepe van Hortobágyi színpadi produkciójában. Zenéje vállaltan nem csupán zenei élmény; a nézők feje fölött lebegő gertyákkal, visszafogott világitással, háttérvetéssel igyekezett a nyugati hallgató számára megteremteni azt a spirituális áhitatot, amelynek a zene csupán egyik segédeszköze lehet. Ahogy elnéztem a közönséget – lehunyt szemű, befelé figyelő embereket – mintha jó irányba indult volna a koncert. Ám sok minden kezdettől fogva nem volt a helyén. A koncertre eleve rossz csillagzat alatt került sor, hiszen az ütőhangszeres Mótyán Tibor baleset miatt nem tudott színpadra lépni, és szólam teljes egészében felvételről szólt. Talán a baleset következtében, de talán más okból is zavaróan alakult a „gépi szólamok” túlsúlya. Kosztyu Zsolt a basszusgitár mellett az elektronika irányításáért volt felelős; ebben mesterséges hangzások, előre felvett egzotikus utcai zajok, buddhista rituálék hangjai és más ambient szólamok egyaránt szerepeltek – túlzott mennyiségben. A legzavaróbb akkor volt jelenlétük, amikor Pilinszky János méltán híres hangfelvételén nem lehetett hallani tőlük a csodálatos erejű költemény, az Apokrif sorait.

A processzor hidegen tökéletes pontosságával szemben kinos volt Hortobágyi Nóra billentyűzésének lötyögése. Iskolás billentése, beleélés nélküli, átgondolatlan megszólalásának kiáltó hiányosságai a koncert első felében, egy hosszúra nyúlt csembalószólaban leplezték le magukat igazán. Az introvertált, begubódozó színpadi attitűd mindhárom zenészt és rajtuk keresztül az egész produkciót jellemezte. Kosztyu Zsolt szinte elbújt a számítógép monitora mögé, kísérete basszusgitáron csupán néhány klisé ismételtetésében merült ki. Hortobágyi tablán kísérte a csembalójátékot, de hangszere gyatrán volt hangosítva, így megszólalása féloldalas maradt. Ám ettől eltekintve sem igazolta az előadó életrajzában foglaltakat, miszerint Hortobágyi Indiában részesült ütőhangszeres képzésben. Egy fokkal hihetőbb volt játéka az indiai pengetős hangszereken, ám a jellegtelen, tónustalan ritmikai és harmóniai formák miatt szólója egyszerűen nem hozott zeneileg értékelhető pillanatot. Az etno-ambient produkció egésze sem közvetített művészi energiákat a színpadról, aminek következtében a közönség kábán és értetlenül, vékony tapssal honorálta a gyertyák eloltását követő csöndet.

Hortobágyi honlapján túlszorduló mennyiségben található információ a sajátos stílus mögött rejlő

filozófiáról, és folytonos magyarázási kényszer jellemzi a koncerteket kísérő nyomtatványokat is. A rengeteg ködös eredetű adat azonban nem alkot világos, nyomon követhető művészi perspektívát, és kiáltó ellentmondásban van magával a megszólaló végeredménnyel. Hallgatva, majd később a sorokat olvasva egy saját maga által kreált világban tragikus módon raboskodó Hortobágyi képe bontható ki. Olyan kép ez, mint Kurtz ezredesé a kambodzsai dzsungelben felépített szürreális birodalmában, Coppola kultuszfilmjében. Hortobágyi ott volt a magyarországi világzene kezdeteinél, a nyolcvanas évek elején. Most újra itt van a műfaj alkonyánál, ám munkája nem menti meg az Európán kívüli zenekultúrák méltóságát.

H. Magyar Kornél

FORMÁN KÍVÜL, DE UTÁNOZHATATLANUL

Grigorij Szokolov zongoraestje
Április 28.: Zenekadémia

**Bizonyos kérdésekben manapság szemérmese-
sek vagyunk: például egy zongoristáról nem
illik olyat mondani – még ha meg is vagyunk
róla győződve –, hogy „a ma élő legnagyobb”.
Grigorij Szokolov a legnagyobb – még ha
legutóbbi budapesti koncertje közben többször
az is volt az érzésem, hogy elhagyta kép-
zeletbeli trónját.**

Ha jól számolom, ez volt Szokolov negyedik budapesti koncertje. Megszoktuk, hogy minden évben egyszer eljön („A zongora” című nagyszerű sorozat keretében), és minden alkalommal azzal a nem megalapozatlan előérzettel megyünk hangversenyére, hogy ez lesz az évad komolyzenei eseménye. Azt is megszoktuk, hogy Szokolov félhomályban zongorázik, kicsit megvárta a közönséget, muzsikálás közben nem kommunikál (egészen pontosan: tudomást sem vesz a publikumról), magának játszik, viselkedésében van valami kataton gépieség, a ráadásokat pedig számolatlanul szórja. Várjuk, hogy Szokolov másfél koncertet adjon.

Ezúttal sem volt másképp. Hat ráadást adott, Szkrjabint és Chopint vegyesen. Műsorát két, nem a legjelentősebbek között számon tartott Mozart-szonátával kezdte (K. 280 és K. 332, mindkettő F-dúr). Mozart a virtuozitás, a zenei értelmezés próbaköve, a legnehezebb szerzők egyike. E két szonáta is rendkívül kidolgozott kezét, tiszta gondolkodást, őszinte érzelmeket követel, s ennek nem mond ellent az, hogy ezekkel a darabokkal már viszonylag fiatalon megpróbálkoznak a zongoristák (köztük e sorok írója is). Szokolov fantasztikus, elképzelhetetlen és megvalósíthatatlan színeket képes a zongorából elővarázsolni – ezt tudtuk róla. Az sem meglepetés, hogy ezeket a színeket fanatikus gyakorlással, kísérletezéssel, munkával keveri ki. Ő az a fajta muzsikós, aki csak

a hangszerének él (alig nyilatkozik, stúdiólemezeket nem készít, zárkózott, nem tudjuk, mi a kedvenc étele, és hogy van-e kutyája). Zenélésében alig-alig találunk esetlegességet, de ez még soha nem ütött vissza. Ezúttal viszont éreztük a színek, tónusok, intonációk előre eltervezettségét. A lassú tételekben azonban megint a meglepetések embere volt, miközben most is azt tette, amit mindig. A szerzőt kiragadta korából, a korstíusból, és Chopinhez közelítette.

Ez Szokolov egyik „trükkje”, legyen szó Schubertől, Beethovenről vagy akár Chopinről: a műveket úgy teszi időtlenné, koruktól függetlenné, hogy néhány évtizeddel későbbre „datálja”. Persze nem azzal, hogy Mozartot romantikusan zongorázzik, Chopint meg debussysen. Ez túl egyszerű lenne. Szokolov a zenei anyagban rejtő potenciált mutatja meg: nem azt, hogy mivé fejlődhetne, hanem azt, ami aktuálisan is benne van. S amilyen zavarosnak tűnik így elmondva, olyan világos muzsikálását hallgatva. A másodjára játszott F-dúr szonáta nyitótételét szokatlanul hosszán adta elő. Túl azon, hogy minden ismétlést betartott, egy-egy formarészt (talán memória-zavarból vagy szándékosan) triplán is eljátszott. (Persze jó lenne mindezt egy felvétel segítségével ellenőrizni, és akkor arról is meggyőződhetnénk, hogy a megismételt exoziccióból kifejtette a zárótémát.) A Mozart-finálékát pazar virtuozitással adta elő, az első félidő összességében a felfokozott várakozásnak megfelelően zajlott le.

A szünet után Chopin 24 prelűdjé következett. Hogy Szokolov a legnagyobb Chopin-előadók közé tartozik, nem vitás. Ám amit Schubert-zongorázása közben két éve átélünk, azt, hogy minden karaktert, minden hangütést telibe talál, ráadásul úgy, hogy közben ez a hang egészen újnak, frissnek hat, most hiányolni kellett. Azt hittük, hogy Szokolov most 24 teljes és egymástól különböző világot fog feltárni, még akkor is, ha csak néhány ütemről van szó. Ám ezúttal nem volt 24 eredeti elgondolás, és az elgondoláshoz illesztett pianisztikus tökély. Nem kell persze Szokolovnak mentséget keresni, ez a Chopin-interpretáció még így is behozhatatlan távolságra van a világ zongorista elitje előtt. A trón jelenleg üres, de azt hiszem, Szokolov fog rá visszaülni.

Molnár Szabolcs

NICSAK, KIK ÉNEKELNEK ITT?

Miklósa Erika és vendégei

Április 29.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

**Harmadszor hívott sztárvendégeket a
Művészetek Palotájába Miklósa Erika: idén
Ruggero Raimondit és Fabio Sartorit. Az ária-
esten a három hangfaj, a szoprán, a tenor és
a basszbariton sajátos értékeit mutatták föl.**

**A programot a jó formába lendült MÄV
Szimfonikus Zenekar kísérte, Medveczky
Ädám rutinos irányításával.**

A műsorfüzet nem említi, hogy Ruggero Raimondi volt a főhőse Joseph Losey Don Giovanni-filmjének is. Losey munkája nem tetszett mindenkinek, de kétségtelen, hogy választékos stílusú keretet adott Mozart operájának, Raimondi pedig emlékezetes alakítást nyújtott a vásznon is. Hangja nem az a bársenyos, simogató olasz orgánium, amelyen oly szívesen andalodik el a nagyérdemű. Amit a természet nem adott, azt pazar játékkal és muzikalitással teszi egyénné. Igen, muzikalitással. Noha Raimondi hajlamos olykor nem egészen azt énekelni, ami a kottában áll, sohasem öncélúan, hanem a kifejezés, a jellemrajz érdekében dobant egyet, és kitör előre, nyomában lohol a zenekar. Megjegyzendő: ez a MÄV Szimfonikusok korántsem volt azonos azzal, amely egy hónapja Roberto Alagnät kísérte. A lelkek és ambíciók kicserélődtek, most a régi figyelmességgel dolgozott a társulat, készségesen együttműködve az énekesekkel. Ha pedig főszereplővé lépett elő a zenekar, például a Traviata harmadik felvonásbeli előjátékában, megindító hangon szólt. A kedvező fordulatban bizonyosan része volt a karmesternek, Medveczky Ädámnak, aki az egész produkciót erősen kézben tartotta.

Fabio Sartori a koncert első felében mostani szerepkörének megfelelő áriát adott elő: Macbethből. Ez a szakasz a Traviata utolsó Violetta-Alfréd-duettjével zárult. A második részben belcanto művekből énekeltek: Nemorino románcát A szerelmi bájitalból, Edgardo áriáját a Lammermoori Luciaból. Sartori egy nálunk hiányzó tenor hangfajt, a lírai és a hőstenor közötti spintót képviseli, kimunkált belcanto technikával. Míg Raimondi igazi Don Juan-i jelenség, Sartori előnytelen alkat: alacsony és testes, hanggal kell pótolnia a férfias vonzerőt. Megtette, és szép sikert aratott.

A műsor szerkezete több szempontot is figyelembe vett: kedvében járt a közönségnek, ismert áriák és kettősök hangzottak el, a zenekari számok is megfelelték a népszerűséget célzó koncertek hagyományának, mert sejteni lehetett, hogy az est közönsége csak részben verbuválódik az operafanek köréből. Az „XY és vendégei” karakterű programoknak választ kell találniuk arra a kényes kérdésre is, hogy a vendégek ök és XY egyenrangúságát hivatottak-e bizonyítani, vagy untermánok, és kizárólag XY ragyogását szolgálják. Ez a műsor a Párizstól San Franciscóig az Éj királynője szerepében foglalkoztatott Miklósa Erika jó hírének igazolására szolgált. (A dolog fontosságát különlegesen bizonyítandó, az énekesnő három pompás toaletten lépett pódiumra.) Férje és menedzsere a műsorfüzetben azt írja: „Változás alatt áll. Személye, színpadi játéka és a hangja.” A változás érzékelhető, de egyelőre sem hangban, sem játékk-

ban nem eredményes, a Karády Katalin-os gesztusok pedig a műfajtól idegenek. Kívánjuk, hogy az új szerepkör megtalálása zökkenőmentesen következzen be, megfelelő énektechnikai és színházi szakember irányításával.

Albert Mária

ARAB LANTSZERENÁD MAGYAR SZINKRONNAL

Omar Bashir Trió

Május 9., Művészetek Palotája, Fesztivál Színház

Omar Bashir érdekes jelensége a magyarországi zenei életnek. A félig magyar, félig arab származású művész egész zenei személyiségét megosztja az európai és a közel-keleti mediterráneum között. Vonzódásainak izgalmas lenyomata volt legutóbbi koncertje. Am sajnós a művészi-szakmai kompromisszumokat sem nélkülözte.

Omar Bashirról itthon sajnós nem sokat lehet tudni. Kevés koncertet ad, azokon is kizárólag a saját maga által felépített programot mutatja be, és szinte egyáltalán nem játszik az ismert hazai jazz- vagy világzenészekkel. Az egyetlen kivételként Lantos Zoltánnal közös koncertjeit ismerjük. Pedig gyökerei bizony erősen kötik Magyarországhoz – még akkor is, ha zenéje inkább az apai hagyatékából, a néhai legendás lantjátékos, Munir Bashir stílusából lépett tovább, és kevesebb figyelmet szentel a közép-európai vagy a balkáni zenei hatásoknak. A koncert tételeit ugyanakkor magyar nyelven konferálta, és kétféle életének más nyilvánvaló jelei is tapasztalhatók. A zenekar hét tagból állt ezen az estén – milyen kár, hogy nem tudhattuk meg a közreműködők nevét, hiszen közülük különösen a cajónon játszó ütőhangszeres tett tanúbizonyságot magas fokú stílusismeretről, könnyed kezű játékról.

Persze a három pengetős alkotta trió – Bashir arab lanton, vagyis oudon, illetve Turó András és Petz Bálint gitáron – képviselte ezúttal is a produkció zenei „kemény magját”. A kettős tematikájú koncertnek különösen az első fele alakult nagyon szépen és emlékezetesen. Bashir lassú, türelmes, de feszes szóloival mutatta be hangszerének szépségeit, és állította kontrasztba a tradicionális arab játéktechnikát és módusokat a dél-európai, főként spanyol eredetű stílusokkal. Bashirt a Perzsiától Egyiptomtól át Andalúziáig ívelő kulturális tengely foglalkoztatja leginkább. Erről a vonalról azt tartja a hagyomány, hogy a cigányság egyik karavánútja volt az Európába való beáramlás során, és lényegében ennek az ösvénynek köszönhető a flamenco kialakulása is az arab zenéből. Ez az évezredes kapcsolódás művészileg is indokoltá teszi Bashir kötődéseit, és megmagyarázza, miért szól olyan jól az arab lanton a flamenco-játék.

Bashir két zenésztársára ugyanaz a higgadt, érett virtuozitás jellemző, ami a zenekarvezetőre is. Turó András és Petz Bálint fiatal koruk ellenére rendkívül muzikális előadóművészek bizonyulnak. Mindketten beszédesen, sokszínűen, okos építkezéssel bontották ki hangszeres szólóikban azt a stílári háttérrel és mesterségbeli tudást, amit tanulmányaik során szereztek. Külön élmény volt hallani a plasztikus különbségeket, amelyek Bálint és András hangszerkezelését jellemzik. Nem csak a pengetőről van szó, amit Bálint használ, de András nem. András hallhatóan az autentikus flamenco-hagyománynak kötelezte el magát, míg Bálint játékát karakteres Django Reinhardt-hatás is színezte. Hármuk közös zenélése a legjobb értelemben vett kulturális játék jellemző. Még a hosszabb lélegzetű kibontakozások sem váltak terhelte, stílusukban egyaránt nyomon követhető az eredeti arab és andalúz hagyományok hű bemutatásának igénye, illetve a zenei határok átlépése iránti vágy.

A koncert második felét a jóval könnyedebb, populáris, „Gipsy Kings-es” szerzemények bemutatása jellemezte. Amennyire telibe talált az oud és a gitárok zenei eszmecseréje, annyira nem volt számomra elfogadható ebben a részben az elektronikus billentyűs kíséret alkalmazása. A szerzemények nagy többségét a sevillanas stílus konvencionális, kicsit butácska harmóniai és ritmikai vázra építő sémái alkották, amelyekre a trió tagjai jó adag rutinnal muzsikáltak, így aztán a koncert második felére ellilant a bevezető feszült borzongása. Mégis az a véleményem, hogy ezer örömmel elfogadom a haknit olyan művészekről, akik előzőleg sikeresen meggyőzték felkészültségükről. A koncert végén úgy távoztam, hogy bennem maradt a bizsergető érzés: ezeket az embereket nem hallottam még eleget zenélni.

H. Magyar Kornél

ÖREGURASAN, A MONARCHIÁT IDÉZVE

Bécsi Filharmonikusok

Karmester: Lorin Maazel

Május 27.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Itt jártak a Bécsi Filharmonikusok. Kivételes alkalom, kivételes hangzás, kivételes karmester: Lorin Maazel. Mindehhez azonban nem túl invenciózus műsor. De nem mindegy, mit hallgat az ember a világ egyik legjobb zenekarával?

Nem volt elementáris erejű hangverseny, egyfajta öreguras kényelmesség jellemezte a bécsiek játékát. Semmi hirtelenkedés vagy fiatalos lendület, nincsenek extravagáns zenei megoldások – nem is ezért tartják őket a világ egyik legjobb zenekarának. Noha kínosan ügyelnek a hagyományok

megőrzésére, ma már talán kevésbé egyedi a hangzásuk, mint harminc-egyven évvel ezelőtt volt. Tény azonban: az övékenél kiegyenlítettebb vonóskart még nem hallottam koncertteremben. A melódia minden hangja él, bármely regiszterről és bármilyen zenekari kóritésről legyen szó, a hangokból töretlen ív rajzolódik ki. Hangképzésük „alkonzervatív”: talán a hagyományörzés jegyében vibrato-mentességről hallani sem akarnak, jól-lehet az csak az 1930-as években lett a zenekari játék elengedhetetlen része. De nemcsak a vonósok, hanem minden egyes tag, aki szóló szerephez jutott – a kürtöstől a fuvolistán át az oboistáig –, hangszeréből hihetetlen szépségű-csengésű hangokat volt képes előcsalni.

Kétélű fegyverként sült el olyan elcsépelet darabokat műsorra tűzni, mint a Brahms-szimfóniák vagy Kodály Galántai táncai – legyenek az előadók akár a Bécsi Filharmonikusok. A közönség ismert műveket kap – ennek örül –, de ha az interpretáció nem hat az újdonság erejével, már kevésbé boldog. Brahms Másodikja tárgyilagosan, konvencionálisan, mondjuk ki: jellegtelenül szólalt meg. Legalábbis nem a mű nagyszerűségére és szépségére kellett figyelni, hanem az együttes kvalitásaira. És a bécsiek tiszteltbeli tagjára, Lorin Maazel karmesterre, akinek a kisujjában van a partitúra, fülében a hangzás. Bámulatos pályát futott be; mondhatni, az Isten is karmesternek teremtette. Tizenegy évesen már azt a zenekart – a New York-i Filharmonikusokat – vezényelte, amelynek ma zeneigazgatója, egy évre rá Toscanini hívta meg, majd Stokowskival lépett fel egy hangversenyen. Mozgása tanitanivaló: bámulatra méltóan takarékos, de nem spórolós. Tudja, mikor engedheti hosszabb pórásra a rábizott csapatot, és tudja, mikor kell hirtelen „összerántani” azt apró, de precíz kézmozdulatokkal.

A második részben Dohnányi Ernő csellóversenye, a Koncertstück szólalt meg, a zenekar három magyar csellistája közül az egyik, Nagy Róbert szólójával. Nem tudom, felcsendült-e az utóbbi ötven évben Magyarországon ez a mű, de ennél szebb előadásban aligha. Kristálytisza hang, különösen a meleg és fedett színek iránti érzékenység jellemezte a szólistát. A néhány rövidke virtuóz szakaszban már kevésbé éreztem meggyőzőnek Nagyt, de ilyen ütemekkel a zenekari szólóban úgysem találkozhatni. A negyvenkét éves muzsikusként külön etikett szerint köszöntö meg a lehetőséget „anyaszólamának”, a zenekarnak és a legfőbb tekintélynek: a koncertmesternek.

A Galántai táncokra is érvényes, amit a Brahms-szimfónia kapcsán írtam: elcsépelet darab, Maazel olvasata pedig nem jelentett revelációt. Ez a mű mégis eszményi előadásban szólalt meg. Ekkor mintha a dirigens és a zenekar is felengedett volna. Maestro Maazel olyan szabadon formálta meg a dallamokat, mintha ő is egyik tagja lenne annak a galántai cigánybandának, amelytől e nóták fennmaradtak. A zenekar tömbszólamai

csodás hajlékonysággal követték minden mozdulatát, a fúvós szólisták szabad kezét kaptak. Feledhetetlen maradt, ahogyan egyik szólója zárásánál a fuvolista szinte odafordulva adta át a dallamstafétát a mellette ülő oboistának, majd a klarinétosnál folytatódott az észrevétlen átmenetekkel gyönyörködötető, varázslatos hangszínskála. Újabb példákat hozva az elcsépelet művekre, ráadásnak eljátszották Brahms két legnépszerűbb magyar táncát. Nem vagyok benne biztos, hogy ezeket elpróbálták a koncert előtt, mert igen szét-zórt volt néha a hangzás. Mégis, az elsőhegedűk olyan verbőn és síva vígadással húzták, hogy azzal szinte az Osztrák–Magyar Monarchia levegőjét érezhettük magunk körül. A dirigens kedves gesztussal nyúlt ki a közönség felé a második tánc első hangjainál: „Tessék parancsolni, ez biztosan tetszeni fog!”

Beszámolhatnék még a Brahms-lassútétel csendes záróakkordjaiba beleszöngő mobiltelefonról, az érzéketlenségről és modortalanságról tanúbizonyságot tevő köhécselésekről. Ezek azonban ma már a budapesti komolyzenei koncertek elengedhetetlen velejárói, másrészt nem szívesen emlékezem rájuk.

Várkonyi Tamás

BIZTOS PONT A KONCERTDZSUNGELBEN

Hommage à Ligeti

UMZE Kamaragyüttes

Karmester: Rácz Zoltán

Május 28.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A hagyományteremtés szándékával indította útjára az UMZE (Új Magyar Zene Egyesülete) Ligeti György műveinek szentelt koncertsorozatát. A szerző születésnapjára időzített hangversenyeket ma már várják a budapestiek – úgy tűnik, tényleg hagyomány született.

Ránézésre megállapítható, hogy az Hommage à Ligeti koncertek közönsége évről évre nő. Idén például már nem zárták le a karzatokat, a földszint nagyjából benépesült, az első emeletre is jutott a publikumból. Kortárs zenei koncertről beszélünk, úgyhogy ezúttal is elemem kalapom a kenyéradó gazda, a közönség előtt. Miként a Ligeti-koncertek helye és időpontja, úgy az UMZE Kamaragyüttes helyzete is stabilizálódni látszik, amelynek számos jele közül csak egyet említnék: az együttes jövőre teljes évadot tudott hirdetni, innen már csak egy lépés, hogy egyszer majd UMZE-bérlét is legyen.

A legutóbbi koncert a szó szoros értelmében nem volt UMZE-hangverseny, mivel elsősorban nem ensemble-kompozíciók hangoztak el. Vonós-négyes, szóló zongoradarab, két nagyobb appará-

tsura készült mű (Kettősverseny, Clocks and Clouds) szólalt meg; a szó klasszikus értelmében csak a Mysteries of the Macabre és a Ramifications illeszkedett az ensemble-keretek közé, de még ezeknél a daraboknál is viszonylag sok vendégművész bevonására volt szükség. Az UMZE név ezúttal nem előadóművészek egy csoportját, hanem műhelyt, magot, létrehívót, ötletgazdát jelentett. S mivel az ötletgazdák a teljes Ligeti-életmű előadására vállalkoztak, ez a sajátosság a jövőben is jellemezni fogja az Hommage à Ligeti koncerteket.

Csak egyetérteni lehet Rácz Zoltánnal abban, hogy egy mű valódi értékét (sőt: lényegét) egyetlen előadás nem hozhatja felszínre; a darabok életének alapja csak a sokszori előadás lehet. S ha olyan jelentős életműről van szó, mint Ligeti Györgyé (akihez a magyaroknak mégiscsak van valami sajátos köze), akkor a repertoáron tartás, az aktív élménnyé tétel kevésbé vitatható szándék. S ebben a folyamatban szinte egyenrangú szerepe van a nagyszerű és ihletett előadók, illetve a kevésbé sikerülteknek. Senki sem vitatja, hogy egy Beethoven-szimfónia előadástörténetében van szerepe, becsülete a rossz interpretációnak is, hiszen épp a „rosszaság” adhat perspektívát a jónak, s a jó felismerése közelebb visz a mű kvalitásainak felismeréséhez. Ezúttal becsületes és kevésbé inspiráló előadásban hangoztak el Ligeti művei. A koncertet indító Ramifications előadása messze meghaladta a közelmúlt egyik vendégjátékának színvonalát (Roberto Abbado és a Saint Paul Chamber Orchestra hangversenye, 2007. január 22. – ld. a Gramofon Zenekritikai Műhely keretében írt kritikámat). A darab szerkezete, „alapötlete” világosan követhető volt, és ismét fény derült a terem akusztikájának egyik specialitására. Ez a koncertterem különösen kegyes a vonóshangzással; akár szólóhegedűről, akár kisebb kamarafarmációról van szó. Ilyen kisebb kamarafarmáció, jelesül vonósnégyes (a Keller-kvartett) szólaltatta meg Ligeti II. vonósnégyesét. Kellerék játékból hiányzott a személyesség, az elhithető hevület, a szerető elkötelezettség. Ligeti zenéje – mint minden igazán jó zene – szívvel és zsigerekkel fogható fel. Kizárólag ésszel hallgatva (és ésszel játszva) könnyen érdeketlenségbe fordul. Jó ötlet volt, hogy az első részt végül nem a kvartett, hanem a Mysteries of the Macabre zárta, Boldoczi Gábor trombitaszólójával. A groteszk hatásokban dúskáló, egyszerre szellemes és virtuóz kompozíció feldobott állapotban engedte szünetre a közönséget.

Csalog Gábor közepes dinamikát, közepes tempót választott Ligeti öt etűdjéhez. A technikai erőpróbának számító háromsorozatnyi zongoradarabból ez az öt kompozíció biztonsági válogatásnak tűnt (nem feledve, hogy még a „legkönnyebb” etűd is istentelenül nehéz), de a legnagyobb problémát számomra az okozta, hogy nem derült fény

Csalog szándékaira. A Kettősverseny fuvolára és oboára, illetve a Clocks and Clouds, azaz két pompás, gazdagon kiállított kompozíció zárta a koncertet. Rácz Zoltán a művek kottahelyes koordinációjának feladatát pedánsan látta el, a művek „kitalálására” viszont kevés energiája maradt. Ám ne bánkódjunk nagyon, hiszen a Clocks and Clouds nem is oly régen – 2007. október 5-én – remek előadásban hangozott el Tihanyi László vezényletével, s ez megalapozta a mostani előadásról szóló diskurzust. Ezt hívják úgy, hogy zenei élet. Reméljük, nem csak illúzió.

Molnár Szabolcs

ÚJ ANYEGIN AZ OPERÁBAN: HŐS KERESTETIK

Csajkovszkij: Anyegin

Rendező: Kovalik Balázs

Karmester: Kovács János

Május 31., június 1., Magyar Állami Operaház

Az opera a lehetetlenségek műfaja. A prima-donna hirtán röppenhet a zenekari árok fölé, a haldokló perceit monumentális óra számlálhatja, a reneszánsz királynő öltözhethet Margaret Thatchernek. Megeshet bármi, csak hiessük el a hősök belső igazságát, csak érezhessük át fájdalmukat vagy örömeiket. A Magyar Állami Operaház Anyegin-premierjén kevesebb együttérzés adatott, mint reméltük.

Csajkovszkij operájának repríze időszerű volt: a legutóbbi, 1984-es előadás Békés András nevéhez fűződik. A felújítás már több éve napirenden volt; Kovalik Balázs schwerini produkciója 2004-ben, a Miskolci Bartók+... Nemzetközi Operafesztiválon frissült föl, és még a Szinetár-érában szó esett róla, hogy ez az előadás kerüljön az Operaház repertoárjába. Végül, „nyelvi konfliktusra” hivatkozva mindkét fél elállt a dologtól.

Az előzmény azért érdekes, mert a mostani évad tervezésekor is más rendezőnek ajánlották a darabot, de ő is visszalépett – csakúgy, mint a következő jelölt. Maradt – mint problémamentesen kivitelezhető megoldás – Kovalik Balázs elképzelése és az orosz nyelvű előadás.

A négy évvel ezelőtti Anyegin Miskolcon (emléstük meg, hogy a Kassai Állami Színházzal együttműködésben), kevésbé kényelmes kondíciók mellett egyszerűségével és frissességével hatott. Az embert megcsalja az emlékezete, de mintha akkor sokkal kevésbé hangsúlyozta volna Kovalik a technikát – nyilván mert nem is volt rá módja. A ferde padló, a jelképként funkcionáló ablakok kevesebbet mozogtak, bár a reflektorok már akkor is meglódultak. De most a lényegesen több trükk összeadódott, és az erőltettség érzését keltette. Ám azt is el kell ismerni, hogy régen (a Turandotban) mozgott nagy létszámú

kar és statisztéria ilyen igazán „színházian” és a cselekményt logikusan előmozdítóan ezeken a deszkákon. A Szabó Sípós Máté igazgatta kórus meggyőző vokális teljesítményt is nyújtott. Kovács János első karmester a kalandos sorsú Anyegin Jurij Szimonovtól „örökölte” – meggyőződésem, hogy nem jártunk rosszul a cserével. Talán a lírai bevezető zenét Szimonov hajlékonyabban, oroszosabban játszotta volna, de Kovács és a zenekar kitűnő dinamikai érzékkel szólaltatta meg a szimfonikus és mégis drámai Csajkovszkijt.

Kérdés – nemcsak rendezői, hanem karmesteri és énekesi is –, hogy ki a hőse az operának? Puskin verses regényének fő alakja Tatjana, a zenedrá-mában ez nem egyértelmű. Ha elég érzékeny, ha jellemábrázoló eszközeiben gazdag a címszereplő (ld. például Dmitri Hvorostovsky alakítását), szólhat Anyeginről is az előadás. Molnár Levente mindkét premieren becsülettel helyt állt, de nincs még birtokában ilyen eszközöknek. Anyeginjét élvezet hallgatni, de azt nem nagyon értettük, miért van úgy oda Tanya ezért a fád és merev fickóért. Bátor Éva Tatjánája külön elemzést érdemelne. A második felvonásban például hosszan áll némán a rivalda szélén. Szótlansága, mozdulatlansága mégis sokatmondó, hiszen VALAKI van jelen. Nyári Zoltán egyre jobb: Lenszkije eltér a régi sablontól, és közelít Puskin költőjéhez, valódi lelki testvére lehetne Anyeginnek.

Sokan zúgolódtak a párbaj-jelenet miatt, amelyben Anyegin egyszerűen lepuffantja Lenszkijt. Nos, azzal, hogy Lenszkij átadja a pisztolyt Anyeginnek, az első lövés jogát is átengedi. Bizony, van ilyen, tessék tanulmányozni a párbaj-kódexet, amely így szól: „Az első lövés joga tetteles bántalmazás, illetve családi állás ellen elkövetett sértés esetén a sértett felet illette.” Még divatba jöhet.

Albert Mária

ARCNÉLKÜLI MUZSIKUSOK

Pulzus vonósnyegyes

Június 13., Óbudai Társaskör

Vannak olyan zenei együttesek, amelyek nem kerülnek az előadóművészet homlokterébe, mégis rendszeresen, sőt olykor kifejezetten nagy intenzitással működnek. Ilyen a Pulzus vonósnyegyes is, amelynek sorozatzáró koncertjéről vegyes benyomásokkal, de nem kedvetlenül távozott kritikusunk.

Magasra tette a léceket a kvartett, hiszen ebben az évadban hét hangversenyt adott, változatosan szerkesztett műsorral. Az utolsó koncerten cseh zeneszerzők műveit szólaltatták meg: az első féldobban Janaček egyik utolsó alkotását, az elképesztően nehéz II. vonósnyegyeset, a szünet után pedig Dvořák utolsó, op. 105-ös Asz-dúr vonós-

négysesét. Ha nem jártam volna sorozatuk áprilisi estjén is, e koncert alapján talán félamatőr együttesnek titulálnám őket. Így viszont tudom, hogy ha nem lépnek túl bizonyos határokat, akkor nagyszerű produkciókra képesek. Hirtelen tempóváltásaival, bizarr ritmusképleteivel a Janaček-mű ma még nem nekik való – egyszer talán összeérnek annyira, hogy közel félköznek ehhez az egyedi, rendkívül eseménydús és változatos zenéhez. Ahhoz a karakterhez, amelyről alcímét is kapta: Intim levelek. Mindehhez hozzá kell tennem, hogy a Pulzus vonósnyegyes nem „főállású” kvartett; tagjai más-más együttesekben játszanak.

De nem is az összeérés hiánya volt a legfőbb akadály, hanem a halványabb egyéni teljesítmények és a játéktechnikai problémák. Valamint az, ami ennek a nemes kamarazenei műfajnak az alapja: a kvartett tagjai – egy kivétellel – nem igazán önálló személyiségek. Arcnélküli muzsikusok. Mivel a második hegedűs, Lesták-Bedő Eszter nemrég gyermeket szült, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar koncertmestere, Környei Zsófia ült a helyére. Az elsőhegedűs Pilz János mellett az ő technikai színvonalát éreztem leginkább alkalmasnak a Janaček-mű előadására. De talán a zenekari rutin átka, hogy ő sem mert a primárius árnyékából kilépni, egyéniséggé avasznál. Rajncsák István brácsaművészt, a liszaboni Metropolitana Orchestra tagját szürke, szintelen kvartettjátékosnak ismertem meg, aki nem mer fennhangon szólni, amikor előtérbe kerül. A csellista Kousay H. Mahdi Kadduri kellően bátor és lelkes ugyan – erre néha még rá is játszik –, de hiányzik az eszköztára a minden pillanatban nemes és kulturált játékhoz; főleg kontrollálatlan fortéi hagytak bennem kellemetlen emlékeket. Mégis minden elismerésem a kvartetté, mert ahhoz, hogy például ez a Janaček-darab egyáltalán megszólaljon, rendkívüli intenzitású műhelymunkára, sok-sok végigdolgozott órára lehetett szükség.

A végére hagytam azt, amiről a legszívesebben számolok be: ez az elsőhegedűs, Pilz János fantasztikus zenélési kultúrája. Őt a Keller-vonósnyegyes másodhegedűseként ismerhetjük, de számomra ott nem voltak szembetűnőek kivételes kvalitásai. Már az áprilisban hallott Beethoven-vonósnyegyesben is felfigyelhetünk makulátlan intonációjára, egyszerű, stílusos, minden regiszterben egyenletes, szingazdag játékára, ezerféle artikulációjára, választékos hangképzésére, higanysűrűségű hangjára, érzékeny zeneiségére. Ő az aranyfedezete és a motorja ennek a kvartettnek. Hogy mégsem vezető típus, az abból látszik, hogy mindezen minőségeket nem kéri számon a kvartett többi tagján. Ha olyan erős kézzel irányítana, mint amilyen biztonsággal egy-egy zenei karaktert megragad, klasszissal jobb teljesítményt nyújthatna négyese.

Várkonyi Tamás

FEMME FATALE SZÖKE TÖREKENYBEN

Harcsa Veronika Quartet

Km.: Gyémánt Bálint – gitár

Június 13., Take 5 jazzklub

A férfiak szíve remeg, amikor a törékeny alkatú Harcsa Veronika azt éneklí fátyolos hangján, hogy My body is a bass string – Play me, play me, play me. De vajon tényleg csak a femme fatale-szereptől lett a fiatal és szöke énekesnő a legújabb zenei siker Japánban? Legutóbbi klubkoncertjén igyekeztünk utána járni.

Harcsa Veronika szinte a semmiből tűnt fel a magyar jazzéletben két-három éve, és anélkül, hogy befutott zenésztársak hátszelét keresné, vagy klikkekhez csatlakozna, sikerült saját erőből jelenséggé válnia. Ez önmagában is jelentős érdem, függetlenül a művészi teljesítménytől. Feltűnést keltett a Fringe Fesztiválon, a Művészetek Palotája fiatal jazzistákat bemutató Showcase rendezvényén, és idén májusban már japán turnéra ment, miután saját szerzeményeit bemutató lemeze elkövető siker a szigetországbán. Itthon a You Don't Know It's You című CD-jének nyitó szerzeménye, a Too Early az MR2 Petőfi rádió egyik slágere lett.

Harcsa Veronika rendszeresen koncertezik a Take Five-ban, és az asztalok most is előre elkeltek. Bennem a repetitív ostinatóval hömpölygő Surprise hagyta az első nyomot, amely az énekesnő elmondása szerint a közelmúltban, ebben a jazzklubban hangzott fel először – úgy, hogy a zenésztársak akkor blattolták a kompozíciót. Patricia Barber-es utánérzéseket adott most ez a dal, majd később Harcsa Veronika Björköt, Joni Mitchellt, Laurie Andersont, Viktoria Tolstoyt is megidézte – de szerencsére nem szolgálja utánozva, hanem kellemesen egyéni színekkel. Ezt a gazdag asszociációs hálót érdekes módon nem éreztem az új lemez hallgatása közben, s ráadásul az élő produkció nem lett tőlük mesterkélte vagy terhelt. Ellenkezőleg: egységes stílusban, izgalmas játék részeként oldódtak fel – dacára annak, hogy a Take Five közönségének morajlása sajnos nem engedte meg az elmélyültebb zenehallgatást, odafigyelést.

Harcsa Veronika szerzeményei jól etaláltak: ügyesen találkozik bennük a jazzy dallam, a szellemes, angol nyelvű versek; üdítő a szöveg hiteles kiejtése, nem utolsósorban pedig a háromtagú ritmusszekció (Blahó Attila – zongora; Oláh Zoltán – bőgő; Majtényi Bálint – dob) odaadó, felszabadult kísérete. Az énekesnő a mesterkélte affektálásokat ma már tudatosan igyekszik a minimumra csökkenteni – az észrevétlen, tudatalatti hatáskelésre törekszik. Oldott színpadi mozgása olyan adomány, amellyel csak nagyon kevesen rendelkeznek a mai hazai énekesek közül. A koncertmű-

sor nem kifejezetten a gondolatébresztés, még csak nem is a sziporkázó hangszeres megnyilvánulások, a revelatív zenei élmény szolgálatában állt: jó érzékkel megtalálta egy bizonyos közönségreget igényeit. Ez a közönség nem feltétlenül akar decens csöndben zenét hallgatni órákon át. Veronika az est elején mégis markáns felütéssel, szólóénekekkel igyekezett határozottan felhívni a figyelmet arra, hogy most bizony koncert kezdődik – nyilvánvalóvá téve, hogy ambíciói többre hívják háttérzenélésnél. A gitáros vendég, Gyémánt Bálint egy pillanatnyi technikai malőr ellenére sem vesztette el zenei fókuszát – játéka markáns színfoltja, remek kiegészítője a formációnak. Nagyon szimpatikusak Harcsa Veronika első megnyilvánulásai, és nagyon várom a folytatást. Legjobban annak örülnék, ha kiemelkedő zenei adottságai mellett meg tudná őrizni a sallangmentes nőiséget sugárzó színpadi jelenlétét, és ezután zenei és művészi értelemben is a mélységek felé venné az irányt. Erre, érzésem szerint, alkatalán fogva hivatott.

H. Magyar Kornél

LUSTA ÉS GÖGÖS SZÍNHÁZI SZAKMA?

Jevgenyij Nyesztyerenco dalestje.

Peter Konwitschny előadása,

Csajkovszkij: *Anyegin* – a Szlovák Nemzeti Színház produkciója

Június 15., Miskolc

(A Bartók+szlávok Miskolci Nemzetközi Operafesztivál keretében)

A Bartók+szlávok Miskolci Nemzetközi Operafesztiválon napjaink egyik legjelentősebb rendezője, Peter Konwitschny – Élő vagy halt színház címmel – filmrészletekkel illusztrált, remek előadást tartott. Az eseményt a szakma teljes közönségével tüntette ki – Ugoceanon coronat! Nem koronáz és nem tanul, ám ugyanolyan gögös, mint a Bourbonok.

Peter Konwitschny pompásan építette föl téziseinek rendszerét, s egyáltalán nem mutatkozott akadémikusnak. Kiosztottak egy alapszöveget, amelynek gondolatait élőben kommentálta, Mesterházi Máté figyelmes segítségével. Olyan logikusan kapcsolódott az egyik részlet a másikhoz, hogy nehéz bármit is kiemelni, hiszen épp azt állítja: „Egyetlen résztemát sem lehet a teljesség összefüggése nélkül megragadni, ebből ad jó leckét az opera.” Vagy az operett, amit Konwitschny nagyra becsül, s azt állítja, hogy A mosoly országában Lisa és Szucsong szerelme épp oly erős, mint Trisztáné és Izoldáé. Megjegyzem, hogy Schönberg azért haragudott Lehárra, mert képtelen volt olyan varázslatos dalt alkotni, mint a Vágyom egy nő után... Szerinte az 1920-as évek megértéséhez mindket-

tőjük alapos ismerete szükséges. A Titus kegyelmét unalmas operának mondják sokan, de Konwitschny úgy véli: csak a rendezések unalmasak. Ebből a szomorú operából egy japán színház számára készült rendezés részletét mutatja. Szentségtörő és lefegyverzően mulatságos. Azután – hiszen ez Bartók-fesztivál – saját Kékszakállú-interpretációjából kínál egy részletet. Az ötödik kép, a herceg „messzenéző, szép könyöklője” egy hulladékmező. Kifejti: a nyugati patriarchális társadalom mentalitását akarta megmutatni. A férfiak vezérelte társadalom lakhatatlanná tette a világot, elhasználta az anyaföldet, és ugyanez a viszonya a nőhöz is – ezt akarta tudtunkra adni. Végül – mint valami szelíd kiadású Savonarola – Konwitschny arra kér minket, hogy velük, színházcsinálókkal együtt változtassuk meg a világot. Engem meggyőzött, rám számíthat.

Az ország egyik legszebb zsinagógája a miskolci – sajnos nem használják, a fesztivál szervezői takarították ki nyaranta. Itt adta dalműsorát Jevgenyij Nyesztyerenco, zsúfolt ház előtt. Orvos ismerősöm azzal kábított, hogy híre van egy horvátországi asszonynak, aki csodás fiatalító kúrákon adja vissza a gyermekáldás lehetőségét nagymamának. Marhaság, persze. De eszembe jut, amint az orosz basszista hangja betölti a zsinagóga terét és megrezgetti az ablakokat. Az izületek kopottak, mert egy-egy szám között leül, de az orgánus és a kedély megijodott. Glinka, Rahmanyinov, Dargomizszkij csipkefinomságú líráját tolmácsolja, közbeszúrja Varlam bordalát, és az ária nyomán egy egész jelenet elevenedik meg. Tomboló siker, és a mester megtámasodik, egymás után adja a ráadásokat, köztük a Bolhadalt és istenhozzád-ként az Elindultam szép hazámbul – magyarul. A tudás és az áldott tehetség vegyületének titkát nem fejtettük meg, de közelebb kerültünk hozzá. Nyitott színpad várta a publikumot a Miskolci Nemzeti Színházban. Söpörnek, jönnek-mennek a színen, egy kétségbeesett üvöltés ad jelt a karmesternek (Pavol Selecký), hogy kezdődhet az Anyegin. Sallangtalan, gondosan fölépített előadás, amely valóban az emberi viszonyokról szól; két egyenrangú hössel, Tatjánával és Anyeginnel. Ez a darab ledobja magáról a túlforszírozott modernizálást, valójában kamaramű, néhány énekkari betéttel. A pozsonyi kórus jó; tudják, miért vannak színpadon. Velük kapcsolatos Konwitschny szerintem legizgalmasabb leleménye: Anyegin hajnali mulatozásából, rosszlányok társaságában érkezik Tatjánához. A bódult csajok körében oktatja ki a lányt, aki így duplán megaláztatá válik, hiszen feltett titka nyilvánossá vált.

Adriana Kohutková (Tatjana) néhány éve, Budapesten, Káel Csaba Szöktetésében mutatkozott be. A koloratúrból sikerrel igazolt a sima lírai szopránfachba. Olgának Terézia Kružliaková adott erős karaktert. Lilia Larinová (nomen est omen) Larinája, Jitka Sapara-Fischerová Filipjevna, Ludovít Ludha Lenszkije mind egy-egy remeklés. Az Anyegin

megszemélyesítő Pavol Remenár a világ bármelyik nagy operaházában helytállna. A szlovák együttes öszinte sikert aratott, Konwitschny látható boldogságára. Hiszen vele tartanak a világmegváltásban. Ők nincsenek késésben.

Albert Mária

MÁV SZIMFONIKUSOK: BÖVEN ELÉGSEGES SZOLGÁLTATÁS

MÁV Szimfonikus Zenekar

Km.: Vadim Gluzman (hegedű)

Karmester: Kocsis Zoltán

Június 26.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Tapasztaljuk, hogy a vasúttársaság zenekara néha nem nyújt ideális szolgáltatást, ám ha a közlekedési körülmények valamivel jobbak, akkor képes nagyobb sebességre kapcsolni. Ez történt legutóbb, amikor a MÁV Szimfonikusok Kocsis Zoltán vezényletével, a Művészetek Palotájában léptek fel.

A koncert három Kocsis-átirattal kezdődött. Az utóbbi években nagy kedvvel hangszerelő Kocsis a nagy zongonista és zongoraátírat-készítő, Liszt Ferenc három zongoraművét írta át XX. századi szimfonikus zenekarra. Jó érzékkel választotta ki a műveket, mert olyan érzésünk támadhatott, hogy Kocsis valójában nem is át-, hanem visszairta ezeket a darabokat. Nem tűnt túlzásnak, hogy az eredeti zongoramű hangszerelésért kiált. Az Ave Maria például úgy szól, mintha valamelyik Liszt-oratórium (a Krisztus vagy a Szent Erzsébet legendája) részlete volna; a három hangszerelés közül ezt maga Liszt is készíthette volna. A III. Elfejtett keringőre viszont ez már biztosan nem érvényes. Kocsis a felvonultatott hangszerekkel és kombinációikkal – ahogyan például egy helyen vonósnégyeste redukálódik a partitúra – az eredeti mű töredezettségét, flashback-technikáját korábban nem sejtett módon rekonstruálta. A Mazurka brillante nem tartozik ugyan a jelentős Liszt-művek közé (feltéve, hogy a jelentős műveket a h-moll szonáta és a Szürke felhők zónájában képzeljük el), de egy ilyen kis háromrészes ciklusban, virtuóz zárótétel gyanánt mégis van helye. Még akkor is, ha a Kocsis-féle hangszerelés harsányabbá, lapidánisabbá tette az eredetit. A zenekarnak ezúttal teljes egészében a karmesterre kellett hagyatkozni, hiszen ezekkel a darabokkal korábban nem találkozott, nem tudta, mi volt a hangszerelő szándéka stb. Megszokásból, emlékezetből, rutinból nem muzsikálhatott. Kocsis pedig az együttes jelenlegi állapothoz igazította követelményeit: nem kért túl nagy tempókat, viszont a kiemelt hangszerektől átért, koncentrált játékot követelt. Meg is kapta, főleg a fafúvósoktól, s őket külön is megtapsoltatta. A vonósok tónusának polírozása minimum

egy év (ezt hallottuk-láttuk a Telekom Zenekarnál) – csodák nincsenek. Erről leginkább az Ave Maria előadásakor győződünk meg.

Szeretjük alulértékelni Csajkovszkij Hegedűversenyét. Mert népszerű, mert könnyen fogyasztható, és mert nincs olyan koncertévad, hogy megszűnünk. Pedig egyszer-egyszer hallunk olyan szólót, aki képes a mű mögé csábítani még a legkritikusabb, legpallérozottabb „zeneértőt” is. S miközben a színpad átrendezése alatt ezen morfondírozunk, próbáljuk felidézni, hogy Kocsis vezényelte-e már ezt a művet saját zenekara élén. Úgy emlékszünk, hogy az „ismeretlen” Csajkovszkij (Manfred, II. szimfónia) iránt komoly elkötelezettséget mutató Kocsis ezt a slágerdarabot még nem dirigálta. 2002-ig visszalapozva az NFZ naptárában nem is találjuk meg a művet – nyugtázzuk otthoni nyomozásunk eredményét. És mindjárt választ is kapunk a kérdésre, hogy az amúgy is irdatlanul sokat dolgozó Kocsis miért vállalt fellépést a MÁV Szimfonikusokkal (is). Talán a mű kedvéért? Vagy a művet játszó szólótáért? Lehet, hogy is-is. Mindenesetre Vadim Gluzman miatt érdemes, mert ő épp az a hegedűs, aki képes a meggyőzésre. Gyönyörű, tiszta, olvadt hangon játszik, értelmesen tagol, virtuóz, nem önkényes, egyszerűen: remek zenész. Jó volt Csajkovszkij így meghallgatni.

Nem tartozik közvetlenül a tárgyhoz, de megfigyeltük: Kocsis vendégzólóstái rendre ott maradnak a koncert második felére is. „Normális” utazó virtuóz ilyenkor szállodába, repterre, étterembe megy. Nem tudok jobbat kitalálni, mint azt, hogy Kocsis miatt maradnak. Végül is ők ritkábban hallhatják, láthatják őt, mint mi. Jobban meg is becsülik. Richard Strauss ifjúkori szimfóniája, az Aus Italian került terítékre. Kocsis sem szereteti meg a darabot. Most is a harmadik tétel a legjobb. A negyedikben viszont érezhetően visszavesz a harogó közönségességéből, és ezzel határozottan jót tesz az egésznek. A zenekar igyekvő, néha-néha még a saját árnyékát is átugorja. Megint jók a falfúvók, a vonósoknak pedig jól jött, hogy Falvay Attila személyében „kölcsonjátékos” ült az élükre.

Molnár Szabolcs

A TALÁLT OPERA: KÜLÖNÖS SOPRONI PREMIER

Ismeretlen szerző: Orfeo ed Euridice

Karmester: Vashegyi György

Június 27., Sopron

(a Régi Zenei Napok keretében)

Vashegyi György talált egy operát. Nem is akármilyet, hanem egy Orfeo ed Euridice címűt, amely Hanier de' Calzabigi librettójára készült. És amelyben éppúgy kizárólag úgynevezett recitativo accompnatók vannak, mint Gluck reformoperájában, ami szintén Calzabigi szövegére született. Ki lehet a titok-

zatos szerző? Milyen a mű, kinek a stílusa ismerhető fel benne? Lehet, hogy az 1700-as évek operatörténetét rövidesen át kell írni? Minden kérdésre még nem adhatott választ a Soproni Régi Zenei Napokon tartott újkori világbemutató.

A soproni fesztivál talán legizgalmasabb estje volt ez: Vashegyi György a Purcell Kórusal és az Orfeo Zenekarral bemutatta azt az Orfeo ed Euridice című operát, amelyre háromnegyed évvel ezelőtt, egészen véletlenül bukkant rá. A Régi Zenei Napokon elhangzott darab előtt a karmester érdekes előadáson számolt be a felfedezéstörténetéről. Egy éjjel a nápolyi Conservatorio di Musica San Pietro a Majella elektronikus könyvtárában böngészett – új darabot keresve, mert ide kerültek azok az operák, amelyeket egykor a nápolyi San Carlóban mutattak be. Mivel az első opera, amit Vashegyi 1991-ben, ifjú diplomásként vezényelt, az Orfeo ed Euridice volt, kíváncsian nyitotta ki Gluck dossziéját. Azt gondolta, letölt egy példányt, jó emlék gyanánt. Kinyitotta a letöltött partitúrát, és meglepve látta, hogy a szöveg ugyanaz, de a zene más, egyetlen közös hang sincs Gluck művével. Más a stílusa, mégis rokon az 1762-ben, Bécsben bemutatott és a zenetörténetben reformoperaként számon tartott Gluck-alkotással. A rövid nyitány itt sem ad programot, és ugyancsak siratókórusal kezdődik. A hangszerkészlet szegényebb, mint Gluck Orfeójé, de a vonósokra, oboákra, rézfúvósokra és hárfára támaszkodó hangzási arányok is nagyon hasonlóak.

Bizarr helyzet – vélte Vashegyi, és Hercule Poirot méltó versenytársaként kitartó, aprólékos nyomozásba kezdett: vajon kié lehet a tagadhatatlanul igényes mű, s eljátszották-e valaha? Komlós Katalin közreműködésével a kor szakértőjével, Michel Noiret-val konzultált, majd az ő közvetítésével az amerikai Antony Del Donnához jutott kérdéseivel. Élő előadás nyomát nem lették. Vashegyi biztos benne, hogy ugyanabban az évtizedben írták ezt a darabot, amikor Gluck alkotását bemutatták. A száz évvel ezelőtti nápolyi könyvtáros, aki a dossziéba rendezte az anyagot, szintén csak találta a komponista személyét. Sokat segíthet a keletkezés pontos dátumának megállapításában a partitúra papírjának vizsgálata, ami az interneten nem, csak a helyszínen lehetséges. Így később talán majd a komponista kiletére is fény derül.

Vashegyi még sok izgalmas momentumot vázolt föl, amelyek részletezésére itt nincs mód, de valószínűsíthető, hogy az operatörténet gazdagabb lett ezzel a „találmánnyal”. Az esti előadás is alátámasztotta: jó, hogy a karmester felfedezte ezt a vezérkönyvet. A Purcell Kórus és az Orfeo Zenekar hallható ambícióval vett részt a reprodukálásban. A soproni Liszt Ferenc Kulturális Központ Liszt Termének szerény pódiumán a kis apparátus kényelmesen elfért, az üde hangzás, a lendületes játékok meggyőző volt. Bárány Péter kontratenor éne-

kelte Orfeo majdnem másfél órányi szerepét. Nemcsak energiával győzte, színesen formálta is a szólót, e ritka orgánusra és művészi odaadásra lehetne máskor, másutt is számítani. Halmi Katalin stílusbiztonsága ennek az előadásnak is értéke volt Euridice szerepében. Kálmán László (Imeneo) már több oratórium-előadáson keltett jó benyomást, akárcsak most. Vashegyi sokhengeres versenymotoroként porgatta föl a produkciót.

Albert Mária

ERŐSSÉGÜK TELJES TUDATÁBAN

Pat Metheny Trio

Július 4., Margitszigeti Szabadtéri Színpad

(A Budapesti Nyári Fesztivál keretében)

A zenei koreográfia nagymestere csak két évet hagyott ki, így magyarországi jelenléte továbbra is rendszeresnek mondható. Ez jó hír azoknak, akik rajonganak Methenyért. Vagy csak kedvelik. Megint volt belőlünk vagy kétezer a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon. S hogy mit is láttunk...?

A 2005. május 24-én, ugyanezen a helyszínen a The Way Up című lemez anyagát bemutató turné-állomás után a glóbuszshírű gitáros most a friss album, a Day Trip apropóján érkezett hozzánk – Christian McBride bőgőssel és a korábban már a Pat Metheny Groupban is játszó Antonio Sanchez dobossal. Van benne merészség, hogy triózenét majd stadionnyi ember előtt játsszon, de Methenyben lehet bízni: senki nem kezdett fészkelődni másfél óra elteltével sem; ugyanolyan lelkesedéssel találkozott a három muzsikussal, mint egy jó pár decibellel hangosabb, mozgalmasabb, hangszíngazdagabb Group-koncert során. A recepten (melyért sokan sirva könyörögnének) egyrészt az szerepel, hogy mindhárman elképesztő technikai tudással, muzikalitással, érzékenységgel megáldott zenészek, másrészt ott vannak rajta Metheny több mint három évtizede tudatosan épített pályájának vezérlőelvei.

A gitáros 1975-ben a Bright Size Life című triólemezzel debütált, melyről most is felcsendült a címadó, albumindító szám. Metheny már ekkor szinte kész improvizátor és zeneszerző volt, aki jazzt is játszik, meg annál kicsit többet is, s akinek a tonalitás és az atonalitás egyaránt barátja. Innen hitelesen lépett tovább egy, a tradicionális jazznél összetettebb formákat alkalmazó, a stílusokat kreatívan ötvöző, szakmailag szinte kikezdehetetlen s egyben népszerű csapatjátékba, amely végül igazi sztárrá emelte. Ez a sztárpozíció ostyá lett a Zero Tolerance for Silence és a Sign of 4-féle produkciók lenyeletéséhez, de talán a későbbi akusztikus trió- és kvartett-projektjei iránti érdeklődést, rajongást is befolyásolhatta. Meg kell valanom, a Day Trip lemez nekem némi csalódást okozott: anyagát kissé egysíkúnak, hangzását

Metheny javára aránytalannak éreztem. Így nem kevés súllyal esett latba korábbi, a Groupall adott fergeteges koncertjeinek emléke akkor, amikor magam is a Margitszigeti Szabadtéri Színpad felé vettem az irányt ezen az estén. Fenntartásaim azonban a lemenő nappal távoztak.

A koreográfia nagymestere természetesen szólóban kezdett; először kedves akusztikus hangszereire, a baritongitáron, egy kilencúrú és az extravagáns külsejű Picassón improvizált a rá jellemző légies, harmóniailag követhető, de nem triviális és a dallamot mindig előtérbe helyező játékmódban. Itt-ott előtűnt egy ismert témaidézete, hogy fokozatosan tessékéljen be minket hangzó kertjébe. Aztán egyszer csak a pódiumon termett a ritmusszekció, hősünk jazzgitárra váltott, jöttek a régi slágerek, s már be is rántott minket a Metheny-ház kapuján. A Day Triplet elsősorban személyében idézte a három muzsikust: nem lemezbemutató, inkább „formációbemutató” volt az est. Hallhattunk számokat a Bright Size Life-on kívül a Still Life (Talkin’)-ről, a Metheny–Mehldau-duólemezeiről és más albumokról is, s nem volt vitás, hogy Metheny bármelyik egykori palástjába bele tud bújni ez a hármás.

Hiába szaladgál négy ujjuk a bőgőnyakon föl s alá, nem sokan tudnak olyan tisztán dallamokat formálni a nagybőgőn, mint McBride. S nem sokan tudnak úgy függetleníteni, mint Sanchez, miközben ő – saját négy végtagján kívül – még két társának minden megmozdulására is képes figyelni. No meg pregnánsan, dinamikusan és mégis halkán játszani. Vagy akár hangosan – némi hozzáadott mesterséges zengetéssel –, mint a második ráadásként elhangzó, élénk reakciót kiváltó Back Arm & Blackcharge című bluesban, ahol Metheny Hendrix módjára zúzott, McBride pedig basszusgitáron „rosszalkodott”.

Béres Barbara

SOK REVÜ, KEVÉS ZENE A SZEGEDI TURANDOTBAN

Puccini: Turandot

Rendező: Kesselyák Gergely

Karmester: Selmeczi György

Július 6., Szeged

(A Szegedi Szabadtéri Játékok keretében)

Puccini Turandotját tüzte műsorára idén a Szegedi Szabadtéri Játékok. A százötven éve született – a romantikus életrajzok szerint életvidám – zeneszerző, ha feltámadt volna, alighanem jót mulat a Csárdáskirálynőre emlékeztető produkción. Ünnepi gesztusnak azonban semmiképp sem tekinthette volna az előadást. Külsőségekben nem volt hiány, csudás ötletek szikráztak föl, de a katarzis elmaradt.

Szeged vonzó, európai város: parkjai gondozottak, vendéglői hívogatók, a kultúrára figyelmet fordí-

tanak. A nagy hagyományú Szegedi Szabadtéri Játékok műsorválasztása koncepciózus, bár könnyen húz a népszerűség irányába. Ez érthető, mert es-ténként négyezer jegyet kell eladni a hatalmas nézőtérre. Hogy a kilencvenes években megújított arénát érdemes volt-e ekkorára duzzasztani, abban nem vagyok biztos. Mert a „demokratizmus” jegyében ma minden előadás minden szereplőjét hangosítják – a natúr hang száműzetett a Dóm térről. Kár. A játékokhoz közel állók szerint ma mégis ez a legjobb mix az országban, így nem csekély rettegéssel gondolok rá, ugyan mi lehetett a Bakáts téren (Otello), és mi vár rám a Margitszigeten (Rómeó és Júlia)?

Mint zenei produktum, a szegedi Turandot jóformán értékelhetetlen: a szél dübörögteni a mikrofonokat, a dörmögő alapzaj is bosszantó, a kórus hangja késve érkezik, a főhős magához ragadja a hősnőt, és a két has harsányan csattan. A korszerű(?) hangtechnika egyelőre főként a negatívumokat emeli ki: költői piano nincs, mert az automatika azonnal fölhúzza a volumet. A technika a szöveggel is gépiesen bánik. Premier plámba hozza például, hogy a címszereplő játszó Rálik Szilvia orgánuma a középfekvésben (amely testes masszát kívánna) túl karcsú, egy-egy ponton a forszírozástól kissé lebeg is. Csak a magasságai imponálóan erősek, ám nem elég disztináltak és kifejezők. Cselőczki Tamás, a nagy ígéretként beharangozott tenor főszereplő Kalafjából a stílus eleganciája hiányzik.

Kesselyák Gergely egy, a párizsi Moulin Rouge-ban honos, csillogó revüt vitt színre, ékköves holdsarlóval, röpködő démonokkal. Ezek a mű költőiségéhez – valamint meseszzerűségéhez, amire a rendező nyilatkozataiban hivatkozik – nem ille- nek. Az előadás magyar nyelvű, angol felirattal. A Puccini-évforduló iránti gesztus lett volna az olasz nyelvű előadás, ami valamelyest leplezné az énektechnikai hiátusokat. Mert azt énekelni, hogy amore, mégis könnyebb, mint azt hogy szerelem. Nem is megy Herczenik Annának: „szirílim” kerekedik a szóból a legdrámaibb pillanatban. Liü-alakítása fájdalmasan jelentéktelen. Igaz, a rendező nem is nagyon exponálja azt a párhuzamot, amely végigvonul Puccini munkásságán, s amelynek lényege, hogy Turandot és Liü éppúgy össze- tartozó és egyenrangú, mint a taoista filozófiában a jin és jang.

Az előadás legjobb ötlete a három miniszter ábrázolása. Ping, Pang és Pong a kínai színházból ismert sárkányarccal és hosszú, kigyózó sárkánytesttel szerepel az első felvonásban. A másodikban levetik a sárkánybőrt, és egy dézsában mosakodva siratják el a békesség, a boldogság világát. Nyári Zoltán, Kóbor Tamás és Cseh Antal alakítja a minisztereket. A fiatal Cseh Antal hangja már most olyan recsegős, mintha harminc éve – és nem csupán néhány esztendeje – lenne a pályán. Selmeczi György a Szegedi Szimfonikusok élén energikusan tartja kézben az előadást, és igyekszik

a maximumot kimenteni a rendezői „álomból” – a zene javára. Nem kérdeztem, de feltételezem, hogy ő sem tudna egyértelmű választ adni a kérdésre: érdemes-e szabadtéren operát játszani ma Magyarországon? A nyár még tartogathat meglepetéseket számunkra.

Albert Mária

BESZÉLŐ ZONGORA

Hegedűs Endre zongoraestje

Július 10., Pesti Vármegyeház díszudvara

Mielőtt „művészetét” izekre szedném, le kell szögezmem: nem kis fegyvertény, hogy beszélésem szerint mintegy kétszáz ember gyült össze a Pesti Vármegyeház díszudvarán Hegedűs Endre csütörtök esti hangversenyére. Jegyvásárlók-e vagy ismerősök, teljesen mindegy – annyi biztos, hogy lelkes hívek, akik minden bizonnyal régóta követik pályáját.

A másik fegyvertény, ami jelzi kapcsolatát közönségével: egyetlen mobiltelefon sem szólalt meg a kétórás koncert alatt. Pedig tekintélyes műsort játszott: két Beethoven-szonátát, Bach Chaconne-ját Busoni átíratában, Chopin Barcarolláját és h-moll szonátáját. Hegedűs Endre jó érzékkel kommunikál a hallgatósággal. Minden műsorszám előtt néhány mondatos felvezetést tart, amolyan kedvcsinálót, amiből még a sok közhely ellenére is sugárzik a művek iránti szeretet. Innen tudtuk meg, hogy őt a Pathétique-szonáta lassú tétele ég felé tartó férfikórusra emlékezteti; hogy egy anekdota szerint honnan kapta nevét a Holdfény-szonáta: hogy milyen csodálatos harmóniamenet szól egy bizonyos trilla fölött a Barcarollában; hogy milyen klasszikus formálású Chopin h-moll szonátája és így tovább. Amikor azonban zongorázásra került sor, a képzeletbeli férfiak éneke nem tört az ég felé; csak sejteni lehetett, Hegedűs melyik trillát és melyik harmóniamenetet harangozta be az előszóban, a Chopin-szonáta állítólagos klasszikus formáltsága pedig az elvezettség érzésével párosult a hallgatásban. Voltak még hiányosságok az egyébként kellemes hangulatú esten. A Holdfény-szonáta (eredeti névén: cisz-moll szonáta, op. 27/2) nevezetes első tétele nélkülözötte a zeneszerző által a kottában is kért érzékenységet (delicatissimamente), a c-moll szonáta („Pathétique”, op. 13) egy-egy nehezebb passzázsánál pedig Hegedűs erőteljes koncentrációját lehetett érezni a zene helyett. Furcsa volt, hogy a Pathétique tragikus hangvételű, nyughatatlan fináléja után a művész már mosollyal az arcán pattant fel a hangszertől, és kezdett ismét magyarázni a közönségnek. Tetszett viszont a mű első tétele: megvolt benne a beethoveni erő és akarat, a fojtott feszültség, a robbanékonyság. Nagy dobása volt Hegedűsnek a híres Bach-chaconne Busoni-féle átírata a d-moll hegedűpartitúrából. Nem divat játszani, nem is sokan veszik a

bátorságot hozzá, én is most hallottam először élőben. Érdekes módon, a Bach-remekhez hozzá-tett sok-sok ciráda és „pedálszós” ellenére, ennél a darabnál néhány ütemig sem éreztem, hogy a művész küzdene az anyaggal. Hegedűs Endre kiváló képességekkel megáldott pianista, egyúttal jellegzetes jelensége a rendszerváltás utáni koncert-életnek. Többnyire maga rendezi hangversenyeit, próbál felszínen maradni. Mint ő maga is mondta, ennek előnye, hogy akkor játszik, amikor akar, és azt, amit akar. Talán már van annyira népszerű egy bizonyos közönségreteg körében, hogy rendkívül változatos repertoárjából több kunizumot is elővehetne. De mindenképp: a művész – ha művész – ne szavakkal, hanem művészetével kommunikáljon! Azzal taglózzon le, azzal lelkesedjen, azzal lelkesítsen. Játékával mutassa meg és mutassa fel, mi a számára csodálatos, azzal bizonyítsa be, miért éppen azt a művet vinné magával a lakatlan szigetre.

Várkonyi Tamás

„BORZONGÁS KERÍT HATALMÁBA” – MAGYAR VILÁGPREMIER WROCLAWBAN

Szemző Tibor: Csoma
július 17., Opera Wroclawska

Szemző Tibor zeneszerző anakronisztikus jelensége: specializálódásra törő korunkban talán az utolsó polihisztor. Többszörösen díjnyertes filmje, Az élet vendége – Csoma legendárium operaverzióját mutatták be a Wroclawi Operaházban, az Új Horizont nemzetközi filmfesztivál nyitóeseményeként. „Meghökkenően állok, valami réges-régi ünnepi hangulat, borzongás kerít hatalmába...” – kezdhetjük a legendáriumot idézve.

Az Opera Wroclawska – úgy tippem – befogadóképességét tekintve kisebb a Szegedi vagy Pécsi Nemzeti Színháznál, de kicsiben jól formázza a Monarchia idején épült teátrumokat. Néhány évvel ezelőtt pompásan felújították, ragyognak az aranyozások, két oldallépcsőházába üvegkabinú liftek építettek. Az évadnak vége, de már javában hirdetik az első lengyel kortárs operafesztivált, amelyen Szymanowski, Rudziński, Penderecki, Praszczalek, Augustyn művei hangzanak el szeptember közepén. Hogy miért nem akkor játsszák Szemző alkotást, annak több oka van. Az egyik, hogy a városban ez az első hazai fesztivál e műfajban, de ahogy az Új Horizont nyolc év alatt hatalmassá nőtt, nem csodálkoznék, ha hamarosan nemzetközi operamustrává terebélyesedne. Másrészt Roman Gutek, aki alkotó- és szervezőkedvben szinte ikertestvére Szemző Tibornak, tavaly a 2008-as Új Horizont számára „rendelte meg” a Csoma-operát. Gutek, aki egyébként filmproducerként is jól ismert, nyolc évvel ezelőtt egy Wroclaw környéki kisvárosban alapította meg az Új Horizontot. A fesztivál egyre

tekintélyesebb lett, így Wroclaw kinyitotta kapuját, kulturális intézményeit, és pénzt is adott a folytatáshoz. Ma ez a lengyel filmpiac legfontosabb eseménye, díjakat nem osztanak, de lehet érdekes alkotókkal, izgalmas kultúrákkal – idén az új-zélandival – találkozni.

Gutek bolondja a magyar művészetnek, minden évben Budapestre jön, a filmszemlére. Egyedül ő dönt, hogy milyen filmeket vetítsenek Wroclawban, a közelmúlt, a jelen és a jövő harmonikusan fonódik össze az általa szerkesztett programban. Tavaly meghívta Szemzőék alkotását. Az élet vendége – Csoma legendáriumot. A vetítést követő beszélgetésben szó esett arról, hogy előbb fogant meg a zeneszerző-filmes képzeletében az opera ötlete, mint a filmé. Gutek csak ennyit mondott: „Csináld meg, és 2008-ban az operáddal nyitjuk a fesztivált!” Nem kérdezte, honnan kerül rá pénz, vállalta a világpremiert. Később a Varsói Magyar Kulturális Intézet és a Művészetek Palotája is csatlakozott támogatóként, október 24-én ugyanis a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben lesz a magyarországi bemutató. (Az előadás a narrátor, Töröcsik Mari betegsége miatt elmaradt a Művészetek Palotájában – a szerk.)

A Csoma című opera olyan kortárs mű, amely igénybe veszi közönsége figyelmét, de aki eltűri a primer fáradtságot, abban óriási gondolati és érzelmi energiákat szabadít föl. A zenekari apparátus kicsi, tucatnyi zenészből áll, van, aki közülük énekes szólistaként is közreműködik. Szemző azokkal készült föl a premiere, akikkel évek óta együtt dolgozik. A film hangsávja egészíti ki az élő zenét, elektronikus hangszerek, például egy EWÍ (electronic wind instrument) és egy electronic hand percussion tűntek föl a kamarafarmációban. (Bár elismerem praktikus voltukat, remélem, egyik sem váltja föl a hagyományos akusztikus hangszereket.) Szemzőnél a beszédhang is zene, hiszen tízennégy különböző nyelven vagy nyelvjárásban szólal meg egy-egy szövegrész. Ezek dallama és lüktetése mint zenei alap funkcionál. A vezérszöveget, Csoma történetét az egyik legismertebb színész, a Wajda-filmek hősnője, Krystyna Janda tolmácsolta Wroclawban, ihletetten, stílusosan és dallamosan, kiválóan játszva szöveg dinamikájával, persze Szemző figyelmes vezényletével. A sikeres lengyel verzió után kíváncsian várjuk, vajon a magyar előadás milyen többlettel szolgál.

Albert Mária /Wroclaw

ÁGYÚVAL FOLYÓRA: HANCOCK VESZPRÉMBEN

Herbie Hancock koncertje
Július 24., Veszprémi Ünnepi Játékok

A Veszprémi Ünnepi Játékok kínálatában idén már nem először jelentek meg a jazzparaszus csúcán helyet foglaló előadók. Ezúttal Herbie Hancock zenekara és a Take 6

vokálegyüttes jött a dunántúli városba. A Gramofon kritikus a Hancock-koncerten járt.

Herbie Hancock néhány hete kezdődött. River of Possibilities című turnéjának tizenharmadik állomását a gyanús időjárás miatt nem szabad-téren, hanem a Veszprém Arénában rendezték. A helyszín elég jól vizsgázott: méretei, arányai és adottságai alkalmasnak mutatkoztak arra, hogy otthont adjon „zajosabb” jazzkoncerteknek. Jókora molinókkal még a várudvar hangulatát is igyekeztek a csarnokba idézni.

Hancock általában is kiemelkedő érdeklődésre tarthat számot, hiszen az egyik legnagyobb élő zongorista, műfajteremtő komponista és karizmatikus zenekarvezető. Most, hogy River – The Joni Letters című lemezével elhozta az év legjobb albumának járó Grammy-díjat – hatalmas meglepetést okozva a könnyűzene világában –, talán még többen döntöttek úgy, hogy élőben is meghallgatják. A vonzó szempontok közt lehetett még a zenekari tagok listája, amelyen Chris Potter tenorszaxofonos, Lionel Louke gitáros, Dave Holland bőgős és (tizennyelc év után újra) basszusgitáros, valamint Vinnie Colaiuta dobos szerepelt. Össze is jöttünk jó kétezen.

A váruvart első megszólalás, az 1974-ben keletkezett Actual Proof mindenkit lelkesedéssel töltött el. Különösen azokat, akik jobban szeretik, ha Hancock a dinamikusabb oldalát mutatja, és a 2006-os margitszigeti fellépésének vagy a minden babért learató River című lemezének visszafogott, sőt bágyadt pillanataitól ödzködnek. Most azonnal a pirosba lendült az élményszint-mutató. Senki nem hagyott magának bemelegítési időt. Hancock már az első szövegében az extázisig jutott, ahová legszorosabban Colaiuta, majd Potter követte. Holland a tőle megszokott széles mosollyal az arcán és a nem megszokott basszusgitárral a kezében követte pontosan az eseményeket. Louke is szorgosan akkordozott, de ekkor (és a többi sűrűn hangzó számban) kevéssé hallatszott ténykedése. Később szerencsére jutott neki is egy hosszabb szólólehetőség.

A repülőrajt után aztán hamar visszafogta a lovakat a főnök. Elmondta, a turné címe azt jelzi, hogy ők most jórészt a 2005-ös Possibilities és a tavalyi River számai közül szemezgetnek, vagyis egykori pop-rock-slágerok és Joni Mitchell-szerzemények jazzként értelmezett változatai lesznek terítéken. A River számai adják a melankolikusabb, a Possibilities darabjai pedig a pörgősebb hangvételt – prognosztizálhattuk. Vokális opusokról lévén szó, jött a két énekesnő, Sonya Kittell és Amy Keys, s velük – különösen Kittell-lel – valami egész más, mint amitől az első percekben dobolni kezdtünk a térdünkön. Tudom, a fátyolos női hangok divatja uralkodik, s nem tehetek mást, mint megvárom, amíg egyszer elmúlik. Hancock – azon túl, hogy egy kolosszus – mindig érzi, mire van épp fizető-

képes kereslet, s bár szerintem Kitchell idegen testként működött a színpadon, a főnök megpróbálta elhíttetni velünk, hogy személyében egy csiszolatlan gyémántot mutat fel. Amy Keys vele szemben csiszolt gyémántnak is beillett, hangja és színpadi megjelenése is átütő volt.

Azt bölcsen gondolta Hancock, hogy kizárólag a River és a Possibilities dalainak megszólaltatásával öngólt löne, ha már egyszer olyan hangszeres nagyjágyukat hozott magával, mint a nevezettek. Az instrumentális vizekre Louke 17/8-ban írt számával, s benne egy egészen elképesztő Colaiutaszólóval evezünk vissza. Újjáéledt lelkesedésemet azonban letörte egy hosszú, parttalan, átgondolatlan Hancock-szóló. Úgy nyomogatta szintetizátorát különböző hangszíneken, mintha közben a berendezés felhasználói kézikönyvet lapozgatná. Majd egyszer csak úgy döntött, kortárs zenei kiruccanást tesz a Faziolin, ahová térkép és tervek nélkül indult, így el is tévedt, de ez láthatóan nem aggasztotta. Mondhatnánk, hogy hatvannyolc éves jazz-félisteneként ő már bármit megtehet. Kétkem, hogy így lenne, ha annak a bárminek az élvezeti és a művészi értéke is csekély.

A lezárás, ha kiszámítható volt is, megint helyükre tette a dolgokat. Megkaptuk a Cantaloupe Islandet és hosszas tapsolás után a Chameleont – ahogy 2006-ban is. Meg újabb fergeteges Potter-szólókat kiméltlenül tükéletes kísérettel – ahogy 2006-ban nem. Hancock búcsúzóul megint túllőtt a célon egy nagyon hosszú, nagyon perkusszív szólóval, amelynek percekig tartó csúcspontja végül már fáj a fülnek. Vajon miért nem érezte, hogy sok?

Bércesi Barbara

BALKÁNI SUMMER FEELING

Gounod: Rómeó és Júlia

Augusztus 15., Margitszigeti Szabadtéri Színpad (A Budapesti Nyári Fesztivál keretében)

Az éghajlatváltozás miatt (is) egyre nehezebb nyári fesztiválokat rendezni a Kárpát-medence centrumában. Egyszer tikkasztó a meleg, máskor hűvös szél röpíti el a hangot és cibálja a szereplők ruháját. Nem számíthaták ki a margitszigeti operapremier – Gounod: Rómeó és Júlia – szervezői-rendezői sem az időjárási körülményeket. Csak egyet tudhattak biztosan: a helyszín egyelőre nem ideális a jó értelemben vett magaskultúrához.

A Margitszigeti Szabadtéri Színpad kincs. Szép-ségével kevés európai fesztivál-színhely vetekszik: méretei, adottságai alkalmassá tennék, hogy a Bregenzi Fesztivál versenytársa legyen. Ott állóvíz, a Bodensee kínál felüdülést, itt a méltóságteljesen hőmpolygó Duna kölcsönözhetné a hamisítatlan summer feelinget. Ha a körülmények nem keserítik az elszánt zenebarátot.

Belátjuk, a szűnyogok vadsága nem befolyásolható; aki nem készül riasztószerekkel, magára vessen. De az már beláthatatlan, hogy a közlekedés miért megoldatlan évek óta. Az autót – helyesen – kitiltották a színpatról, de helyettük nem kínálkozik más európai megoldás. A hangsúly az európain van! Az ugyanis erősen balkáni szituáció, hogy az operaélménynek megfelelően öltözött publikumra rázúduljon a módfelett ritkán közlekedő 26-oson a Palatinus napolajtól fénylő, sőrillatú tömege. Mire a busz a víztoronyhoz ér, az utasok egynemű, a szardíniás doboz töltelékére emlékeztető masszává válnak, a demokratizmus nagyobb dicsőségére. A BKV-nál, úgy látszik, senkinek sem érdeke, hogy például előadásnapokon kifejezetten a színpadhoz vivő járművek közlekedjenek – akár két-három buszjegy árértékéért. Azt hiszem, ezt sokan vállalnák, a még borsosabb árú taxi helyett (egyébként taxi sincs).

Végül bejutottunk a Margitszigeti Szabadtéri Színpadra, ahol Gounod, Shakespeare és Barta Dóra Rómeó és Júliájának sajtóságos ötvözetét adják. Barta Dórát azért emelem ki, mert koreográfiai epizódjai olykor ugyan megterhelően hosszúnak tetszettek, de az a benyomásom, hogy ő prezentálta legértékesebben azt az iróniát, ami ennek a művészeti vegyes válogatásnak célja lehetett.

Az elgondolás (rendező: Csizmadia Tibor) akár működhetne is. Gounod izzig-évig romantikus alkotását kicsit karcosabban bemutatni, a szépelgő zenei részleteket elhagyni, a dráma szenvedélyes párbeszédeivel kiegészíteni, a „sztorit” fölpörgetni. Ehhez azonban valószínűleg sokkal több együttes próba kellett volna. Persze Safranek Károly, Kolovratnik Krisztián, Kaszás Gergő jól ismeri Shakespeare szövegét. Épp ez a baj: rutinos kullisszahogatókkal deklamálják. Pedig Takács Kati, Lengyel Ferenc és Görög László elkapja azt a „korszerű” tónust, amit különös módon éppen az énekesek hoznak. Mindenekelőtt Brickner Szabolcs: vagány és álmódzó, nagyon akarja az ő sugárzó Juliette-jét, Hajnóczy Juliát. Haja Zsolt Mab-monológia pedig az est egyik legemlékezetesebb momentuma.

A hangosítással kapcsolatos balsejtelmeim, amelyekhez a szegedi Dóm téren szereztem tápot, részben most is igazolódtak. Szerencsére az énekes szövegeket nem torzította a technika, de a kórus úgy hangzott, mintha egy alumíniumkonténerből szólna. A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarát Szabó Sipos Máté nagy ambícióval irányította. Nyilván az akusztikai viszonyok miatt, szinte egy Wagner-, de legalábbis egy Verdi-opera erejével játszotta az együttest. Pedig a Rómeó és Júlia minden romanticizmusa ellenére – Erkel Színház-beli emlékeim szerint – sokkal törekenyebb muzsika. A produkció az égni bemutatóig még bizonyosan érik, a széttartó elemek összekapcsolódnak. Jó lenne.

Albert Mária

ZEMPLÉNI ANZIKSZ

A Zempléni Fesztivál programjai

Augusztus 16–17., Sárospatak, Pusztafalu, Füzér

Sárospatak tavaly óta meglepően sokat szépült, de futómuskáltik diszítik a sátoral-jáújhelyi erkélyeket is. Úton-útfélen romantikus vendégházakat és fogadókat hirdetnek Zemplénten. Az autótak még nem jók, de a biciklisek számára ez a vidék majdnem a paradicsom. Megengedem magamnak azt a valamelyest túlzó megállapítást, hogy ennek az országrésznek a felzárkózásában nem csupán a borgazdaságok befektetői részesek, hanem jelentős mértékben a Zempléni Fesztivál is.

Szolid városi értelmiségiek – egyelőre itt megfizethető a szállás és a koncertjegyek ára – és a külföldiek közül is a középréteg alsó szegmensébe tartozók keresik föl Zemplént a fesztivál idején. És egyre több a helyi érdeklődő. Eső miatt program idén nem maradt el, három alkalommal kellett zárt helyre irányítani egy-egy műsort. Ez kicsit kényelmetlen, mert a szabad terekkel azonos befogadóképességű, megfelelően felszerelt terem nincs még egyik településen sem. A gyors költözködés macerás dolog. Egy-két zökkenővel azonban minden működik – nem csoda, hiszen a szervező Interkultur Kht. fantasztikus rutinnal bír, ez az évszázados csapat volt néhány héttel ezelőtt Grazban a gigantikus kórusolimpia társszervezője. Szép is lenne egyszer mind a tíz napot végigélni... Ám a recenzensnek az utolsó két nap jutott, két izgalmas nap, amelyben azért észlelhető volt az egész keresztmetszete. Fölülhetett például a kirándulóbuszra, amely szép napsütésben gördült ki Sárospatakról, és sűrű esőben ért a Hegyközbe. Pusztafalu, ez a zsákfalu először kapcsolódott be a fesztiválba. És épp a grazi olimpia aranyérmesét, a pécsi Bartók Béla Férfikart fogadta szívesen. A református templom akusztikája éppen egy ekkora kórusnak való: a műsor Palestinától Schuberten át Kodályig adott szép áttekintést. Lakner Tamás vezényletével a pécsiek igazolták, hogy második érmüket is okkal nyerték. Jó magyar szokás szerint sajnos olyasmibe is belekaptak, amihez nem értenek: a „beékel” két tenorária az előadásmódot tekintve a kocsmába illett volna. A falu hagyományörző kórusa egy helyi nótával, utána puha pogácsával és egy-egy nyeletni illatos és sima szilvapálinkával vendégelte meg az egybegyűlteket.

Pusztafaluról már jól látszik a füzéri vár, ahová Stravinsky A katona története című kisoperáját tüzték ki. Az ördög és a katona ironikus története úgy került ide, hogy Bogányi Tibor csellista és karmester megvett egy öreg házat Füzéren, felújította, és nagyobb részt itt él. A katona történetét pedig „belobbita” a Várnepok eseményei közé és a fesztiválra is. Ezt a produkciót a műemlék jellegű

pajtába menekítették: mire az előadás jökora késséssel elkezdődhetett, nagy számú érdeklődő gyűlt össze. A zenészek, Kelemen Barnabás, Klenyán Csaba, Jankó Attila, Devecsai Gábor, Káip Róbert, Schweigert György és Zombor Levente jókedvű és mégis elmélyült muzsikálása Bogányi vezényletével szinte megbabonázta a hallgatóságot. A csúszás miatt Sárospatakon már csak a Művelődés Háza nyitott ajtajában szorongók számbavételére volt módunk: a Carmina Burana-rajongók a tágasabb pataki várudvarról ide kényszerültek. Másnap este a református templom terét is pót-székezní kellett a záróhangversenyen, amelyet Rost Andrea és az egykori fesztiválapító Liszt Ferenc Kamarazenekar adott. Az énekesnő Pergolesi Stabat Materének két és Mozart c-moll miséjének egy részletét a hely szellemétől és a zenekar finom játékától ihletetten szólaltatta meg. A Liszt Ferenc Kamarazenekar erősen kezdett: egy slágernek aligha mondható darabbal, Schubert vonósötösének zenekari változatával. Ez a mű nem a bécsi biedermeier, a bájos kisasszonyok légkörét hozza, hanem azt a zord fenséget, amely Beethoven kompozícióiban teljesedik ki. Szépséges búcsú volt. Sok reménnyel és sok feladattal távoztak a szervezők is, mert az ő dolguk – bárhogy is alakuljanak a körülmények – megőrizni és fejleszteni a fesztivál értékeit, és teret nem engedni az ócskaságnak. Egyre több „illetékes” hangoztatja, hogy 2009 Magyarországon a kulturális turizmus éve lesz. Érdemes időben tisztázni, hogy akik majd a forrásokról, a helyszínekről, a kapcsolódó szolgáltatásokról határoznak, mit is értenek kultúrán. Úgy tapasztaltam, Zemplén lakói és vendégei a minőséget preferálják. Figyeljenek rájuk!

Albert Mária

MÉG MINDIG TÜZES A FEHÉR LÓ

Parno Graszt

Augusztus 17., Roma Sátor
(A Sziget fesztivál keretében)

Rezignáltan figyelik a Gramofon Zenekritikai Műhely tagjai a Sziget fesztivál programkínálatának commercializálódását. A kevés, zeneileg izgalmas kivétel közé tartozott a Roma Sátor programja, ahol a hagyományörzés mellett progresszív, energikus produkciók is megjelentek. Például a Parno Graszt muzsikája.

Nem sírom vissza a tíz-tizenöt évvel ezelőtti viszonyokat, amikor indiai klasszikus zene és progresszív world-jazz szólt a fesztivál Nagyszínpadán – az idő halad, és jó, ha egy fesztivál fejlődik. Azt sem illetem bírálattal, hogy mára a Sziget sokkal inkább hatalmas popfesztivállá duzzadt, és az értékteremtő (értsd: valódi énekes-hangszeres felkészültséget és művészi invenciót igénylő) műfajok számára egyre szűkebb a tér. De nem hagy-

hatom szó nélkül, hogy nagyon sokan – köztük a média számos képviselője is – a mai magyar kulturális élet egyik legkiemeltebb eseményének deklarálják a Szigetet. Ez ugyanis tévedés: ma a Sziget jóval inkább hasonlít egy szórakoztató „megacenterre”, semmint mély, maradandó szellemi élményeket előidéző, vagyis valódi kulturális eseményre.

A Szigetnek elképesztően professzionális a csapata, amely ma már semmit sem bír a véletlenre. A célközönség megszólítása tudatos és sikeres. Az is világos, hogy ez a célközönség alapvetően nem kíváncsi az előbb említett értékteremtő zenei műfajokra. Még a legkisebb színpadok esetében is jóval töményebb a nézősűrűség ott, ahol egy DJ váltogatja laptopján a sávokat, és néha beleüvölt valamit a mikrofonba, mint ott, ahol egy szaxofonos a hangszerét fújja. Megdöbentő volt tapasztalni például, hogy a Klubrádió Jazz Színpadnál este tíz órakor kongott a sátor, ám az ő zenéjét már eddig is számos alkalommal élvezhette a fővárosi közönség a Duna-part egy másik pontján.

Kevés volt az igazán izgalmas program, amelyre felkaphattam volna a fejem az ideai kínálatban. Általánosságban – így persze talán elnagyoltan is, ezt nem tagadom – az volt a benyomásom, hogy a színpadfelelősök biztosra mentek, rengeteg jól bejáratott, a magyar közönségen már többször letesztelt zene jelent meg a jazz- és világzenét kínáló fertályokon is. Kevés az új próbálkozás, a Sziget nem a zenei kísérletezés, az útkeresés terénuma. A valódi tehetséggondozás, fiatal művészek felléptetése pedig fájó hiány egy olyan fesztiválon, amelynek szervezői oly nagy elánnal lobbizták ki néhány éve a PANKKK programot.

A kevés, zeneileg izgalmas kivétel közé tartozott a Roma Sátor programja, ahol a hagyományörzessel teljesen mellérendelt viszonyban képviselték magukat a progresszív, energikus produkciók. Közülük a Parno Grasztot emelem most ki – nem csak azért, mert pár éve hatalmas szenzációként robbantak be a magyar zenei tudatba. A szabolcsi cigányok zenéje azóta bejárta a világot, óriási sikereket aratva minden színpadon. Oláh József és zenészei tapasztalt, rutinos fesztiválókká váltak, akik a telt házas, tomboló közönség előtt sem jönnek zavarba. Mindezt jó volt látni: érezni, hogy nemcsak összeszokott előadókként, hanem profi színpadi muzsikusokként képviselik az országot szerte a világban.

Az igazi különlegesség persze abban az elemi erőben rejlik, amely árad a Parno Graszt jelenlétéből. Csodálatos volt tapasztalni, hogy a zenekar mit sem veszített lendületéből az évek során. Már a rövid hangbeállítás alatt, amikor még el se kezdtek

a koncertet, olyan feszültséget teremtettek a nézőtérben, amilyenre sok zenekar az utolsó zenei puszkaporát tartogatja. És bár zeneileg nem volt makulátlan a produkció – sokszor lehetett hamiskás, szétesős pillanatokat tetten érni –, az energiaátadás, amelyről a színpadi zene oly sok esetben szól, olyan elemi erővel valósult meg, amit egy hagyományos muzsikát játszó zenekartól kompromisszumok nélkül ritkán várhatunk.

H. Magyar Kornél

MESTERLEGÉNY ÉS ÜRTURISTA: MILYEN VOLT BARTÓK SALZBURGBAN?

Salzburgi Ünnepi Játékok

Bartók-est a Salzburgi Ünnepi Játékokon
Karmester: Vajda Gergely

Augusztus 23., Salzburg, Grosses Festspielhaus

Salzburgban, az ünnepi játékok Bartók-sorozatában Gregory Vajda, azaz Vajda Gergely ugrott be vezényelni a megbetegedett Eötvös Péter helyett. A „százfejű sárkány”, vagyis a Bécsi Filharmonikus Zenekar nem falta föl az ifjú muzsikust, sőt az együttes tagjai – karöltve a bécsi Operaház kórusával – szeretettel ünnepelték a harmincas éveiben járó magyar karmestert. Ahogy a kritikus látta!

A „Vajda-drukkereknek” – ilyenek ültek a zenekarban is, hiszen Varga Tamás vagy Nagy Róbert Budapestről került a bécsi társulatba – volt miért izgulniuk. Ugyan a klarinétos-zeneszerző-karmester – amint már oly sokszor külföldön és itthon – most is asszisztált a próbafolyamatban Eötvös mellett, a kórusall pedig külön is foglalkozott, a situáció ezúttal egészen más volt, mint eddig. A mesterlegénynek meg kellett győznie a képzett iparosokat, hogy most ő adja meg a mestermunka paramétereit, és el is tudja készíteni a mesterművet. És hogy ez a mű most talán más lesz, mint a céh vezetőjének munkája. Kérdés volt továbbá, hogy a sznob salzburgi közönség vajon elfogadja-e az amúgy sem populáris műsort egy számára ismeretlen ifjútól. Nos, Vajda Gergely nem pusztán sikerrel vette az akadályt, hanem jelentős, személyes sikert aratott. Hosszú és erős tapsot kapott, és a sztárenekesek sem nehezményezték, hogy nem nekik szól az ünneplés. A legendák a fellengzős, az újat csak nehezen befogadó Salzburgról, a hisztis zenekarról semmivé foszlottak.

Egyébként a Bartók-sorozat is magyar lelemény: az ürturista Charles Simonyi, azaz Simonyi Károly művészeti alapítványa finanszírozta a vállalkozást. A Microsoftnál 2002-ig a második ember pozíciójában lévő Simonyi magánalapítványa nagyszabású kulturális támogatói rendszert működtet. Csekkje vagy átutalása nem kis pénzről szól, hiszen a sorozatban a Bécsi Filharmonikusokon

kívül a Cleveland Orchestra lépett föl Franz Welser-Möst vezényletével; Bartókot játszott Daniel Barenboim, Pierre Boulez, Vadim Repin és Nikolai Lugansky, Mitsuko Uchida, Lang Lang, Kim Kashkashian, az Ebène és a Hagen Quartet. Rangos lista.

A Négy zenekari darabbal indult a koncert, tehát nem a művek keletkezési sorrendje volt meghatározó. A Grosses Festspielhaus közönsége a félig felemelt zenekari árokban jól láthatta, hogy Vajda Gergely milyen világos koreográfiával irányítja a Bécsi Filharmonikusokat, amely hibátlan akcentussal játszotta a darabot. Majd a Cantata profana következett – szcenírozva. Két oldalt emeletes házfalak mögé, ablakokba helyezte a rendező a kórust, középpont egy harsány színű kockaházikó állt, de semmiféle szerepet nem töltött be, a közelében csupasza fa, ágai szúrósak, mint a szarvassá vált fiúk agancsai. Mintha Lance Ryan tenorjára komponálta volna Bartók a Fiú szolamát. Ryan is megtanulta magyarul a szöveget, csak úgy, mint a nagyszerűen dolgozó kórus.

Várakozásunkkal ellentétben Johan Simons holland rendező A kékszakállú herceg várához már nem használta a monumentális díszletet, „kipucolta” a színpadot. A Kékszakállút, Falk Struckmannt (az Apát is ő énekelte a Cantatában) az ápolónőnek öltöztetett Judit – Michelle DeYoung – egy kerekesszéken toltta be, mint valami első világháborús hadirokkant. A csupasza színen három női ruha szimbolizálta az ajtókat, a kint-kamrát, a kincsesházat, a virágos kertet, minden ajtót. Az ápoló és az ápolónő utolsó, végzetes játszmájának voltak tanúi a dramaturgia szerint. Amilyen meggyőző volt a zenei megvalósítás, olyan kevéssé győzött meg ez a felfogás Bartók operájáról. Ám minden kísérlet, még a nem túl sikerült is hasznos lépcsőfok egy letisztult, a zenei mondanivalóhoz hű, jövődőlő előadáshoz.

Albert Mária

MAHLER ÜNNEP: A NAGY SZTÁR NÉLKÜL IS SIKER

Budapesti Mahler Ünnep 2008

Művészeti vezető: Fischer Iván

Szeptember 6–11., Művészetek Palotája

Már négy karesú kötet sorakozik a könyvespolcon: a Budapesti Mahler Ünnepek gondosan szerkesztett összefoglalói. Visszakereshetjük, miként alakult a Művészetek Palotája évadnyitó eseménysorozatának struktúrája. Nem sokat változott. Ám ez nem rugalmatlanságot, hanem hagyományteremtő gesztust mutat. Olyasfajta, ami Mahlernek is tetszene.

Idén három zenekari koncert és egy dalest várta a hallgatót; Matthias Goerne dalestje azonban a művész megbetegedése miatt sajnos elmaradt.

Egy beugró szólistát még csak találni huszonnégy óra alatt, de egy komplett dalműsort előteremteni szinte megoldhatatlan feladat – ez még olyan, a kamaramuzsikában évtizedek óta bejáratott helyen sem megy, mind a vorarlbergi Schubertiade. Goerne néhány évvel ezelőtt Schubert A téli utazás című ciklusát adta elő a Budapesti Tavaszi Fesztiválon. Nem kevesen várták az idei programot, amelyben Mahler Gyermekgyászadalai mellé Beethoven- és Sósztakovics-dalokat sorakoztatott volna föl. Majd legközelebb.

Az első és második zenekari hangverseny ugyanazzal a műsorral volt hallható; ezek szolgálták a magyar szerzők – kifejezetten erre az alkalomra komponált – darabjainak bemutatására. A Budapesti Fesztiválzenekar – a Mahler Ünnep ötletadója és koncepciózus kivitelezője – minden évben felkér magyar komponistákat, hogy adjanak új művet az együttesnek, amelyet erre az alkalomra mutathatnak be. Mahler csak az inspiráció forrása, nem kell feltétlenül hozzá vagy valamelyik darabjához kapcsolódnia a friss alkotásnak, de Tihanyi László Mahler csodakürtje című darabja az első, 2005-ös ünnepen a hődolatot kétszerezsen, cimben és tartalomban is jelezte. Azóta Láng István, Gyöngyösi Levente, Vajda János kompozíciói hangzottak el. Idén Csemiczky Miklós Scherzo all'ongarese-je és Dubrovay László Magyar rapszódiaja hangzott el. A szerzők szándéka világos: a magyar zenei hagyományban gyökerező motívumok a korszellemelek megfelelő megjelenítése egy olyan társadalmi közegben, amely éppen nem kedvez a konstruktív múltidézésnek.

A koncert második részében Mahler III., d-moll szimfóniája hangzott el. A nyár, az öröm diadalát hirdeti ez a monumentális alkotás, a nyárutón még tomboló kánikula talán ezért maradt még néhány napig a Kárpát-medencében. Ez a darab a fa- és rézfúvósok parádéjával örvendeztette meg a közönséget, a második részben pedig Birgit Remmert, az MR Gyermekkar és az MR Énekkar női szekciója nagyszerűen teljesítette vokális feladatát. Fischer Iván – az ünnep művészeti vezetője – mindig kitűnően választ hangot előadásaihoz, de arra is figyel, hogy az énekes személyisége, stílusa pontosan passzoljon a mű légköréhez. Birgit Remmert fölkérése is telitalálatnak bizonyult.

A harmadik zenekari est első részében az együttes vonóskara ült a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem pódiumára, hogy Schönberg A megdicsőült éj című darabját eljátssza. A több évtizedes, aprólékos munka fényes bizonyítéka volt ez az interpretáció: áttetsző, hajlékony, egyenmű hangzás, ezernyi árnyalattal. Aki eddig ózdkodott Schönbergtől, most megszerethette, utat találhatott hozzá. A Dal a Földről című szimfonikus alkotás következett a szünet után, két vendégszólistával. Az amerikai tenor, Robert Dean Smith ezúttal halványabbnak mutatkozott, mint korábbi buda-

pesti fellépésein. Az est meglepetése a holland mezzo, Christianne Stotijn volt: a hanganyag és az előadói személyiség egyaránt izgalmas, a technika pedig még csiszolható.

Idén szimpóziumot is tartottak. Franz Willnauer, a jeles kutató nemcsak a programfüzet számára adott egy tanulmányt, élőben Mahler Mozart-előadásmódjáról tartott előadást. Az idei kiállítás – ismét a párizsi Mahler Archivumból kölcsönözve – is ezt a témát dokumentálta. A szimpózium másik előadója, Heidi Aitenbichler a szöveggönyvek oldaláról vizsgálta Mahler Mozart-felfogását.

Albert Mária

ZAP MAMA: A PRODUCER HÁLÓJÁBAN

Zap Mama

Szeptember 12., Millenáris Teátrum

Állóhelyes telt házzal fogadta a közönség a Zap Mama koncertjét a Millenáris Teátrum-ban. Az itthon is népszerű afrikai-európai formáció többször is fellépett már magyarországi fesztiválokon, most a 2007-es Spermoon című lemezét mutatta be Budapesten. Világzenei produkció helyett majdnem popzene szólt, de annál azért mégis több: igazi hangszereken játszottak és a vokalisták sem tátoztak.

Marie Daulne az egykori Belga-Kongóból elszármazott énekesnő. A történelmi örökségről azért érdemes megemlékezni egy pillanatra, mert a Brüsszelben élő művésznő zenekara, a Zap Mama ma inkább úgy ábrázolja az afrikai zenei gyökereket, mint ahogy egy európai zenekar idézi fel a Szaharán túli egzotikus hangzásokat. Pedig Launde hajdanán azzal indult, hogy Európában élő afro énekesnőkkel közösen alakított a cappella zenekart, már akkor is Zap Mama néven. Aztán a többiek szép lassan lemorzsolódtak, helyüket pedig stúdiózenészek töltötték fel. (Az egykori tagok között ott volt Sabine Kabongo is, akivel később a Zawinul Syndicate-ben találkozhatott újra a közönség.) Az a cappella most is érdeklí Laundét – a többsávu felvétel segítségével egész vokál- és csettintő-ritmuskíséretet énekelt fel saját szólama mögé. A koncert egyik szép, emlékezetes színfoltja maradt az a pillanat, amikor ez az egyszemélyes produkció megszólalt. További különlegesség a sokoldalú ütőhangszeres, Yassin Daulne játéka, aki szólisztikusan szkreccselő DJ-ként és ragga-muffin rapperként is mélyen a markunkba nyomta névjejét.

Launde hangja igazán sok lehetőséget rejt magában, és olykor – amikor ő is úgy akarja – az élményből a közönség is kaphat morzsákat. Egyszer a témát saját fejhanga és egy pánsíp változtatásával vezette föl, aminek következtében

igencsak különleges hangzással ajándékozta meg az ilyesmire fogékony hallgatókat. Ám kevés volt az igazán zenei gesztus a Zap Mama kétórás koncertjén.

Az énekesnő hangterjedelméről csak komoly beleélő képességgel lehetett fogalmat alkotni – a popos-funkys zenei szövet és az előtte kibontakozó egyszerű, olykor butácska dallamok egyszerűen nem kínáltak olyan alkalmat, amikor valóban megmutathatta volna képességeit. Sokkal több borzongás jut a hallgatóknak ebből a szempontból a Zap Mama lemezeit hallgatva. A basszusgitáros és a vokálba is besegítő Ida Nielsen kísérőszólamot játszva erős, gyakorlott és határozott, ám egyszer szülő is jutott neki, és annak bizony csúnya felsülés lett a vége. Ekkor a dob és a billentyű egyesített erővel próbálta kisegíteni a saját slappjébe gabalyodó, a tempóból lemaradó zenészt.

A koncert egésze igencsak hullámvölgyre sikeredett. Úgy érzem, a Zap Mama igazi hangja bele van kényszerítve egy öncélú, sikerorientált produceri elképzelésbe, amelyből a zenekar keresi a kitörési pontokat. A rengeteg sematikus ritmikai és zenei megoldást kevés eredeti ötlet igyekezett ellenpontozni. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy színpadi produkcióként nagyon erős a ritmusszekcióból (gitár, basszus, dob, perka), teres háttér vokálból és billentyűből álló formáció. A show minden eleme a megtervezett helyén van, arányaiban jó a hangzás, és a zenekarvezető fantasztikus szuggesztíven tartja kézben a színpad valamennyi közreműködőjét.

H. Magyar Kornél

TURANDOT, AVAGY A KOMPROMISSZUMOK ESTÉJE

Puccini: Turandot

Karmester: Stefan Soltesz

Rendező: Kovalik Balázs

Szeptember 16.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A zeneszerző születésének 150. évfordulója előtt tisztelegve – a Manon Lescaut, a Triptichon és a „zsengék” kivételével – Puccini operáinak többségét műsorra tűzte a Művészetek Palotája. A sorozat utolsó darabja, A Nyugat lánya decemberben lesz hallható. A szezonkezdetre az életmű utolsó alkotása, a Turandot jutott. A magyar világsztárokat, Lukács Gyöngyit és Rost Andrást felvonultató produkció több kérdést is fölvetett.

Kérdés például az, hogy vajon érdemes volt-e olyan vendégkarmestert hívni, aki pályája zenitjén nem az olasz repertoár szakértőjeként vált híressé. Igaz, a budapesti születésű, de Németországban dolgozó Stefan Soltesz több díjat nyert, ám ezek

főként Richard Strauss- és Wagner-előadásokhoz kötődtek. Most a naptárban Mozart- és belcantodarabok, Verdi- és Puccini-művek is sorakoznak: 2009-ben például a Bajor Állami Operában a Falstaffot vezényli. A Turandot alapján nem vágyom rá, de a Tannhäuser szívesen meghallgatnám vele. A rózsalovagot viszont x-re venném... Soltesz alapos, de nincs szíve, sem hajlandósága elmerülni a szenvedélyes dallamok szépségében. Minthogy nem adja oda magát a műnek, a precizitás hiábaló, a rezek recsegnek, a vonósok reszelősek, oda a harmónia.

Kérdés továbbá, hogy mire jut kapacitása a Művészetek Palotájának. A Budapesti Wagner-napok alighanem maximálisan kimeríti a lehetőségeket. A Turandot csak látszólag egyszerű történet – ebben az operában a kórusnak, a színpadi zenének komoly funkciója van, s ez itt fizikailag szinte megoldhatatlan. Kovalik Balázs ugyan kitalálja, hogy milyen dobogóra, lépcsőre, karzatra „pakolja” a szereplőket, de éppen abban kell megalkudnia, amiben itthon verhetetlen: a tömegmozgatásban. Az előbb Szegeden, majd az Erkel Színházban bemutatott „ős-Turandot” (mármint Kovalik eredeti rendezése) egyik maig emlékezetes értéke, hogy a végre színjátékosként működő énekkar, a népség-katonaság sűrűjében mindig kitűnően volt exponálva az éppen legfontosabb szereplő. A Nyugat lányát koncertszerű előadásban ígérük – azt hiszem, a Turandotnak is használt volna egy „pucér”, még a stílizált jelzéseket, kicsi játékokat is elhagyó előadás.

Két biztos pontja lett volna a koncertszerű előadásnak is: két olyan énekes, akik személyiségük intenzitásával bármilyen nehéz történetet képesek elevenné varázsolni. Lukács Gyöngyinek egyik legjobb és legbegyakoroltabb szerepe Turandot: énekelte Budapesten, Palermóban, Londonban, és énekelni fogja Barcelonában. Erőtéljes és lenseges. Liü abszolút újdonság Rost Andrea repertoárján. „Nagyon nekem való szerep” – nyilatkozta tavasszal a Gramofonnak. Ha akkor kételkedtünk volna, most meggyőzött: neki való. A hangja olyan koncentrált, mintha egy lézersugár vezetne át a vasos zenekari hangzáson. A lírai formálás, a leheletnyi pianók pedig sosem öncélúak. Nemcsak érzi, hanem érti a figurát, pontos mértéket talál, mennyire legyen „szegény kicsi Liü” és Timur támasza, a Turandottal szembeszálló, erős Liü. Nem ő zokog, mi könnyezünk miatta. Frank Porretta (Kalaf) furcsa eset: tisztos orgánium, úgynevezett „strapatenor” – bár lenne belőle itthon egy tucat! Mintha azonban megriadt volna az egyszeri előadás tétjétől, nem szállt be igazán a játékba.

A Turandot a Magyar Állami Operaház repertoárdarabja, olaszul megy a hétköznapiakon is. Ehhez képest az Operaházból kölcsönzött énekkar lehangolóan pontatlanul dolgozott.

Albert Mária

ZSENIK, VILLÁMLÁTOGATÁSON ÉS TARTÓSAN HAZÁNKBAN

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Mm.: Vadim Repin (hegedű)

Karmester: Kocsis Zoltán

Szeptember 25.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Vadim Repin és Kocsis Zoltán kamaraestje

Szeptember 26., Zeneakadémia

A világ egyik legsikeresebb hegedűművésze két koncertet adott Budapesten. Mindkét koncert egy univerzális zenei zseni, Kocsis Zoltán társaságában. A vendég elment, és ezúttal rövidebb emlékeztető produkciót nyújtott. A zseni viszont itthon marad velünk, s e két koncertjére örökké emlékezni fogunk.

Egy zenei értelemben rendkívül sűrű szeptemberi héten, Alexei Volodin és Alfred Brendel koncertjei közé ékelődött Vadim Repin két budapesti hangversenye. A Nemzeti Filharmonikus Zenekar támogatásával Beethoven Hegedűversenyét adta elő. Hamar kiderült, hogy Repin mélyen önmaga színvonalát alatti játszik. Először csak néhány kiskiló hang tűnt fel, majd az is, hogy e félrecsúszott hangok állandósulnak, és szabályos rendet követve jelentkeznek. Néhány véletlenül bependített hang is szeplőt hagyott a játékon. Repin láthatóan kényelmetlenül érezte magát, nem lelte e jelenség magyarázatát és megoldását.

Korábbi fellépésének emléke alapján mi sem erre számítottunk, mert ha valamit, akkor a kristályos intonációt bizonyosan Repin hegedülésének elidegeníthetetlen részének gondoltuk. Alaposan megfigyelve hamis hangjainak logikáját, feltűnt, hogy a fals színezet rendre a középső hangtartományban jelentkezik, a támasztó és a csúcs-hangok általában tisztának mutatkoztak. Végül pedig azt kellett konstatálni, hogy minden D- és A-húron játszott hang egy kicsit hamis. Nos, ez egy D-dúr hangnemű darabnál komoly gond. A tételszünetben Repin próbált hangolni e két húron, de hallhatóan kevés hangolnivaló volt rajtuk. Valami más lehetett a baj, magyarázatát azóta sem lelem. Tény azonban, hogy ez a rendkívül rendes és becsületes muzsikuss egy kényelmetlenebbül érezte magát: ő még mindig az a művész, aki érzi a szerzői zseni által vállára pakolt felelősség súlyát. Emiatt egy percig sem neheztelek Repinre, főleg, hogy tudtam: másnap javíthat. A közönség kevés empátiával fogadta Repin szenvedését, ráadásul követelt. Iszonyatos pálya ez, kérem!

Ez a csütörtöki koncert Repin gyengélkedése ellenére mégis a legfényesebb koncertélményeink sorába emelkedett. A program Debussy népszerű zenekari darabjával, az Egy faun délutánjával kezdődött. Kocsis interpretációja semmilyen korábbi előadásra nem emlékeztetett. Nem a kompozíció szecessziós füledtsége és dekorativitása, egy szuszra végigénekel, archaizáló éneke izgatta, ha-

nem az egymást követő (és Kocsis felfogásában egymástól elütő) apró képek sorozata. Kocsis annyira szétszedte a zenei folyamatot (visszakokra bontotta volna Mallarmé költeményét?), hogy a mű valósággal széthullott, és egy igen izgalmas, gyorsan végiglapozott képeskönyvvé vált, melyben a képek inkább vázlatos, de mégis finoman megrajzolt ábrákból, s nem aprólékosan kidolgozott, bővűnűn színezett lapokból álltak. A darab most úgy ért véget (abszolút váratlanul), mintha valaki hirtelen összezsugorította volna az albumot. Egészen váratlan és inspiráló élményt jelentett ez a Faun-zene.

S amire csak nagyon kevesen képesek, azt Kocsis megtette. A versenymű zenekari expozíciójának tagolásakor mintha csak ezt a stratégiát folytatta volna. Ezáltal olyan erővel hívta fel a figyelmünket arra, hogy most valami szokatlan, Beethoventől nem várt dallambőség, az egység kifundálása helyett az invenció pazarlása, a sokféleség magasztalása fog következni. Csak kapkodtuk a fejünket, de még így is észre lehetett venni, hogy a mindig elpattanó sorvégek most izmos tenetűvel szólnak meg. De jó így!

És még mindig előttünk volt az est csodája. Aki nem volt ott, most azt hiheti, hogy a következő bekezdésben túlzásokba fogunk esni. Pedig de-hogy, épp hogy csak érzékeltetni fogjuk ezt a csodát. E sorok írója egy ideje már mantrázta, hogy Rahmanyinov II. szimfóniája a szerző (egyik) legjobb kompozíciója, olyan mű, melyet a szakmai becsületesség, a technikai felkészültség, a zenei és az eszmei (!) tartalom egyensúlyának szempontjából példaértékű darabként kellene kezelnünk, s ekként repertoáron tartani: olyan mű, melyet minden, Rahmanyinov kritizálásában erős-ködő barátunknak meg kell ismerni. Más kérdés, hogy elenyésző számú előadás és lemezfelvétel támasztja ezt alá. Kocsis a mű extra-minőségére világított rá, s ha készült a koncertről felvétel, az már most bátran kijelenthető, hogy CD-re égetve ez a II. szimfónia a darab diszkográfiájának egyik csúcsteljesítménye lesz. A Repinnel szemben kevés empátiát mutató közönség ezt a minőséget magabiztosan és ujjongva vette tudomásul.

Sokat elárul a kamaraestet megelőző hangulatról, hogy a Repint duplán fogyasztó közönség beszélgetéseinek fő témája az előző este elképedéssel hallgatott II. szimfónia volt. És persze a remény, hogy Repin túleszi magát az előző estén, és kipi-henve, bizonyítási vágytól hajtva lép a Zene-akadémia pódiumára. Tulajdonképpen kegyelmi pillanat, hiszen hol kapja meg a londoni, berlini vagy párizsi közönség a bizonyítási vágy többletét egy már ezerszer bizonyított világsztártól?

Nem tudom, ki hogy van vele, de én nagyon elégedett voltam Repinnel. Picit megborzott reputációját nálam hamar visszanyerte. A Bartók-rapszodiában (persze) az volt az izgalmas, hogy Kocsis mindent eljátszott belőle, minden ritmikai aknát felrobbantott, minden akcentust végigvitt, nem törődött azzal, hogy már-már felfoghatatlanul sűrű zenei

textust terít ezáltal Repin tanult játéka mögé, mellé. Engem izgatott ez a Rapszódia. Brahms d-moll szonátája is ment, ment, hengerelt. Néha a rutin vitte előre, de megszólalt a mű. Kiderült persze, hogy ez a két, láthatóan nagyon jó kapcsolatban álló muzsikussal, ez a két, a színpad etikettjét (vigyázat, nincs ilyen!) felülíró, oldottan viselkedő férfiú zenei értelemben nem illik össze. De ki tudja miért, a művet hallottuk, épp úgy, ahogy a MŰ VAN. S ha ez épp Beethoven Kreutzer-szonátájakor történik meg, Tolsztoj szakállára mondom, az ember egy szonátányi időre embernek érzi végre magát.

Molnár Szabolcs

CSODAGYEREK, VAGY NEM? TEGYÜK MEG TÉTJEINKET!

Perényi Benjámint zongoraestje
Szeptember 26., Bartók Béla Emlékház

Jó két éve már, hogy regéket mesélnek a most tizennégy esztendő Perényi Benjáminról. Elsősorban e regék valóság tartalmára, megalapozottságára voltunk kíváncsiak, amikor meghallgattuk az ifjú művészelőt zongora-koncertjét, amelyet Bartók Béla halálának 63. évfordulóján adott a pasaréti Bartók Emlékházban.

Hamar kiderült: Perényi Benjámint nem csodagyerek. De nem azért nem az, mert már túl van azon a koron, amikor csodagyereknek szokás nevezni valakit. Nincs rendkívüli képességek birtokában, kicsit izgulós, viszont már most nagyon sokat tud a zenéről; előadói hagyományoktól független személyiség, nagy kezdeményezőkedvvel. Nagyszerű manuális adottságai vannak, de játékában ennél komolyabb fedezetet éreztem. Perényi Benjámint zongorázása mentes az ilyenkor még gyakori allűröktől, modorosságoktól. Neki szerencsére nem lesz mit levetkőznie, mert a lényegre koncentrálni – ha a csodagyerek-ségben nem is, ebben édesapja, a neves csel-lóművész, Perényi Miklós nyomdokain jár. Persze, játékában még sok-sok olyan részlet hallható, ami inkább az ő gondolatait, mint a zene-szerzőit tükrözi, de soha rosszabb indulást! Vannak elképzelései a hangok – sőt a tételek – egymásutániságáról, a kompozíció egészéről. A zenei karakter számára mindennél fontosabb, mindent ennek rendel alá – legyen a tempó akár veszettül gyors, ő vállalja a kockázatot. Egyelőre a jobb kéz dominál; a jellegzetes bartóki harmóniákat, érdes hangzásokat nem merte teljes valójukban megmutatni. Mélysége sincs még; a Vázlatok című sorozat Leányi arcképe, vagy az op. 14-es Szvit valse triste-szerű zárótétele mögül még hiányzik a lelki háttér, a megélt kor. Vadsága már annál inkább: az Allegro barbaro zakatoló akkordjainál, konok-kopogós dallamánál, látszat-zabolátlanságánál, valamint a Két román tánc

első darabjában éreztem az ifjú játéknak, hogy igazán elemében van.

Csak most tudatosul bennem, ahogy írom ezeket a műcímeiket: az sem mindennapi, hogy valaki középiskolás éve lelegelejen egy szinte „all Bartók” esten álljon ki a közönség elé – még akkor sem, ha ez a publikum nagyrészt ismerősökből, családtagokból állt. A bevezetésként játszott Bach c-moll francia szvit tételei nem igényelnek ilyen erős művészi beavatkozást, ennyi pedálhasználatot, a hallottaknál jóval egyszerűbb muzsikák. Bach h-moll prelúdium és fűgája a Wohltemperiertes Klavier első kötetéből a zeneirodalom egyik legmerészebb építménye. A fűgát kívülről, ilyen magabiztosan eljátszani – már önmagában nem mindennapi teljesítmény. A koncert alapján bizonyos, hogy hallunk még Perényi Benjáminról – de az is, hogy valószínűleg nem a zongorával fogjuk összekapcsolni a nevét. Zeneszerző lesz-e vagy karmester, netán mégis zongorista? Tegyük meg tétjeinket!

Várkonyi Tamás

POMADÉ: GYEREKEKNEK A LEGJOBBAT?

Ránki György: Pomadé király új ruhája
Rendező: Toronyköy Attila
Október 4., Magyar Állami Operaház

Gyerekeknek mindentől a legjobbat! Ezzel az erős felütéssel indította 125. évadját a Magyar Állami Operaház. Az első premiert annak a nemzedéknek szánták, amelytől elvárják, hogy néhány év múlva tagjai alkossák a dalszínház új közönségbázisának jelentős részét. Ránki György groteszk ifjúsági operája, a Pomadé király új ruhája sikeres első lépésnek bizonyult.

Az az elv, hogy a jövőndő publikumnak magas minőséget adjon az Operaház, de életkoruknak megfelelő „csomagolásban”, szinte maradéktalanul megvalósult Ránki György daljátékának legújabb változatában. A premieren, délelőtt és délután két szereposztásban került színre a mű, a recenzens ezúttal a délutáni előadásról számolhat be.

Ránki darabja számos metamorfózison ment keresztül: először a rádió számára komponált verzió vált ismertté, azután háromfelvonásos opera lett belőle, majd ismét rádiójáték és újra színpadi mű, két felvonásban. A mostani változat is két részre tagolódik; a cselekmény in medias res, a közepébe vágva, csodakacsa Dan és Béni megjelenésével kezdődik, és elmarad a szerelmi szál. A nézőtérben ülő gyerekeknek azonnal fel kell venniük a történet fonálát. Az Operaház – igen előzékenyen – egy roppant hasznos microsite-ot nyitott honlapján, bízva a szülőknél és a pedagógusokban, hogy előre fölkészítik a kiskorú közönséget. Nos, a felnőttek többsége valószínűleg megspórolta ezt a fázist, mert az első pillanatban

sokan nehezen fogták fel, miről is van szó. A jövőben valószínűleg az Operaháznak kell nagyobb részt vállalnia e tekintetben is. (Bár személyes véleményem szerint előbb a nyújas szülőknél kellene illetمني és nevelési kurzuson átésniük, hogy majd a gyerekben is mutatkozzon készség a színház szentségének befogadására.)

Amikor érthetővé vált az opera alaphelyzete, eleven kapcsolat alakult ki a nézőtér és a színpad között. A Pomádé kamarazenekari verzióját választotta a dalszínház, a kis apparátust egy méretes forgó tányérra helyezte a rendező, Toronykőy Attila. Az egész játék főként a lefedett zenekari árok fölött folyt, de bekapcsolták a nézőteret is, ezzel is testközelbe hozva, jobban átélhetővé téve a mesét. Az énekesek – például a csodakácsok: Pataki Dániel, Geiger Lajos – megértették, hogy mi a cél, és ambíciózusan, saját adottságaik keretén belül a maximumot nyújtva teljesítették. Cser Krisztián alakította Pomádé királyt. A gyerekeknek, minthogy nincs előképük, nyilván nem hiányzott az a magvas, erős basszus matéria, amit például Gregor József emléke idéz. Gregor azonban nemcsak „a hang” volt, hanem minden szavát érteni lehetett. A gyerekek kezdeti nyüzsgése részben abból fakadt, hogy nem értették a szöveget. A kísérő felnőttek sem, tehát ismét fölvetem: néha a magyar szöveg vetítése támaszt adhatna a műélvezetnek. Egyetlen pozitív példát említhetek: Pallerdi András Nyársatnyelt Tóbiásának minden szava tisztán hangzott, és ez egyáltalán nem fékezte jókedvű játékát sem. Dzsufi epizód szerepéből Rácz Rita teljesen indokolatlanul próbált primadonna-pozíciót kreálni. Horváth Ádám (bariton) viszont megtalálta szerepkeretét Garda Roberto sokszínű, remek figurájában.

A „legjobb-elnékel” megfelelően Juhász Katalin nagyszerűen használható színpadképet és pazar, „beszélő” jelmezeket tervezett, amelyek az ifjú nemzedék vizuális kultúráját is csiszolják. Tíz éven aluliak is nagy számban ültek a nézőtéren. Fizikai méretükkel nem számoltak az alkotók, különben az egész játékot magasabbra helyezték volna, hogy a kicsik is jobban lássanak. Mindent egybevetve: a kezdet biztató, van rá esély, hogy a budapesti Operaháznak néhány évtized múlva is lesz közönsége.

Albert Mária

TÚLPÖRGŐ ASSZOCIÁCIÓK: FIDELIO AZ OPERAHÁZBAN

Beethoven: Fidelio

Karmester: Fischer Ádám

Rendező: Kovalik Balázs

Bemutatók: október 5., október 11.,

Magyar Állami Operaház

Meg kell változtatnunk a magyar gondolkodást az operajátszásról! Nem mai, inkább tegnapi gondolat ez Kovalik Balásztól. És nem csak tőle. Sokan gondolják úgy: rossz, hogy a műfaj gyakorlatilag egyközpontú,

mert üzemszerű operajátszás csupán az Andrássy úton folyik.

Az évadot nyitó felnőtt premiert túlzott várakozás előzte meg. Ez volt az Operaház tavaly kinevezett művészeti igazgatója és főzeneigazgatója, Kovalik Balázs és Fischer Ádám első látható és hallható együttműködése.

Fischer Ádám azért ragaszkodott Beethoven Fideliojához, hogy mélyebben megismerje a zenekart és az énekkart. Ezt az okot csupán azért érdemes hangsúlyozni, mert az operajátszás új európai tendenciáit bemutató, csak részben szcenizált Műpa-beli Parsifal-előadás idején (2006) már két-éves kapcsolat fűzte a karmestert a Magyar Rádió zenei egységeihez, elsőrendűen a szimfonikus zenekarhoz. Ott szakmai szempontok alapján, akkurátusan készítette elő a produkciókat Kovács László; ez is segítette Fischer dolgát.

Az Ybl-palotában két, az utóbbi években hullámozó teljesítményt mutató együttest kapott kézbe a főzeneigazgató. Bár a Fidelio második részének első és második képe között előadott III. Leonóra-nyitány mindkét szereposztás bemutatóján hatalmas ünneplésben részesült, a tapsnak volt némi flottatüntetés jellege. A publikum így fejezte ki: elégedett azzal, amit hall, csak a látvány elfogadhatatlan számára. Pedig szeplők pötytyözték a produkciót – ezek írhatók arra a számlára is, hogy a Beethoven-mű nehézségéhez képest rövid volt a felkészülési idő, a nyári és szezon eleji külső vállalások után a zenekar nem került elég jó kondícióba. A vonóskar sokat csiszolódott, de a fúvósok hangja nem hallatszott makulátannak. Talán a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem akusztikája által elkényeztetett fülünk most érzekelte, hogy a legutóbbi felújítás tényleg rostott az operai hangzásvizonyokon. Az instrumentumok kopottsága is okozhatta a helyenként fátyolos tónust. Fischer Ádám korábban kijelentette: új hangszereket kíván vásároltatni. Megérősíthetjük: itt az idő.

Az ünneplésből jutott az énekeseknek is. Az egyik szereposztásban Szabóki Tündének, aki itthon Leonóra szerepével debütált operaszínpadon, és Evelyn Herlitzius helyett szinte beugrásszerűen vállalta a feladatot. Thomas Moser családost is okozott, kedvetlen és öreg hangú Florestant hozott; Friedmann Kunder Roccója korrekt volt. Telitalálat Váradi Zita Marzellinéje. A másik szereposztás azzal az élménnyel szolgált, hogy ismét ráébredhettünk. Berczelly István (Pizarro) milyen jelentős egyéniség: szolgálja a rendezést, de művészi szuverenitása mindig túlmutat az adott szituáción. A másik Leonóra, Rálik Szilvia becsülettel letudta a kottát, de az a belső tűz, bensőséges nőiség hiányzott belőle, ami Szabóki Tünde alakítását megemelte. Florestanként Mathias Schulz is bemutatkozott, meglehetősen középszerűen.

Kanyarodjunk vissza a mai operajátszás kérdéséhez! Kovalik Balázs, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára Szegeden és a Miskolci Nemzet-

közi Operafesztiválon, a Hajógyári szigeten és a Millenáris Teátrumban, a szentendrei Művészet Malomban és a budapesti Művészetek Palotájában friss és emészthető gondolatokkal adott municiót a néző számára, hogy vele tartson új gondolatok felfedezésében. Kovalik Balázs, a Magyar Állami Operaház művészeti igazgatója ezúttal mintha froclizni akarná a közönséget. Ez a publikum – sajnos tény – sokkal kevésbé nyitott, mint a Haydn-Mozart-Beethoven szentháromságban szocializálódott bécsi közönség. Ám az osztrák fővárosban – és ebben megint egy követ fújhatunk Kovalikkal – nem egyetlen helyen folyik operajátszás. Ahány hely, annyi kor és stílus.

Kovalik provokál. Nem hiszem, hogy a „vallásgyalázó” pecsétet kell a művészeti igazgatóra ütni, amiért a passió-párhuzamot hozta a Fidelioba. Hogy ehhez a pekingi Gyöngy-piac krajcáros tucatárut használja (lásd a Krisztus-figura biciklilámpaként villódzó szívét, a szentek fényfűzereit, a Star Wars lézerkardját stb.), csak arra vall, hogy Kovalik néha – mostanában gyakrabban – hajlamos a túlzásokra. Az alapötlet kitűnő: Leonóra a rivaldaszinttől nem mozdul el. Fiúalakja, Fidelio (Horváth Virgil) játszik helyette a felső három emeleten. Ő kelt vonalmat Marzellinében, ő kíséri Roccót sírt ásnia a mélybe. Csak hogy ő a passió-párhuzam hőse is; szenvedéstörténete egyszer Leonóráé, máskor Florestané. Magyarázhatjuk: ők ketten egy lélek, de a fináléban, a világító liliumokat hordozó angyalok körében, Szűz Mária köntösében is ugyanez az alak tűnik föl. Nem számoltam, vajon a passiójárás mind a tizenegy stáció megjelenik-e a színen, de észrevettem, hogy az első képből aláhagyatkozó alak homlokát Marzeline megtöri a kendőjével, mint egykor Veronika Jézust. Felfogtam a többi utalást is: Rocco Pilátusként mossa kezeit egy római katona által odanyújtott mosdótálcán (nem ő készül megölni Florestant, hanem Pizarro). Észleltem a foglyokat és börtönöröket egyaránt érintő kiszolgáltatottságot, hiszen olvastam Illyés Gyula versét a zsarnokságról.

A tagadhatatlanul impozáns látvány és a túlpörgő asszociációk miatt a nézőknek alaposan meg kell küzdeniük azért, hogy Beethoven Fideliojával kerülhessenek kapcsolatba. Talán ezért is tapsolták meg oly tüntetően a leeresztett függönyvel megszólaló III. Leonóra-nyitányt.

Albert Mária

KÖZÉLETI ZENÉLÉS

Nemzeti Filharmonikus Zenekar,

Nemzeti Énekkar,

a Magyar Rádió Gyermekkórusa

Karmester: Kocsis Zoltán

Október 10.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Amikor legutóbb ehelyütt Kocsis Zoltán karmesteri teljesítményét dicsértük, egy jelentős mű (Rahmanyinov: II. szimfónia) magyar-

országi interpretációtörténetének csúcsára ismerhettünk rá. Most egy olyan remekművet értelmeztünk újra, melynek sok katartikus előadása él az emlékezetünkben. Így viszont még nem hallottuk.

A Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára együttesét Kocsis Bartók elképzeléseiből maximálisan híven helyezte el a színpadon. A vonós szólamvezetői posztokon vendégművészek (Kokas Katalin, Kelemen Barnabás, Perényi Miklós) is ültek, az ütős-csoportban pedig feltűnt Szokolay Balázs (zongora). Ez a koncert a darab lemezfelvételét (Bartók Új Sorozat) megelőző munkafolyamat fontos állomása volt.

Bartók életműve a XX. század legnagyobb teljesítményei közé tartozik, és ezzel összemérhető súllyal nehezedik az utókorra a személyiség és az életút ethosza, amit slendriánul „csak” erkölcsi példának szoktunk nevezni. Az ethosz és az esztétikai minőség csodálatos egybehangzását, egymást erősítő és egymás létalapját megteremtő interferenciáját az utókor a Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című műben fedezte fel magának; részben ezzel függ össze, hogy a műre csak a cím rövidített változatával szoktunk utalni – a Zene... –, és részben emiatt tekintjük e kompozíciót főműnek. Olyan alkotásnak tehát, mely egyfelől az életműben való tájékozódásunkat segíti, másfelől olyan biztos pontot ad, mely sok (esztétikai és erkölcsi) kérdésünk origója. Kimondva-kimondatlanul a mű minden elemzése erre irányul, a száraz formatani, a strukturalista, a Lendvai-modelles, a poétikai és a történeti.

Persze sejtjük, hogy a művet ennyire elsúlyosító recepcióra Bartók nem gondolhatott, és nyilván nem is gondolt. Semmi sem utal arra, hogy a Paul Sacher felkérésére komponált, a Sacher-műhely neobarokk/neoklasszikus ízlésébe és orientációjába jól illeszthető művel Bartóknak ilyen magasstos erkölcsi és esztétikai céljai lettek volna. Ám mindez az utókor véleményét aligha befolyásolhatja, s nagyon is érthető, hogy ugyanez az utókor a kollektív szellemével ellenkezőnek, a szakmai irigység megnyilvánulásának tekintette a kodályi értékelést: Bartók legjobb műve a Divertimento volt. Érdekes, hogy teljesen visszhang nélkül maradt a nagy Bartók-kutató, Somfai László megjegyzése (ha jól emlékszem, Harmoncourt Divertimento-előadása nyomán fogalmazta meg), miszerint itt az ideje felülbírálni a Zenével kapcsolatos álláspontunkat, mert ez az álláspont más, fontos művek értékelését nehezíti meg, például a Divertimentoét. Azok a bizonyos katartikus előadások egykor éppen azért váltak katartikusá, hogy a művön csüngő gigászi súlyokat élményszerű tapasztalattá tették. A nyitó fuga mindig feszült kapaszkodással, a ráció gyötrelmes küzdelmévé, az alkotó ember prométheuszi áldozatává vált. A második tételben a bécsi mesterek klasszikus fegyelmességével előtörő, barbár lendületet, a népzenei inspiráció kristályos

felnyúlását csodáltuk. A nagy magányzenében (harmadik tétel) a muzsika Bartók jellegzetes noktürn-intonációjával, szavak nélkül szavalta el József Attila legnagyobb költeményeit, s ahogy a fúgátma visszaidéződött ebben a monológban, az az emberi kultúra kevés kegyelmi pillanatainak egyikévé vált. A fináléval kapcsolatban pedig mindig is megadtuk a legnagyobbaknak járó tiszteletet, hiszen ha kudarc is, legalább beethoveni.

A recenzió felütésében már megelőlegeztem, hogy a Kocsis vezényelte Bartók-darab mindezt nem szenvedhette. A mű korántsem volt azonos azzal a biztos ponttal. Az első tétel fűrgesége felborította a tétel arányait, a dinamikai fokozás másodlagos érdekességüvé vált, a kompozíció utolsó harmada a töredékesség benyomását keltette. A hitvallás zenéjeként ismertük, s most nem ismerünk rá a hitvallóra. Azaz saját magunkra. S mivel az ember csak önmagát képes igazán szeretni, ezt a tételt ebben a formában most nem lehetett szeretni. De épp ez vált a tétel objektív igazságának biztosítékává. Könnyed igazság, de igazság. A könnyedség és játékoság adta meg az alaphangját a második tételnek is, s a harmadik tétel beszédessége is gyakran tűnt (József Attilához képest) cserfességnek. S ezek után nem meglepetés, hogy a negyedik tétel önmagára talált. Autonóm, s ebben az értelemben provokatív volt ez az interpretáció. Szegény és szánalmas az a társadalom, melynek értelmisége a következő hónapokat nem az újradefiniált Zene... feletti vitával tölti. Márpedig tudjuk, hogy nem azzal fogja tölteni.

A szünet után Szokolay Sándor Október végi tiszta lángok című oratorikus emlékezésével, egy bő hetvenperces kompozícióval ismerkedhetett meg a premier-közönség. (Ez a közönség már a szünet előtt is premiért hallott, de ezt már említettük...) Szokolay mondanivalóját tekintve (emlékezés 1956 hóesire) saját főművének tartja ezt a sajátos. Nagy Gáspár verseivel montázsolt rekvietet. (Vagy gyászmezei-szöveggel igazolt Nagy Gáspár-megzenésítést.) A főmű-problematikát bőven érintették Bartókkal kapcsolatban, így a szerzői szándék tudomásulvételénél most többre nem is kell vállalkoznunk.

A költőt Szokolay „saját Cocteau-jának” nevezi, s ezzel nyilván nem Jean Cocteau és Nagy Gáspár irodalmi működésének nivója között kíván párhuzamosságokat sejtetni, pusztán arra utal, hogy miként a múltban néhány zeneszerző-nagyság és Cocteau között szimbiotikus alkotói kapcsolat jött létre, ugyanígy Nagy Gáspár és közte is. S a zenét hallgatva arra is rájöhettünk, hogy Cocteau zenész társai közül Szokolay számára nem Satie vagy Stravinsky az útmutató, hanem inkább Poulenc vagy Honegger. A francia orientáció persze korántsem új jelenség Szokolay életművében, törekvéseinek már igen régóta fontos eleme a XX. századi francia zene alkotói recepciója. A kompozíció legértékesebb pillanatai épp ehhez az alkotói magatartáshoz kapcsolódtak, jellegzetes megnyil-

vánulásait a 3. (Dies irae) és a 4. tételben (Libera me) hallottam. Nem mellesleg itt a francia zene XIX. századi gyökéretéig is lenyúlt Szokolay – persze hogy a legkevésbé Franciahoz, Berliozhoz. A műnek viszont van egy stílári rétege, mely a nemzeti romantikához való vonzalomról árulkodik. Nos, egy forradalmi téma művészi megformálásakor a nemzeti romantika zenei gesztusrendszere nagyon is kézenfekvő elgondolásnak tűnik; főleg, ha a forradalom szelleme – miként Nagy Gáspár költészetének génusza – Petőfiiben reinkamálódik. 1848 és 1956 összekapcsolása nem okozhat gondot a magyar történelmi tudat számára, csak az okozhat elbizonytalanodást, hogy Petőfit megint Görbe Jánosnak látjuk (Föltámadott a tenger, 1953), az akusztikus háttér (a zene) pedig kísértetiesen úgy viszonyul a nemzeti romantikához, mint ahogy azt a szocialista realizmus gyakorlati kimunkálásán fáradozó ideológusok (1948-1953) elvárták. Szokolay mentségére szolgál, hogy ez a – felteszem, öntudatlan – „pártos” hang nem teng túl a műben, de ahhoz épp elég feltűnő, hogy a közönség nemzeti-konzervatív elkötelezettségű része (némi gondolkodás után) megütöközzön. Ahhoz viszont nem elég karakteres (ironikus, parodisztikus, játékos), hogy a nyugatos-liberálisok önfeledten kacarásszanak. Egyedül a baloldaliak örülhetnek ennek a furcsa és zavaros eklektikának. Ők jelenleg épp identitásuk forrását keresik '56-ban, s most végre egy forradalmi rekvietben, művészi formában hallják, hogy maga a forrás is zavaros.

Miután a különböző meggyőződésekkel megvert publikumhoz címezhető üzeneteket nagyjából kibontottuk, elvileg feltehetnénk a kérdést, hogy milyen találati biztonsággal értek célba Szokolay üzenetei. Azért csak elvileg, mert az alkotói tudatosság (amennyiben egy művészi üzenet kódolása ilyen tevékenység) megnyilvánulásával nem találkoztunk a műben. Szegény és szánalmas az a társadalom, melynek értelmisége a következő hónapokban nem lesz képes higgadtan elmélkedni egy jelentékeny magyar zeneszerző kevés sikeres művéről.

Molnár Szabolcs

LEVEGŐTLEN MAGASLATOK

Dukay Barnabás szerzői estje

Október 11., Millenáris Teátrum

(A Budapesti Őszi Fesztivál keretében)

Dukay Barnabás a magyar zenei élet remetéje. Eldugott konyhájához ma már megbízható előadók vezetnek bennünket, kíváncsi zeneturiákat – kacskaringós, meredek, szűk ösvényeken. Nem kérdés, érdemes felcaplatni és megcsodálni ezt a tüneményt. De sok időt nem lehet fent eltölteni: fojtogat a levegőtlenység.

Könyörtelen, hideg, embertelen világ a Dukayé. Pedig kedves, melegszívű ember, jó humora van és fantasztikus zeneelmélet-tanár, akiért rajonganak a

növendékek. Ő pedig aggódik az emberiségért; igaz, le is mond róla – aki nem ismerné, a koncert első „eseményeként” felolvasott költeményéből is megtudhatott erre vonatkozó utalásokat. Ez a vers egyébként a későbbiekben hallott zenék verbális összegzése volt. afféle kulcs azokhoz: megmutatta, milyen gondolatvilág áll a leírt kompozíciók hátterében. Szerkezetileg is hasonlított a zeneművekhez: minden megszólaló hangja, szava jelentős, ritmusa lassúságában változatos, töredezett és – nekem úgy tűnt – bárhol abbahagyható. Posztmodernül formátlan, de ezen belül mintha túlméretezett is lenne. Dukay kompozíciói már-már kínzóan aszketikusak, az időtlenség érzetét szuggérálók, nem egyszer monumentálisak. Címeiről nem tudom eldönteni, hogy költőiség, elvontság vagy irónia szüleményei-e. Rádásul számomra semmiféle kapcsolódási pont nem fedezhető fel a cím és az adott darab között, bármelyik bármelyikkel felcserélhető. Dukay Barnabás zenéje alapvetően különbözik az európai zenetörténet utóbbi négyszáz évében írott alkotások kompozíciós alapelveitől. Nincs téma, ami fejlesztéssel, variánsokkal haladna feljebb és feljebb. Ideálja a XIV-XVI. századba vezet vissza, Guillaume Dufay és Josquin des Prez korába, de ami szól, statikus. Puha, érzékenyen megcsendülő hangok, amelyek önmagukban állnak, vagy csak a hallgató dallamszomjának köszönhetően kapcsolódnak össze. Dukay hangjait nem zeneiség, hanem valami mély spiritualitás mozgatja. Emiatt éreztem a hallott műveket természetellenesnek, kimódoltnak. A lenyugvó Naphoz című „áldozati zene” hangközöneli különösen erőt próbálók, az ősbemutatóként elhangzott „.....”, hogy idő nem lesz többé” érdekes hangszer-összeállítású, csel-lőkre, nagybőgőkre és négy tubára írt canzona pedig inkább úgy hatott, mint egy még megírásra váró zenemű vázlata. Az emberi idegrendszer belefárad abba, ha ugyanaz az inger éri perceként át. Érdektelenségbe fúl, ha a hallgató ugyanazt a néhány hangot hallja permutálva negyedórán át. Persze meg lehet tudományosan magyarázni, hogy az opusok műcsoportokká állnak össze az életműben, de a művek egymást kioltó hangzásvilága még egy lapáttal rátett erre a monotóniára. Egyedül a könnyebben emészthető Lebegő pára a mélység színén (a kavargó esti szelekben) hangszeres motetta jelentett zenei élményt.

A koncert nagy tanulsága, hogy Dukay művei, ezek a szertartás-zenék nem bírják el egy hagyományos szerzői est kereteit. Az első félidőben hallott zongorazeneik egy részét szintén a Ránki Dezső-Kludon Edit páros előadásában hallottam a Művészetek Palotájában 2005-ben megrendezett Földvári Napokon – már az is kitétt egy félidőt. A kútnál (áradó vizek idején) és a hozzá szünet nélkül kapcsolt Hallomások a fényről és a szeretetről akkor csodálatosan emelkedett, ünnepi zeneként szólalt meg, és különleges élményként hatott. Ide kívánczok az az észrevétel is, hogy úgy éreztem, a Millenáris Teátrumban rendezett koncerten sem-

mi szükség nem volt Ligeti Györgynek a hatvanas években komponált Ramifications és John Cage 1942-es, mintegy háromperces Imaginary Landscape című alkotásának megszólaltatására.

A Harmat csillogása az elmosódó lábnyomokban motettát a Schola Hungarica énekelte el Dobszay László vezényletével. Sajnos a kórus most sem szólt jobban, mint egy jobb iskolai énekkar. Nagyon zavart ez a hangigénytelenség, mert a koncerten professzionális művészek vállalkoztak arra, hogy felvezetnek bennünket Dukay Barnabás magas levegőjű világába, és felhívják a figyelmünket az általuk értékesnek tartott zenékre.

Várkonyi Tamás

EKLEKTIKUS WORLD-OPERETT: SIKERÜLT A MŰFAJTEREMTÉS?

Szakcsi Lakatos Béla: Szentivánéji álom

Bemutató: október 17., Budapesti Operettszínház

Szakcsi Lakatos Béla és alkotótársainak művét, a Szentivánéji álom című zenés játékat „műfajteremtő worldmusicalként” hirdeti a Budapesti Operettszínház. Nos, a darab valóban műfajteremtő, de inkább nevezhető eklektikus operáskának, azaz operettnek. Ez cseppet sem von le értékeiből. Ellenkezőleg: sajátos közép-európai hagyományokat folytatja, s közben mégis egyéni hangvételű.

A Shakespeare-színmű csupa bolondság, temperamentum. És persze ihlető, finom líra Mendelssohn korában és a jelenben is. Hiszen szeretni, boldogulni, valakiért oly jó... A két szerelmespár, a tündérféjedelem és királynője, illetve a műkedvelő színészként csetlő-botló mesteremberek szövevényes történetéből Müller Péter Sziámi, Böhm György és Kerényi Miklós Gábor kerekített jól használható librettót a jeles jazzmuzikus, Szakcsi Lakatos Béla számára. A versek költőiek, pedig Sziámi jó néhány mai kifejezést, fordulatot is belecsempész a szövegbe. Azt hiszem, az Elisabeth című musical hosszan tartó magyarországi sikerének is Sziámi verselése az egyik kulcsa. Olyanok ezek a „fordítások”, mint Karinthy Micimackója: szellemesebbek, mint az eredeti.

A shakespeare-i történet vázát a szerzők megtartották, tehát akinek nem volt előképe a dráma alapján, az is pontosan tudhatja, hogy miről van szó. Hogy kinek a kedvéért vált Theseus és Hippolyta párosa tehetős roma családdá, csak sejthető: Szakcsinak kínáltak föl lehetőséget, hogy egy kis jazzbe oltott roma zenét is beleszőhessen a darabba. A zene helyénvaló és invenciózus is, bár a jelenetek kissé túlméretezettek. De az is lehet, hogy csak a szereplők (Csengeri Ottília és Németh Attila) tolokodó, harsány jelenléte kelti a nézőben ezt az érzést. Szakcsi Lakatos Béla muzikája stílusos és jól strukturált: a kettősök, szólók, kvartettek operai igényű felépítése elmélyült és odaadó munkára

vall. Ahol elszakad a konkrét történetstől – például a darab fináléját megelőző indiai hangvételű énekari és zenekari számban –, ott gyönyörűséges, emelkedett, zene szól, amit vágyunk viszonzthalani. Színességében, a teljes mű jó hangzásában komoly szerepe van Pejtsik Péternek, aki a hangszerezés kényes feladatát vállalta.

A darab remek szerepeket kínál a társulat fiatal művészeinek. Szabó P. Szilveszter és Janza Kata Oberon és Titánia tündéri alakját formálja meg; az ifjú szerelmeseket, azaz Lysander és Hermia, illetve Demetrius és Heléna kettősét Dolhai Attila és Vágó Bernadett, valamint Szabó Dávid és Peller Anna játssza – a műfaj teljes eszköztárát bevetve. A kamaszkor alsó határán épp csak átlépő lányok sikoltozva ünnepelték Szabó P.-t és Dolhait, a fiúk (civilben családapák) vonzereje talán más színelőadásokra is becsábítja a tinédzsereket. Dolhai egyelőre romlatlan technikával, szépen énekel, bizonyára jó énekmesterrel dolgozik. Három fantasztikus – Kosztolányi idejében úgy mondták – kabinetalkítás örvendeztet meg a nézőt. Kiemelkedő Bereczki Zoltán Zubolya, Kerényi Miklós Máté Puckja és Földes Tamás Vackora. Bereczkit sokat foglalkoztatja színháza: többnyire sápatag hősszerelmesként, holott pazar a humora, briliáns a mozgása. Rendkívüli módon sajátja Zubolya kettős figurája a számbőrben és az „önmegvalósító” mesterember alakjában. Tökéletesebbet aligha lehet elképzelni. Velich Rita kortalan és mesés, ugyanakkor látványos kosztümöket tervezett, pompásan funkcionálnak Turi Erzsébet bizarr díszletei. Duda Éva ko-reográfiaja lendületes. A mű ősbemutatója a Szegedi Szabadtéri Játékokon már lezajlott augusztusban. Kerényi Miklós Gábor, a színház igazgatója a produkció rendezőjeként ünnepet varázsolt a Szentivánéji álom közzínházi premierjéből is. Szükségünk van ilyen vidám ünnepekre.

Albert Mária

MINIMÁLBÓL KÖBGYÖKÖT: NYMAN BUDAPESTEN

The Michael Nyman Band (Nagy-Britannia)

Október 21.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Steve Reich kontra Richard Clayderman. Ez így vicesen hangzik, de a jelek szerint van olyan művész, aki zenei koncepciónak tekintte ezt a stilisztikai gubancot. Michael Nyman bizonyítványa hangszeres tudásból és színpadi kvalitásokból is lázas magyarázatra szorul. Minapi koncertjének további szomorú tanulsága: ami tökéletesen passzol egy-egy kultuszfilm zseniálisan megálmodott rendezői elképzeléséhez, azzal a koncertszínpadon kár próbálkozni.

Michael Nyman legmaradandóbb sikerei azokhoz az alkalmazott zenei teljesítményeihez fűződnek,

amelyeket az elmúlt két évtized meghatározó művészfilmes alkotóinak megrendelésére készített. Közülük is Peter Greenaway munkássága kötötte le tartósan kreativitását. Telitalálat a Prospero könyvei, A rajzoló szerződése vagy a Párnakönyv hangkulisszája. A kevésbé delikát igényű mozirajongók pedig a Zongoralecke főtémájára emlékezhetnek vissza.

Érdekes, hogy a Műpa közönsége mennyire élte a színpadon silánynak bizonyult produkciókat, amelyeket Nyman saját zenekarával, a különös felállású M. N. Baddel közösen adott elő. Próbáltam találgatni az okokat: a rosszmájú ötletek (túlsgósan sznob közönség) helyett inkább azokra gondoltam, akik a filmek emlékére a zene segítségével idézték fel, bizonyára intenzíven. Ám – vesztsemre – én igyekeztem elkülöníteni az aktuális zenei élményt a képtől. Ebben az esetben pedig, ha „csak” Nyman előadóművészi kvalitásaira figyelünk, a tapasztalat több mint kiábrándító. Alapvető hibának bizonyult a filmzenei válogatás. Ezek a darabok ugyanis kísérőzenék, amelyek önállóan unalomba fulladnak. Nyman kompozíciós technikája a repetitív zenék hagyatékából próbál táplálkozni. A nagy minimál-szerzők, köztük Steve Reich titka a különböző ázsiai és afrikai repetitív zene-kultúrák eredeti szólámkézésének sikeres alkalmazásában, továbbfejlesztésében rejlik. Nyman-nél mindez teljesen hiányzik, ami még nem lenne baj, de nincs semmi, ami pótolná a keletkező űrt. Néhány ütemes motívumok rondószerű, variációs ismétlései jelentik a minimált itt. Ez ál-minimál, nincs meg az a varázslatnyi kis impulzus, ami mozgásban tartaná ezt az alapvetően statikus zenét.

A szólások hangszerelése meglehetősen bizarr, amit a filmekben már megszokhattunk ugyan, de ezúttal mintha rá is játszottak volna az előadók. Az még hagyján, hogy a monstruózus fúvós szekció végig barátságatlanul szól, ám egyes szólamainak, így a bariton-szaxofonnak és a harsonának szellentés-szerű recsegése már kifejezetten ízléstelenen sikeredett. A zenekar a gyors tempójú témákat lélek nélkül reszelte végig, ráadásul óriási pontatlanságok és „elmászások” voltak tapasztalhatók az egyes szólamok között – ekkora apparátus már karmesterért kiált. A zongoránál ülő Nyman azonban nem tudott, talán nem is akart megfelelni ennek a kihívásnak: a tételek beintése után kizárólag saját szólamának végigjátszásával volt elfoglalva.

Külön szót érdemelnek a szólózongorás tételek, hiszen a címszereplő ezekre groteszk, teátrális gesztusaival is nagy súlyt helyezett. Ehhez képest meglepően üres, sablonos játékot hallottunk. Mindebben közrejátszott a közhelyes megoldásokkal operáló zenei textúra éppúgy, mint Nyman felületlen, unott stílusa és hozzáállása.

H. Magyar Kornél

MÁSFAJTA JÁTÉKKULTÚRA SZEGEDEN

Cilea: **Adriana Lecouvreur**

November 4., Szegedi Nemzeti Színház
(Az Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval című program keretében)

Az Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval című kulturális újdonság a finisbe ért – csaknem kétéves előkészítés után. A házigazda, a Szegedi Nemzeti Színház rukkolt elő az első versenyprodukcióval. Nem is akármilyen: egy ritkán hallható operát, Francesco Cilea *Adriana Lecouvreur* című művét mutatják be.

Udvarias gesztus volt, hogy a szegediek kezdtek a sorozatot, hiszen ők itthon készülhettek – a Gdańskból, New Yorkból, Brémából, Rennesből érkező előadásoknak így egy hajszálnival több idejük maradt az akklimatizációra. Őt opera, öt versenyprodukció, amelyeknek szerepeivel versenyeznek mindazok, akik jelentkeztek a nemzetközi mustrára. A versenykiírás nem tartalmazott sem képzettség-, sem életkorbeli kritériumokat; az előzsűrit, a rendezőket, a karmestereket, a színházak aspiránsnak operaszínpadon a helye.

Ebben a tekintetben az első versenyző csapat vegyes képet mutatott. Az Adriana Lecouvreur szövevényes történetében a Comédie Française rendezőjének, Monsieur Michonnet-nak igen fontos a szerepe. Ő a csalódott férfi, aki reménytelenül szerelmes a szép, fiatal színésznőbe, akit egyébként atyai módon pártfogol. A Michonnet-t megismerő amerikai Timothy John Harris hangja fakó, játéka konvencionális. Meglepő, hogy pályaképében rangos baritonszerepek sorakoznak, amelyek, ha nem is a legjelentősebb operaházakban, de például Montrealban vagy San Franciscóban énekeltek. A tenorhiányos időben Adam Diegelből akár fél tucat klón is elférne a hazai operaszínpad(ok)on. Magas, jó kiállású fickó, aki kellő biztossággal mozog a spinto-szerepkörben. Eleinte préselte-szorította a magas hangokat, az első rész végére azonban bemelegedett, és szépen kinyílt az orgánuma Maurizio szólamában. Korai lenne egy díj várományosának nevezni, de annyi bizonyos, hogy azt az iróniát, amit Gyarmathy Ágnes pompás jelmezei materializáltak – nyilvánvalóan a rendező intenciói alapján – kitűnően hozta.

Kristin Simpson énekelte a címszerepet. A hősnőt a libretto szerzői valóságos személylőrő mintázták: a Comédie Française azonos nevű, fiatalon elhunyt legendás színésznőjéről. A hölgy szerelmi kapcsolata is valóságos volt, halála pedig természetes. De egy dráma főszereplőjeként szükség-szerű, hogy valamilyen ármány, mérgezett virágcsokor végezzen vele. Az amerikai szoprán vokálisan és figurában is magas színvonalú teljesítményt nyújtott a rendkívül nehéz szólam-

ban. Hogy kiemelkedően szép lenne a hangja, az nem állítható, de művészi odaadása átfűtötte zenei és színészi formálását.

A három amerikai „versenyző” mellett a magyar Bódy Marianna Bouillon hercegnéként mutatkozott be. Michael Sturm rendezése drogos, alkoholistá nővé alakította a hercegnét – olyasvalakivé, aki fölkapaszkodott erre a társadalmi pozícióra, aki ehhez mérten amorális és ordenáré, s aki a tartása maradékát is eltékozolja. Az énekesnő hitelesen mutatta be a folyamatot.

Michel Sturm színháza tagadhatatlanul a német iskolán alapul. Olyan színteret tervezett Molnár Zsuzsával, amelynek egy körülbelül egyszer egy méteres csupasz dobogó áll a fókuszában – erre lépnek föl a szereplők a fontos pillanatokban. Egyébként színházi öltözőtükrök és pultok előtt ülnek. Mindenkinek saját tükrre van, ezek kerekében gurulnak, és hol diagonális, hol párhuzamos vonalban határolják a teret. Szigorú a rend a térben, de a komplikált történetből adódó bonyolult emberi viszonyokat Sturm nem segít kibogozni. Még annak sem, aki ismeri a művet, de hogy az az operahallgató, aki most találkozik először a darabbal, mit ért meg belőle, ezzel kapcsolatban nincsenek jó érzéseim.

Ha nekem nem is tetszett Sturm stílusa, mégsem volt hiábavaló vagy haszontalan meghívni. Az általa képviselt másfajta játékkultúra megismerésére nagyon is szükségük van a hazai operajátékosoknak.

Albert Mária

INSTANT CARMEN: KÖNNYEN OLDÓDÓ DRÁMA

Bizet: **CarmenCET**

Rendező: **Telihey Péter**

Premier: november 8., Thália Színház

Igazán nem meglepő, hogy az egyadagos porlevesek, anyatej-pótló tápszeres, kávé- és teagranulátumok, liofilizált kutya- és macskaeledel, kanálnyi vízzel hígítható szószalpok és egyéb gyorsító eljárások korában elkészült Bizet négyfelvonásos opéra comique-jának, a Carmennek másfél óras, instant változata. A sűrités azonban még nem konyhakész.

A Magyar Állami Operaház második játszóhelyére, a Thália Színház színpadára szánták az intézmény vezetői a CarmenCET-t, hogy a harminc év alatti közönséget majd átcsalogassák a szomszédos Ybl-palotába. A dalszínház egyre több gondot fordít rá, hogy a régi mellé új közönséget is szerezzen. A dicséretes ambíció persze nem hoz eredményt pusztán úgy, hogy föltárlanak „valamilyen- valamiket-valakiknek.” Tény, hogy nem is egyedül az intézmény feladata a hazai közizlés formálása – az ügy sokkal mélyebb elemzést kívánna. Csak egy adalék: az egyik népszerű bnt előfizetős hírtelevízió

most indított egy második csatornát. Arts2 néven, amelyen más kulturális műsorok mellett a New York-i Metropolitan Opera HD minőségű közvetítéseit továbbítja. Hogy Magyarországon mit sugároz a kereskedelmi, sőt a közszolgálati média, abba sajnos nemcsak az Operaháznak, de a józan ítéletű nézőnek sincs beleszólása.

Visszakanyarodva az Operaházhoz: amilyen felhőtlen örömet szerzett Ránki György Pomádé királynának gyerekekhez szóló, de nem gügyögő változata, annyi kétséget ébreszt a CarmenCET. Magyarázzuk meg mindjárt a CET-et: a rövidítés közép-európai időt takar. Azt adja tudtunkra, hogy a Carmen-beli emberi drámák itt és most is lejátszódhatnak. Telihay Péter tetszetős elképzelést fogalmazott meg az előadással kapcsolatban. Az eredeti mű hősei társadalmon kívüliek voltak, nyomorúságos körülmények közül próbáltak kitörni; ha kellett, törvénytelen eszközökkel. Ahogy teszik ma azok, akik még a panelfalankok falain is kívül rekedtek. „Olyanok ők – írja a rendező a cigánylányokról –, mint a Záhony felé vezető ukrán csempészútvonalak alkalmi tündérei.”

Igaza van: ennek bemutatásához valóban nincs szükség a túlhangsúlyozott folklorisztikus elemekre. Nem kell fekete parókás Carmen. Várhelyi Éva saját aranyzóke-aránybarna hajával alakítja a címszerepet, olyan öltözetben (Daróczy Sándor jelmeze), amelyben bátran kísérelhetna a Nagymező utcára, és nem kellene feltűnést. A fekete ruhás Don José és a katonák sem, akik csempészekként ugyanazt az őrző-védő gúnyát viselik. Egyedül Escamillo ri ki körükből: Elvis Presley-imitáció, talpig fehérben, ám a pesti Broadway-n valószínűleg miatta sem kiáltanának orvosért. Pedig egy gégesz jól jött volna Káldi Kiss Andrásnak, aki hallhatóan és láthatóan indiszponált volt a premieren.

Várhelyi Éva hideg tekintetű, modern szinglit formált meg, az alakítás intenzitása az első jelenettől az utolsóig remek. Nem az ő hibája, hogy Ladányi Andrea olyan mozdulatsort kényszerített rá, ami egy darabig kiválóan funkcionált, de az utolsó jelenetekben idegesítően túlexponáltta vált. Az énekesnő alakításában ott rejtőzik egy érdekes „felnöött” Carmen, ahogy egy kis bátorítással Vadász Dániel Don Joséjában is.

A rövidítésekért Telihay Péter és Török Géza karmester vállalja a felelősséget. Néhány részlet, például a dohánnyári lányok kórusának elhagyása gyengítette az álomkergetőkre kihegyezett koncepció érvényesülését. A zenekar – a helyhez illően kisebb apparátus – a szereplők mögött, a színpadon ül, a játékeret egy derékig sem ér, arénaszzerű palánk keretezi (Menczel Róbert terve). Csapóajtóinak mértéktelenül erős dramaturgiai hangsúlyt adott a rendező. De talán sem Telihay, sem az öt felkérők nem tekintik befejezettnek a munkát. Mert az Operaháznak nagyon nagy szüksége van az ilyesfajta kísérletekre.

Albert Mária

OPERAVESENYSZÉNY – FESZTIVÁL NÉLKÜL

Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval – gálaest

November 17., Szegedi Nemzeti Színház

Pironkodásra okot adó gálaesttel fejeződött be az első Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval című eseménysorozat. A kéthetes szegedi döntőt – öt operaelőadás bemutatásával – fesztiválként hirdették, a városban azonban minden volt, csak fesztiválhangulat nem.

Idő: hétfő késő délután (közvetlenül a gálaest előtt), helyszín: Szeged, a bámulatos szépségű RÉŐK palota bejárata. A kapu zárva, bent még világosság, félenken érdeklődöm: talán épp most zárnak? „Hétfő van, egész nap zárva vagyunk” – hangzik foghegyről a debil idiotának (nekem) szóló válasz. De hát fesztivál van! – nyögöm. Vasárnap nyitva voltunk – szól a zord és megfélembeszethetetlen slusszpoén. Ez Mosonmagyaróvártól balra nem fordulhat elő; legyen az kis hegyi falu vagy műemlék kolostor – ha ott fesztivál van, akkor nincs szünnap. De van plakát, molinó, és a drogériától a virágüzletig a kirakatokat az eseménnyel kapcsolatos rekvizitumokkal rendezik be, a témához illő kiállítások várják a kedves vendéget. Szegeden, a sétálóutcában nyoma sincs annak, hogy itt valamiféle nemzetközi verseny és fesztivál zajlana.

Igen, persze, minden kezdet nehéz, de ha barátságatlanul fogadják a vendéget, eszében visszavágyakozni. Pedig az ötlet jó és az előadások is azok. A salemi boszorkányok zenéjének – Robert Ward kompozíciója – ugyan nem jószolok több évszázados marandóságot, de Alföldi Róbert rendezése mértéktartó, minden pontosan a helyén van. A szereplők igazi drámát formáltak a darabból, az amerikaiak nyilván gyönyörűségüket lelték abban, hogy valódi színházi szakember vezette őket. A New York-i Dicapo Opera produkciójának fő erénye az együttműködés, pedig az egymást tébolyig horgelő lányok mindegyike külön egyéniség. Felkészültségük bizonyosan megkönnyítette Alföldi dolgát, aki így remek arányokat alakított ki a hisztéria és tudatos meglepetés, álnokság és hűség érzékletes megjelenítésében. Az egyik páholyban hajlongó szerző köszönettel tartozik a rendezőnek a sikerért – ez az előadás kapta a közönség díját.

A gdański Balti Opera Britten Lukrécia meggyalázása című művével és szerepeivel vett részt a versenyben. A zenei anyag nemessége magasnak kiemelkedett a sorozatból, Telihay Péter rendezése pedig – ha lett volna ilyen – különdíjat kaphatott volna. Lukrécia szerepét a horvát Janja Vuletic énekelte a döntő első estjén, a másodikra megbetegedett, ezért Varsóból röptettek ide egy lengyel énekesnőt, akit sajnos nem

tudok megnevezni: a szervezők ugyanis ellejtették közölni kilétét. Refrén: Mosonmagyaróvártól balra ilyenkor egy egyszerű fénymászolt cetlit adnak a zsűriyékhez haladó nagyjéremű kezébe, az új szereplő rövid pályaképével. Az összesen nyolcszereplős műben szép személyes sikert aratott a női kórus alakjában Yang Li, aki a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen diplomázott és a budapesti Operaházban is hallható. A fődíjat azonban Lukrécia alakításáért Janja Vuletic hozta el. Az Adriana Lecouvreur Mauriziójaként a hvg.hu oldalon már méltatott, amerikai Adam Diegel nyerte a férfiak fődíját: a Wallenberg életét feldolgozó Raoul címszereplője, a lengyel Marcin Habela ugyancsak különdíjat kapott.

A gálaest előben közvetítette a Mezzo Televízió. A csatorna történetébe ez a műsor negatív szenzációként vonulhat be. Remélem, hogy csak a magyar közönséget „tisztelték meg” ennyi ostobasággal, sutasággal, rutintalan és beszédhibás kommentátorral. A Mezzo igazgatója vagy „menteni a menthető” alapon osztott ki számos dicséretet, vagy erős alkoholos befolyásoltság alatt állt. Az operaverseny honlapján (ahová előzőeken foltöltötték az előadásokat, majd szélesebben le is vették őket) már a 2009-es versenyfelhívás olvasható. Igaz, csak a cím, tartalom nélkül. Egy vitathatatlanul jó és hasznos ötlet ilyen sok hibáját azonban lehetetlennek érzem másfél hónap alatt korrigálni. A következő versenyt csak 2010-ben lenne érdemes megrendezni.

Albert Mária

MIÉRT LÖTYÖG A RÉGI KÖNTÖS?

Puccini: Manon Lescaut

Rendező: Valló Péter

Bemutató: november 22. és 28.,

Magyar Állami Operaház

November végén, a Puccini-évforduló alkalmából a hét és fél évvel korábban (2001 tavaszán), az Erkel Színházban bemutatott Manon Lescaut-előadást újították föl. A bezárt néposzlopából mindenképp át kellett hozni az Ybl-palotába a darabot, hogy (majdnem) teljes legyen a Puccini-repertoár. Az új főszereplők – Lukács Gyöngyi és Sümege Eszter, illetve Kiss B. Atilla és Fekete Attila – nem varázsolták sokkal vonzóbbá Valló Péter rendezését.

A hetes szám bűvösnek számít az emberi életben: a hét szűk esztendő után bőségnek kellene következnie, a hét évet kiszolgált szerető után friss partnert ígér az idő. Hét évvel ezelőtt nem volt túl gazdag az operaházi évad, de akkor hangzott el a millenniumi operapályázat nyertes műve (Bozay Attila: Az öt utolsó szín című operája); eljátszották Haydn Aki hűtlen, pórul jár című darabját; fel-

újították Petrovics Emil C'est la guerre-jét, illetve Kovalik Balázs rendezésében A kékszakállú herceg várát. A Manon Lescaut kettős premiejét az Európából azóta nyomtalanul eltűnt Rico Saccani, illetve Pál Tamás vezényelte. A végzetes sorsú szerelmeseiket Tokody Ilona és Sudár Gyöngyvér, valamint Kelen Péter és Ernesto Grisales keltette életre. Valló Péter rendezésének hibái ma még feltűnőbbek, mint 2001-ben.

Utánanézttem, vajon Valló Péter prózai munkái mind kamara-jellegűek voltak-e, mint azok a darabok, amelyek oly sok emlékezetes sikert hoztak számára a közeli Radnóti Színházban. Nem, színre vitt ő nagy létszámú Shakespeare-drámákat is, amelyeknél kellett valamit kezdenie a csoportos szereplőkkel. Sajnos nem Valló az egyedüli, aki az operaszínpadon képtelen a „tömeget” a céltalan ödöngés vagy a szintén céltalan, de lázas nyüzsgés helyett a mű dramaturgiáját szolgáló, a főszereplőket exponáló létezésre készíteni. Azt gyanítom, hogy ez olyan eleme a mesterségnek, amit a magyar művészeti főiskolákon, egyetemeken egyáltalán nem tanítanak. Úgy sejtem, éppen azért boldogul ezzel a feladattal Kovalik Balázs, mert nem itthon tanulta a rendezést, hanem Münchenben. És ha tudja valaki – mint például Graham Vick a jó húsz évvel ezelőtti glyndebourne-i Manon Lescaut-rendezésében –, hogy hová vezérelje a „népséget-katonaságot”, azt is tudja, hogy hol legyen a játék centruma. Szlávik István díszlete már hét évvel ezelőtt sem oldotta meg például a második felvonás szinterét. Ez a kép nem egy jó ízléssel, gazdagon berendezett miliót jelez. Inkább olyan világot, amely mintha újjagzadgék kis-Dallasáról vette volna a mintát, az ál-barokk kapuval, ál-antik szökőkúttal, amelyek uralkodnak a teret, és jelentéktelenné teszik Manon balra zárt ágját. Glyndebourne-ben hatalmas ágy állt a színpad centrumában, a kitartott nő életének szimbólumaként.

Hogy a példánál maradjak: Glyndebourne-ben volt bátorságuk John Eliot Gardinert fölkiéni Puccini operájának dirigálására. Érdekes lenne hallani, vajon miként szólna Budapesten – mondjuk – Vashegyi György pálcája alatt ez a muzsika? A kettős premiert vezénylő Györfványi Ráth György a lírai részleteket finoman dolgozta ki, másutt azonban nem állt ellen a kísértésnek, hogy bizonyítsa: ha nagy apparátus ír elő a kotta, az szóljon jó hangosan. Lukács Gyöngyi és Kiss B. Atilla Manon Lescaut – Des Grieux párosa tragikus vonásokban erős. Sümegi Eszter és Fekete Atilla szerepfarmálása viszont nagyobb és logikusabb ívet ír le. Mindazonáltal: a Manon Lescaut nem adja könnyen magát, Puccini operájának librettója teli van dramaturgiai buktatókkal. Massenet Manonja e tekintetben sokkal csiszoltabb alkotás. Renszánsza a világ jelentős operaszínpadain nem a véletlen műve.

Albert Mária

COSÌ FAN TUTTE – TÁJELŐADÁSBAN

Mozart: *Così fan tutte*

Karmester: Fischer Iván

December 4.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Mozart nagyszerű operái életművének is kiemelkedő darabjai a Da Ponte-librettókra készült darabok: a Figaro házassága, a Don Giovanni és a Così fan tutte. Ünnepe, ha ezeket láthatja-hallhatja a nagyerdemű. A Cosit három estén játszották el a Művészetek Palotájában, Fischer Iván vezényletével, a Budapesti Fesztiválzenekarral és „import” énekesekkel.

Nicolas Hytner rendezését 2006-ban a Glyndebourne-i Fesztiválon mutatták be; akkor a Felvilágosodás Korának Zenekara játszotta Fischer Iván pálcája alatt. A rendkívüli sikerű produkciót gyorsan DVD-re vették, eljátszották a BBC Promson, majd – ahogy szokás – turnéra bocsátották. (Idén egyébként újabb művek indultak útnak a fesztivál repertoárjáról: a Carmen, A varázsfuvola, illetve a Jancsi és Juliska.)

Amit hajdan a szocialista kultúrpolitika nagyobb dicsőségeként hirdettek – mármint, hogy a színházi előadás menjen „tájra”, azaz a házon (épületen) kívüli tájelőadásra –, azt minden hangzatos ideológiai megfontolás nélkül gyakorolják a piaccsúszásban működő színházak, fesztiválok. Ha már sok pénzt fizettek egy produkcióért, kapjon nagyobb publicitást, és esetleg hozzon még egy kis bevételt a „tour”. A táj- vagy turné-előadás persze elképzelhetetlen kompromisszumok nélkül, hiszen X és Y főszereplő nem ér rá, más kötelezettsége van. Az adott térbe készült díszlet nem utaztatható fél Európán keresztül, hiszen a szállítási költségek hatalmas ráfizetést termelnének. Viszont megmaradhat a rendezés szelleme, a zenei megközelítés eredetisége, szépsége – ez történt a *Così fan tutte* esetében is. A novemberi kanári-szigeteki előadások után a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben még háromszor szólalt meg a mű.

Alkalmazkodva a környezethez, csupán néhány bútordarabbal jelezték a játékteret, amely Glyndebourne-ben sem volt túl cifra, legfeljebb otthonosabb, és a világítás jóvoltából derűsebb, üdőbb. Három név azonos a 2006-os bemutató listájával: a vezénylő Fischer Iváné, a Dorabellát alakító Anke Vondung és a Ferrandót játszó Topi Lehtipuué. Luca Pisaroni helyett Tassis Christoyannis adta Guglielmót, Juliane Banse pedig Fiordiligit, Miah Persson helyett. A DVD alapján nehéz megkülönböztetni Nicola Rivenq és William Shimell Don Alfonsóját, illetve Ainhoa Armendia és Claire Ormshaw Despináját: oly hasonlóan nagyszerűek fizikai megjelenésben és hangban is. Nicolas Hytnernek tehát nagyon karakteres elképzelései voltak a játékról, a figurák viszonyáról.

A *Così* kamaradarab, hat szereplővel. A képlet egyszerű: két szerelmespár bensőséges kapcsolatát két külső alak – Don Alfonso és Despina – teszi próbára. A rokon szituációban, Shakespeare Szentivánéji álmában Oberon és Puck varázslata borítja föl, majd oldja meg Lysander és Demetrius, Heléna és Hermia szerelmi négyzőgét. Da Ponte librettója mellőzi a varázslatot, elvégre a Felvilágosodás korában keletkezett. A *Così* óriás paradoxon, de nem morális diktátum. Tükör, amely hol vonzónak, hol egy kicsit elrajzoltnak mutatja arcunkat. Fischer Iván és a Fesztiválzenekar budapesti előadása ilyen, változó felületű tükört tárt elélnk. Ha föl is fedeztünk e képen egy-két szeplőt (Juliane Banse és Topi Lehtipuu hangji állapotának ingatag voltát), pompásan szórakoztunk. Várjuk a folytatást.

Albert Mária

TERMÉSZETES HULLÁMOK A DUNA-PARTON

Flamand Királyi Filharmonikus Zenekar

Km.: Martin Helmchen (zongora),

karmester: Philippe Herreweghe

Schumann és Beethoven művei

December 6.

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Philippe Herreweghe tíz éve vezeti az antwerpeni székhelyű Flamand Királyi Filharmonikus Zenekart – az utóbbi években megjelent felvételek alapján igen sikeresen. Felismerhető, karakteres hangzású, izgalmas produkciókra képes együttes lett a zenekarból.

A legutóbbi, úde Beethoven CD-t (I. és III. szimfónia) hallgatva határozottuk el, hogy a zenekar budapesti koncertjét feltétlenül meg fogjuk hallgatni. Nem csalódtunk. A hangverseny műsorán olyan művek szerepeltek, melyeket mostanában érdektelen vagy egyenesen tűrhetetlen előadásban hallottunk. S hogy Schumann zongoraversenyét hosszú idő óta végre értelmesen játszotta el a zongorista, már önmagában elégedettséggel töltött el.

Az igen fiatal Martin Helmchen magabiztosan, pontosan és észszerűen rugalmasan szólaltatta meg a könnyen kásás vontatottságba fullasztható versenyművet. Viszonylag messze ültünk a pódiumtól, pianissimóit ennek ellenére szépnek, kifejezőnek és hallhatónak találtuk. Felfogásában sok előre rögzített elemre lettünk figyelmesek (tanult muzsikusként, ami egyelőre tanítottságában nyilvánul meg), de volt eszköze a pillanatnyiság illúziójának felkeltésére is. Ebben elsorangú partnere volt Herreweghe, aki már a versenyműben is számos jelét adta az általa követett hangzás-élménynek. Úgy tűnt, hogy a dinamikai pulzáció természetes – és ennek megfelelően kiszámíthatatlan – hullámoztatása zenekar-vezetésének

profilos tulajdonsága. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy ez Herreweghe karmesteri stílusjegye, amikor hagyományos szimfonikus zenekar élére áll és XIX. századi repertoárt szólaltat meg. Bach- és Mozart-tolmácsolásai során (nem csak historikus együttesek élén) erre még nem figyeltünk fel. E dinamikai pulzáció leginkább egy hétköznapi élményhez hasonlítható: mindannyian tapasztaltuk már lábátatás közben, hogy az egyenletesen és szelíden hullámzó tenger (tó vagy folyó) váratlan meglepetésekre képes: két, távolról azonosnak tűnő „pukli” korántsem azonos mennyiségű vízzel teríti be a gyanútlan sütkézőt. Valahogy így voltunk Schumann Zongoraversenyével is. Az hamar kiderült, hogy Herreweghe zenekarában minden hangnak hosszú utólete van, a csillapított lecsengést többnyire crescendónak hallhattuk, ám ennek mértéke állandó meglepetésforrásként szolgált. Mindez csupán fűszer, mert Helmchen és Herreweghe a kompozícióba kódolt (így elvileg várható) meglepetéseket is élményszerűen közvetítette, példaként csak a II-III. tétel közti átvezetést hozzuk fel. Ráadásul egy számunkra ismeretlen, de nagyon is pompás Mendelssohn-étűdöt hallottunk, a magunk részéről vevők lennénk egy Helmchen-szólóestre is.

A szünet után Beethoven Eroica-szimfóniája következett. Részben azt kaptuk, amit a lemez alapján vártunk. De érdekes módon az első tételt a lemezhez képest túlbiztosítottak éreztük. Leginkább a lassú tétel hozott újat. Herreweghe szer-tartás-zenének, azaz: színpadi muzsikának fogta fel, s mint ilyen, kifejezetten pompásra és szórakoztatóra (gyászinduló!) sikeredett. A scherzóban megmutatta, hogy a trió kürt-állásai akkor is zamatosak, ha nem fújnak félre. S ha már itt tartunk, meg kell említeni, hogy az együttesben remek szólóklarinétozást, tetszett az oboista, jók voltak a nagybőgő-alapok, kicsit vékony volt vízszint a második hegedű és a brácsa. A szimfónia negyedik tételében a g-moll, magyaros epizódig volt Herreweghének ötlete; ekkor még oldalra nézve meg is erősítette az erre figyelmes közönségben az érzést: ezt most nekünk játsszák. A folytatásban az előadás ellaposodott. Bennem egyre inkább mocorog a kisördög, hogy erről nem Beethoven tehet-e.

Molnár Szabolcs

ELSÜLLYEDT KULTÚRA, AVAGY KINEK SZÓL A RÉGMÚLT ZENÉJE?

A Corvina Consort hangversenye

December 6., Belvárosi Szent Mihály templom

Reneszánsz Év, együttműködés külföldi partnerekkel, ötszáz éve született monumentális kompozíciósorozat újrafelfedezése, a figyelem ráirányítása a ma kevésbé divatos zenei korszakokra. Több okból is nagyszerű a kezdeményezés, mégis mindössze harmincan

voltunk kíváncsiak a Musica Aeterna Művészeti Alapítvány sorozatának második koncertjére, amelyen a Corvina Consort lépett fel.

A tervek szerint három éven át, nemzetközi együttesek közreműködésével kívánják rekonstruálni és – koncerteken, illetve istentiszteleteken – feleleveníteni az 500 évvel ezelőtti Habsburg császári udvar szertartásainak zenéjét. A repertoár a teljes egyházi év vasár- és ünnepnapjait öleli fel – ez 238 alkalmat jelent –, amit három koncertévad alatt terveznek megvalósítani. A teljes énekelt repertoárt két korabeli forrás alapján szólaltatják meg. Az egyik a Graduale Pataviense, ami a paszauai érsekség rítusának gregorián anyagát tartalmazza – ez alapján végezték a császári udvar szertartásait is. A másik Heinrich Isaac Choralis Constantinus (Konstanzi énekeskönyv) című, monumentális gyűjteménye, amelyben a teljes egyházi év liturgiájához illeszkedik egy vagy több polifon tétel, összesen majdnem négyszáz. Erre a zene- és kultúrtörténeti szempontból is egyedülálló gyűjteményre a konstanzi püspöktől 1508-ban kapott felkérést a szerző, aki Németalföldön született, de később a Mediciek, illetve I. Miksa német-római császár szolgálatában állt. A császárnak pedig nem volt rossz ízlése: Albrecht Dürertől, Albrecht Altdorfertől rendelt műveket, és Heinrich Isaacot is patronálta.

Az ötletgazda, Kalmanovits Zoltán vezette ének- és hangszeregyüttes, a Corvina Consort ezúttal csak négy fős összeállításban (Pintér Ágnes, Demjén András, Pásztai Károly, Kalmanovits Zoltán) lépett a Belvárosi Szent Mihály templom közönsége elé. Gregorián tételekkel „kibélelt” négyszólamú misét, valamint három motettát adtak elő. Noha a részletek alapján nem beszélhetünk professzionális együttesről (pedig a professzionizmus a részletekben rejlik), a Corvina Consort igen magas színvonalat képviselt ezen az estén. Érezhettük, hogy a megszólaltatást a művek és a stílus alapos feltérképezése, kutatása előzte meg. Az előadók dolgát nehezítette azonban, hogy a műveket eredeti környezetükből kiragadva adták elő, afféle hangmúzeumba vezetve a hallgatót. Ily módon ugyanakkor jobban lehetett a művekre koncentrálni. Mert ezek a minden képszerűséget, érzelmet nélkülöző, már-már absztrakt kompozíciók a mise ezen absztrakt formájában rendkívüli koncentrációt követelnek – ebben rejthet ennek a stílusnak a népszerűtlensége is napjainkban.

Egy teljes órán át énekelni ezeket a hangilag és zeneileg egyaránt kényes zenéket – a hivatásos művészeknek is komoly próbatétel. Úgy érzem, ez a vállalkozás meghaladta a Corvina Consort erejét. Nemcsak az idő múlásával gyakoribbá vált intonációs bizonytalanságokra gondolok, hanem arra is, hogy az elsüllyedt kultúrának e misztikus-liturgikus aurájuktól megfosztott tételei nem igazán tudtak életre kelni. Kíváncsi vagyok, miként hat-

nak Isaac csodálatos szigorral megkomponált, szikár művei a sorozat azon későbbi eseményein, amelyeken nem koncert, hanem istentisztelet keretében szólnak meg. Jelentőségét és volumenét tekintve a kezdeményezés mindenestre az itt a tapasztaltnál jóval nagyobb nyilvánosságot érdemel.

Várkonyi Tamás

VESZETT FEJSZE ÉS MÁMOROS SIKER

Bartók+... – Miskolci Nemzetközi Operafesztivál, ünnepi gálakoncert
December 13., Miskolci Nemzeti Színház

A miskolci Bartók+... Nemzetközi Operafesztivál december közepén a már hagyományos gálaestjével emlékezteti a közönséget és támogatóit arra, hogy a következő nyáron ismét szép programmal várja a műfaj barátait. Az ünnepi hangversenyre rendszerint valamilyen sztárvendéget hív Bátor Tamás fesztiválorganizátor. A vendég azonban akár meg is betegedhet...

Idén Salvatore Licitrát, a kiváló szicíliai tenort kérték fel, aki Münchenben, Berlinben, Bécsben, Milánóban, Zürichben főként Verdi- és Puccini-operák főszerepeit énekli. Miskolci műsorát – amelyben Rálik Szilvia lett volna a partnere – is ennek megfelelően állították össze. Licitra a gálaest előtti este megérkezett, próbálni kezdett és délelőttre betegét jelentett... Egy fesztivált kormányozni csaknem olyan „biztonságos”, mint egy kivénhedt atomreaktorot igazgatni. A repülőtéren és a vasútnál tart a sztrájk – ebben a helyzetben kellett a jó állóképességű magyar énekesnél mellé nem pusztán egy tenort, hanem olyan énekest keríteni, aki megfelel a gálaest rangjának, és a Miskolci Szimfonikusokkal már begyakorolt programot is tudja.

Lehetetlen szituáció, de Bátor merész játékos: egy helyett három tenort kért föl. Kiss B. Atilla szerencsére ráért, a másik tipp Lee Jeong-Won koreai tenorista, a harmadik egy Németországban dolgozó honfitársa volt. Az utóbbi kocsi-ba ült, de útközben jelezte a GPS, nem ér ide a koncert kezdetére sem, nemhogy a próbára. Lee Jeong-Wonért is egy kicsit „harcolni” kellett, mert ő Budapesten, a Művészetek Palotájában próbált, a Nyugat lánya tenor főszerepében.

A produkció gálánsan elengedte a régóta Európában dolgozó énekest, aki 2001 novemberében, Kalaf szerepében kiemelkedő sikert aratott Budapesten, majd Puccini Turandot című operájának tenorhótsát 2002-ben is elénekelhette az Erkel Színházban.

Két tenor és egy szoprán már van, de mi legyen a műsorral? Csekély változtatások, amelyeket Ács János a miskolci együttes élén páratlan eleganciá-

val és figyelmességgel old meg, így semmiféle zökkenő nem tapasztalható. Sőt, a szimfonikusok zenekari számai, például A szicíliai vecsernye és A végzet hatalma nyitánya, a Manon Lescaut és A parasztszűcsület intermezzója finoman, érzéki szépséggel szól. Kárpótlásként – és Kiss B. Atilla számára bemelegítésként – menetrenden kívül elhangzik Bánk bán áriája. Rálik Szilvia üzembiztosan, megingások nélkül adja Tosca imáját, Elena boleróját. Lee Jeong-Won is stabilan énekel, de azért jelzi, hogy ő itt most beugró, hozza magával a kottát, pedig tudja a számokat. Ács elveszi, a tenorista évődve visszahúzza az állványt, ez is színesíti a helyzetet, a publikum derül.

A sztár megfutamodott, de az est hangulata egyre forróbb, a finálé szertelen örömmünneppé változik – persze, hiszen a Nessun dorma, Kalaf áriáját először Lee Jeong-Won előadásában, aztán még egyszer, Kiss B. Atillával duettben hallhatja a nagydemű, hogy végül az Oh, sole mio dallamaival búcsúzzon a három énekes. A mérleg pozitív: veszett helyzetből mámoros siker.

Albert Mária

KELET LÁNYA ÉS FIA

Puccini: A Nyugat lánya – koncertszerű előadás

Karmester: Carlo Montanaro

December 15.,

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Puccini születésének 150. évfordulóját a Művészetek Palotája félig szcenizozott előadások sorozatával ünnepelte meg. A záróesten A Nyugat lánya hangzott el, ezúttal teljesen koncertszerű verzióban, a három főszerepben vendégekként. Minnie-t Olga Romanko, Dich Johnsons Lee Yeon-Won, Rance seriffet pedig Alexandru Agache énekelte.

Puccinit nem nevezhetjük különcnek, de tény, hogy vonzódt az extrémításokhoz. Például a sebességhez: imádta a gyors autót. A japán (Pillangókisasszony) és kínai (Turandot) téma között a kaliforniai aranyásók közé kirándult (A Nyugat lánya) – persze csak lélekben. A western-történetek csak később váltak népszerűvé, először a színpadot hódították meg: A Nyugat lánya librettója David Belasco romantikus színművéből készült, amely a maga korában nagy sikert aratott.

A Metropolitan Opera megrendelésére komponált opera különös stáció a Puccini-életműben, mert a más zenedrámaiban megszokott „áldozat-hősnők”, a gyengédek és gyengék után Minnie győztesként fejezi be a drámát. Ha kell, kemény, de női mivoltát egy pillanatra sem rejtegeti. Sőt, anyáskodva próbálja megszélesíteni a könnyen kést ragadó aranyásókat. Puccini zenekara A Nyugat lányában talán a többi darabjánál is erősebb, wagneribb méretű. Olga Romankónak a mögötte ülő Nemzeti Filharmonikusokat kellett áténekelnie. Az orosz énekesnő kellően harcedzettnek bizonyult, győzte a szintén wagneri méretű szoprán szólamot. A zenei alapokat Moszkvában kapta, így a

tökéletes technikai képzettség biztos tudatában kísérletezhetett a lány alakjának megrajzolásával. Ez kevésbé volt tetszetős, mert egy régebbi, negédeskedő orosz gesztusrendszert használt eszközül.

Lee Yeon-Won, a koreai tenorista másfaja, de ugyancsak keleti eszköztárral lépett színre, a jó fiú mosolygós álarca mögé rejtette az általa elképzelt hőst. Aki – valljuk be – mégiscsak rablóvezér, ha a javulás útjára lépett is Minnie kedvéért... Pedig a hangmateria hősies és fényes, a technikája stabil, forszírozás nélkül énekel, és az ember azt érzi, van még tartaléka. Ezzel a tartalékkal szívesen ismerkednénk más szerepekben, egy öt színészileg is jobban próbára tévő előadásban. Jack Rance negatív figuráját Alexandru Agache imponáns egyéniséggel alakította. A keserű és méltósággal vesztő seriff szövege Agache magvas, sötét baritonját nem terhelte meg. Bölcös választás volt mellé Palerdi András Ashby szerepére fölkeríteni, mert a két hang kitűnően érvényesült egymás mellett. A kisebb szerepekben, Wowlke epizód-jelenetében Lehőcz Andrea és vándorénekesként Kovács István maradt emlékezetes.

A karmesteri dobogón vendég állt: Carlo Montanaro, aki csodálkozva hajlongott a vastapsos siker hallatán, pedig szerte Európában dolgozik, ha nem is a legnagyobb házakban. A rutinja és az ambíciója gyaníthatóan termékeny harmóniában van, mert a kitűnően játszó zenekar – nyilván a műhelymunka tapasztalatait be kalkulálva – külön ünnepelte az olasz dirigentst.

Albert Mária

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

- mértékadó
- megbízható
- objektív
- klasszikus, jazz és világzene

Kísérje figyelemmel az ország zenei életét a mi szemszögünkől – olvassa a Gramofon szakkritikusainak koncertbeszámolóit rendszeresen az interneten, a hvg.hu kultúra rovatában.

hvg.hu

BÉLA BARTÓK BARTÓK NEW SERIES • BARTÓK ÚJ SZOROZAT
 SUITE No.2 • RUMANIAN DANCE
 RUMANIAN FOLK DANCES • DANCE-SUITE
 Hungarian National Philharmonic Orchestra
 Zoltán Kocsis

Alessandro **SCARLATTI**
 INTERMEZZI
 Pericle e Vittoria
 Leonzio ed Eurilla
 Bernadett WIEDEMANN
 László JEKL
 Savaria Baroque Orchestra
 on period instruments
 Pál NÉMETH

FÉRENC FARKAS
 Danube Valley Garland
 ERZSÉBET TÖRÖK • ILONA TOKODY • SÁNDOR PALCSÓ
 MR SYMPHONY ORCHESTRA
 ANDRÁS FARKAS, FERENC FARKAS

Ja leggierezza
 piano music by **LISZT**
 ISTVÁN ANTAL
 Étude d'après Paganini
 Valses oubliées
 Hungarian Rhapsodies
 Fantasia (Paganini)
 Réminiscences (Porri Juan)

KYRONIKA KINCSES
 KÁLMAY • LEHÁR • J. STRAUSS JR.
 ZELLER • HUSZKA • PLANQUETTE
 OFFENBACH

www.hungaroton.hu

KODÁLY COMPLETE EDITION
 VOCAL WORKS
 ART SONGS
 FOR VOICE & PIANO
 SZABOLCS BRICKNER • ANNA KORONDI
 ISTVÁN KOVÁCS • ANDREA MELÁTH • JUDIT NÉMETH
 GYULA ORENDT • GÁBÁ SZEGEDI
 JENO JANDO • EMESE VIRÁG

JOSEPH HAYDN
 THE SEVEN LAST WORDS OF CHRIST
 ORATORIO • INSTRUMENTAL • STRING QUARTET
 VERONIKA KINCSES
 KLÁRA TAKÁCS
 GYÖRGI KORONDI
 JÓZSEF GREGOR
 BUDAPEST CHORUS
 TÁTRAI QUARTET
 HUNGARIAN STATE
 ORCHESTRA
 JÁNOS FERENCsik

ON BARTÓK'S PIANO - II.
 Great Hungarian pianists of the 21st century play Bartók's original piano at the Béla Bartók Memorial House.
Dénes Várjon
 Guest: Miklós Perényi, cello

TRANSFIGURATIO
 JÁNOS VAJDA, ÁRPÁD KÖNCZEI, ARMAND TÓTH,
 SÁNDOR BALASSA, MATTHIAS KADAR, BÉLA KOVÁCS
 LÁSZLÓ KISS, GY.
 TÁRIGATO
 PETER ÁRENDÁSI • ANDRÁS LELKES • BEÁTA SIMON
 BUDAPEST CHAMBER SYMPHONY
 CONDUCTED BY
 GEZA TOROK

BÉLA BARTÓK BARTÓK NEW SERIES • BARTÓK ÚJ SZOROZAT
 CHORAL WORKS (2)
 TWENTY-SEVEN CHORUSES
 Cantemus Children's Choir • Pro Musica Girl's Choir
 Dénes Szabó

Johann Hermann **Schein**
 Chamber Music for Brass
 Ewald Brass Quintet

CHOPIN MAZURKAS
 VOL. 1-2
 ALEX SZILASI
 ON AUTHENTIC FLYZZER PIANO

László Tihanyi
 Imaginary Journeys

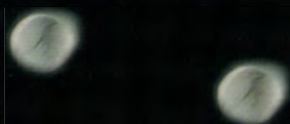
MR **MIHÁLY HAJDU**
Blonde Willows
 SPINNING-ROOM SONG
 HUNGARIAN SHEPHERD'S SONGS
 SONGS ON BUDAPEST
 FIVE PIANO PIECES
 SPRING MOTETS
 SONATA
 FOR VIOLIN & PIANO NO. 1
 FOUR MOVEMENTS
 FOR WIND QUINTET

Hungaroton Classic Márkabolt
 1071 Budapest,
 Rottenbiller u. 47.
 Telefon: (1) 322-8839

A Nemzeti Filharmonikusok

márciusi koncertjei a Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyteremben

2009. március 6.

péntek 19.30

Sztravinszkij Prokofjev Webber

Közreműködik:

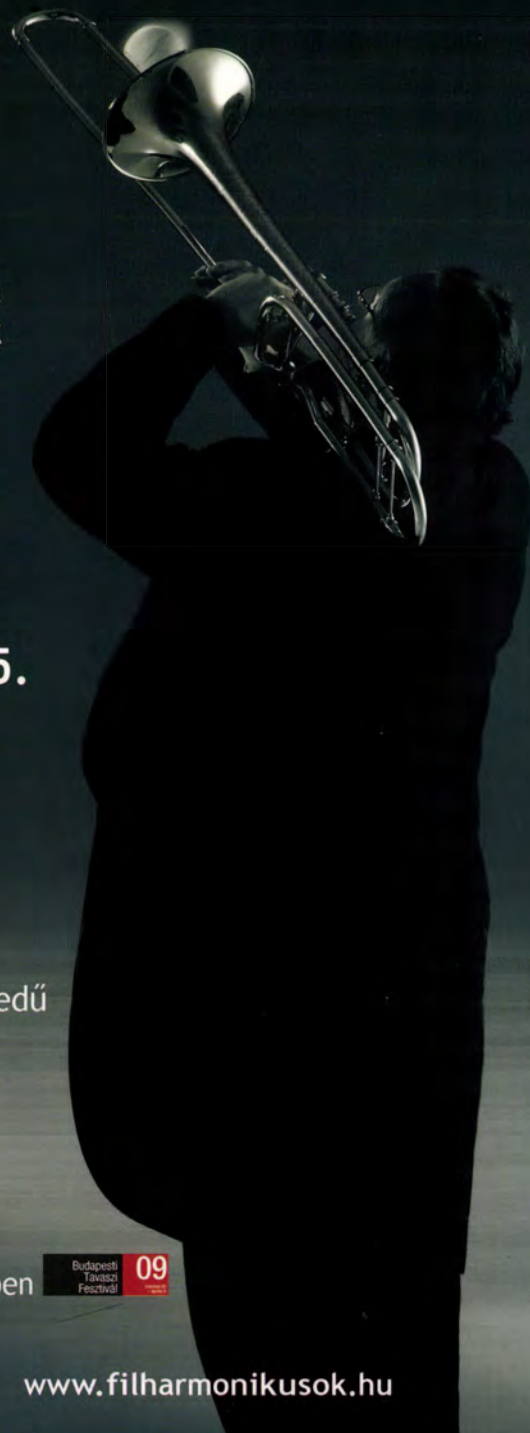
Jandó Jenő – zongora

Szabóki Tünde – ének

Nyári Zoltán – ének

Vezényel:

Antal Mátyás

2009. március 25.

szerda 19.30

Debussy Bartók

Közreműködik:

Kelemen Barnabás – hegedű

Fekete Attila – ének

Gurbán János – ének

Vezényel:

Kocsis Zoltán

A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében

Információ: 411-6651

Baráti Kör: 411-6666

www.filharmonikusok.hu